

Приватний вищий навчальний заклад
УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА
CEI Cooperation Fund

*Протидія незаконній міграції
та торгівлі людьми*

*Матеріали
III Міжнародного науково-практичного симпозиуму
12-13 квітня 2019 р.*

Івано-Франківськ-2019 р.

УДК 343.431(001.8)
ББК 67.308.112я23

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ПВНЗ Університет Короля Данила
Протокол № 8 від 27.02.2019 р.*

Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 року). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. – 234 с.

Combating Illegal Migration and Human Trafficking: Collection of materials of the 3rd International Science and Research Symposium (Ivano-Frankivsk, April 12-13, 2019). - Ivano-Frankivsk: Printing and Publication Department of the King Danylo University, 2019. –234 p.

В збірнику опубліковано матеріали III Всеукраїнського науково-практичного симпозиуму «Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми», який відбувся 16-17 березня 2018 року на базі Університету Короля Данила. Збірник охоплює дослідження проблем державної політики в сфері протидії торгівлі людьми та незаконній міграції; міжнародних заходів протидії незаконній міграції та торгівлі людьми; особливостей правової, соціальної і психологічної підтримки дітей, що стали жертвами незаконної міграції чи торгівлі людьми; взаємодії національних і міжнародних механізмів у боротьбі з незаконною міграцією і торгівлею людьми; ролі громадських організацій в питаннях допомоги мігрантам та біженцям; практики міжнародних судових інституцій в сфері протидії незаконній міграції та торгівлі людьми; кримінально-правової, кримінально-процесуальної, кримінально-виконавчої та кримінологічної політики в сфері протидії незаконній міграції та торгівлі людьми; практики ресоціалізації жертв торгівлі людьми та незаконної міграції в поглядах молодих дослідників.

Збірник призначений для фахівців, які працюють у зазначених галузях, науковців, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, студентів, адвокатів, правозахисників, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування.

© ПВНЗ Університет Короля Данила, 2019

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

ЗМІСТ

<i>Андрияшко М.В.</i> Показатели трудовой и сексуальной эксплуатации как форм торговли людьми.....	8
<i>Андрушко А. В.</i> Розмежування торгівлі людьми та підміни дитини.....	12
<i>Басиста І.В.</i> Проблеми розслідування торгівлі людьми.....	15
<i>Батургареева В.С., Калініна А.В.</i> Нелегальна міграція в Україні як бізнес.....	21
<i>Бринзей Б.С.</i> Регулювання міжнародних міграційних процесів.....	24
<i>Волощук О.Т.</i> Торгівля людьми в умовах збройного конфлікту: шляхи протидії.....	27
<i>Гловюк І.В.</i> Розслідування фактів зникнення безвісти (у контексті торгівлі людьми).....	31
<i>Гуторова Н.О.</i> Реалізація кримінальної відповідальності за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини (на підставі аналізу судової практики за 2014-2018 роки).....	35
<i>Горностай А.В.</i> Проблемні питання кваліфікації продажу ненародженої та новонародженої дитини матір'ю.....	39
<i>Гуцуляк Ю.В.</i> Результати проведення кримінального аналізу як передумови процесуального закріплення підстав для проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій.....	42
<i>Дорохіна Ю.А.</i> «Трафікінг» - проблема сучасного суспільства.....	46
<i>Євсєєв В.О.</i> Національна гвардія України як суб'єкт протидії незаконній (нелегальній) міграції.....	48
<i>Ємельяненко В. В.</i> Незаконне перетинання державного кордону.....	52
<i>Захарова О.В., Гарасимів О.І.</i> Динаміка законодавчих заборон сліди застосування інформаційних технологій при вчиненні злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми.....	55

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

<i>Колесник В.Ю.</i> Інституційне забезпечення протидії торгівлі людьми на міжнародному рівні.....	58
<i>Копистинська І.М.</i> Роль соціальної реклами у протидії торгівлі людьми та їх експлуатації.....	62
<i>Косаняк С. С.</i> Щодо елементів криміналістичної характеристики зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.....	65
<i>Красій М.О.</i> Участь громадськості у протидії торгівлі людьми.....	70
<i>Курилюк Ю.Б.</i> Сучасна державна політика щодо запобігання нелегальній міграції.....	73
<i>Кісілюк Е.М.</i> Деякі аспекти протидії торгівлі людьми в діяльності національної поліції України.....	77
<i>Климкевич Р.А.</i> Захист прав неповнолітніх у кримінальному процесуальному законодавстві Європейського Союзу.....	81
<i>Лащук Н.Р.</i> Про стан виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань щодо криміналізації нелегальної міграції.....	84
<i>Легкий В.І.</i> Чинники зниження трудової міграції.....	88
<i>Луцик В.В.</i> Стандарти діяльності прокурора в кримінальному провадженні Іспанії.....	90
<i>Луцький Р.П.</i> Причинно-наслідкові зв'язки незаконної міграції та торгівлі людьми як визначальний фактор формування та розвитку сучасного позитивного права в цій сфері.....	93
<i>Лучик С.Д., Лучик М.В.</i> Ризики нелегальної міграції як загроза національній безпеці України.....	99
<i>Марисюк К.Б.</i> Історичні аспекти криміналізації діянь, пов'язаних з торгівлею людьми або іншою незаконною угодою щодо людини.....	103
<i>Мартьянова Р. А.</i> Необхідність взаємодії органів державної міграційної служби з органами Міністерства освіти і науки України щодо протидії нелегальній міграції.....	106

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

<i>Маслак Н.В.</i> Перекази в платіжних системах як інструменти, пов'язані із засобами незаконної міграції.....	110
<i>Медицький І.Б.</i> Новий закон України про кримінальну відповідальність: міркування з приводу окремих його положень.....	113
<i>Мовчан А. В.</i> Окремі аспекти боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми.....	118
<i>Навроцький В.О.</i> Перспективи кримінально-правової регламентації торгівлі людьми та деяких суміжних посягань.....	121
<i>Огерук І.С.</i> Особливості допиту нелегальних мігрантів у кримінальних провадженнях.....	125
<i>Орловська Н.А.</i> Перспективи розвитку кримінально-правової політики України щодо запобігання торгівлі людьми.....	128
<i>Острогляд О.В., Гуркова А.В.</i> Протидія торгівлі людьми в кримінальному законодавстві України та окремих країн світу.....	132
<i>Пашков В.М.</i> Правове регулювання трансплантації в системі протидії торгівлі людьми.....	136
<i>Перцович Т.О.</i> Фактори впливу та їх наслідки на міграційні процеси українського населення.....	140
<i>Радутний О.Е.</i> Здобутки та небезпека інформаційних технологій у протидії злочинам, що пов'язані з незаконною міграцією і торгівлею людьми.....	143
<i>Розумович Н.Ф.</i> вплив внутрішніх та зовнішніх чинників на торгівлю людьми в Україні.....	148
<i>Рябчинська О.П.</i> Запобігання нелегальній міграції як напрям міграційної політики в Україні.....	152
<i>Смутчак З.В.</i> Незаконна міграція та торгівля людьми, як соціальні загрози в добу глобалізації.....	157
<i>Созанський Т.І., Газдайка-Василишин І.Б.</i> Протидія торгівлі людьми та незаконній міграції в цифрах та фактах.....	161

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

- Стеблинська О.С.* Торгівля людьми і нелегальна міграція (погляд Ватикану).....165
- Стратонов В.М.* Актуалізація проблем незаконної торгівлі людьми в Україні.....168
- Тетерятник Г.К., Смірнова В.В.* Особливості проведення допиту потерпілих у кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері торгівлі людьми.....171
- Тітко І.А.* Варіації використання інформаційних технологій при вчиненні злочинів, що пов'язані з торгівлею людьми.....174
- Трубавіна І.М.* Стан розробленості проблеми сімейного виховання у сучасних науково-педагогічних дослідженнях.....178
- Урсу Вячеслав, Чана Михаил* Противодействие и предупреждение организации незаконной миграции институциональными и уголовно-правовыми мерами.....181
- Філіппов С.О.* «Прикордонна стіна» та «інформаційна система»: кримінологічне значення різних концепцій прикордонної безпеки у контексті протидії нерегульованій міграції.....189
- Цвігун І.А.* Демографічні аспекти нелегальної міграції в Україні193
- Шведова Г.Л.* Корупція в міграційній сфері як загроза національній безпеці України.....197
- Шинкар С.М.* Економічні та соціальні важелі протидії нелегальній міграції.....199
- Шпільчак Л.Я.* Проблеми виховання дітей із дистантних сімей, утворених внаслідок трудової міграції батьків.....202
- Яковець І.С.* Роль органів пробації в профілактиці домашнього насильства та роботі з кривдниками206

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ У ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

- Григоровський А.* Вплив трудової міграції на розвиток підприємництва в Україні.....210

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

<i>Литвин Ю.В.</i> До питання про незаконну торгівлю дітьми.....	213
<i>Міленко Т.О.</i> Міжнародне правове регулювання протидії торгівлі людьми як форма організованої злочинності.....	216
<i>Рибаков О.Д.</i> До питання про потерпілого від торгівлі людьми	219
<i>Сасіна О.А.</i> Правове регулювання протидії торгівлі людьми за законодавством України.....	221
<i>Тозюк А. В.</i> Проблеми інтелектуальної міграції українських громадян.....	225
<i>Тройчук Р.Д.</i> Сутність явища нелегальної міграції та його характеристика у контексті забезпечення національної безпеки України.....	227
<i>Шарандак Д.Ю.</i> Актуальні проблеми трудової міграції українських громадян.....	231

ПОКАЗАТЕЛИ ТРУДОВОЙ И СЕКСУАЛЬНОЙ ЭКСПЛУАТАЦИИ КАК ФОРМ ТОРГОВЛИ ЛЮДЬМИ

Андрияшко М. В.,

*кандидат юридических наук, доцент,
заведующий кафедрой общеправовых дисциплин и государственного
управления учреждения образования
«Барановичский государственный университет»
г. Барановичи, Республика Беларусь*

По данным Международной Организации по Миграции (далее – МОМ), глобальная доходность торговли людмисоставляет 150 млрд. долларов США ежегодно и по этому показателю опередила доходность отторговли оружием и приблизилась к доходности от наркоторговли [1]. Учитывая глобальный международный характер торговли людьми, для борьбы с этим криминальным явлением требуются транснациональные методики, использующие международное сотрудничество в формах обмена информацией и оказания взаимной помощи [2]. Указанным обусловлена важность встреч и обсуждений между правоохрнительными органами стран, представителями академического сообщества и гражданского общества.

Согласимся с тезисом, размещенным на официальном сайте МОМ, аффилированной с Организацией Объединенных Наций, согласно которому, движущими силами торговли людьми являются: гендерное неравенство; внутригосударственного и внешнее экономическое неравенство; коррупция; отсутствие равных возможностей; уязвимость [2]. Предпосылками, стабильно высокого спроса на «живой товар» являются неадекватность правоохрнительной системы, с одной стороны, и наличие спроса на платные сексуальные услуги, дешевую рабочую силу, с другой стороны.

По существу торговля людьми представляет собой:

1) современную форму рабства, нарушение прав человека, являющееся преступлением как против личности, а также форму противоправного вмешательства в сферу международного семейного права, поскольку отдельные виды торговли людьми связаны с искажением или недобросовестным использованием законных семейных порядков;

2) вид нелегальной предпринимательской деятельности, который использует для своей выгоды международные миграционные потоки. Торговля людьми является формой насилия, оказывает глубочайшее воздействие на свои жертвы, причиняя им психологический и физический вред и травмируя их [2].

Основные формы торговли людьми в Республике Беларусь остаются практически неизменными с 2000 г.: преступления, совершаемые в целях трудовой или сексуальной эксплуатации [3]. Так, из 5 605 жертв торговли людьми, установленных в период с 2002 г. по I полугодие 2018 г., сексуальной эксплуатации подверглись 4 973 человека, трудовой – 690 человек, изъятию

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

органов – 3 человека. Из общего количества жертв торговли людьми 12,3 % (690 человек) – несовершеннолетние [3; 4].

Жертвами торговли людьми становятся женщины (преимущественно в целях сексуальной эксплуатации, а также – трудовой); мужчины (преимущественно в целях трудовой эксплуатации); несовершеннолетние мальчики и девочки (преимущественно в целях сексуальной эксплуатации, а также – трудовой). Например, в течение I полугодия 2018 г. 10 несовершеннолетних стали жертвами торговли людьми [4].

В целях сексуальной эксплуатации белорусских женщин переправляют в страны Евросоюза, на Ближний Восток и в некоторые регионы Российской Федерации (преимущественно в г. Москву и Московскую область) [3].

Основным направлением вывоза граждан Республики Беларусь с целью трудовой эксплуатации является Российская Федерация, выявляются также случаи вывоза в Турцию, Республику Польша, другие страны. Например, в I полугодии 2018 г. в Республике Беларусь выявлены 3 канала вывоза людей для эксплуатации в 2 страны: 2 канала – в Турцию (2 жертвы), 1 канал – в Грецию (4 жертвы) [3].

Однако с 2006 г. выявляются случаи, когда Беларусь выступает страной назначения: установлены жертвы торговли людьми из Вьетнама (16), России (13), Украины (2) и Молдовы (1), подвергшиеся эксплуатации на территории Беларуси [3].

Для Республики Беларусь продолжает оставаться актуальной проблема внутренней эксплуатации, о чем свидетельствуют данные Главного управления по нарконтролю и противодействию торговле людьми Министерства внутренних дел Республики Беларусь (Таблица 1).

Таблица 1. – Внутренняя эксплуатация

год	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	I полугодие 2018
в Республике Беларусь	153	124	90	54	77	122	88	57
за рубеж	142	85	59	43	44	62	43	11

Источник: Главное управление по нарконтролю и противодействию торговле людьми Министерства внутренних дел Республики Беларусь [3; 4]

Кроме этого, отмечается распространение организованного попрошайничества. В I полугодии 2018 г. по рассматриваемым фактам (г. Минска, Минской и Могилевской областей) возбуждено 3 уголовных дела по статье 181¹ Уголовного кодекса Республики Беларусь (далее – УК)[5]. Данная деятельность сопряжена с вовлечением несовершеннолетних, инвалидов, лица с психоневрологическими заболеваниями, алкогольной или наркотической

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

зависимостью, без определенного места жительства, и их эксплуатацией, что выражено в контроле попрошайничества, личном обогащении, использовании принудительных мер (насилие или угроза его применения, отобрание документов, создание долговой каббалы, психологическое подчинение).

Кроме того, выявлены случаи трудовой эксплуатации и в иных сферах, для которых данные тенденции ранее были нехарактерны. В январе 2018 г. в Минской области задержан гражданин, принуждавший в течение двух лет с применением насилия (приковывал цепью) и угроз безработного земляка к безвозмездной работе на приусадебном участке (возбуждено 3 уголовных дела по чч. 1 – 2 ст. 181¹ и 3 уголовных дела по п. 4 ч. 2 ст. 182 УК).

В мае 2018 г. в Витебской области пресечена противоправная деятельность группы представителей этнической диаспоры в отношении 6 неработающих граждан Республики Беларусь, которых они с 2016 г. с применением обмана вербовали и перевозили в местное коллективное хозяйство, ставили в материально-зависимое положение, вынуждали безвозмездно выполнять обязанности пастухов (квалификация: ч. 2 ст. 181 УК).

Относительно трудовой эксплуатации в Республике Беларусь следует отметить, что пик преступлений, повлекших трудовую эксплуатацию, пришелся на 2008 г.: 51 факт связан с вывозом граждан за рубеж; 2 факта – трудовая эксплуатация в Беларуси. С 2010 г. ежегодно выявляется не более 8 таких преступлений (2010 г. – 4; 2011 г. – 2; 2012 г. – 1; 2013 г. – не выявлено; 2014 г. – 1; 2015 г. – 2; 2016 г. – 1; 2017 г. – 1; I полугодие 2018 г. – 8) [3].

Деятельность по трудоустройству граждан за границей является лицензируемым видом деятельности и требует получения специального разрешения от Департамента по гражданству и миграции Министерства внутренних дел Республики Беларусь. В настоящее время зарегистрированы и осуществляют деятельность 216 субъектов хозяйствования.

В Республике Беларусь уголовная ответственность за незаконное трудоустройство граждан за рубежом наступает лишь при фактах эксплуатации – незаконного принуждения человека к выполнению работ или оказанию услуг, в том числе к действиям сексуального характера, суррогатному материнству, забору у человека органов и (или) тканей, в случае, если он по независящим от него причинам не может отказаться от выполнения работ (услуг), включая рабство или обычаи, сходные с рабством.

Наблюдается тенденция к снижению числа административных правонарушений, связанных с незаконным трудоустройством граждан за рубежом: в 2011 г. выявлены 123 факта; в 2012 г. – 144; в 2013 г. – 115; в 2014 г. – 52; в 2015 г. – 58; в 2016 г. – 50; в 2017 г. – 60; за I полугодие 2018 г. – 14.

В глобальном масштабе рост доходности криминального бизнеса по торговле людьми свидетельствует о росте жертв торговли людьми, разнообразии форм торговли людьми, наличии недостаточно прозрачных административных процедур, востребованности в силу доступности

инструментов реализации такого бизнеса посредством глобальной сети Интернет и других электронных сервисов.

Признавая результативными предпринимаемые в Республике Беларусь комплексные меры по противодействию торговле людьми (совершенствование законодательства; подготовка кадров; координация деятельности и сотрудничества государственных органов, общественных объединений, международных организаций; статистика и отчетность), констатируем актуальность проблем торговли людьми, что обусловлено в нашем случае низким уровнем правосознания, правовой культуры и грамотности, высокими показателями утраты психического здоровья на фоне низкого уровня доходов.

Список использованных источников

1. 10 фактов, которые необходимо знать о торговле людьми [Электронный ресурс] :Международной организации по миграции (МОМ), Представительство в Республике Беларусь, 1996 – 2019. – Режим доступа : <http://iom.by/ru/vsemirniy-den-borby-s-torgovlej-ljudmi>. – Дата доступа : 10.03.2019.
2. Торговля людьми [Электронный ресурс] :Организация объединенных Наций. – Режим доступа :<http://www.un.org/ru/rights/trafficking/>. – Дата доступа : 10.03.2019.
3. Принимаемые в Республике Беларусь меры по противодействию торговле людьми [Электронный ресурс] : М-во внутренних делРесп. Беларусь, 2010 – 2018. – Режим доступа :<http://mvd.gov.by/ru/main.aspx?guid=76673>. – Дата доступа : 10.03.2019.
4. 68 человек стали жертвами торговли людьми в Беларуси в этом году[Электронный ресурс] :Беларусь Сегодня, 1998 – 2019. – Режим доступа :<https://www.sb.by/articles/68-chelovek-stali-zhertvami-torgovli-lyudmi-v-belarusi-v-etom-godu.html>. – Дата доступа : 10.03.2019.
5. Три уголовных дела возбуждено в этом году в Беларуси за принуждение к занятию попрошайничеством [Электронный ресурс] : Беларусь Сегодня, 1998 – 2019. – Режим доступа :<https://www.sb.by/articles/formula-1-chego-zhdav-novom-sezone-ot-komandy-red-bull-.html>. – Дата доступа : 10.03.2019.

РОЗМЕЖУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ПІДМІНИ ДИТИНИ

Андрушко А. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Питання розмежування складів злочинів є найбільш актуальними та складними для правозастосовної практики [1, с. 7]. В.О. Навроцький слушно відзначає, що значна кількість помилок, допущених в ході кримінально-правової кваліфікації, обумовлена неправильним вирішенням питань розмежування злочинів – нерозумінням різниці між окремими кримінально караними посяганнями, невмінням обґрунтувати цю різницю в процесуальних документах, а тим самим і пояснити причини зміни кваліфікації [2, с. 476]. Сказане, поза сумнівом, стосується і злочинів проти волі, честі та гідності особи.

Однією із складних проблем кваліфікації підміни дитини (ст. 148 КК України) та торгівлі людьми, вчиненої щодо неповнолітнього (ч. 2 ст. 149 КК України), щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками, або вчиненої щодо малолітнього (ч. 3 ст. 149 КК України), є їх розмежування між собою.

Підміну дитини, вчинену з корисливих мотивів, слід відрізнити від торгівлі людиною як самостійної форми об'єктивної сторони злочину, відповідальність за який передбачена у ст. 149 КК України (кваліфікованим видом (ч. 2 ст. 149) є вчинення вказаної дії щодо неповнолітнього, особливо кваліфікованим (ч. 3 ст. 149) – вчинення вказаної дії щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками, або щодо малолітнього). Під торгівлею людиною, вочевидь, слід розуміти дії з купівлі-продажу людини. Відповідно до ст. 655 Цивільного кодексу України за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму. Таким чином, дії, що утворюють об'єктивну сторону купівлі-продажу людини (в т.ч. дитини), вчиняють дві особи – продавець і покупець. При цьому немає значення, з якою метою покупцем купувалася дитина – для своїх особистих цілей (наприклад, бажання мати дитину в обхід встановленого державою порядку усиовлення) чи для подальшого перепродажу [3, с. 153]. А.Р. Акієв слушно відзначає, що при купівлі-продажу гроші продавцю передаються за факт продажу дитини як товару, тоді як при підміні дитини гроші винній особі передаються за вчинення дій по підміні однієї дитини іншою [3, с. 153].

Дискусійним є також питання кримінально-правової кваліфікації дій батьків по взаємному добровільному й безоплатному обміну дітьми (наприклад, одні батьки хочуть мати хлопчика, інші – дівчинку, однак мають дітей

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

протилегної статі). В юридичній літературі висловлювалася думка про відсутність складу підміни дитини через відсутність низьких мотивів [3, с. 152; 4, с. 91–92]. На наш погляд, справа тут не в мотивах (вітчизняний законодавець допускає наявність не тільки низьких, а й благородних мотивів), а у відсутності інших важливих ознак вказаного діяння. Специфіка наведеної ситуації полягає в іншому – тут має місце обмін своїми дітьми за обопільною згодою батьків, а не підміна (заміна) дітей у власному розумінні слова (при вчиненні підміни однієї дитини іншою батьки однієї або ж обох дітей не знають про факт підміни). На думку М.І. Хавронюка, такі випадки можуть бути кваліфіковані як здійснення незаконної угоди щодо неповнолітнього (за ч. 2 ст. 149 КК України) [5, с. 369]. Донедавна така кваліфікація дійсно була можливою. Однак у вересні 2018 року до ст. 149 КК України було внесено зміни, які фактично унеможливають відповідну кримінально-правову оцінку: законодавець виключив «здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина» з опису об'єктивної сторони злочину, відповідальність за який передбачена у ст. 149 КК України¹. Нині об'єктивна сторона торгівлі людьми може виражатися у таких формах: торгівля людиною; вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації. Зважаючи на те, що під торгівлею людиною у власному сенсі цього слова слід розуміти лише здійснення щодо потерпілого угоди купівлі-продажу, а також з огляду на той факт, що кримінальна відповідальність за інші форми аналізованого діяння настає лише в тому разі, якщо вони вчинені з метою експлуатації людини, є всі підстави для висновку, що взаємний добровільний і безоплатний обмін дітей батьками, не пов'язаний з їх експлуатацією, не підпадає під ознаки злочину, відповідальність за який передбачена у ст. 149 КК України². Відзначимо також, що сказане стосується не тільки наведеної ситуації, що дозволяє зробити висновок про наявність прогалини у кримінальному законодавстві. У цьому зв'язку варто зазначити, що у чинному Законі України «Про протидію торгівлі людьми» торгівля людьми визначається як здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина (курсив наш – А.А.), а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з

¹ Більше того, відзначимо, що у первісній редакції законопроекту пропонувалося не виділяти також торгівлю людьми як окрему форму цього злочину (під торгівлею людьми автори проекту пропонували розуміти вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації) [6]. Однак згодом торгівлю людиною все ж визнано альтернативною формою злочину, відповідальність за який встановлена в ст. 149 КК України.

² Як видається, за умови наявності усіх інших ознак, на сьогодні вчинене можна кваліфікувати за ст. 146 КК України як незаконне позбавлення волі або викрадення людини. У той же час в спеціальній літературі висловлювалася непереконлива точка зору, відповідно до якої добровільний обмін дітьми не має бути кримінально караним, оскільки фактично відбувається відмова батьків від своєї дитини [7, с. 154].

метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до КК України визнаються злочином (ст. 1) [8]. Таким чином, трактування можливих форм торгівлі людьми в Законі України «Про протидію торгівлі людьми» є ширшим, аніж в ст. 149 КК України, адже, як видається, здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, включає в себе акти купівлі-продажу людей, однак не обмежується ними.

Як відзначалося, з об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 149 КК України, може виражатися не тільки у торгівлі людиною, а й у таких формах, як вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, якщо вони вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію. У цьому зв'язку варто звернути увагу на те, що відповідно до ч. 1 примітки до ст. 149 КК України експлуатацією людини визнається в тому числі усиновлення (удочеріння), заради чого, на наш погляд, може бути вчинена підміна дитини. Однак відповідно до вказаної примітки для визнання факту експлуатації необхідно, щоб усиновлення (удочеріння) було здійснено з метою наживи. Відсутність такої мети у винного означає відсутність підстав для кваліфікації за ст. 149 КК, тоді як її наявність свідчить про таку необхідність.

Підсумовуючи викладене, підкреслимо, що для правильної кваліфікації торгівлі людьми та підміни дитини необхідно здійснювати їх розмежування між собою. Визначальне значення для розмежування має дослідження об'єктивної сторони відповідних складів, передусім специфіки суспільно небезпечного діяння. Дії, що утворюють об'єктивну сторону купівлі-продажу людини (в т.ч. дитини), вчиняють дві особи – продавець і покупець, чого немає при підміні дитини, де відбувається заміна дитини, а не її купівля-продаж. При взаємному добровільному й безоплатному обміні дітьми має місце добровільна обопільна угода, тоді як при вчиненні підміни однієї дитини іншою батьки однієї або ж обох дітей не знають про факт підміни.

Список використаних джерел

1. Брич Л.П. Теорія розмежування складів злочинів: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 712 с.
2. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
3. Акиев А.Р. Уголовная ответственность за посягательства на интересы семьи: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Омск, 2017. 214 с.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

4. Колмакова О.С. Преступления, посягающие на права ребенка в сфере семейных отношений: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2014. 197 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ: Юридична думка, 2012. 1316 с.
6. Проект Закону про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України (щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів) від 27 березня 2017 р. № 6243 // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61428
7. Архипова М.В., Синьков Д.В. Преступления против личности: монография. Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2007. 162 с.
8. Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 р. № 3739-VI // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17>

ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Басиста І. В.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Розслідування такого кримінального правопорушення, як торгівля людьми, як на мене, містить низку складнощів, які слідують із неналежного унормування підстав для притягнення до кримінальної відповідальності за таке протиправне діяння, суперечливого сучасного викладу статті 149 КК України, наявних прогалин у КПК України, зокрема, серед іншого, неможливість проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій (на що вже зверталася увага окремими процесуалістами [1, с.28-31]), а також латентності даного злочину.

Не дивлячись на наявні, розроблені науковцями методичні рекомендації щодо розслідування даного кримінального правопорушення [2], доказування у таких провадженнях є доволі складним, більше того, всупереч основним правилам доказування та вимогам щодо оцінки доказів, трапляються випадки, коли доказова база, в переважній своїй більшості, ґрунтується на показаннях [3]. При цьому, таку ситуацію не можна вважати системною, адже у переважній більшості кримінальних проваджень документування злочинної діяльності та доказування забезпечується низкою слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [4, 5, 6].

На даному етапі ми маємо ситуацію, коли процесуальна діяльність прагне «поспіти» за динамічними змінами матеріального права. Це буває вкрай не

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

просто, а відповідно – знижується її рівень та ефективність через відсутність оновлених методик розслідування.

Так, трошки більше року назад у рамках аналогічного наукового зібрання нами, серед іншого, обговорювалися питання підвищення ефективності заходів, що повинні в своїй сукупності сприяти наступальній протидії торгівлі людьми. Було констатовано, що чинна на той період часу стаття 149 КК України в редакції Закону № 3316-IV від 12.01.2006_року встановлювала кримінальну відповідальність за торгівлю людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої була людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи.

Також під час дискусії велася мова про критичні погляди науковців по відношенні до унормованого законодавцем у примітці до вказаної статті розуміння «експлуатації людини», «уразливого стану» тощо [7, с.17-21].

Було констатовано, що із даного приводу існує ціла низка як матеріально-правових, так і процесуальних проблем розслідування і доказування у таких кримінальних провадженнях. Щодо перших – аналізувалася законопроектна діяльність з метою приведення положень Кримінального кодексу України у відповідність до норм Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють. На той час Комітетом Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності було розглянуто проект Закону України «Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність до міжнародних стандартів» (реєстр. № 6243 від 27.03.2017 р.) до якого досить критично поставилися Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, експерти Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України та науковці Інституту законодавства ВРУ, Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Національного університету ім. Ярослава Мудрого, які висловили чимало зауважень та рекомендували відправити законопроект на доопрацювання. В переважній більшості їх аргументи носили конструктивний характер.

Більше того, відбувалися публічні обговорення. Одне з них – 15-16 лютого 2018 року в місті Дніпрі. Так, зокрема місцеве регіональне відділення Національної школи суддів України спільно з представництвом Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні за сприяння Міністерства закордонних справ Королівства Норвегії з метою підвищення рівня кваліфікації суддів місцевих загальних судів Харківської і Донецької областей провели семінар на тему: «Зміцнення потенціалу правоохоронних органів України в боротьбі з торгівлею людьми». Одне із питань, що виносилося на обговорення стосувалося означеного проекту та шляхів його вдосконалення [7, с.20-21].

Варто відзначити, що у своїх коментарях від 16 квітня 2018 року Головне юридичне управління Верховної Ради України повторно звертало увагу, що зберіг свою актуальність висновок Головного науково-експертного управління

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

до зазначеного проекту, який мною вже піддавався аналізу [7, с.19-20], а також висловило власні нові зауваження. Зокрема, підкреслено, що законопроектом «...пропонується викласти статтю 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» КК України у новій редакції з метою приведення її у відповідність до міжнародних стандартів, зокрема Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятого резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року (Протокол ратифіковано Законом № 1433-IV від 04.02.2004). Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією» від 12 січня 2006 року № 3316-IV до статті 149 КК України уже вносилися зміни з метою приведення її до міжнародних стандартів. І як вбачається із пояснювальної записки проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо протидії торгівлі людьми та втягування у заняття проституцією)» (реєстр. № 4179 від 15.09.2005) наведені зміни також були спрямовані на приведення статті 149 Кримінального кодексу України у відповідність із Конвенцією Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї. Зокрема, до кримінального законодавства було введено поняття «торгівля людьми» та визначено поняття «експлуатація людини», «уразливий стан». Таким чином, фактично відразу після ратифікації у 2004 році Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї вітчизняне кримінальне законодавство вже було приведення у відповідність до міжнародних стандартів у сфері протидії торгівлі людьми» [8].

Що ж стосується запропонованої проектом редакції статті 149 КК України, яка на даний час є чинною, то фахівцями Головного юридичного управління Верховної Ради України висловлено такі зауваження: «...виключення із диспозиції частини першої статті 149 КК України такого виду злочинного діяння як «здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина» та зміна відповідним чином і назви зазначеної статті тягне за собою низку негативних наслідків, зокрема, по суті означає декриміналізацію відповідного діяння. Крім того, згідно зі статтею 58 Конституції України та статтею 5 КК України таке скасування злочинності передбачає зворотню дію в часі» [8]. При цьому, підмічено, що попередній виклад у КК України частини першої статті 149 передбачав більш широку криміналізацію діянь, ніж це визначено у наведеному Протоколі [8].

Також зазначено, що введення у диспозицію частини першої статті 149 КК України ознаки «використання примусу» на практиці може утворити конкуренцію із частиною другою цієї ж статті, що передбачає відповідальність за «дії, передбачені частиною першою ... поєднані з

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства», а також із частиною третьою цієї ж статті, що встановлює відповідальність за «дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті ... поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства».

Зазначення у диспозиції частини першої статті 149 КК України такої ознаки, як «з використанням викрадення» на практиці може утворити конкуренцію із статтею 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини» КК України.

Введення до диспозиції частини першої статті 149 КК України такої ознаки як «з використанням матеріальної чи іншої залежності потерпілого» на практиці може створити конкуренцію з частиною третьою цієї ж статті у редакції законопроекту, де серед кваліфікуючих ознак передбачено вчинення торгівлі людьми «щодо малолітнього його батьком, матір'ю, усиновителем, опікуном чи піклувальником» [8].

Викликало зауваження також застосоване в частині першій статті 149 КК України формулювання «з використанням ... підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію», оскільки, по-перше, з наведеної редакції не вбачається чия саме згода повинна бути отримана: потерпілого чи особи, яка його контролює, а по-друге, не достатньо визначеним з юридичної точки зору є поняття «контроль над потерпілим», що не відповідає вимогам стосовно якості закону в контексті верховенства права (стаття 8 Конституції України) як принципової ознаки правової держави (стаття 1 Конституції України). Крім того, використання понять «торгівля людиною» та «з використанням викрадення» є некоректним [8].

На сьогоднішній день можемо констатувати, що проектні положення лише частково було доопрацьовано та 6 вересня 2018 року було прийнято Закон України № 2539-VIII «Про внесення зміни до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами» [9].

Чинна на сьогодні стаття 149 КК України, не дивлячись на наведені вище ґрунтовні критичні зауваження, має назву «Торгівля людьми» та наступний виклад:

«1. Торговля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього його батьками, усиновителями, опікунами чи піклувальниками, або вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої» [10].

У примітці до цієї статті наводяться положення, що слід розуміти під «експлуатацією людини», «уразливим станом» та унормовано, що відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею настає незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу чи уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання її згоди на експлуатацію людини [10].

Залишається сподіватися, що невтішні прогнози, що вище означені, не збудуться, і нова редакція статті 149 КК України буде більш придатною для застосування, ніж її попередня редакція.

Список використаних джерел

1. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні аспекти протидії торгівлі людьми/ Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2018. С.28-31.
2. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми: науково-методичні рекомендації / Д.В. Швець, К.Л. Бугайчук, Ю.О. Михайлова та ін. Харків: ХНУВС. 2017. 122 с.
3. Вирок у справі № 461/7384/18, номер кримінального провадження в ЄРДР 1201814000000090. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78657570>
4. Вирок у справі № 428/12340/18, номер кримінального провадження в ЄРДР 1201813000000204. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78783669>
5. Вирок у справі № 303/5913/18, номер кримінального провадження в ЄРДР 12018070040001602. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78652525>

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

6. Вирок у справі №727/9754/18, номер кримінального провадження в ЄРДР 1201726000000407.Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79028159>

7. Басиста І.В. Протидія торгівлі людьми: куди варто рухатися? / Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2018. С.17-21.

8. Зауваження Головного юридичного управління Верховної Ради України від 16 квітня 2018 року до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами» (реєст. № 6243). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61428

9. Закон України № 2539-VIII від 6.09.2018 «Про внесення зміни до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2539-19#n5>

10. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 зі змінами та доповненнями станом на 26.02.2019. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК БІЗНЕС

Батургареева В.С.,

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
директор Науково-дослідного інституту вивчення проблем
злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України,*

Калініна А.В.,

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник,
відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України,
м. Харків, Україна*

Для кожної держави процеси зовнішньої міграції мають надважливе значення, адже це одна із головних складових, що формують її міжнародний імідж. Тому організація управління цими процесами повинна здійснюватися ефективно, з мінімальним ризиком розвитку їх нелегальної складової.

Явище нелегальної міграції не зникає з карти світу, мабуть, ще з часів безпосередньо «легалізації» самої міждержавної міграції. За часів незалежності показники кількості осіб, що нелегально перетнули державний кордон України, або перебувають на її території з порушенням правил адміністративного обліку, мають тенденцію зростання. Лише за останні роки, з того моменту, коли була створена та розпочала свою діяльність Державна міграційна служба України (в офіційних звітах якої міститься інформація щодо кількості виявлених нелегальних мігрантів в Україні), на території нашої держави було виявлено: у 2014 р. – (3 518) нелегальних мігрантів, у 2015 р. – (5 111), у 2016 р. – (6 390), у 2017 р. – (9 678), у 2018 р. – (11 194) особи [1].

Хоча статистичні показники є наочним доказом невпинного поширення явища нелегальної міграції Україною, під час його характеристики необхідно враховувати надзвичайно високий ступінь латентності потоків нелегальної міграції. Вона значно викривляє уявлення про реальну кількість іноземців, що потрапляють, перебувають та виїжджають з території України з порушенням норм міграційного законодавства.

За результатами емпіричного дослідження, що проводилося в Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України у 2012-2018 рр. майже 80 % засуджених за вчинення різних злочинів в Україні іноземців та осіб без громадянства потрапляли на її територію легально. Однак у подальшому відбувалися деякі зміни у їх статусі: майже 60 % притягнених до кримінальної відповідальності осіб зазначених категорій складають «легальні» зовнішні мігранти (із яких 1,4 % – транзитні); більше 20 % припало на «напівлегальних» іммігрантів, а 10 % з них на момент засудження мали статус «нелегальних» (з яких 2,2 % – транзитні нелегальні мігранти). Таким чином, майже третина із засуджених громадян інших держав і апатридів на момент учинення злочину

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

знаходяться в Україні з порушенням норм міграційного законодавства. Це свідчить про те, що контроль за іноземцями та особами без громадянства, які перебувають на нашій території, є недостатньо ефективним і не може стовідсотково охопити всі потоки руху іммігрантів: як ззовні, під час перетину державного кордону, так і всередині країни – під час подальшого руху Україною зазначених осіб.

Нелегальна міграція на теренах України вже давно перетворилася на добре налагоджений високодохідний бізнес із незаконного переправлення осіб шляхом функціонування каналів нелегальної міграції різного спрямування та функціонуванні цілого «чорного» ринку послуг у сфері нелегальної міграції (зокрема, виготовлення підроблених паспортів, перетин кордону України різними способами, надання конспіративного житла тощо). При чому така діяльність властива як громадянам України, так й іноземцям [2, с. 93–94]. Про організований характер такого явища свідчать регулярні повідомлення у ЗМІ щодо результатів роботи правоохоронних органів України. Так, наприклад, у квітні 2017 р. співробітники ДПС України припинили функціонування каналу нелегальної міграції, який було організовано громадянином України, мешканцем м. Харкова, 1984 р. н. Свою злочинну діяльність він розпочав у 2015 р., організувавши разом із громадянами РФ переправлення громадян СРВ на територію України з метою їх подальшої легалізації. Його спільники на території РФ підшукували іноземців, які в законний спосіб потрапляли до Росії, а потім за допомогою організатора та провідників в Україні невеликими групами по 3-4 особи переправляли їх до нашої держави поза пунктами пропуску. За це організатору нелегальні мігранти сплачували 600 доларів США. Провідники, які безпосередньо переводили через державний рубіж незаконних мігрантів, отримували 200 доларів. Протягом 2015-2017 рр. прикордонники Харківського загону ДПС України затримали понад 50 незаконних мігрантів – громадян СРВ, переправлення яких було організовано саме цим угрупованням [3].

Наряду із такими «спрощеними» за своєю організацією існують і більш структуровані канали, із залученням широкого кола осіб, у тому числі й правоохоронців. Наприклад, у січні 2016 р. співробітниками СБ України було проведено масштабну спецоперацію у кількох областях України, наслідком якої стало припинення діяльності транснаціонального злочинного угруповання, яке організувало канал нелегальної міграції. Організатори каналу налагодили переправлення вихідців з країн Азії до ЄС транзитом через територію України. При цьому співробітникам СБ України вдалося встановити, що перші факти оформлення мігрантам фальшивих українських закордонних паспортів відбулися у Харківській області. Загалом, окрім Харківської області, діяльність угруповання здійснювалася на території Запорізької і Чернівецької областей та в м. Києві. Також правопорушники надавали й «послуги» з отримання за підробленими документами в'їзних віз до країн ЄС. Вартість переправлення становила 3 000 євро з мігранта. До організованого злочинного угруповання

були причетні співробітники територіальних підрозділів ДМС України та військовослужбовці окремих загонів ДПС України [4].

Іноземці також не цураються злочинного бізнесу такого роду. Так, одним із яскравих прикладів подібної діяльності є затримання у травні 2017 р. співробітниками ДПС України спільно з Національною поліцією та ДМС України в м. Одеса громадянина Афганістану, який організував канал незаконної міграції з країн Південної Азії через Україну. Правоохоронцями було встановлено, що афганець за прізвиськом «Інженер» тривалий час був основним організатором переправлення незаконних мігрантів з Афганістану і Пакистану в Україну, і далі – в країни ЄС. Він також особисто підтримував стійкі зв'язки з лідерами та учасниками організованих злочинних груп, що спеціалізуються на переправленні нелегальних мігрантів в РФ, Афганістані, Пакистані, Бангладеш, Шрі-Ланці та ін. державах [5].

Послуги «Інженера» мали певну популярність. Лише за чотири місяці 2017 р. він організував перевезення кількох десятків осіб до країн ЄС. Вартість такої послуги, залежно від країни кінцевого призначення, коштувала в середньому від 12 до 15 тисяч доларів США [5].

Отже, нелегальна міграція в Україні – сфера інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних «бізнесменів». Форми організації такої злочинної діяльності також є різними: від одноосібного «приватного підприємництва» до високоорганізованої міжнародної кількарівневої «компанії» (організованих груп, злочинних організацій). За даними ДПС України серед осіб, які намагаються перетнути державний кордон із порушенням правил в'їзду в Україну, переважають громадяни таких країн як: Азербайджан, Афганістан, Білорусь, В'єтнам, Вірменія, Грузія, Ірак, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Пакистан, Польща, Румунія, Сирія, Таджикистан, Туреччина, Угорщина, Узбекистан, Чехія [6]. Тобто, «клієнтами» таких «бізнесменів» є не лише жителі держав, що межують з Україною, а й досить віддалених регіонів.

Список використаних джерел

1. Статистика з основної діяльності. *Державна міграційна служба України*. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html> (дата звернення: 10.03.2019 р.).
2. Мозоль А. П. Кримінологічні проблеми нелегальної міграції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2002. 212 с.
3. Канал нелегальної міграції викрили на Харківщині. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1657010-kanal-nelegalnoyi-migratsiyi-vikrili-na-kharkivschini>(дата звернення: 01.03.2019 р.).
4. У 4 областях України діяв канал нелегальної міграції до країн ЄС. URL: <http://nbnews.com.ua/ua/news/170524/> (дата звернення: 01.03.2019 р.).

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

5. Прикордонники затримали організатора каналу нелегальної міграції з Азії. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/pogranichniki-zaderzhali-organizatora-kanala-1494835642.html> (дата звернення: 01.03.2019 р.).

6. Зведений звіт про іноземців та осіб без громадянства, які нелегально перетнули кордон України за 2014–2017 рр. Відповідь на запит. Вихід. лист № 24/144 від 05.09.2017 р. Внутр. док. (неопубл.).

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Бринзей Б.С.,

кандидат економічних наук,

завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

імені академіка УАН Зіновія Маніва

Університет Короля Данила

м. Івано-Франківськ, Україна

Варто почати з того, що істотне зростання масштабів сучасної еміграції в Україні актуалізує її дослідження як явища, що має істотний вплив на розвиток демографії, економічної, соціальної сфери, інших сторін суспільного життя. Важливість розвитку сучасного дослідження еміграційних процесів в Україні зумовлена також стрімким зростанням її обсягів та інтенсивності, поширення на всі регіони держави.

Традиційний підхід, що на практиці реалізується як прагнення або спроба вирішувати проблеми в окремих сферах суспільного життя, нехтуючи системністю та цілісністю підходів, не може бути ефективним. Тому на шляху вироблення в Україні ефективної стратегії і тактики втручання держави в процес міжнародної міграції, що розвивається досить швидкими темпами, виникає велика потреба поєднання наукових розробок, досліджень і практичних кроків. Досить істотна увага має приділятися аналізу основних елементів міжнародних міграційних процесів, критичному підходу до існуючої практики їх державного регулювання, впливу стану економіки та соціальної сфери на динаміку й обсяги сучасної еміграції в Україні, вивченню міжнародного досвіду.

Причини та чинники розвитку еміграції в Україні на сучасному етапі ринкової трансформації економіки, як якісно нове для нас явище, є мало дослідженим і потребує особливої уваги з боку вчених і держави. Тим часом, у світовій практиці вже існують достатньо змістовні моделі системного втручання у процес міждержавної трудової міграції населення [1, с. 24].

Окремі важливі проблеми, зокрема: причини збільшення еміграції на сучасному етапі, питання імплементації зарубіжного досвіду в практику державного регулювання цього процесу, дослідження проблемних ситуацій, що утворюються в регіонах внаслідок міграції, дослідження соціального сирітства,

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

взаємовплив стану економіки, соціальної сфери та міжнародної трудової міграції на їх розвиток, ще певною мірою залишаються поза увагою вчених і практиків.

Багатостороннє регулювання міжнародними міграційними процесами – базується на підписанні міжнародних угод, конвенцій на загальносвітовому рівні, а також в межах окремих інтеграційних угруповань [2, с. 8].

Основні правові норми регулювання міжнародних трудових відносин визначаються і контролюються Міжнародною організацією праці – це міжнародна урядова організація створена в 1919 році, яка з 1946 року є спеціалізованим закладом ООН. Україна є членом цієї організації, але ще не всі її положення підписала.

Регулювання міжнародних міграційних процесів на міждержавному рівні буває одностороннім та двостороннім.

Одностороннє міжнародне регулювання – це державне регулювання міграційних процесів у відповідності з власними інтересами і без узгодження з іншими державами.

Двостороннє регулювання – це регулювання міграційних процесів на основі двосторонніх міждержавних угод [5, с. 16].

Щодо ситуації, яка склалась в Україні в сфері регулювання міграційними процесами, то лише у 2000 р. президент України підписав указ № 1035/2000 від 30.08.2000 «Про Положення про Міністерство праці та соціальної політики України». Згідно даного указу Міністерство праці та соціального захисту населення є головним органом у системі центральних органів влади, які займаються забезпеченням державної політики у таких сферах як: зайнятості, соціального захисту населення, соціального обслуговування населення, охорони і умов праці, соціально-трудова відносин і лише на останньому місці політика у сфері трудової міграції. Тому саме Міністерство праці є тією ланкою в Україні, яка займається державною політикою у сфері міграції.

За роки незалежності постала велика кількість завдань у сфері міграції перед Урядом України та Міністерством праці.

- політика держави, спрямована на створення привабливого внутрішнього ринку праці;

- проведення детінізації структур, які займаються нелегальним працевлаштуванням громадян України;

- налагодження та проведення обліку громадян, які працюють за межами України;

- забезпечення надання соціальної допомоги та пенсійне забезпечення українських громадян, які працюють за кордоном;

- відпрацювання можливості вільного переказу заробітної плати із-за кордону [4].

Механізм державного регулювання трудових міграцій в Україні містить наступні важелі:

- укладення міждержавних та міжнародних угод;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

- вхід України до середовища підписання міжнародних багатосторонніх угод з питань захисту трудових мігрантів;
- спрямування сил для створення сприятливих умов внутрішнього ринку праці;
- тісний зв'язок та співробітництво з прикордонними службами держав, які межують з Україною у питаннях розвитку та узаконення прикордонних міграцій;
- досягнення домовленостей та широкого кола укладання угод щодо візового режиму, умов перетину кордону та перебування мігрантів на території іншої держави;
- підписання угод з міжнародними гігантами господарської діяльності про працевлаштування громадян України з метою посилення їх соціального захисту та надання престижної роботи.

Основоположним та незаперечним є той факт, що значна частина українських трудових мігрантів працює в країнах Ради Європи, саме тому було внесено на розгляд проект закону «Про ратифікацію Європейської конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів». Закон був прийнятий 16 березня 2007 р. №755-V Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів» [4].

Згідно даного закону Верховна Рада України постановила: ратифікувати Європейську конвенцію про правовий статус трудящих-мігрантів (994 307), підписану від імені України 2 березня 2004 року в м. Страсбурзі, з таким застереженням до її статті 28: "Україна визнає право трудящих-мігрантів на створення організацій для захисту своїх економічних і соціальних інтересів, крім політичних партій та професійних спілок".

Отже, даний закон надав можливість отримання додаткових важливих важелів впливу на чинники, які сприятимуть узаконення такого стану, як трудова міграція. Тому проблеми, що пов'язані з сучасною українською еміграцією, на практиці є такими, що виходять за рамки економічних досліджень. Як такі, що є міждисциплінарними, то їх потрібно вирішувати за допомогою кооперації зусиль дослідників різної наукової спеціалізації.

Список використаних джерел

1. Козик В.В., Панкова М.П. "Світове господарство та міжнародні економічні відносини" Львів, 2001.
2. Міграційний профіль України [Електронний ресурс] // Міграційна служба України. – 2016. – Режим доступу : <http://www.mig.profil.ua>
3. Ринок праці та соціальний захист: Навч. посіб. із соц. політики / Е. Лібанова, О. Палій. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. - 491 с.
4. Про ратифікацію Європейської конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

5. Школа І.М., Козменко В.М. Міжнародні економічні відносини. – Чернівці: “Рута”, 2006.

**ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ**

Волощук О.Т.,

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного та митного права Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»,
м. Чернівці, Україна*

Збройні конфлікти були притаманні для усіх людських цивілізацій і усіх форм економічних стосунків, що існували та існують на Землі. За підрахунками дослідників Weslean College, починаючи з 3600 року до н.е. у світі відбулося приблизно 14 600 воєн, в результаті яких загинуло понад 3 млрд. осіб (для порівняння, у 2001 р. чисельність населення земної кулі сягала трохи більше 6-ти млрд.), а уся людська історія знала лише близько 250 років без збройних конфліктів. Проте лише у минулому столітті після I і II світових війн міжнародна спільнота, об'єднавшись під егідою ООН, приходить до розуміння того, що застосування сили у міжнародних відносинах – це найбільш ганебний спосіб вирішення міждержавних спорів. Проголошення принципу заборони розв'язання агресивної війни як норми імперативного характеру («*jus cogens*») стало переломним моментом у міжнародному праві, яке з цього часу переорієнтовується на антропоцентризм, проголошуючи людину найбільшою соціальною цінністю та визначаючи головне завдання перед міжнародною спільнотою щодо поваги та охорони прав людини. Однак, незважаючи на це, збройні конфлікти не зникли, вони є доволі поширеним явищем. Більше того, враховуючи технологічні досягнення у військовій сфері, сучасні військові конфлікти характеризуються швидкоплинністю, масштабними руйнуваннями та великою кількістю жертв серед мирного населення, крім цього, усе це завжди супроводжується численними серйозними злочинами, спрямованими проти людини, що є абсолютно неприпустимим з огляду на людиноцентристські тенденції, які проявляються з кожним роком в міжнародному праві все більше. Разом з цим потрібно розуміти і те, що війна як крайня форма збройного конфлікту не сумісна з поняттям гуманність та повага прав людини, оскільки за своєю природою є руйнівною силою, яка направлена на знищення людської спільноти. У ході будь-якої війни вчиняються численні злочинні діяння. Одним із таких злочинів в умовах збройних конфліктів є торгівля людьми, яка з кожним роком дає чималі прибутки злочинцям, а відтак це призводить до збільшення кількості вчинення такого виду злочину. Як відомо, щороку у світі тисячі чоловіків, жінок і дітей потрапляють до рук торгівців людьми – у власних країнах та за кордоном. Кожна держава в світі є задіяною в цьому процесі як

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

країна походження, транзиту чи призначення жертв. Відповідно можна стверджувати про те, що торгівля людьми – це складне явище [5, с. 361], яке вкрай важко викоринити із практики сучасних держав.

Серед чинників злочину торгівлі людьми виступають злидні, міграція, конфлікти або політичні заворушення в результаті переміщення населення, взяті як окремо, так і в складному співвідношенні між собою. Жертвами цього злочину можуть виявитися чоловіки, жінки, діти з метою примусової праці, сексуальної експлуатації (використання в порноіндустрії), примусового жебрацтва і вилучення органів, продажу для наживи, сурогатного материнства, втягнення у злочинну діяльність або збройні конфлікти. Маніпулюючи бажанням та намірами людей, їх ошукують та експлуатують. Найбільш жорстоко такий злочин вчиняється в умовах збройного конфлікту, коли, не дивлячись на численні міжнародно-правові акти про захист прав людини під час збройного конфлікту, правами людини ігнорують, їх обмежують і порушують. Адже складні конфліктні ситуації за участі озброєних груп, терористів тощо обумовлюють руйнування правопорядку та відсутність правового поля в зоні його дії. Це призводить до створення умов для посилення експлуатації людей у результаті торгівлі ними. Згідно зі статистикою Міжнародної організації з міграції (МОМ), внаслідок збройного конфлікту на Донбасі з 2014 по 2017 рік 60 тис. 900 українців постраждали від торгівлі людьми, а з 1991 по 2017 рік понад 230 тис. українців постраждали внаслідок попадання в ситуацію торгівлі людьми. Безумовно, збройний конфлікт на Донбасі став катализатором збільшення фактів торгівлі людьми, що обумовлюється багатьма факторами. Серед них – складна криміногенна обстановка в зоні конфлікту, послаблення державних інститутів, дисфункція правоохоронних органів, складність правового статусу невідконтрольних територій, зміна гендерного балансу на окремих територіях та інші. Наявність таких факторів вимагає від держави вжиття невідкладних заходів щодо їх виявлення й усунення з метою попередження та припинення фактів торгівлі людьми, нарощування національних технічних можливостей для боротьби з цією категорією злочинів.

Загалом в умовах збройних конфліктів найбільш розповсюдженими формами торгівлі людьми з метою подальшої експлуатації стають: вербування, переміщення, передача, переховування або одержання осіб чоловічої статі з метою поповнення лав особового складу збройних сил сторін, що беруть участь у конфлікті; використання примусової праці і рабства для задоволення потреб озброєних груп; сексуальна експлуатація (військова проституція, насильницька вагітність); втягнення у злочинну діяльність; вилучення органів. Крім того, під час збройного конфлікту факти торгівлі людьми найчастіше супроводжуються вчиненням інших тяжких протиправних дій, як-то сексуальне та гендерне насилля, катування тощо, або погроза застосування таких дій.

Статистичні дані щодо прибутків від торгівлі людьми та кількості жертв цього злочину вражаючі. За підрахунками Європарламенту торгівля людьми

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

щороку приносить прибутку близько 25 млрд. євро, у рабських умовах працюють близько 1 млн. осіб [4]. З приблизно 600-800 тис. осіб, які щороку стають жертвами торговців людьми, 80 % складають жінки і дівчатка і до 50 % - неповнолітні [1]. У світі практично немає країн, яких так чи інакше не торкнулася б проблема торгівлі людьми: 127 країн є постачальниками «живого товару», 98 - країнами транзиту та 137 - пунктом призначення. Наслідки торгівлі людьми (рабство та експлуатація у різних формах) змушують всерйоз задуматися про шляхи протидії їй. Для вирішення цієї проблеми, як видається, необхідно прийняти необхідні заходи, які слід здійснити за наступними основними напрямками: 1. вдосконалення чинного національного законодавства; 2. поліпшення економічних, соціальних та інших умов життя і усунення умов, що стимулюють торгівлю людьми; 3. вдосконалення діяльності правоохоронних органів, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в питаннях захисту прав, свобод і законних інтересів людини; 4. обмін досвідом між правоохоронними органами зарубіжних країн щодо боротьби та протидії торгівлі людьми; 5. сприяння більш тісному міжнародному співробітництву у сфері протидії торгівлі людьми; 6. приєднання до міжнародних договорів щодо протидії та боротьби у цій сфері; 7. вдосконалення превентивної діяльності щодо попередження торгівлі людьми; 8. вдосконалення системи мирного врегулювання міжнародних спорів з метою викорінення із практики міжнародних відносин збройних конфліктів, які посягають на низку фундаментальних невід'ємних та невідчужуваних прав людини, передусім права на життя; 9. створення міжнародних моніторингових органів при міжнародних регіональних організаціях, які б виявляли, вивчали та пропонували шляхи вирішення проблеми торгівлі людьми, а особливо в умовах збройного конфлікту.

В першу чергу, будь-яка держава має прагнути до виконання вже існуючих міжнародних Конвенцій і договорів (Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами 1949, Конвенції про права дитини 1989 та інших актів), а також застосовувати додаткові національні законодавчі акти, які відповідають існуючим міжнародним конвенціям і відкривають можливість більш ефективної протидії торгівлі людьми [2, с. 24]. Для успішної протидії торгівлі людьми необхідним є прийняття певного комплексу соціально-економічних, політичних та інформаційно-психологічних заходів, які спрямовані на зниження масштабів поширення даного злочину. Зокрема, у плані протидії необхідно усунути умови, які стимулюють торгівлю «живим товаром»: попереджати населення про загрозу торгівлі дітьми, покращувати освітні та економічні можливості вразливих груп, заохочувати рівний доступ до освіти, просвіщати людей про їхні законні права. Правоохоронні органи повинні вживати заходів, спрямовані на ефективну боротьбу з торгівлею дітьми, а саме: переслідувати за законом торговців людьми і їх пособників, боротися з корупцією в органах державної влади, яка заохочує торгівлю, виявляти і перекривати канали торгівлі за допомогою поліпшення збору оперативних даних, уточнення юридичних визначень

торгівлі людьми та координації роботи правоохоронних органів, а також навчати співробітників правоохоронних органів ідентифікації жертв торгівлі людьми і направлення їх за належною допомогою [3].

Отже, слід зазначити, що торгівля людьми набула загрозового характеру, особливо, коли це відбувається в умовах збройних конфліктів, це, безумовно, вимагає негайного вжиття комплексних заходів, спрямованих на захист прав людини, які повинні бути спрямовані на вдосконалення законодавчих норм, розширення міжнародного співробітництва в сфері протидії поставленої на потік торгівлі людьми, вплив на численні соціально-економічні та морально-психологічні чинники, які породжують цю злочинну діяльність, взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування, національних і регіональних органів по боротьбі з торгівлею людьми, також застосування нетрадиційних підходів в боротьбі з організованою злочинністю, яка здійснює свою діяльність на території збройного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Доклад Государственного департамента США о торговле людьми за 2007 год // Бюро международных информационных программ Госдепартамента США : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://usinfo.state.gov/russian>
2. Козаченко И. Я. Проблемы безопасности. Актуальные проблемы теории борьбы с преступностью и правоприменительной практики: Межвуз. сб. науч. трудов. Вып. 5. – Красноярск: Сибир. юр. Ин-т МВД России, 2002. – С. 24-27.
3. Кубов Р. Х. Торговля людьми как вид транснациональной преступности : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://center-bereg.ru/o4463.html>
4. Порабощенная Европа: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gazeta.ru/business/2013/10/14/5704821.shtml>
5. Раковська Ю. В. Проблема торгівлі людьми у контексті прав людини / Ю. В. Раковська // Актуальні проблеми держави і права. - 2009. - Вип. 50. - С. 361-366.

**РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ ЗНИКНЕННЯ БЕЗВІСТИ
(У КОНТЕКСТІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ)**

Гловюк І. В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального процесу,
Національний університет "Одеська юридична академія",
АО «Barristers», адвокат, науковий радник,
м. Одеса, Україна*

Торгівля людьми як один із найстрашніших феноменів порушення прав людини може мати «замаскований», латентний характер у контексті встановлення фактичних обставин, коли невідомо, з яких причин зникла людина, яка не виходить на зв'язок із своїми близькими. У такому випадку до формалізації версії щодо кваліфікації діяння (умисне вбивство, самогубство, торгівля людьми, насильницьке зникнення тощо) доречним є використання механізмів, передбачених Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» від 12 липня 2018 року (далі - Закон). Разом з тим, положення Закону містять норми, які викликають питання стосовно їх практичної реалізації та кореляції зі вимогами практики ЄСПЛ стосовно ефективного розслідування.

Особа, зникла безвісти, - це фізична особа, стосовно якої немає відомостей про її місцеперебування на момент подання заявником заяви про її розшук (ст. 1 Закону). Особа набуває статусу такої, що зникла безвісти, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи безвісти та її розшук або за рішенням суду (ст. 4 Закону).

Стаття 5 Закону передбачає, що особа, зникла безвісти, має всі права, гарантовані Конституцією та законами України, а також має право на всебічне розслідування обставин її зникнення та встановлення її місцеперебування. Фактично, йдеться про ефективне розслідування, критерії якого за ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод неодноразово формулювалися у практиці ЄСПЛ. Слід відмітити при цьому те, що у контексті саме зникнень ЄСПЛ зазначив, що зникнення є особливим феноменом і характеризується триваючим станом невизначеності і безвідповідальності, при якому належна інформація відсутня або навіть дані про подію навмисно приховуються і заплутуються. Така ситуація дуже часто триває протягом довгого часу, продовжуючи страждання родичів зниклої особи. І в зв'язку з цим процедурні зобов'язання будуть, по всій видимості, зберігатися до тих пір, поки не відома доля людини, який зник безвісти; явна нездатність влади провести необхідне розслідування буде розглядатися як триваюче порушення. Ця вимога зберігається навіть в тих випадках, коли в кінцевому підсумку передбачається факт смерті (див. Varnava, § 148) (Aslakhanova and Others v. Russia, § 122).

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

За ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, головною метою розслідування є забезпечення ефективного виконання національного законодавства, яке захищає право на життя. Задля досягнення такої мети форми розслідування можуть бути різними в залежності від обставин. Однак, яка б з них не була застосована, органи влади мають діяти з власної ініціативи з того моменту, як певне питання привернуло їх увагу. Вони не можуть чекати на те, щоб родичі подали належну скаргу або взяли на себе відповідальність за проведення будь-якої процедури розслідування (Муравська проти України, § 41). Відповідно, і у аспекті зникнення безвісти держава зобов'язана реагувати на цей факт незалежно від подання заяви. Стаття 18 Закону передбачає, що заява про розшук особи, зниклої безвісти, подається до відповідного територіального органу Національної поліції України. Заява про розшук особи, зниклої безвісти, може бути подана родичем такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, об'єднанням громадян або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення. Заява про розшук особи, зниклої безвісти, може бути подана Комісією з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, якщо зазначені в абзаці другому цієї частини особи звернулися до неї з повідомленням про зникнення особи. І тут виникає відразу декілька проблемних питань. По-перше, юридичним фактом для розшуку особи, зниклої безвісти, передбачена лише заява, тобто виникає питання, чи можливий розшук за ініціативи Національної поліції, коли відомості про зникнення особи безвісти отримано з інших джерел. Відповідь на нього має бути однозначно позитивною, що прямо впливає із позитивних зобов'язань держави за ст. 2 Конвенції, проте, у Законі це прямо не прописано. І, крім того, статус такої, що зникла безвісти, особа з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи безвісти та її розшук або за рішенням суду, що знову ж актуалізує питання стосовно повноважень *ex officio* для здійснення розшуку.

По-друге, у Законі йдеться про подання заяви “до відповідного територіального органу Національної поліції України”, проте, як визначається “відповідність” територіального органу Національної поліції України (за місцем зникнення, місцем останнього відомого місця проживання чи місцезнаходження особи, місцем проживання родичів, місцем дислокації військового формування, місцезнаходженням органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, місцезнаходженням Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин тощо) - у тексті Закону не прописано. Ефективне розслідування не має передбачати таких формальних обмежень, тому у Законі логічніше було б передбачити, що заява може подаватися до будь-якого територіального органу Національної поліції України.

Закон передбачив ряд повноважень Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, щодо сприяння розшуку осіб, зниклих безвісти. Незважаючи на таку назву, повноваження Комісії стосуються не тільки осіб,

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

зниклих безвісти за особливих обставин, а й інших зниклих безвісти осіб, адже Комісія, у відповідності до ст. 10 Закону, утворюється з метою забезпечення координації діяльності державних органів, уповноважених на облік та/або розшук осіб, зниклих безвісти, у тому числі розшук осіб, зниклих безвісти в районі проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації, та осіб, зниклих безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей. Здійснювати власне розшук осіб, зниклих безвісти, уповноважена Національна поліція України, і знову ж її відповідний територіальний орган. Національна поліція України забезпечує інформування Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід досудового розслідування, вжиття заходів для розшуку осіб, зниклих безвісти, у тому числі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, для внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Тобто Комісія створена з метою полегшення розшуку осіб, зниклих безвісти, та розслідування обставин їх зникнення/ загибелі, проте реально ця робота залишається на відповідних територіальних органах Національної поліції – Комісія ж лише передає їм отриману на направлені запити до інших органів інформацію [1]. При цьому ведення оперативно-розшукових справ передбачено Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність” у п. 3 ст. 9-1 лише щодо осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у тому числі у зв'язку зі збройним конфліктом, воєнними діями, заворушеннями всередині держави або у зв'язку з надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру або іншими подіями, що можуть спричинити масову загибель людей, - до встановлення їх місця перебування, місця поховання чи місцезнаходження останків; тобто є обмеження стосовно інших осіб, які зникли безвісти не за особливих обставин, що викликає питання у контексті забезпечення позитивних зобов'язань держави за ст. 2 Конвенції.

Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, - це електронна база даних, призначена для зберігання, захисту, обробки, використання і поширення визначеної цим Законом інформації про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, їх невпізнані останки, наявність чи відсутність рішення суду про визнання осіб, зниклих безвісти, безвісно відсутніми або оголошення померлими, а також інших даних, що використовуються для забезпечення обліку осіб, зниклих безвісти, з метою їх розшуку (ст. 1 Закону). Вже навіть у визначенні цієї електронної бази є суперечності, адже у цілому йдеться лише про реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, проте, вживається формулювання “також інших даних, що використовуються для забезпечення обліку осіб, зниклих безвісти, з метою їх розшуку”, що розширює перелік осіб, відомості у разі зникнення яких мають

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

бути внесені до цього Реєстру. Проте, ст. 13 Закону вказує знову ж лише на осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

При цьому слід відмітити і те, що у відповідності до ст. 26 Закону України "Про Національну поліцію", поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно: розшуку осіб, зниклих безвісти; установлення особи невідомої трупів та людей, які не можуть надати про себе будь-яку інформацію у зв'язку з хворобою або неповнолітнім віком. Виходячи із того, що держателем Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, є Комісія, це мають бути окремі електронні бази даних, що однозначно у майбутньому викликати питання стосовно їх синхронізації.

Звернення до Комісії та внесення відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, потенційно могло б мати позитивний ефект для встановлення місцезнаходження особи, яка зникла безвісти. Проте, величезною проблематикою вже стала реалізація (а точніше ігнорування) виконавчою владою закону України "Про правовий статус осіб, зниклих безвісти". Адже цей акт передбачав утворення Кабміном у тримісячний термін Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин та Єдиного реєстру таких осіб. Закон набрав чинності вже більш ніж півроку тому, але ані комісії, ані реєстру, ведення якого має забезпечувати держпідприємство Мін'юсту, досі не маємо [1].

Враховуючи це, слід констатувати, що спроба законодавця встановити таку необхідну комплексну процедуру розшуку осіб, зниклих безвісти, по-перше, має вади навіть на нормативному рівні, по-друге, нашою проблемою є організаційні проблеми її впровадження.

Список використаних джерел

1. Блага А. Аналіз УГСПЛ Закону «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» URL: <https://helsinki.org.ua/articles/analiz-uhspl-zakonu-pro-pravovyj-status-osib-znyklyh-bezvisty/>
2. Бабін Б. Насильницькі зникнення в Україні. Правові декларації та реалії війни URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2019/02/24/7207525/>

**РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ТОРГІВЛЮ
ЛЮДЬМИ АБО ІНШУ НЕЗАКОННУ УГОДУ ЩОДО ЛЮДИНИ
(НА ПІДСТАВІ АНАЛІЗУ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЗА 2014-2018 РОКИ)**

Гуторова Н. О.,

*д. ю. н, професор, академік НАПрН України, професор кафедри кримінального
права та кримінально-правових дисциплін*

*Полтавського юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,*

м. Полтава, Україна

Торгівля людьми, яка фактично являє собою одну із форм сучасного рабства, належить до ганебних явищ сучасності, що, нажаль, продовжує існувати в багатьох демократичних, цивілізованих країнах. «Ринок живого товару» являє собою високоприбуткову діяльність транснаціональної організованої злочинності, функціонуючи за законами попиту та пропозиції: країни з більш високим рівнем доходу стають країнами-реципієнтами, а з більш низьким – країнами-донорами. До останніх, нажаль, належить і Україна, де вкрай низький рівень доходів значною кількістю молоді у поєднанні з недоліками морального виховання та недостатністю інформування про ризики «легких заробітків за кордоном» суттєво спрощує підбір і вербування майбутніх жертв торгівлі людьми.

Ефективна протидія цьому негативному соціальному явищу потребує об'єднання зусиль багатьох країн при здійсненні міжнародного співробітництва у цій сфері, а також вироблення та впровадження комплексу заходів, спрямованих на попередження вчинення торгівлі людьми, а також ефективну протидію цим злочинам. В системі цих засобів важливу роль відіграють заходи кримінально-правового характеру, і, перш за все, кримінальна відповідальність осіб, які вчинили торгівлю людьми та іншу незаконну угоду щодо людини.

Кримінальна відповідальність являє собою вид юридичної відповідальності, який застосовується на підставі норм кримінального права. Відповідно до ч. 1 ст. 2 Кримінального кодексу України (далі – КК) підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом. Очевидно, що категорія «кримінальна відповідальність» належить до основних категорій кримінального права, але при цьому слід констатувати відсутність в Україні законодавчого визначення цієї категорії та багатоманітність поглядів на неї у науковій літературі. Кримінальна відповідальність застосовується (реалізовується) щодо осіб, які вчинили злочини, але питання щодо форм такої реалізації в теорії кримінального права також належить до дискусійних.

Враховуючи, що метою цієї роботи не є дослідження кримінальної відповідальності у теоретико-правовому та філософському аспектах, вважаю за можливе обмежитися при вирішенні цього питання лише визначенням поняття

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

кримінальної відповідальності та форм її реалізації, яке я поділяю, оскільки, на мою думку, воно є найбільш переконливим. Йдеться про визначення кримінальної відповідальності, запропоноване Ю. В. Бауліним, а саме: передбачене КК обмеження прав і свобод особи, яка вчинила злочин, що індивідуалізується в обвинувальному вироку суду і здійснюється спеціальними органами виконавчої влади держави [1, с. 334-337; 2, с. 91, 92]. Як зазначають Ю. В. Баулін [2, с. 95, 96] і Ю. А. Пономаренко [3], кримінальна відповідальність застосовується в межах існування кримінально-правових відносин і реалізується в одній із наступних форм: 1) засудження винного (визнання винним у вчиненні злочину) в обвинувальному вироку суду без призначення йому кримінального покарання; 2) засудження винного з призначенням йому покарання, яке він відбуває реально (має бути найбільш типовою формою); 3) засудження винного з призначенням йому покарання, від відбування якого він звільняється.

Обрання судом тієї або іншої форми реалізації кримінальної відповідальності значною мірою залежить від ступеня тяжкості вчиненого злочину, який відповідно до ст. 12 КК визначається залежно від максимальної межі санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за цей злочин, а також від характеристики особи винного.

Ст. 149 КК містить три частини, в яких передбачено основний, кваліфікований і особливо кваліфікований склади злочинів. Злочин, передбачений частиною 1 (основний склад) належить до тяжких, оскільки санкція передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років. В частині 2 встановлена відповідальність за кваліфікований склад злочину, який є особливо тяжким (карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої), а в частині 3 – за особливо кваліфікований склад злочину, що також є особливо тяжким, але санкція передбачає позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Враховуючи, що кількість вироків, на підставі яких здійснювалась реалізація кримінальної відповідальності за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини (ст. 149 КК), є відносно невеликою, то при проведенні цього дослідження були проаналізовані всі розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень [4] вироків, винесені судами України на підставі цієї статті за період з 1 січня 2014 року по 31 грудня 2018 року, які набрали чинності, у тому числі:

- 2014 рік – 15 вироків;
- 2015 рік – 4 вироків;
- 2016 рік – 5 вироків;
- 2017 рік – 4 вироків;
- 2018 рік – 8 вироків.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

На підставі цих вироків було засуджено 47 осіб, з яких: за ч. 1 ст. 149 КК – 1 особа, за ч. 2 – 25 осіб, за ч. 3 – 21 особа.

Вивчення цих вироків дозволило здійснити аналіз форм реалізації кримінальної відповідальності за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини, які обиралися судами України за останні п'ять років.

Перша форма реалізації кримінальної відповідальності – *засудження винного (визнання винним у вчиненні злочину) в обвинувальному вирокі суду без призначення йому кримінального покарання* – не була застосована у жодному вирокі, що, певною мірою, пов'язано з тим, що злочин визначений як тяжкий (ч. 1 ст. 149 КК) або особливо тяжкий злочин (ч. 2, 3 ст. 149 КК).

Друга форма – *засудження винного з призначенням йому покарання, яке він відбуває реально* – була визначена судами як форма реалізації кримінальної відповідальності щодо 25 осіб або 53% від загальної кількості засуджених, у тому числі: за ч. 1 ст. 149 – 1 особі (100%), за ч. 2 – 9 особам (36 %), за ч. 3 – 15 особам (71,4 %).

Слід зазначити, що при призначенні покарання за ч. 1 ст. 149 КК суд, обравши розглядувану форму реалізації кримінальної відповідальності, призначив покарання із застосуванням ст. 69 КК нижче, ніж передбачено законом, а саме – 2 роки 6 місяців позбавлення волі, що майже дорівнювало строку перебування підсудного (громадянина Туреччини) у попередньому ув'язненні [5]. Ст. 69 КК «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом» при призначенні покарання з реальним його відбуванням суд застосував за ч. 2 ст. 149 КК щодо 1 особи, за ч. 3 – щодо 3 осіб. Максимально суворе покарання було призначено у виді 10 років позбавлення волі за ч. 3 ст. 149 КК особі, яка будучи неодноразово судимою за умисні злочини, передала свою новонароджену дитину за 40000 грн. [6] Найбільш м'яке покарання із застосуванням ст. 69 КК – 2 роки 4 місяця позбавлення волі також за ч. 3 ст. 149 КК було призначено особі, яка в складі організованої групи брала участь у вербуванні і переміщенні дівчат до Німеччини з метою сексуальної експлуатації [6].

Щодо додаткового покарання у виді конфіскації майна, яке передбачене у санкціях частин 2 і 3 ст. 149 КК як альтернативне, то воно було призначено 15 особам, тобто 62,5% засуджених за ці злочини до реального відбування покарання.

Третя форма реалізації кримінальної відповідальності – *засудження винного з призначенням йому покарання, від відбування якого він звільняється* – була застосована судами щодо 22 осіб, які були засуджені за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини у період з 2014 по 2018 роки, у тому числі: за ч. 2 ст. 149 КК – 16 особам (64%), за ч. 3 – 6 особам (28,6%). При застосуванні цієї форми реалізації кримінальної відповідальності засудженим призначалось покарання за ч. 2 ст. 149 КК – лише у виді 5 років позбавлення волі, за ч. 3 ст. 149 КК – в діапазоні від 2 до 5 років позбавлення волі, в усіх випадках із застосуванням ст. 69 КК покарання призначалось більш

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

м'яке, ніж передбачене законом. У жодному разі додаткове покарання у виді конфіскації майна призначене не було. Із 22 осіб, до яких була застосована ця форма реалізації кримінальної відповідальності за торгівлю людьми, 20 осіб були звільнені від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК, 2 – на підставі ст. 79 КК «Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років».

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що суди при обранні форм реалізації кримінальної відповідальності та конкретних видів покарань досить широко використовують судову дискрецію, призначаючи, зокрема, за ч. 3 ст. 149 КК покарання в діапазоні від 2 до 10 років позбавлення волі. Також слід звернути увагу на те, що за вчинення особливо тяжкого злочину, передбаченого ч. 2 ст. 149 КК така форма реалізації кримінальної відповідальності, як призначення покарання зі звільненням від його відбування з випробуванням є найбільш розповсюдженою (обрана для 64% осіб, засуджених за цією статтею), а щодо злочину, передбаченого ч. 3 ст. 149 КК – застосовувалась після призначення покарання на підставі ст. 69 КК у 28,6%. Така ситуація свідчить про те, що оцінка суспільної небезпечності торгівлі людьми судами і законодавцем суттєво відрізняється, а тому ця проблема потребує вирішення.

Список використаних джерел

1. Баулін Ю. В. Вибрані праці. – Х.: Право, 2013.
2. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна – Х.: Право, 2015
3. Пономаренко Ю. А. Форми реалізації кримінальної відповідальності за кримінальним законодавством України. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО»*. Випуск 20, 2013, с. 65-72.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/>
5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37359514>
6. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76043712>
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58377590>

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРОДАЖУ
НЕНАРОДЖЕНОЇ ТА НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ МАТІР'Ю**

Горностай А.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Проблема торгівлі дітьми, а особливо новонародженими, в сучасній доктрині кримінального права набуває особливої актуальності. Це обумовлено складною соціально-економічною ситуацією в країні, різного роду соціальними, міжособистісними конфліктами та іншими проблемними питаннями суспільного й державного життя сучасної України. Захист прав дитини та гарантування її прав – це обов'язок української держави, який передбачений Конституцією України та багатьма іншими нормативно правовими та міжнародними актами.

Торгівля новонародженою дитиною утворює особливо кваліфікований склад такого злочину як торгівля людьми (ч. 3 ст. 149 КК України). До того ж дана частина зазначеної статті містить вказівку, окрім спеціального потерпілого – малолітньої особи, ще й на спеціальний суб'єкт – батьків. Цей злочин є особливо тяжким та передбачає максимальне покарання у вигляді 15 років позбавлення волі. На перший погляд – цілком справедливе рішення законодавця щодо обсягу кримінально-правової репресії, враховуючи актуальність та сьогоденну поширеність вчинення таких злочинів саме до малолітніх осіб, зокрема, до новонароджених. У науці та практиці навіть висловлюються пропозиції щодо впровадження покарання у вигляді довічного позбавлення волі за продаж новонародженої дитини.

Проте, чи так впевнено можна казати про співрозмірність тяжкості вчиненого злочину та покарання, якщо мова йде про продаж матір'ю своєї новонародженої дитини відразу ж після пологів. Таке діяння, безумовно, містить усі ознаки особливо кваліфікованого складу торгівлі людьми. В той же час, ст. 117 КК - умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини - злочин, об'єктом якого є життя, карається далеко не так суворо – максимально 5 років позбавлення волі. Дана ситуація в оцінці суспільної небезпечності та ступеню тяжкості вчиненого діяння, видається, містить певні недоліки з точки зору системного та логічного розуміння кримінально-правових норм. Першою презумпцією системного тлумачення є логічна єдність всього права. Законодавець не може мислити суперечливо, і тому вся система повинна тлумачитись як система логічно узгоджених між собою понять. З огляду на такий підхід, продаж новонародженої дитини матір'ю відразу після пологів не повинно становити більш тяжкий злочин, ніж її вбивство. Суб'єктом ст. 117 КК є

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

жінка, яка тільки народила дитину, і під час вчинення злочину перебуває в особливому психофізіологічному стані, обумовленому вагітністю та пологами, внаслідок якого неповною мірою може усвідомлювати та (або) керувати своїми діями. Саме тому цей склад злочину за ступенем суспільної небезпечності є привілейованим. Але і суб'єктом ст. 149 КК може бути жінка в такому саме особливому психофізичному стані. Наприклад, жертві згвалтування пропонують продати або передати новонародженого в пологовому будинку відразу після пологів. І в цьому разі її дії утворюють особливо кваліфікований склад особливо тяжкого злочину. Звичайно, можна зазначити, що новонародженого відразу після пологів мати може продавати чи передавати тільки з подальшою метою експлуатації. І ця мета може бути як у вигляді усиновлення (удочеріння) з метою наживи, так і для донорства та дослідів та ін. Проте, ст. 117 КК припускає наявність у матері взагалі будь-якого мотиву вчинення вбивства, тому логічно припускати, що наявність мети експлуатації так само не повинно нівелювати наявність особливого психофізичного стану жінки при вчиненні злочину, передбаченого ст. 149 КК. Такий різний підхід до врахування післяпологового стану в ст. 117 та ч. 3 ст. 149 КК свідчить, що правове регулювання та врахування фізіологічних та психологічних особливостей породіллі відразу після народження дитини характеризується фрагментарністю, декларативністю та непослідовністю частини існуючих нормативно - правових положень.

Видається, така непослідовність та нелогічність оцінки як особливостей суб'єкту (мати, яка народила) так і часу вчинення злочину (відразу після пологів) повинна бути усунена. І хоча випадки продажу матір'ю своєї новонародженої дитини саме відразу після пологів на практиці зустрічаються не так часто, для досягнення узгодженості, на наш погляд, потрібно внести зміни до ст. 149 КК, або передбачити окрему статтю.

Також на практиці зустрічаються випадки продажу або досягнення згоди на продаж в майбутньому ненародженої ще дитини. Звичайно, кримінальний закон охороняє дитину і до народження (умисне вбивство жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, умисне тілесне ушкодження, яке спричинило переривання вагітності). На нашу думку, ст. 149 КК також забезпечує охорону прав ненародженої ще дитини.

У науці кримінального права укладання угоди щодо продажу ненародженої дитини зараз або в майбутньому пропонується кваліфікувати як замах торгівлю людьми [1, с. 20]. Видається, така пропозиція є помилковою. Замахом, згідно ч. 1 ст. 15 КК України є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі. Тобто, при замаху об'єктивна сторона злочину вже починає виконуватися і об'єкт знаходиться під безпосередньою загрозою спричинення шкоди. Ці дві об'єктивні ознаки замаху повинні бути наявні в сукупності. При досягненні згоди продати дитину після пологів ще не існує безпосередньої

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

загрози об'єкту – волі малолітнього. Ця загроза залишається віддаленою та опосередкованою як мінімум до моменту народження дитини. Крім того, потерпілим у ст. 149 КК є саме людина а не ембріон чи право на ненароджену людину.

Також не видається можливим стверджувати про початок виконання об'єктивної сторони в даній ситуації. Окремі науковці в випадку, коли жінка отримує гроші за ще ненароджену дитину, факт отримання грошей оцінюють як початок вчинення продажу, тобто початок виконання об'єктивної сторони торгівлі людьми та кваліфікують вчинене як замах на цей злочин. На наш погляд, це невірно. Адже саме як замах на злочин повинно тоді кваліфікуватися і отримання грошей жінкою за обіцянку завагітніти в майбутньому та передати дитину з метою експлуатації. Більш складною є ситуація, коли вагітна жінка обіцяє передати дитину після народження безоплатно. Чи буде мати місце початок виконання об'єктивної сторони за таких умов? Видається, вирішення цих питань не є однозначним, оскільки має місце ієрархічна колізія між нормами міжнародного права та законами України. Так, згідно ст. 1 ЗУ Про протидію торгівлі людьми торгівля людьми - це здійснення незаконної угоди... а так само передача або одержання людини [2]. І в розумінні норм даного закону укладання будь-якої угоди (навіть усної) буде становити виконання об'єктивної сторони. При такому тлумаченні торгівлі утворюється ситуація, коли начебто об'єктивна сторона почала виконуватися, але при цьому потерпілий відсутній в реальній дійсності (і винні про це знають – фактична помилка відсутня) і загроза об'єкту ще віддалена, опосередкована, що не характерно для замаху. В той же час п.а ст.4 Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми [3] та п. а ст.3 Додаткового протоколу до Конвенції ООН про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю [4] визначають торгівлю людьми виключно як найм, перевезення, передачу, приховування або одержання осіб. Поняття «угоди» в складі торгівлі людьми в цих міжнародних актах відсутнє. Тому будь-яка домовленість про продаж ненародженої дитини, навіть пов'язана з отриманням коштів майбутньою матір'ю, має бути оцінена як доказ факту змови на вчинення такого злочину, і в цілому має бути визнана створенням умов для вчинення торгівлі людьми, яка відбудеться після народження дитини. А отже буде мати місце готування до злочину. Про замах на злочин можливо буде говорити тоді, коли дитина вже народиться і у матері з'явиться можливість встановити над нею контроль, наявність якого обов'язкова для суб'єкту торгівлі людьми.

Список використаних джерел

1. Україна як країна призначення для торгівлі людьми // Матеріали для практичного використання працівниками прикордонної служби, правоохоронних органів та суддями з питань протидії злочинам, передбаченим ст. 149 КК України «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини»,

в яких потерпілими є іноземці та особи без громадянства. - Київ., Фенікс – 2012. - 119 с.

2. Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17>.

3. Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858

4. Електронний ресурс. Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПІДСТАВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Гуцуляк Ю.В.,

*доцент кафедри кримінального процесу факультету №1
Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ
м.Львів, Україна*

Розвиток комунікації засобами підключеними до мережі Інтернет, розширення способів та форм обміну інформацією в мережі, безумовно, стає частиною способів вчинення кримінального правопорушення. Інструментарій злочинця стає швидкозмінним та латентним. Використання комп'ютерних технологій та ресурсів є як окремими видами злочинів, так і невід'ємною складовою вчинення інших кримінальних правопорушень, зокрема тероризму, наркозлочинності, торгівлі людьми. Всі ці злочини не мають лиш національного значення, вони є транснаціональними, що в свою чергу свідчить про стійку організаційну складову.

Зважаючи на таку швидко зміну щодо форм та способів підготовки, вчинення і приховання кримінальних правопорушень, погоджуємося із твердженням, що загрозу, яка йде від транснаціональної організованої злочинності, можна ліквідувати лише в тому випадку, якщо правоохоронні органи будуть точно так само, як і самі злочинні організації, виявляти винахідливість, організаційну гнучкість та співпрацю. Зокрема, для того щоб домогтися успіху, їм слід більш творчо підходити до використання існуючих і нових двосторонніх і багатосторонніх правових механізмів, а діяльність на національному рівні має бути однаковою або узгодженою для того, щоб співробітники правоохоронних органів володіли такою ж мобільністю й діяли так само ефективно, як і самі злочинці [1, с.90].

Основним фактором, який впливає як на підвищення рівня сучасної кіберзлочинності (в тому числі і рівень та якість злочинів, що вчиняються за допомогою кіберпростору) є розвиток систем підключення до глобальних

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

мереж. В 2014 році нараховувалось майже 3 мільярди користувачів мережі Інтернет, на долю яких припадало близько 40 відсотків всього населення земної кулі. Більшість користувачів продовжують отримують доступ до Інтернету за допомогою широкополосних систем, якими користуються 32 відсотки всього населення світу – за 5 років станом на 2014 рік, це в 4 рази більше ніж у 2009 році[3].

Очікується, що до кінця 2018 року кількість пристроїв, підключених до мереж з інтернет-протоколом (IP) буде більшим майже в два рази ніж населення планети [4]. В силу таких темпів зростання використання електронного обміну інформацією, виклики кіберзлочинності стають дедалі загрозливішими, як в контексті окремих видів кримінальних правопорушень в межах окремих держави і її національних інтересів, так і для держав, що втягнуті в транснаціональну злочинність.

Ефективна протидія з боку держави цьому негативному явищу лежить в кількох площинах: соціально-економічній; міжнародній; сфері кримінального судочинства. Остання, на наш погляд, має визначальне значення і полягає в вдосконаленні та реформуванні двох блоків: завдань та функцій окремих правоохоронних органів з моніторингу та аналізу масиву інформаційних даних з мережі Internet, які місять інформацію про вчинюване, вчинене або таке, що готується кримінальне правопорушення; а також розроблення концептуального підходу у формуванні нових джерел доказів у кримінальному провадженні та процесуальному порядку їх формування, перевірки, оцінки та використання.

В контексті кримінально-аналітичного забезпечення досудового розслідування, перший згаданий нами блок, цікавить результатами органів кримінального аналізу та моніторингу кіберпростору. Результатами діяльності відповідних структурних одиниць правоохоронних органів, таких як Кіберполіція зокрема, є масив інформації що мають потенційний оперативний та слідчий інтерес. Такі дані можуть бути підставою для початку досудового розслідування, тобто внесення відомостей в ЄРДР, як повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення – у випадку якщо містять в собі ознаки вчиненого кримінального правопорушення, на підставі ч.1 ст. 214 КПК України. Також отримана інформація може бути підставою для проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та застосування відповідних заходів забезпечення кримінального провадження, і випадку якщо містить дані про відомості, які гарантують при проведенні слідчої (розшукової) дії досягнення мети її проведення (ч.2 ст.223 КПК України); якщо наявні підстави передбачені ч.2 ст. 246 КПК України; зміст отриманих в результаті моніторингу чи кримінального аналізу даних дозволяє слідчому чи прокурору довести обставини, передбачені ч.3 ст. 132 КПК України чи наявність ризиків вказаних в ч.1 ст. 177 КПК України.

На наш погляд, використання результатів моніторингово-аналітичної інформації в даному випадку може мати місце у випадку, коли така інформація є в матеріалах кримінального провадження з юридично визначеного джерела і

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

перевірена процесуальним шляхом на стадії досудового розслідування, або й без такої перевірки, якщо вона не «випадає» з контексту зібраних доказів в кримінальному провадженні, а логічно вписується в такий.

Щодо другого, згаданого нами блоку, то на ці тенденції звертається увага на міжнародному рівні, про що свідчать підсумки XIII конгресу ООН щодо попередження злочинності та кримінальному правосуддю. Зокрема зазначалось про тенденцію до зникнення межі відмінності від звичайною злочинністю та кіберзлочинністю, а також зміни форм та засобів протидії їй. По мірі того як більш широко застосовуються електронні пристрої обміну інформацією і систем підключення до глобальних мереж використання електронних доказів, таких як: текстові повідомлення, листи надіслані електронною поштою, дані перегляду мережі Інтернет та інформація із соціальних мереж, стають звичною справою при проведенні багатьох звичайних кримінальних переслідувань [2]. Як бачимо, в досвіді іноземних країн, розуміння електронного доказу в кримінальному судочинстві вже не обговорюється, а констатується як факт. В національній науці кримінального процесу, криміналістики можливість запровадження такого процесуального інститут обговорюється. Так, Д.М.Цехан визначає необхідність уведення категорії «цифрового доказу» під яким слід розуміти фактичні дані, представлені у цифровій (дискретній) формі та зафіксовані на будь-якому типі носія, що стають доступними для сприйняття людиною після обробки ЕОМ та на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [5, с. 259]. О. І. Котляревський, Д. М. Киценко пропонують використовувати поняття «електронні докази», під якими вони розуміють сукупність інформації, яка зберігається в електронному вигляді на будь-яких типах електронних носіїв та в електронних засобах [6]. Існують подібні напрацювання і в науковців суміжних з Україною держав, зокрема, в науці кримінального процесу РФ, попри тоталітарний стан управління державою та здійснення судочинства (якщо його таким можна назвати). Так, М. А. Іванов пропонує виокремити її в якості самостійного та специфічного джерела відомостей, що обумовлюється її особливою неречовою природою, природно-технічними особливостями її створення, обробки, збереження, передачі, кримінально-процесуальними процедурами та техніко-криміналістичними прийомами її пошуку та вилучення, доступу до неї, дослідження та перетворення в форму, що може бути сприйнята людиною [7].

З поданого вище, вважаємо, що враховуючи сучасний розвиток людства в обміні інформацією та запровадженні новітніх технологій у даній сфері, ріст та стрімка зміна форми злочинності із звичної у кіберформу, наукове розроблення підходів у розумінні цифрових чи електронних доказів, порядку їх отримання та використання в ході досудового розслідування (зокрема як підстави для проведення негласних слідчих (розшукових) дій), а також як доказів в кримінальному провадженні має перспективне значення як для наукових

розробок, так і для нормативного врегулювання практичної складової діяльності органів досудового розслідування. А разом з тим, потребує негайного відображення у реформах органів досудового розслідування Національної поліції тощо.

Список використаних джерел

1. Основы борьбы с организованной преступностью: [монография] / под ред. В.С. Овчинского, В.Е. Эминова, Н.П. Яблокова. – М.: Инфра-М, 2000. – 400 с.
2. Тринадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию. Семинар-практикум 3: Укрепление мер реагирования систем предупреждения преступности и уголовного правосудия на появляющиеся формы преступности, такие как киберпреступность и незаконный оборот культурных ценностей, в том числе извлеченные уроки и международное сотрудничество. - [Електронний режим доступу]: - [www.unodc.org/documents/congress/Documentation/A-CONF.222-12 Workshop3/ACONF222_12](http://www.unodc.org/documents/congress/Documentation/A-CONF.222-12_Workshop3/ACONF222_12)
3. International Telecommunication Union. (2014)/ The world in 2014: ICT facts and figures. Geneva: Author. – [Електронний режим доступу]: - www.itu.int/ITU
4. Cisco, "The zettabyte era: trends and analysis", Cisco Visual Networking Index (San Jose, California, 2014). - [Електронний режим доступу]: - www.cisco.com/c/en/us/solutions/collateral/service-provider/visual-networking-index-vni
5. Цехан Д.М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування /Д.М.Цехан// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. - 2013. - № 5. – с.256-259.
6. Котляревський О. І. Комп'ютерна інформація як речовий доказ у кримінальній справі / О. І. Котляревський, Д. М. Киценко : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bezpeka.com/ru/lib/spec/crim/art70.html>
7. Иванов Н. А. Доказательства и источники сведений в уголовном процессе: проблемы теории и практики: моногр. /Н.А. Иванов. – М.: Юрлитинформ, 2015. – 232 с. – С. 165–166

«ТРАФІКІНГ» - ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Дорохіна Ю. А.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри спеціально-правових дисциплін
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського
м.Київ, Україна*

Проблема протидії та запобігання трафікінгу у світі наразі надзвичайно актуальна. Варто зазначити, що з проміжних на цю проблему звернув особливу увагу Папа Франциск. Так, представляючи молитовний намір на лютий 2019 року понтифік зазначив: «навіть якщо ми намагаємося ігнорувати його, рабство – це не щось із минулих часів. Перед обличчям цієї трагічної реальності не можна вмивати руки, якщо не хочемо певною мірою ставати співниками цього злочину проти людяності». «Не можна ігнорувати того, що сьогодні в світі є рабство – таке саме, а може, навіть більше, ніж у минулому, – підкреслив Його Святість.

На жаль не минула ця проблема й українське суспільство. Збройний конфлікт на Сході країни, підвищення рівня мобільності населення, поява внутрішньо переміщених осіб та пов'язані з цим трудова міграція населення, економічна нестабільність, зростання рівня безробіття, сприяють поширенню випадків трафікінгу.

У Кримінальному Кодексі України поняття трафікінгу відсутнє, проте в країнах, які приєдналися до конвенцій Ради Європи і ООН, в тому числі – в Вірменії, під трафікінгом розуміють: «здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передача, приховування або одержання осіб шляхом погрози фізичного насильства або інших форм примусу». По суті трафікінг – сучасне рабство, коли злочинець отримує вигоду, змушуючи жертву працювати на нього, зокрема, займатися проституцією або жебрацтвом. Крім того, до поняття трафікінгу входить викрадення людей з метою вилучення у них органів.

В Україні за 20 років жертвами трафікінгу стали майже 15 тисяч осіб, зазначають у Міжнародній організації з міграції. Хоча Голова представництва МОМ в Україні доктор Томас Лотар Вайсі відзначає значний прогрес України в протидії торгівлі людьми, проте директор офісу підтримки демократії та врядування регіонального офісу USAID в Україні та Білорусі Томас Вайт звертає увагу на те, що в нашій державі дуже мало винних у цьому злочині ув'язнюють. «Україна відстає в тому, щоб ті, хто займається торгівлею людьми, відповідали за свої злочини. У минулому році суди засудили тільки 23 особи за ці злочини, і тільки 7 із них сіли в тюрму», – наголосив Вайт.

Статистика державних структур та неурядових (в тому числі міжнародних) організацій в Україні щодо кількості осіб, які стали жертвами

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

трафікінгу, не є однаковою. Ці показники значною мірою різняться – в десятки разів. Зокрема причинами можуть бути:

- 1) різні критерії та підходи до виявлення;
- 2) рівень довіри та, як наслідок, взаємодії населення із владою (зокрема з правоохоронними органами) та неурядовими організаціями;
- 3) професійні можливості (навички) виявлення відповідними органами та організаціями.

Варто звернути увагу на те, що трафікінге унікальним злочином в тому аспекті, що в більшості випадків постраждалу (потерпілу) особу треба виявляти, організовуючи цілий процес з відповідними умовами. Рівень самоідентифікації жертв цієї категорії злочинів (коли жертви усвідомлюють, що стосовно них учинено злочин і вимагають захисту їхніх прав та свобод) є надзвичайно низьким. У випадках з дітьми, які постраждали від трафікінгу, це – поодинокі випадки. З огляду на вищезазначене виявлення осіб, які ймовірно стали жертвами трафікінгу, становить неабияку важливість.

У зв'язку з цим доцільно навести офіційні данні, надані Представництвом Міжнародної організації з міграції в Україні. Так, із січня до червня 2018 року виявило і надало допомогу 582 особам, які постраждали від трафікінгута піддалися трудовій та сексуальній експлуатації в 23 країнах, зокрема протягом цього періоду поліція виявила майже 190 злочинів у цій сфері.

За оцінками Міжнародної організації праці, загалом у світі жертвами примусової праці стали 21 мільйон людей. У доповіді Управління ООН з питань наркотиків та злочинності йдеться, що 71% жертв трафікінгу – діти та жінки (приблизно кожна третя жертва торгівлі людьми у світі – неповнолітня). Таку ситуацію зумовлює бідність, соціальне сирітство, гендерна дискримінація та багато інших чинників.

Для України вже не новою, проте, чисельною групою ризику є вимушені переселенці або внутрішньо переміщені особи із зони збройного конфлікту на сході країни. За даними Міністерства соціальної політики України через невизначеність перспектив щодо подальшого влаштування, побутові труднощі та брак ресурсів (зокрема, фінансових), такі люди є особливо вразливими та схильними до прийняття сумнівних пропозицій вербувальників. Крім того, деякі переселенці намагаються отримати притулок за кордоном, але брак знань щодо вимог міжнародного та внутрішнього законодавства інших країн щодо статусу біженця або шукача притулку робить їх легкою здобиччю для шахраїв і, що небезпечніше, – для трафікерів – тих, хто задіяний у злочинному бізнесі: агенти-вербувальники, які заманюють жертв брехливими обіцянками, працівники фірм із фіктивного працевлаштування, перевізники та кур'єри, продавці й покупці «живого товару» тощо.

Основною країною призначення для торгівлі людьми з України залишається Росія – 57% випадків за півроку. На другому місці країни Європейського Союзу, звідки повернулися 23% постраждалих осіб, із них понад 74% – Польща.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Загострення проблеми трафікінгу в Україні зумовлене низкою соціально-економічних, правових та організаційних чинників, а саме:

1) низькі заробітки більшої частини населення, загальне зниження життєвого рівня та матеріально-незабезпеченість. Так, за даними ООН Україна за рівнем зарплати перебуває десь між Нігерією та Монголією, а за межею бідності проживає понад 80 % українців (в бідних країнах Африки поріг бідності становить 1,25 дол. США на день, в Україні – 1,5 дол. США);

2) нестача робочих місць, безробіття, особливо серед молоді (в першу чергу жінок);

3) активізація діяльності міжнародних злочинних угруповань;

4) корумпованість представників різних гілок влади;

5) надання ЗМІ ідеалізованої інформації щодо реалій життя за кордоном.

Підсумовуючи, доцільно вказати, що попри наявність досить потужної нормативно-правової бази, проблема трафікінгу постає на сучасному етапі розвитку українського суспільства залишається чи не першочерговою. Ця проблема є загрозливою у зв'язку з економічними проблемами, незадовільним станом ринку праці, значним рівнем безробіття і низьким рівнем життя населення, що спонукає громадян України шукати роботу за кордоном.

Зокрема легально щорічно працевлаштовується за кордоном 50–60 тисяч наших співвітчизників, проте майже 4 млн. громадян України працюють за кордоном нелегально. Більшість працюють без необхідних документів, дозволів та контрактів, а це робить їх безправними, і стає причиною потрапляння в тенета трафікерів. У зв'язку з цим, доцільно акцентувати увагу держави та всіх суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії трафікінгу в Україні на необхідність посилення захисту наших громадян за кордоном.

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННІЙ (НЕЛЕГАЛЬНІЙ) МІГРАЦІЇ

Євсєєв В.О.,

*к. військ. н., заступник начальника кафедри
Національна академія Національної гвардії України
м. Харків, Україна*

Протягом останнього десятиліття незаконна міграція іноземців в Україну та через її територію стала частиною загально-світового міграційного процесу. На початку XXI століття спостерігалась тенденція до постійного скорочення числа нелегальних мігрантів, виявлених на території України. Починаючи з 2015 року має місце зростання кількості виявлених всередині держави незаконних мігрантів [1].

Проблема нелегальної міграції залишається актуальною, оскільки впливає на безпеку держави, її міжнародні відносини та може загостритись в умовах проведення операції об'єднаних сил в окремих районах Донецької та

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Луганської областей, що спричиняє відсутність можливості здійснювати контроль на значній ділянці східного кордону [1].

Крім того, за даними Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні наша держава одночасно є країною транзиту і призначення незаконних мігрантів. В наслідок значного посилення міграційного контролю в державах Європейського Союзу для переправлення нелегальних мігрантів відшукуються нові маршрути, у тому числі й через Україну [2, с. 28].

До того ж, статистичні дані, що наведені в таблиці 1, свідчать, з одного боку, про сталу тенденцію щодо зменшення кількості нелегальних мігрантів, затриманих за незаконне перетинання державного кордону України, та осіб, яким було відмовлено у в'їзді в Україну як потенційним нелегальним мігрантам, і, з іншого боку, щодо збільшення кількості затриманих (виявлених) нелегальних мігрантів на території України [3, 4].

Таблиця 1

Результати діяльності Державних прикордонної та міграційної служб України в сфері протидії незаконній міграції

Критерії діяльності	Показники діяльності (кількість осіб за період часу)					
	За 2014 рік	За 2015 рік	За 2016 рік	За 2017 рік	За 8 місяців 2018 року	За 9 місяців 2018 року
Затримано нелегальних мігрантів за незаконне перетинання державного кордону України	958	1819	1065	886	697	-
Відмовлено у в'їзді в Україну потенційним нелегальним мігрантам	9131	13709	3348	5113	2947	-
Затримано (виявлено) нелегальних мігрантів на території України	3518	5111	6390	9678	-	8589

Проте, на твердження Голови Державної прикордонної служби України Петра Цигикала „Вже незабаром Україна може зіткнутися з проблемою різкого збільшення кількості незаконних мігрантів, які будуть намагатися потрапити до нашої держави у будь-який законний, чи ні спосіб”[5].

З огляду на міграційну кризу у країнах Європейського Союзу Сполучених Штатах Америки зростає роль військових формувань з правоохоронними

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

функціями у протидії незаконній міграції. Відомо, що таким формуванням в Україні є Національна гвардія (далі-НГУ), на яку покладене виконання однієї з основних функцій – участь у здійсненні заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав [6]. У разі різкого зростання потоку нелегальних мігрантів до України або через її територію передбачається, що НГУ у взаємодії з іншими суб'єктами протидії незаконній міграції буде задіяна до участі реагуванні на визначену загрозу [7].

На тлі зазначеної загрози в Україні протягом липня-серпня 2018 року в окремих регіонах держави була проведена операція „Мігрант”, в якій брав участь особовий склад НГУ [8]. Як зазначив Перший заступник міністра внутрішніх справ Сергій Яровий «Результати профілактичного відпрацювання „Мігрант” показали, що проблема нелегалів нині дуже гостра у державі. Масовий приток нелегальних мігрантів є критичним, незабаром він становитиме загрозу державній безпеці» [9].

Виходячи зі специфіки покладених функцій, структури, чисельності, оснащення, практичної діяльності військ на теперішній час серед всіх суб'єктів протидії незаконній міграції саме НГУ має самий вищий ступінь готовності до виконання поставлених завдань.

Але, існує ряд проблем щодо застосування сил і засобів НГУ в умовах виникнення надзвичайних ситуацій на державному кордоні, наприклад:

- недосконалість існуючої нормативно-правової бази щодо порядку залучення сил та засобів НГУ до участі у реагуванні на різке зростання потоку нелегальних мігрантів до України або через її територію;
- недосконалість існуючих методик розрахунку необхідної чисельності угруповань сил та засобів НГУ, які створюються для участі у здійсненні заходів щодо недопущення масового переходу державного кордону з території суміжних держав;
- недостатня організація взаємодії між НГУ та іншими суб'єктами протидії нелегальній міграції.

З огляд на стратегічну мету України – вступ до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору, пропонується вирішувати зазначені проблеми з урахуванням набутого зарубіжним військовими формуваннями з правоохоронними функціями, спорідненими із НГУ, досвіду у протидії масовим переходом нелегальними мігрантами державного кордону, наприклад Національною гвардією Сполучених Штатів Америки, Карабінерами Італії, Національною Жандармерією Франції тощо.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80> (дата звернення: 02.01.2019).

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

2. Міграція в Україні: факти і цифри : публікація з міграційної статистики та огляду розвитку основних міграційних процесів / упорядник О. Малиновська. Київ : Представництво МОМ в Україні, 2016. 31 с.

3. Інфографіка (результати оперативно-службової діяльності за 2017 рік). URL: <http://dpsu.gov.ua/ua/photo/infografika-rezultati-operativno-sluzhbovoi-diyalnosti-za-2017-rik/> (дата звернення: 02.01.2019).

4. Статистика з основної діяльності. URL: <http://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html> (дата звернення: 02.01.2019).

5. Петро Цигикал озвучив напрямки недопущення різкого збільшення кількості незаконних мігрантів в Україну. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/petro-cigikal-ozvuchiv-napryamki-nedopushchennya-rizkogo-zbilshennya-kilkosti-nezakonnih-migrantiv-v-ukrainu/> (дата звернення: 02.01.2019).

6. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 року № 867-VII. Дата оновлення: 02.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-18> (дата звернення: 02.01.2019).

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» : Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016#n12> (дата звернення: 02.01.2019).

8. Як гвардійці в операції „Мігрант” виявляють іноземних злочинців? URL: <http://ngu.gov.ua/ua/news/yak-gvardiyci-v-operaciyi-migrant-vuyavlyayut-inozemnyh-zlochynciv> (дата звернення: 02.01.2019).

9. Сергій Яровий: Проблема нелегальної міграції загрожує державній безпеці. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/15109_Sergiy_Yaroviy_Problema_nelegalnoi_migracii_zagrozhu_derzhavniy_bezpeci_FOTO_VIDEO_.htm (дата звернення: 02.01.2019).

**НЕЗАКОННЕ ПЕРЕТИНАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ:
ДИНАМІКА ЗАКОНОДАВЧИХ ЗАБОРОН**

Ємельяненко В. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Кримінальну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону було встановлено в ст. 331 КК України (далі – КК). Відповідно до диспозиції частини 1 цієї статті основний склад цього злочину було сформульовано як перетинання державного кордону України будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України, але без відповідних документів чи дозволу. Серед кваліфікуючих ознак злочину було вчинення його особою, раніше засудженою за такий самий злочин (ч. 2), а також із застосуванням зброї (ч. 3). В ч. 4 ст. 331 КК було встановлено обмеження щодо чинності цієї статті – вона не поширювалася на випадки прибуття в Україну іноземців чи осіб без громадянства без відповідних документів чи дозволу для використання права притулку відповідно до Конституції України, а також з метою набуття статусу біженця, і на випадки прибуття в Україну без встановленого документа її громадян, які стали жертвами злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми.

Зазначимо, що диспозиція ч. 1 цієї статті майже повністю збігалася з диспозицією ст. 204¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) в чинній на той час редакції (КУпАП було доповнено відповідною статтею Законом України від 18.01.2001 р. № 2247-III «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо боротьби з нелегальною міграцією»). Це призвело до розбіжностей в правозастосуванні. Не зважаючи на те, що ч. 2 ст. 9 КУпАП встановлює, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності, лівова частка таких діянь розцінювалася все ж таки як адміністративні правопорушення. Такий підхід був обумовлений тим, що подібні діяння були досить масовими, тому своєчасно реагувати на них «коштовними» заходами кримінальної репресії через перевантаженість відповідних службових осіб, необхідність залучення перекладачів (велика кількість порушників є громадянами країн Південно-Східної Азії та Африки) було складно. До того ж більш оперативне адміністративне провадження дозволяло застосовувати стягнення у виді штрафу, що призводило до наповнення Державного бюджету України, на відміну від кримінальних

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

покарань, зокрема, у виді арешту чи обмеження волі, які, навпаки, потребували видатків з бюджету.

Проте деякі з розглядуваних правопорушень (досить численна група) – можливо було кваліфікувати виключно як злочин – йдеться про випадки спроби перейти державний кордон України в бік суміжної держави, оскільки кордон особа не перетнула (наприклад, пред'явила недійсний документ під час здійснення паспортного контролю). Закон про кримінальну відповідальність, на відміну від КУпАП, передбачає в своїй Загальній частині інститут стадій вчинення злочину, через що спроба перетнути державний кордон України кваліфікується як замах на незаконне перетинання державного кордону (ч. 2 або ч. 3 ст. 15 КК, ст. 331 КК). Проте така практика не була розповсюдженою через вже вказані вище чинники.

З урахуванням зазначених проблем у правозастосуванні законодавцем було декриміналізовано відповідне посягання – ст. 331 КК було виключено Законом України від 18.05.2004 р. № 1723-IV «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перетинання державного кордону України». Натомість об'єктивну сторону ст. 204¹ КУпАП (як і назву статті) доповнено спробою перетинання державного кордону.

В той же час в КК залишилась ст. 332, яка передбачає в чинній редакції відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод.

Слід відмітити й запровадження в законодавство відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї (ст. 204² КУпАП та ст. 332¹ КК). Зауважимо, що різниця між злочином та адміністративним правопорушенням проходить по ознаці суб'єктивної сторони, зокрема, меті вчинення злочину – заподіяння шкоди інтересам держави (ст. 332¹ КК), яка є оціночним поняттям, про яке буд сказано нижче.

Кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього чинний КК не передбачає. На цей час законодавець визнав за можливе обмежитися встановленням в ст. 204⁴ КУпАП адміністративної відповідальності за це діяння: перетинання або спроба перетинання лінії зіткнення в районі проведення антитерористичної операції або неконтрольованої ділянки державного кордону України в цьому районі в будь-який спосіб поза контрольними пунктами в'їзду-виїзду чи в контрольних пунктах в'їзду-виїзду без відповідних документів або з використанням підроблених документів чи таких, що містять недостовірні відомості про особу, або без дозволу відповідних органів влади.

Законом України від 18.10.2018 р. № 2599-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України» було

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

внесено до КК ст. 332² «Незаконне перетинання державного кордону», якою запроваджено кримінальну відповідальність за перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора у будь-який спосіб поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів, або за документами, що містять недостовірні відомості.

Різниця в конструкції перетинання державного кордону України між ст. 332² КК і ст. 204¹ КУпАП така сама, як і в ст. 332¹ КК і ст. 204² КУпАП – заподіяння шкоди інтересам держави як мета вчинення саме злочину.

Як було вказано вище, це поняття є оціночним. У сформульованому на цей час вигляді ця ознака має дуже високий рівень узагальнення і, на наш погляд, потребує конкретизації для дотримання принципу правової визначеності, який відповідно до п. 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 полягає в тому, що «обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто, обмеження будь-якого права повинно базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки». В свою чергу принцип правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми є складовим елементом верховенства права (ст. 8 Конституції України), оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі (п. 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005).

**СЛІДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ПРИ ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ
ЛЮДЬМИ**

Захарова О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Ф №1 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Гарасимів О.І.,

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Ф №1 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Спектр об'єктів криміналістичного дослідження, що зберегли на собі інформацію про подію злочину щодо торгівлі людьми досить широкий і утворює чотири великі групи: 1) документи (загальногромадянські та закордонні паспорти потерпілих і злочинців з візами та відмітками про перетин державного кордону, анкети-заяви на отримання закордонних паспортів, боргові розписки тощо); 2) предмети (засоби, за допомогою яких підроблялися паспорти та інші документи, необхідні для отримання віз для виїзду за кордон, бланки документів тощо); 3) електронні носії інформації (системні блоки комп'ютерів, жорсткі та гнучкі магнітні диски тощо); 4) пам'ять людей (ідеальні відображення) [1, с. 255].

Враховуючи, що інформаційні технології широко використовуються у багатьох сферах діяльності людства, що слугує підґрунтям для нових видів вчинюваних кримінальних правопорушень із їх використанням, слід зробити акцент саме на слідовій картині в інформаційному просторі вчинюваних кримінальних правопорушень із застосуванням інформаційні технології.

Невідомою частиною, під час підготовки, вчинення і приховування кримінальних правопорушень щодо торгівлі людьми є застосування інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж, котрі сприяють збиранню інформації про потенційну жертву злочину, вербування осіб, які можуть бути потенційними жертвами, створення різноманітних веб-сайтів та агенцій для пошуку жертв, розміщення оголошень на електронних дошках оголошень, для комунікації членів злочинного угруповань тощо.

Внаслідок таких неправомірних діянь, утворюються цифрові сліди, які залишаються в інформаційному просторі.

Цифрові сліди утворюються цифровими пристроями (англ. digital device) – технічними пристроями або пристосуваннями, призначеними для отримання й оброблення інформації в цифровій формі з використанням цифрових

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

технологій. Технічно, цифрові пристрої можуть бути виконані на основі електромагнітних реле, на діодах і транзисторах, мікросхемах тощо.

Найбільш поширеними є цифрові пристрої на мікросхемах (телефони, смартфони, комп'ютери, портативні пристрої геолокації, цифрові фотокамери, відеореєстратори, веб-камери, мережеві маршрутизатори, платіжні системи тощо) [2].

В електронному сліді необхідно розрізняти технічну та змістовну сторони, які вивчаються у відповідних галузях криміналістики. Технічна сторона електронного сліду вивчається у техніко-криміналістичному дослідженні електронних носіїв інформації та складається з відображення використаної при його утворенні сукупності технологій (особливості будови різноманітних форматів файлів, мережевих пакетів даних, баз даних тощо). Технічна сторона електронного сліду представляє основу для збереження відомостей, які при належній інтерпретації складаються в числові записи, буквені тексти, звуки, візуальні образи тощо [3, с. 244].

Акцентуючи увагу на розслідуванні злочинів пов'язаних з торгівлі людьми, вчинених із застосуванням інформаційних технологій, слід зазначити, що матеріальні сліди цих злочинів мають непрямий характер, адже їх наявність не завжди відображає механізм вчинюваних злочинних дій, для прикладу за матеріальними слідами, як правило ми не встановимо місце виходу в інтернет, а за цифровими слідами контактного, передплаченого підключення, підключення за технологією Wi-Fi або WiMAX у аеропортах, готелях, кафе або незахищених без проводових мережі ми зможемо ідентифікувати користувача.

Сліди злочинів, які несе сама комп'ютерна інформація, можуть мати різну природу й різний характер, що й визначає способи їх виявлення. Комп'ютер, його периферійне обладнання, фізичні носії комп'ютерної інформації можуть бути об'єктом злочину при незаконному заволодінні засобами комп'ютерної техніки. У таких випадках мають місце традиційні способи вчинення звичайних видів злочинів, які спрямовані на вилучення чужого майна, сліди яких не носять специфічного характеру (наприклад, сліди пальців рук, злому тощо) [4, с.153].

Досліджуючи сліди застосування засобів у комп'ютерній техніці, під час розслідування злочинів пов'язаних з торгівлею людьми, їх можна поділити на апаратну і програмну частину.

До апаратної частини відносяться:

- Персональні комп'ютери;
- ноутбуки та нетбуки;
- планшети;
- мобільні телефони;
- смартфони;
- телевізори із функцією SMART;
- телекомунікаційна інфраструктура;
- система фото- та відеофіксації.

Програмна частина є основним носієм цифрових слідів у вчиненні та розслідуванні злочинів пов'язаних з торгівлею людьми, вчинених із застосуванням інформаційних технологій. Їх можна поділити на сліди: 1) вербування жертв: спеціально створені веб-сайти; комп'ютерні соціальні мережі, дошки оголошень; 2) комунікація: електронна пошта; чати; інтернетпейджери; IP - телефонія та інші мультимедійні засоби спілкування; для забезпечення анонімності (Proxyservers (HTTP, SOCKS, CGI), Dark-net (Tor, 2IP), для безпечної передачі інформації в мережі (засоби шифрування); 3) конторлювання та експлуатація : онлайн-порностудії; мережні сховища (хмари, Peer-to-peer, FTP, Відео-хостинги); веб-сайти з надання послуг сексуального характеру, продажу органів тощо; 4) одержання коштів від експлуатації жертв: електронні гроші, площадки, які можуть бути використані для легалізації [5, с. 24].

Криміналістична характеристика слідів злочину, що вчиняється з використанням інформаційних технологій щодо торгівлі людьми, дає змогу більш ретельно провести процесуальні дії, з метою максимального збору кримінально-значущої інформації.

Список використаних джерел

1. Шаповал О.В. «Слідова картина» торгівлі людьми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юридична.* 2104. №8. С. 254-256.
2. Авдєєва Г. К. Сутність цифрових слідів у криміналістиці URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15677/1/Avdeeva_90-93.pdf (дата звернення: 10.03.2019).
3. Веліканов С. В. До поняття електронного сліду в криміналістиці. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення:* матеріали постійно діючого наук.-практ. Семінару(Харків, 27 листоп. 2015 р.)Харків: Право, 2015. Вип. 7. С. 244.
4. Волеводз А. Г. Противодействие компьютерным преступлениям: правовые основы международного сотрудничества. Москва. : ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002. 496 с.
5. Вінаков А., Гузій В., Девіс Д., Дубина В., Каліжевський М., Манжай О., Марков В., Носов В., Соловійов О. Виявлення, попередження та розслідування злочинів торгівлі людьми, вчинених із застосуванням інформаційних технологій: навчальний курс. Київ. 2017. 148 с.

**ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ
ЛЮДЬМИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ**

Колесник В.Ю.,

асистент кафедри міжнародного та митного права

Чернівецького юридичного інституту

Національного університету «Одеська юридична академія

м. Чернівці, Україна

Однією із глобальних проблем сучасності безумовно є торгівля людьми, яка існує впродовж багатьох століть, охопила усі регіони та країни, і, за даними Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), щорічно зростає. Вона є однією з найжорстокіших форм порушення основних прав і свобод людини. Незалежно від виду експлуатаційної мети, торгівля людьми має тяжкі, а часом фатальні наслідки для постраждалих осіб [1, с.151]. За цих обставин особливого значення набуває створення дієвих механізмів, направлених не тільки на запобігання торгівлі людьми та переслідування торговців, а й для забезпечення реального захисту жертв, що постраждали внаслідок даного злочину. Водночас з огляду на транскордонний характер даного виду злочину необхідною є консолідація зусиль міжнародної спільноти для його протидії.

Проблема торгівлі людьми обговорюється на міжнародному рівні упродовж більш як 100 років. Гучні заклики щодо заборони торгівлі людьми, як результат занепокоєння світового співтовариства поширенням цього явища, розпочалися ще наприкінці XIX століття. У 1899 р. в Лондоні відбулась Міжнародна конференція по боротьбі з торгівлею жінками в цілях розпусти, результатом якої було звернення до всіх держав із закликом до укладання багатосторонніх угод, створення національних комітетів з протидії цьому явищу [2]. Вважається, що саме дана конференція сприяла формуванню як міжнародних нормативних так і інституційних основ протидії торгівлі людьми. Так, було прийнято цілий ряд міжнародних актів та створено міжнародні організації як міжурядового так і неурядового характеру.

На разі інституційне забезпечення протидії торгівлі людьми репрезентоване декількома рівнями: *універсальним* (глобальним), що включає ООН та її структури, Міжнародну організацію міграції (далі – МОМ), Інтерпол та ін.; *регіональним* (Організація з безпеки та співробітництва держав Європи (далі – ОБСЄ), Рада Європи (далі - РЄ), Європейський Союз (далі – ЄС) та ін. та *національним* рівнем, що включає систему державних органів протидії.

Провідна роль у протидії торгівлі людьми безумовно належить ООН, яка із моменту формування стала координатором міжнародних механізмів протидії та спонукала держави до взяття міжнародних зобов'язань по боротьбі та превенції торгівлі живим товаром. Так, ще у 1949 році під егідою ООН було прийнято Конвенцію про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами [3]. За нею послідували Конвенція проти

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

транснаціональної організованої злочинності 2000 року [4], Протокол про попередження і запобігання торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї 2000 року [5] та ін., які є нормативною основою міжнародної співпраці із проявами торгівлі людьми.

Поряд із цим створено цілу систему органів та посадових осіб, покликаних здійснювати моніторинг стану торгівлі людьми, до яких можна віднести Комісію із запобігання злочинності та кримінального правосуддя, спеціальну робочу групу Комісії з протидії торгівлі людьми, посаду спеціального доповідача ООН з питань боротьби з насильством над жінками та Управління Верховного комісара ООН з прав людини. У межах ООН загальновідповідальність за вивчення рабства у всіх його аспектах несе Робоча група з сучасних форм рабства.

Усі ці структури спільно працюють над включенням питань, пов'язаних з торгівлею людьми, у міжнародні, регіональні і національні ініціативи щодо протидії цьому явищу та здійснюють спостереження за ним. Окрім того, Управління ООН з контролю за поширенням наркотиків та запобігання злочинності здійснює роботу над «Глобальною програмою, спрямованою на боротьбу з торгівлею людьми», в якій головну увагу зосереджено на ролі злочинних угруповань у нелегальній торгівлі наркотиками і людьми, а також на розробці заходів щодо здійснення кримінального правосуддя. Спеціалізовані органи ООН, такі як Міжнародний фонд допомоги дітям (ЮНІСЕФ, ІМСЕР), УВКБ ООН та ПРООН також почали звертати увагу на проблему торгівлі людьми в зв'язку зі своїми освітніми та благодійними ініціативами та програмами розвитку [6, с. 83-84].

Ще однією інституцією протидії торгівлі людьми є Міжнародна організація з міграції, створена у 1951 році. У 2016 році МОМ отримала статус агентства ООН та, на разі включає 169 країн із представництвами у понад 100 країнах світу. Діяльність організації переважно сфокусована на проведенні досліджень за основними напрямками міграції, включаючи торгівлю жінками з Центральної та Східної Європи та передбачає чотири взаємопов'язані напрями: попередження та запобігання торгівлі людьми, надання підтримки правоохоронним органам, захист та реінтеграцію жертв торгівлі і партнерство із метою поглиблення співпраці в означеній сфері [7].

Інтерпол, у свою чергу, проводить конференції, присвячені проблемі торгівлі людьми, і намагається підтримувати та координувати зусилля правоохоронних органів різних країн з протидії явищу торгівлі жінками і дітьми. Інтерпол подає Робочій групі Комісії з протидії торгівлі людьми інформацію про практику, подібну до рабства, в межах домовленості з ООН [8].

Міжнародні інституції універсального характеру, які, тією чи іншою мірою, опікуються питанням боротьби із торгівлею людьми не обмежуються окресленими вище. До них також належать і Міжнародна організація праці, і Всесвітня організація охорони здоров'я, Продовольча та сільськогосподарська організація ООН та ін.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Поряд із ними неабияку роль у протидії торгівлі людьми відіграють і регіональні міжнародні міжурядові організації. Починаючи з кінця ХХ ст. Рада Європи стала осередком діяльності, спрямованої на боротьбу з торгівлею людьми. Завдяки їй було реалізовано цілий ряд ініціатив у сфері протидії торгівлі людьми та пов'язаних із цим питань, у тому числі розробка та прийняття міжнародно-правових документів [9, с. 59].

Серед усіх документів, прийнятих органами РЄ, особливу увагу заслуговує Конвенція про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 року, яка спрямована на запобігання торгівлі людьми, захист жертв торгівлі людьми, забезпечення ефективного кримінального переслідування, сприяння координації національних дій та міжнародного співробітництва. Конвенція застосовується до усіх форм торгівлі людьми, незалежно від того чи є вони національними або транснаціональними, або пов'язані з організованою злочинністю чи ні; усіх жертв торгівлі людьми (жінок, чоловіків та дітей); усіх форм експлуатації (сексуальна експлуатація, примусова праця або послуги, рабство, поневолення, вилучення органів). Важливим є те, що Конвенція створила незалежний механізм моніторингу, щоб оцінити наскільки повно її положення реалізуються на практиці. Цей механізм складається з двох елементів: Групи експертів із заходів стосовно протидії торгівлі людьми (ГРЕТА) і Комітету сторін [10].

Ще одним актором на європейському рівні, що опікується питанням торгівлі людьми є ЄС, який істотно активізував свою діяльність у даній сфері із моменту власного заснування. Інтеграційні процеси, які відбуваються в ЄС, спонукають його інститути спрямувати свої зусилля на розробку ефективних механізмів запобігання та протидії торгівлі людьми, а також створення позитивного клімату для глибокого вивчення цієї проблеми.

На разі основним документом, який врегульовує політику ЄС щодо протидії торгівлі людьми є Директива Європейського парламенту та Ради щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми та захисту жертв 2011 року. Директива запроваджує мінімальні правила щодо визначення кримінальних правопорушень та санкцій у сфері торгівлі людьми. Вона також закріплює спільні положення з метою запобігання цьому злочину та захисту його жертв. Загалом директива ґрунтується на положеннях універсальних міжнародних актів [11, с. 141].

Щодо ОБСЄ - то питання торгівлі людьми неодноразово піднімалось в контексті її діяльності, однак, реальні кроки були зроблені лише наприкінці 90-х рр, коли було запроваджено цілий ряд відповідних проектів щодо протидії торгівлі людьми та засновано окрему посаду Радника з проблеми торгівлі людьми, основне призначення якого полягає у сприянні формуванні програмних документів ОБСЄ (планів дій та ініціатив) щодо боротьби з торгівлею людьми.

Щодо неурядових організацій, то їх існує дуже велика кількість. Прикладами є: Карітас Італіяна в Італії, яка частково діє і в Україні, Всесвітня

організація за Виживання, Фонд проти торгівлі людьми, Кризовий центр «Ангара» в Іркутську, Центр «Жінка для жінки» в Україні, Всесвітній альянс протиторгівліжінками (Таїланд) та багатоінших [12, с. 51].

Таким чином, підбиваючи підсумок викладеного, можна зробити висновок, що з боку міжнародної спільноти торгівля людьми розглядається як одна з найбільш серйозних проблем сьогодення, що неминуче привертає увагу міжнародних організацій, які формують інституційну основу для протидії цьому негативному явищу. На разі інституційне забезпечення протидії торгівлі людьми репрезентовано міжнародними організаціями урядового та неурядового характеру, універсального та регіонального рівнів.

Список використаних джерел

1. Чумак В.В. Зарубіжний досвід протидії торгівлі людьми (на прикладі країн Балтії). *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: матеріали Міжнародного науково-практичного симпозиуму* (м. Івано-Франківськ, 11–12 березня 2016 року). Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького. 2016. С. 151-153.
2. Кушнір О. Міжнародні стандарти протидії торгівлі людьми // Глобальна організація союзницького лідерства. 2014. URL: <http://goal-int.org/mizhнародni-standarti-protidii-torgivli-lyudmi/> (дата звернення: 12.03.2019).
3. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162 (дата звернення: 12.03.2019).
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789 (дата звернення: 12.03.2019).
5. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791 (дата звернення: 12.03.2019).
6. Краєвська О., Лукач Н. Міжнародний досвід протидії глобальній проблемі торгівлі людьми. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2015. Випуск 37. Частина 3. С. 82-89.
7. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції. URL: <http://iom.org.ua/ua> (дата звернення: 12.03.2019).
8. Сучасні форми рабства. Виклад фактів. Харків: Харківська правозахисна група. 2004. 16 с. URL: <http://khrpg.org/index.php?id=1143726141> (дата звернення: 12.03.2019).
9. Войціховський А. В. Європейський механізм протидії торгівлі людьми. *Національні та міжнародні механізми захисту прав людини: тези доповідей Всеукраїнського круглого столу* (м. Харків, 20 квітня 2016 року). Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. С. 59-62.

10. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858(дата звернення: 12.03.2019).
11. Святун О. Діяльність Європейського Союзу щодо протидії сучасним формам рабства. *Європейське право*. 2013. № 1-2. С. 139-145.
12. Дядюра К.О. Засоби протидії торгівлі людьми: міжнародно-правовий досвід. *Форум права*. 2007. № 2. С. 48-53.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ЇХ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Копистинська І. М.,

к. філол. н., доц., завідувач кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю

*Університет Короля Данила
м. Івано-Франківськ, Україна*

За даними The Global Slavery Index, Україна посідає 49 місце зі 167 країн світу в рейтингу поширеності сучасного рабства [1]. «В умовах рабства живуть 301 тисяча людей у країні. (...) найчастіше жертвами торгівлі людьми стають жінки, яких відправляють за кордон для надання сексуальних послуг, і чоловіки, які потрапляють у трудове рабство» [2].

Причини такого явища різноманітні і не входять до завдань пропонованого дослідження. Наша мета – проаналізувати роль соціальної реклами як одного з інструментів у протидії торгівлі людьми та їх експлуатації. Адже «соціальна реклама - вид комунікації, орієнтований на залучення уваги до найактуальніших проблем суспільства і його моральних цінностей» [3].

Отож загальносуспільні проблеми работоргівлі та незаконної експлуатації людей знайшли своє відображення у соціальній рекламі. Її основна мета - змінити ставлення громадськості до вказаної проблеми, а в довгостроковій перспективі - сформувати у своєї аудиторії нові соціальні цінності.

У будь-якій рекламі, безперечно, найважливішим є рекламне повідомлення. Тобто елемент рекламної комунікації, що є безпосереднім носієм інформаційного та емоційного змісту, який передається в процесі рекламної комунікації [4]. Щоб спонукати споживача до якої-небудь дії, наприклад, до купівлі товару, у рекламних повідомленнях використовують так звану мотивацію споживачів.

Якщо ж говорити про рекламу соціальну, то значення мотивації видається ще важливішим. Адже значно легше спонукати людину купити якийсь товар, аніж змотивувати до іншого типу суспільної чи індивідуальної поведінки. А саме це і передбачає кінцева мета соціальної реклами.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Загалом усі мотиви, що використовуються у рекламних повідомленнях, учені умовно поділяють на три групи: раціональні, емоційні та моральні мотиви [5]. Коли ж йдеться про рекламу, спрямовану на протидію работоргівлі та незаконної експлуатації, то на перше місце виходять раціональні мотиви – збереження життя і здоров'я. Не менш важливими мотивами впливу є й емоційні.

Впливаючи на людину емоційно, соціальна реклама здатна змотивувати її для початку задуматися про проблему, а відтак і змінити своє ставлення до неї.

Розробкою і поширенням в Україні соціальної реклами з протидії торгівлі людьми займаються громадські організації, як-от Ла Страда, та Міністерство соціальної політики України. Однак, слід зазначити, що такої реклами у нас вкрай мало. Зазвичай, її поширення активізується у так звані соціальні дні – 18 жовтня і 30 липня, коли відзначаються Європейський та Всесвітній день протидії торгівлі людьми.

Серед найвпливовіших рекламних кампаній в Україні назвемо проект глобальної ініціативи співачки Руслани «Not for sale», рекламні ролики та плакати Міністерства інформаційної політики України та кампанія за участі Джамали «Небезпеку видно не одразу», «Життя на продаж». Відеоролик з Джамалою у 2018 році потрапив до переліку найкращої соціальної реклами на Міжнародному Фестивалі творчості "Канські леви".

Завдання соціальної реклами – протидіяти насамперед інформаційним причинам потрапляння людей у рабство. Серед основних таких інформаційних причин: погана обізнаність населення про особливості працевлаштування за кордоном, можливі негативні його наслідки, незнання власних прав та рекламування роботи за кордоном.

Отож, гасла соціальної реклами спрямовані, насамперед, на інформування громадськості про сучасне трудове та сексуальне рабство. До прикладу:

- «Людина – не товар. Не ризикуй власною свободою!»
- «Ваші гроші не допомагають дітям, які жебракують, а лише роблять їхніх експлуататорів багатшими»;
- «Експлуатація дітей поруч. Ти можеш зупинити її».
- «Трудове та сексуальне рабство – це реальність ХХІ століття. Перевірй пропозиції, перш, ніж довірити життя»;
- «Казкових вакансій не буває»;
- «Більше 160 000 людей потерпіли від торгівлі людьми в Україні за роки незалежності»;
- «Дівчата до 18 років частіше потрапляють до рабства повторно. Використання неповнолітніх у проституції – це злочин»;
- «Четверо з п'яти постраждалих від рабства у світі – жінки»;
- «Будь-хто, незалежно від віку, статі чи рівня освіти може зазнати обману, шантажу чи насильства».
- «Небезпеку видно не одразу».

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Окрім інформування, гасла соціальної реклами спрямовані на розвінчання міфів, пов'язаних з експлуатацією людей. Серед найпоширеніших міфів – «зі мною такого не станеться» і «торгівля людьми – це виключно продаж дівчат і молодих жінок у сексуальне рабство». Розглянемо приклади слоганів соціальної реклами, які розвінчують вказані міфи.

Міф 1. «Зі мною такого не станеться» і гасло соціальної реклами:

- «Жертвою торгівлі може стати кожен»;
- «Будь-яка дитина може бути примусово втягнута у жебракування»;
- «18% постраждалих від торгівлі людьми в Україні мають вищу освіту. Не потрапляй у пастки шахраїв»;
- «Трудове та сексуальне рабство – це реальність XXI століття. Перевірй пропозиції, перш, ніж довірити життя».

Міф 2. «Торгівля людьми – це виключно продаж дівчат і молодих жінок у сексуальне рабство» і рекламні гасла:

- «В Україні близько 50% постраждалих від торгівлі людьми - чоловіки»;
- «Будь-хто, незалежно від віку, статі чи рівня освіти може зазнати обману, шантажу чи насильства»;
- «Трудова експлуатація – це злочин, якого зазнають як чоловіки, так і жінки»;
- «91 % постраждалих в Україні – жертви трудової експлуатації».

Також зазначимо, що більшість соціальної реклами не лише інформує про небезпеку, а й дає конкретну вказівку до дії:

- «Зупини експлуатацію дітей»;
- «Є підозри – телефонуй 527»;
- «Дізнайся про наявну допомогу: 527»;
- «Запам'ятай номер 527»;
- «Ти можеш його (*дитяче жебрацтво – І. К.*) зупинити, зателефонувавши на 102»;
- «Перевірй пропозиції, перш, ніж довірити життя»;
- «Якщо тобі відомі такі випадки - телефонуй»;
- «Звернутись по допомогу – це не слабкість»;
- «Плануєш подорож? Потурбуйся про власну безпеку заздалегідь. Отримай безкоштовну консультацію».

Таким чином, соціальна реклама покликана збільшити обізнаність населення про види сучасного рабства, шляхи потрапляння в експлуатацію та способи уникнути небезпеки. Водночас лише масштабні і постійні соціальні рекламно-інформаційні кампанії здатні змінити ставлення суспільства до порушеної глобальної проблеми сучасності.

Список використаних джерел

1. <https://www.globallslaveryindex.org/2018/findings/global-findings/>
2. https://humanrights.org.ua/material/v_ukrajini_startuje_kampanijia_z_protidiji_torgivli_ljudmi_

3. Николайшвили Г. Г. Социальная реклама: теория и практика : учеб. пособие для студентов вузов. / Г. Г. Николайшвили. - М. : Аспект Пресс, 2008. — 191 с.
4. Бутенко Н. Ю. Соціальна психологія в рекламі: Навч. посібник / Н. Бутенко. — К. : КНЕУ, 2006. — 384с.
5. Головлёва Е. Л. Основы рекламы: Навч. посібник, - М. : ЗАТ «Видавничий Дім «Головбух», 2003. - 272 с.

ЩОДО ЕЛЕМЕНТІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОСОБАМИ, ЯКІ НАДАЮТЬ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ

Косаняк С. С.,

*аспірант кафедри кримінального права та процесу
Львівський торговельно - економічний університет
м. Львів, Україна*

Які ж елементи криміналістичної характеристики виділяють вчені та які ми вважаємо оптимальними для криміналістичної характеристики зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги?

Для прикладу, Когутич І.І. вважає, що криміналістична характеристика злочинів – це система узагальнених теоретичних даних (науково узагальненої інформації) та розроблених на їх основі наукових висновків і рекомендацій щодо найважливіших криміналістично-значущих ознак розслідуваних суспільно небезпечних діянь. Здебільшого криміналістична характеристика охоплює такий набір узагальнених даних про: 1) способи вчинення злочинів (часто цей елемент диференціюють відповідно до етапів злочинної діяльності); 2) обстановку вчинення злочину: місце як частина матеріального середовища, що також охоплює сукупність різних предметів (до обстановки належать чинники регулятивного характеру, що визначають порядок діяльності людей у побуті і трудовій діяльності); 3) предмет злочинного посягання: кошти, цінні папери, матеріальні цінності у вигляді сировини, палива, матеріалів; майно, що приховане від оподаткування тощо; 4) наслідки у вигляді будь-яких матеріальних навколишніх змін (слідова картина), обумовлених злочином тощо і моральній шкоді, заподіяній злочином; 5) мотиви і цілі злочинного діяння; 6) властивості особи злочинця, які характеризуються фізичними, соціально-демографічними даними; категорії службових осіб тощо; чинники, що мали вплив на формування та здійснення злочинної мети, розподіл ролей між співучасниками тощо; 7) властивості особи потерпілого (демографічні дані, риси характеру, спосіб життя тощо) [1, с.546-547].

В схожий спосіб, але з певними відмінностями тлумачать цю криміналістичну категорію та її елементи, криміналісти – представники НАВС. Криміналістична характеристика злочинів – це система узагальнених даних

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

про найбільш типові ознаки певного виду (групи) злочинів, що проявляються в способі і механізмі діяння, обстановці його вчинення, особі суб'єкта злочину, інших обставинах, закономірний взаємозв'язок яких слугує основою наукового і практичного вирішення завдань розслідування. До основних її елементів належать: характеристика предмету злочинного посягання; типові способи вчинення злочину; типова слідова картина події; характеристика особи злочинця; характеристика особи потерпілого, мотив та мета вчинення злочинів [2, с.97]. Ці ж науковці, вже у власному підручнику, вказують, що криміналістична характеристика складає опис властивостей та ознак, які мають значення для розкриття механізму злочину, характеру слідів, що залишилися, умов вчинення злочину та характеристики особи злочинця. Її визначають як інформаційну модель типових ознак певного виду (групи) злочинів; ідеальну модель типових зв'язків і джерел доказової інформації; вірогідну модель події; систему даних про злочин, які сприяють розслідуванню; систему узагальнених фактичних даних, знання яких необхідно для організації розслідування злочинів; систему особливостей виду злочинів, що мають значення для розслідування; систему опису криміналістично-значимих ознак злочинів з метою забезпечення розслідування і попередження злочинів тощо [3, с.429].

М.І. Скригонюк по-своєму підійшов до розуміння криміналістичної характеристики та її елементів, виділивши з них як основні такі: розповсюдженість злочинного діяння; особливості виявлення даних злочинів, що мають порівняно загальний характер; типові риси самого злочинного діяння і обстановки вчинення злочину; механізм слідоутворення; спосіб учинення злочину; особливості особи і поведінку обвинувачених у справах даної категорії, виявлених при вивченні слідчої й судової практики; узагальнені дані про особу потерпілого; типовий слідовий вібавід (ві- відображення, ба- бачення, від – відтворення) вчиненого злочину; інша інформація, отримана в результаті проведених досліджень щодо розробки криміналістичних характеристик. Як результат – криміналістична характеристика злочину це сукупність інформації, знань про певний вид чи групу злочинів, отриману в результаті спеціальних досліджень, що є важливим структурним елементом методики розслідування, який обумовлює методичні рекомендації й у кінцевому результаті сприяє розкриттю, розслідуванню і попередженню злочинів [4, с.248-249].

Існують й фахові навчальні посібники, в яких про криміналістичну характеристику згадується лише як про елемент структури окремих методик розслідування, та й то лише в одному випадку, а про елементи криміналістичної характеристики взагалі мова не йде [5, с.192]. Нам видається, що такий стан речей, в рамках існуючого правового поля, наявних наукових напрацювань провідних криміналістичних шкіл та потреб практики є неприпустимим, хоча, очевидно, це авторська позиція, яка теж має право на існування, не дивлячись на критичні зауваження.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Досить об'ємним є визначення криміналістичної характеристики, яке наведене вченими-криміналістами ЛьвДУВС із посиланням на знаного криміналіста В. Весельського. Так, це заснована на практиці правоохоронних органів та криміналістичних досліджень модель системи зведених відомостей про криміналістично-значущі ознаки виду, групи або конкретного злочину, яка має на меті оптимізувати процес розкриття та розслідування злочину. За В. Весельським вони пропонують розрізняти два рівні криміналістичної характеристики злочинів: типову (загальну) криміналістичну характеристику та індивідуальну (одиничну, окрему). Структурними елементами криміналістичної характеристики традиційно вважають сім: типовий спосіб готування, вчинення і приховування злочину; типову особу злочинця; типову особу потерпілого; типові час, місце, обстановку злочину; типові знаряддя та засоби; типовий предмет посягання; типову слідову картину [6, с.255].

Криміналістичну характеристику окремі дослідники називають слідовою – включає в основному на статичному (ймовірному) рівні дані щодо окремих елементів злочину: особи злочинця та потерпілого, способів вчинення злочинів, зміни у навколишньому середовищі, а також іншої інформації, що має доказове значення для розслідування [7, с.252]. Із такою авторською інтерпретацією не погоджуємося з огляду нашого усталеного переконання про неприпустимість ототожнення таких понять, як «криміналістична характеристика» та «слідова характеристика». Криміналістична характеристика є значно ширшим поняттям, тому доказом, крім буквального розуміння та словникового тлумачення, є науково-обґрунтовані аргументи інших знаних криміналістів.

Так, М.В. Салтевський, вважаючи ще у 2005 році криміналістичну характеристику порівняно новим поняттям, визнає її основою конструювання ефективних методик розслідування та виділяє такі три підходи до її розуміння: 1) коли її дефініція конструюється простим переліком ознак і властивостей злочину, що на думку цього вченого є не кращим способом, бо на такий манер сконструйовані визначення, як правило, громіздкі й погано сприймаються; 2) коли поняття криміналістичної характеристики формулюється не переліком ознак і властивостей, а через підкреслення їх інформаційної значущості, такі визначення більш лаконічні; 3) коли переноситься акцент на опис механізму злочинного діяння, типових відображуваних і відображуючих об'єктів, які взаємодіють у процесі скоєння злочину [8, с.418]. Серед такого різноманіття підходів до розуміння цієї криміналістичної категорії, М.В. Салтевський найпродуманішим вважає інформаційний підхід, суть якого зводиться до розуміння криміналістичної характеристики як сукупності інформації, яка певним чином субординована у систему, що являє собою абстраговану узагальнену інформаційну модель конкретної події. Опису підлягають не всі, а лише типові ознаки, які описують на якісному рівні, характеризуючи співвідношення їх кількісних сторін. Такі ознаки повинні мати ймовірно-статистичні показники, що відображають зв'язок між елементами

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

криміналістичної характеристики. При цьому, виділено чотири елементи, які відповідають чотирьом сторонам злочину (*хоча на наше переконання сторонами ці ознаки називати не варто, бо злочин безсторонній – автор.*), а саме: 1) предмет безпосереднього посягання; 2) спосіб вчинення злочину у його широкому розумінні; 3) типову обстановку «слідову картину» в її широкій інтерпретації; 4) особу злочинця. Структуру криміналістичної характеристики не можна ототожнювати з обставинами, що підлягають доказуванню (це суто кримінально-правова характеристика) [8, с.418-419]. Не повністю згідні із таким висновком, радше схильні вважати, що це кримінальна процесуальна характеристика, окремі елементи якої, як і кримінально-правової (яка, на наш погляд, слідує із складу злочину), входять до криміналістичної характеристики будь-якого злочину загалом та й зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, зокрема.

Для розуміння сутності криміналістичної характеристики необхідно виходити з того, що в ній відбиваються особливості певного виду злочинів, які мають значення для їх виявлення і розкриття. Такі особливості називають криміналістично значущими. Тому криміналістична характеристика – це система відомостей про певні види злочинів, ознак суб'єкта злочину, його мотиви, предмет посягання, обстановку, злочинні способи, які мають значення для виявлення і розкриття таких діянь криміналістичними засобами, прийомами і методами. Вона, як система, складається з елементів, котрі містять у собі окремі підсистеми – компоненти: а) особа злочинця; б) способи готування до злочину; в) особа потерпілого; г) предмет посягання; ґ) обстановка вчинення злочину; д) наслідки у вигляді будь-яких змін [9, с.367-371].

Практичне використання криміналістичної характеристики окремих видів злочинів потребує комплексного підходу, пов'язаного із залученням даних інших видів характеристик злочинів. Структурну основу цієї системи становлять кримінально-правова та кримінально-процесуальна характеристики: система елементів складу злочину і обставин, що підлягають доказуванню, визначають тією чи іншою мірою структуру кримінологічної та криміналістичної характеристик злочину. Залежно від особливостей того чи іншого виду злочинів структура елементів кримінально-правової характеристики конкретизується включенням відповідних факультативних елементів, наприклад, предмет безпосереднього злочинного посягання, особа потерпілого. Сутність криміналістичної характеристики полягає в тому, що вона розглядається як система, що містить ознаки і дані про закономірні зв'язки слідів, які виражені відповідним ступенем вірогідності, встановленої на підставі узагальнення даних матеріалів кримінальних справ, та апробованих слідчою практикою. Такі дані є основою для побудови систем типових версій, що використовуються при вирішенні конкретних слідчих завдань, висуненні робочих версій. У криміналістиці вживались заходи щодо розробки систем визначення характерних особливостей особи, яка вчинила злочин, на підставі аналізу типових слідів, особливостей обстановки в аналогічних випадках.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Елемент «суб'єкт злочину» може містити компоненти, пов'язані з такими чинниками, як психологічні, що впливають на формування та здійснення злочинної мети. Виходячи з цього, криміналістична характеристика злочинів може розглядатися як система, що складається з елементів, котрі містять окремі підсистеми – компоненти:

а) особа злочинця, яка характеризується фізичними, соціально-демографічними даними; категорії посадових матеріально відповідальних осіб та інших осіб, які можуть бути причетними до злочину; чинники, що мали вплив на формування та здійснення злочинної мети, створення злочинної групи, розподіл ролей між співучасниками тощо;

б) способи готування до злочину (пошук відповідних знарядь злочину, заходи щодо створення лишку сировини, готової продукції, резерву грошових коштів та ін.); способи вчинення злочину (ненасильницькі дії, заходи щодо заволодіння майном, його вилучення, збуту, реалізації); способи приховування злочину (маскування злочинних дій);

в) особа потерпілого (демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки віктимності тощо);

г) предмет посягання: грошові кошти, цінні папери, матеріальні цінності у вигляді сировини, палива, матеріалів, напівфабрикатів, готових виробів з урахуванням їх споживчої цінності, які можуть належати до різних джерел посягання (підзвітні цінності, невраховані цінності, створені при їх виробництві за рахунок лишку, який надійшов зі сторони (сторонні цінності), від співучасників, майно, приховане від оподаткування);

г) обстановка вчинення злочину: місце як частина матеріального середовища, що включає, окрім приміщення та ділянки місцевості, сукупність різних предметів. До обстановки належать також чинники регулятивного характеру, що визначають порядок діяльності, фактори поведінки людей у побуті й трудовій діяльності;

д) наслідки у вигляді будь-яких змін, викликаних злочином, виражені у фізичній матеріальній шкоді, відображеній у матеріальній обстановці злочину (характерні сліди пошкоджень, викликані злочинними діями, їх локалізація і взаємозв'язок), та моральній шкоді, заподіяній злочином [10].

Такий науковий підхід до розуміння криміналістичної характеристики та її елементів вважаємо найбільш оптимальним, тому будемо його використовувати при конструюванні власної криміналістичної характеристики зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Список використаних джерел

1. Когутич І.І. Криміналістика: Курс лекцій. К.: Атіка, 2009. 888 с.
2. Криміналістика у питаннях і відповідях: навчальний посібник / А.В. Іщенко, В.В. Пясковський, А.В. Самодін, Ю.М. Чорноус та ін. К.: ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури»», 2016. 118 с.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

3. Криміналістика: підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Черноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексеев та ін. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 544 с.
4. Скригонюк М.І. Криміналістика: підручник. К.: Атіка, 2005. 496 с.
5. Криміналістика: навчальний посібник для підготовки до іспитів/упорядники І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків. К.: «Центр учбової літератури», 2017. 200 с.
6. Криміналістика: навчальний посібник / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 540 с.
7. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика: навчальний посібник / За заг. ред. В.Г. Гончаренка та Є.М. Моїсєєва. К.: Юрінком Інтер, 2001. 368 с.
8. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. К.: Кондор, 2005. – 588 с.
9. Криміналістика: підручник для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти. Кол. авторів: Глібко В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А. та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 684 с.
10. Криміналістика /За ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 728 с. URL: <https://buklib.net/books/21972/>

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Красій М. О.,

*викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

У сучасній українській правовій системі існує широкий спектр законодавчих актів, що регулюють діяльність державних органів та громадськості у сфері протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми, а також міжнародних договорів у відповідній сфері. Відповідно до положень ст. 3, 29 Конституції України: людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність [1]. У здійсненні заходів, спрямованих на попередження протидії торгівлі людьми, беруть участь органи місцевого самоврядування, а також, за згодою, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські організації та окремі громадяни [2]. Отже, законодавством визначено, що громадські організації можуть брати

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

участь у проведенні заходів, спрямованих на попередження протидії торгівлі людьми, але за згодою уповноваженого Законом суб'єкта.

Сфера протидії торгівлі людьми у різних країнах активно підтримується державою: розробляються та ухвалюються законодавчі й підзаконні акти, що регулюють відносини різних суб'єктів взаємодії у протидії цьому явищу; створюється інфраструктура щодо розв'язання проблем технічного й організаційного характеру та ін. [3]. Боротьба з торгівлею людьми є одним із пріоритетів організації ОБСЄ, вона розглядається як загроза загальній безпеці у трьох вимірах (військово-політичному, економічному та людському). З кінця 1990-х років ОБСЄ створює рамки для ефективної діяльності у протидії торгівлі людьми – це стосується як політичних зобов'язань, що беруть на себе держави-члени, так і відповідних структур, що покликані реалізовувати цілі організації [4]. В Україні діяльність щодо протидії торгівлі людьми розпочали громадські організації у 1997 році, а у 2011 році з прийняттям Закону України «Про протидію торгівлі людьми» визначено організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, суб'єкти та їх повноваження, основні напрями державної політики у сфері протидії торгівлі людьми [2]. Законодавець закріпив загальні повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері протидії торгівлі людьми і одним з повноважень визначив співпрацю з об'єднаннями громадян з питань попередження торгівлі людьми.

Таким чином, взаємовідносини державних органів і громадськості у протидії торгівлі людьми може включати виконання таких основних завдань:

- створення правових підстав для налагодження взаємовідносин державних органів та громадськості у протидії торгівлі людьми;
- визначення компетентних органів та осіб, відповідальних за налагодження взаємовідносин;
- запрошення до співпраці зацікавлених сторін. До процесу мають бути залучені представники усіх зацікавлених сторін. Від державних органів участь мають брати найбільш обізнані у даному питанні спеціалісти, а також керівництво відповідних служб і установ. Також для організації та координації співпраці бажаним є призначення спеціальних експертів як постійних представників сторін та доведення до відома усіх учасників їх контактних даних;
- формальне закріплення взаємовідносин у меморандумі про взаєморозуміння або іншому подібному документі;
- визначення цілей, завдань, а також ролей та обов'язків кожної зі сторін, забезпечення їх прозорості, розумності та відсутності дублювання повноважень;
- координування процедур запобігання торгівлі людьми, надання допомоги потерпілим і судового переслідування винних осіб та встановлення відповідних процедур щодо спільної діяльності за цими напрямками;
- сприяння взаємній інформованості та довірі між учасниками співпраці;
- розроблення конструктивного підходу до розв'язання можливих проблем та конфліктів;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

– створення механізмів оцінки якості діяльності [5].

За результатами оцінки діяльності громадських організацій з протидії торгівлі людьми можна виділити наступні форми їх діяльності:

– удосконалення вітчизняного законодавства про громадські організації з визначенням ефективного механізму, їх залучення до формування державної політики у сфері протидії торгівлі людьми;

– участь у розробленні та впровадженні національних та місцевих програм із протидії та захисту жертв торгівлі людьми;

– моніторинг діяльності владних органів, перш за все, здійснення контролю за ходом реалізації державних програм із протидії та захисту жертв торгівлі людьми;

– організація і проведення різноманітних заходів (тренінги, семінари, круглі столи, брифінги, масові акції, інформаційні кампанії) та ін., а також участь у форумах, спільних проектах з міжнародними громадськими організаціями;

– налагодження зв'язків з міжнародними організаціями, розповсюдження в Україні змісту та основних положень міжнародно-правових документів з прав людини та протидії торгівлі людьми;

– створення та подальше забезпечення діяльності «гарячих ліній» з питань торгівлі людьми;

– створення мережі організацій, які б надавали соціальну допомогу потерпілим, що постраждали від торгівлі людьми за місцем їхнього проживання (реабілітаційних центрів, притулків);

– сприяння підвищенню рівня правової грамотності населення та захист прав громадян, які стали жертвами торгівлі людьми;

– здійснення інформаційно-пропагандистської діяльності (особливо серед молоді) з метою інформування про масштаби торгівлі людьми, основні причини цього явища, та алгоритм дій у разі перетворення на жертву цього злочину;

– створення інтернет-центрів для громадських організацій з метою їх інтернаціоналізації;

– організація інформаційних і тренінгових центрів.

Проаналізувавши основні форми діяльності громадських організацій щодо протидії торгівлі людьми, слід зазначити, що їх основна перевага в тому, що вони можуть інтегруватися, вони більш гнучкі, ніж державні органи, і це дає їм можливість швидко реагувати на зміну ситуації у суспільстві. Громадські організації вільні у виборі форм та методів роботи, вони не зарегламентовані певними нормами, і не обмежені функціями та рамками [6, с. 127].

Нині боротьба з торгівлею людьми покладається на державні органи, які не завжди самостійно спроможні протидіяти цьому виду соціальних злочинів, потрібно залучати найбільш обізнаних у даному питанні спеціалістів, а також громадські організації.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 21.02.2019).
2. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. Дата оновлення 09.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17> (дата звернення: 20.02.2019).
3. Кушнір О. В. Напрями удосконалення взаємодії міліції з іншими суб'єктами протидії торгівлі людьми. URL: <http://goal-int.org/napryami-udoshkonalennya-vzayemodii-milicii-z-inshimi-subyektami-protidii-torgivli-lyudmi/> (дата звернення: 20.02.2019).
4. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking Commentary. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Commentary_Human_Trafficking_en.pdf
5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012–2016. URL: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/the_eu_strategy_towards_the_eradication_of_trafficking_in_human_beings_2012-2016_1.pdf
6. Балакірева О. М., Бондар Т. В., Галустян Ю. М., Горбунова О. Г. Секс-бізнес в Україні: спроба соціального аналізу. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 159 с.

СУЧАСНА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ

Курилюк Ю.Б.,

кандидат юридичних наук,

заступник начальника управління у справах іноземців та

адміністративного провадження Міжнародно-правового департаменту

Адміністрації Державної прикордонної служби України,

м. Київ, Україна

Сьогодні нелегальна міграція являє собою істотну проблему для більшості розвинених країн світу і, на жаль, має стійку тенденцію до зростання. Відомо, що ця проблема найбільш гостро заявила про себе саме в останні роки. У ситуації, що склалася, особливо від нелегальної міграції вже досить тривалий час страждають держави – члени ЄС. За останні декілька років наплив мігрантів збільшився в рази, перш за все, через нестабільну ситуацію на Близькому Сході, виникнення терористичних організацій, складну економічну

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

ситуацію і низку інших, перш за все, негативних факторів.

Україна, маючи вдале географічне розташування та не маючи ефективних механізмів запобігання нелегальній міграції й торгівлі людьми, має суттєві можливості для незаконного переправлення нелегальних мігрантів через державний кордон. Це підтверджується результатами діяльності Державної прикордонної служби України.

Так, упродовж 2013–2018 рр. за незаконне перетинання державного кордону українськими прикордонниками затримано 6,8 тис. нелегальних мігрантів, з яких більшість становлять громадяни Афганістану (1287), Молдови (790), В'єтнаму (787), Сирії (438), Грузії (384), Бангладеш (323), Туреччини (271), Індії (242) та Іраку (189). Більшість (73,74%) затримані під час незаконного перетинання спільної ділянки державного кордону з країнами – членами ЄС, 14% – з Молдовою, решта (12,26%) на кордоні з Білоруссю, Росією та в аеропортах.

Слід відмітити, що якщо у 2013–2014 рр. таких правопорушників було виявлено трохи більше 900, то у 2015 році ця кількість зросла вдвічі. В подальших роках вона вже не опускалася нижче тисячі порушень на рік. Крім того, з року в рік відмічається поступове зростання кількості переправлень через державний кордон іноземців з таких країн міграційного ризику як Бангладеш (з 16 у 2013 р. до 151 у 2018 р.) та В'єтнам (з 42 до 332).

Саме тому національні інтереси держави у цій сфері потребують консолідації зусиль державних інституцій щодо врегулювання економічних і соціально-політичних передумов нелегальної міграції, опрацювання системи засобів правового, спеціального та іншого характеру для ефективного її запобігання, захисту життєво важливих інтересів держави від протиправних посягань, створення системи міграційного контролю тощо.

За останні роки в Україні схвалено значну кількість концептуальних і стратегічних документів, які визначають сучасні напрями державної політики щодо запобігання нелегальній міграції в Україні.

Базовою у цьому контексті слід вважати Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року, схвалено розпорядженням Кабміну від 12.07.2017 № 482-р, а також План заходів на 2018–2020 рр. щодо реалізації цієї Стратегії (затверджено розпорядженням Кабміну від 29.08.2018 № 602-р). Метою Стратегії є, зокрема, спрямування зусиль держави і суспільства на формування та реалізацію державної міграційної політики, яка б позитивно впливала на консолідацію української нації та безпеку держави. Окремий розділ Стратегії присвячений саме проблемі запобігання нелегальній міграції та визначає конкретні кроки у цій сфері.

Важливими документами, які формують згаданий напрям державної політики, є Стратегія розвитку Державної прикордонної служби, схвалена розпорядженням Кабміну від 23.11.2015 № 1189-р, Концепція інтегрованого управління кордонами, схвалена розпорядженням Кабміну від 28.10.2015 № 1149-р, а також План заходів щодо реалізації цієї Концепції, затверджений

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

розпорядженням Кабміну від 31.08.2016 № 626-р. Ними передбачена низка кроків, спрямованих у т.ч. на розв'язання проблеми нелегальної міграції як на законодавчому, так і на інституційному рівнях.

Певні аспекти згаданої сфери закладені й до інших стратегічних документів. Зокрема відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини (затверджено Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015) одним з очікуваних результатів її реалізації є урегулювання проблемних питань перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні, а Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015, визначено, що боротьба з нелегальною міграцією є одним з напрямів розвитку Державної міграційної служби України.

Важливим напрямом формування сучасної державної політики щодо запобігання нелегальній міграції обумовлений євроінтеграційними прагненнями України та вимагає імплементацію в національне законодавство відповідних норм і положень ЄС.

Відомо, що однією з головних проблем, з якою стикаються державні інституції під час роботи з затриманими нелегальними мігрантами, є тривала ідентифікація останніх. Виходячи з того, що дипломатичне листування досить тривала, процедура ідентифікації іноземців займає значну кількість часу і обумовлює необхідність прийняття рішення про місце перебування особи і визначення його правового статусу.

Для врегулювання цих питань в українське законодавство були внесені зміни, якими імплементовані в національну правову систему деякі положення Директиви ЄС № 2013/32/EU «Про загальні процедури надання та позбавлення міжнародного захисту». Цими змінами чітко прописана процедура затримання нелегального мігранта і приміщення у відповідні місця несвободи, а також впроваджений новий для України механізм альтернативи затриманню правопорушника.

З прийняттям відповідних змін суди стали зобов'язані розглядати питання про затримання правопорушника, що підлягає примусовому видворенню або ідентифікації, у день надходження такого позову. При цьому, не дивлячись на те, що загальний строк затримання був збільшений з 12 до 18 місяців, компетентні держоргани зобов'язані після закінчення перших півроку затримання кожні шість місяців подавати повторні позови про продовження такого затримання. Альтернативою затриманню стали поручительство і застава як передові правові інститути, що забезпечують більш гуманне ставлення до нелегальних мігрантів, які його заслуговують. У той же час такі заходи не можуть бути застосовані до тих іноземців, які вже раніше ними нехтували, а також до тих, які причетні до терористичної діяльності.

Слід акцентувати увагу на тому, що деякі мігранти для легалізації свого перебування в приймаючій державі часто зловживають ліберальним підходом до осіб – біженці. Написання іноземцем прохання про отримання такого статусу зобов'язувало держоргани впустити іноземця в країну і дати йому можливість

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

вільно переміщатися в ній.

Українським законодавцем схвалено норми, відповідно до яких до осіб, які звертаються за статусом біженця після незаконного перетинання кордону, застосовується такий же механізм, як і до звичайних порушників кордону. Звісно, вони не притягуються до відповідальності за незаконне перетинання кордону, проте рішення про подальшу долю цього іноземця вирішує суд. До них також обирається одна із запобіжних заходів: затримання до закінчення процедури розгляду заяви, поручительство або застава.

Такі новації вже дали свій результат, оскільки прикордонниками практично перестали під час незаконного перетинання держкордону затримуватися іноземці, які раніше зверталися за статусом біженця в Україні.

Важливі підходи щодо визначення сучасної державної політики щодо запобігання нелегальній міграції визначені також Угодою про асоціацію між Україною та ЄС (ратифікована Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII).

У цьому контексті слід погодитися з твердженнями деяких дослідників (С. Олійник, А. Ястребова та ін.) про те, що одним із сучасних інститутів, який може суттєво вплинути на внутрішньодержавні міграційні процеси, стає реадмісія осіб, обов'язковість запровадження якої визначена вказаною Угодою.

Рeadмісія, передбачаючи собою найбільш спрощену і прискорену процедуру повернення, стає більш ефективним інструментом, ніж видворення (вислання) в примусовому порядку, що дає змогу найбільш гуманним способом, без тривалого утримання в місцях несвободи відправити іноземців до держави їх громадянства або колишнього перебування, яка зобов'язана їх прийняти назад. Уважається, що саме реадмісія осіб сприятиме руйнуванню звичної системи тривалого з'ясування особи нелегального мігранта, а також усуне, наскільки це можливо, від цього процесу мігранта або ж державу його громадянської належності та мінімізувати їх вплив на результат.

Також багато чого в нашій державі зроблено і в сфері біометричної ідентифікації іноземців та виявлення осіб, які перебувають в міжнародному розшуку: починаючи із законодавчого закріплення обов'язкового збору таких даних і закінчуючи практичним оснащенням компетентних органів відповідним обладнанням. Зокрема, на сьогодні усі міжнародні пункти пропуску через державний кордон України підключені до бази даних Інтерполу, встановлені у них також і системи біометричної верифікації.

Така діяльність обумовлена, перш за все, тим, що одним з єдиних напрямків для безумовної ідентифікації особи вважається автоматичне визначення його біометричних характеристик. В основі біометричної ідентифікації лежить розуміння того, що відбиток пальця може бути тим, практично неповторним, об'єктом, за яким може бути встановлено особу людини.

Підсумовуючи слід відзначити, що з метою кодифікації чинного міграційного законодавства, в Україні розпочато амбітний процес щодо розробки проекту Міграційного кодексу. Створено робочу групу за

представництва державних органів, діяльність яких пов'язана з міграційною сферою, а також наукова спільнота.

Очікування від результату цієї роботи колосальні, оскільки твердження цього концептуального документа дасть змогу зробити більш зрозумілим і доступним нормативно-правове регулювання міграційних процесів для учасників цієї сфери правовідносин, а також врегулювати порядок реалізації вищезазначених напрямів державної політики щодо запобігання нелегальній міграції.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Кісілюк Е. М.,

*кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Торгівля «живим товаром» отримала на сьогодні достатньо широке розповсюдження у всьому світі. За розміром отримання доходів унаслідок здійснення злочинної діяльності торгівля людьми займає третє місце після торгівлі наркотиками та зброєю і приносить злочинцям до 7 млрд. доларів США щорічного прибутку [1].

За оцінками міжнародних організацій, в тому числі товариства Червоного Хреста, кожного року від 700 тис. до 1 млн. людей у всьому світі купуються, продаються або утримуються в неволі. За оцінкою центру ООН по запобіганню міжнародним злочинам, щорічно з країн пострадянського простору вивозиться понад 500 тис. жінок і підлітків, яких змушують займатися проституцією і присилують до рабської праці. Україна – одна з найбільших в Європі країн-поставників жертв торгівлі людьми. Так, за останні 10 років з України було вивезено біля 400 тис. людей з метою торгівлі ними. І це лише приблизні дані, оскільки отримати об'єктивну, офіційну інформацію майже неможливо: работоргівля здійснюється таємно, у досить вузькому колі работоргівців, за її розголошення розплачуються життям, тому жертви работоргівлі бояться співпрацювати з представниками правоохоронних органів. Крім того наша країна є транзитною для потерпілих від торгівлі людьми з інших країн пострадянського простору. Разом з тим, потрібно зауважити, що Україна виступає одночасно і як країна призначення (в основному з країн СНГ і Азії), і як країна походження та транзиту (до країн Західної Європи, Японії, США, Ізраїлю) [1].

Торгівля людьми – це добре організований транснаціональний злочинний бізнес, тісно пов'язаний з такими явищами як проституція, наркоманія та порноіндустрія. Особливо актуальною є вона сьогодні для України, де вона отримала значне поширення. Так, за оперативними даними Національної

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

поліції, кожного року її жертвами стає біля двох тисяч громадян України [2]. Статистичні дані за 2017 рік свідчать, що потерпілими від злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми буловизнано 367 осіб, з яких 184 – жінки, 161 – чоловіки, 22 – діти [3].

Протидія торгівлі людьми на національному рівні – це комплексна проблема, до вирішення якої залучені співробітники багатьох міністерств та відомств. З часу створення в Національній поліції України спеціалізованих підрозділів по боротьбі із злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, головна роль у протидії цьому виду злочину відводиться саме цим структурам.

Загострення проблеми торгівлі людьми в Україні зумовлене низкою соціально-економічних, правових та організаційних чинників, а саме: низькі заробітки більшої частини населення, загальне зниження життєвого рівня та матеріальна незабезпеченість; нестача робочих місць, безробіття, особливо серед молоді (в першу чергу жінок); активізація діяльності міжнародних злочинних угруповань; корумпованість представників різних гілок влади.

Головною умовою вчинення цих злочинів є економічний чинник. Економічні кризи у більшості пострадянських країн призвели до проблем із працевлаштуванням та, відповідно, з отриманням доходів їхніми громадянами. Серед цих країн опинилась і наша держава. Через це в Україні існує велика кількість потенційних трудових мігрантів. Не маючи постійного заробітку та не бажаючи миритись із жебрацьким існуванням, велика кількість громадян України сподівається на можливість працевлаштування за кордоном. Але для виїзду за кордон потрібні кошти та інформація про порядного роботодавця. І хоча сьогодні існують кілька міждержавних угод із працевлаштування українців за кордоном (з Польщею, Чехією, Словаччиною, Португалією та іншими державами), отримати будь-яку офіційну інформацію про можливість працевлаштування в цих країнах майже неможливо.

Практично всі міждержавні угоди мають формальний характер, оскільки основні потоки робочої сили проходять через комерційні структури. Надання послуг із працевлаштування в країни, з якими не укладено відповідних угод, або з порушенням вимог таких угод є протизаконним. Цю нішу у сфері послуг заповнюють нелегальні структури, належний контроль за роботою яких сьогодні держава забезпечити не в змозі. Працевлаштування відбувається переважно у неформальних та у нерегульованих трудових секторах, оскільки в цих випадках посередники мають більше можливостей заробити на угоді. Права такого працівника-мігранта не охороняються ні трудовим, ні цивільним законодавством та можуть безкарно порушуватись. Ситуація ускладнюється ще й тим, що уряди зарубіжних країн намагаються обмежити легальні можливості міграції на свої території, що одразу ж збільшує кількість нелегальних мігрантів.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Ще однією умовою існування торгівлі людьми є необізнаність громадян України у згаданій сфері. Розгорнута останнім часом інформаційна кампанія із застереження громадян майже не спроможна вплинути на їх рішення працювати за кордоном. Людина скоріше повірить у казкові розповіді своїх знайомих, ніж у застереження посадових осіб. Навіть потерпілі від торгівлі людьми, соромлячись розголосу того, що з ними трапилось, підтримують міф про «казкові» умови роботи за кордоном. Мають місце також випадки, коли люди усвідомлюють, що вони можуть стати предметом купівлі-продажу, але свідомо йдуть на це, прагнучи заробити грошей та не враховуючи можливих наслідків. Проте, зростання у 2017 році кількості зареєстрованих кримінальних проваджень у сфері торгівлі людьми до 346 проти 115 випадків у 2016 році свідчить, що люди перестали боятися звертатися по допомогу до правоохоронців [4]. Для органів Національної поліції важливо, аби населення в цілому, а особливо окремі групи ризику, володіли інструментами захисту у випадку злочинного використання людини як товару.

Серед інших умов існування торгівлі людьми в Україні необхідно назвати такі: відсутність в Україні закону про соціальний захист громадян України за кордоном (жертви торгівлі не можуть розраховувати на будь-яку соціальну чи правову підтримку в той час, коли вони перебувають за кордоном) генетична привабливість українських жінок; нераціональна податкова політика держави; існування в Україні дуже привабливого «ринку жінок»; стрімке поширення алкоголізму і наркоманії серед жінок; відсутність діючої системи захисту жертв злочину від погроз та шантажування з моменту розкриття злочину до розгляду справи в суді; безконтрольність рекламних оголошень із працевлаштування; правова неграмотність населення; поверхові уявлення про легкість життя у західних країнах; інтернаціоналізація організованої злочинності.

З метою ефективного попередження торгівлі людьми в Україні поряд з профільними органами Національної поліції успішно діють ряд міжнародних організацій та мережа громадських об'єднань. На сьогодні посилення співпраці між суб'єктами протидії торгівлі людьми – це один з пріоритетних векторів роботи МВС. Налагодивши взаємодію, правоохоронці забезпечили умови для успішного виявлення та захисту потерпілих, розслідування злочинів. Загалом, у 2017 році силами органів системи МВС було припинено діяльність 29 організованих злочинних груп, які займалися торгівлею людьми [3].

Огляд ситуації з протидії торгівлі людьми відображений у статистиці Міністерства внутрішніх справ. Якщо з 2014 по 2017 рік в Україні було зафіксовано 418 потерпілих від торгівлі людьми, то за 11 місяців 2018 року Національна поліція України встановила і надала допомогу 223 потерпілим від злочинів у сфері торгівлі людьми. Серед потерпілих – 135 жінок і 18 дітей. Всього за 2018 рік поліцейські виявили 276 кримінальних правопорушень (в 2017 році – 321 факт), передбачених ст. 149 Кримінального кодексу України [5]. У 173 кримінальних провадженнях по цій статті 109 правопорушникам повідомлено про підозру. З них 47 знаходяться під вартою [6].

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Результати дослідження стану торгівлі людьми в Україні дозволяють зробити висновок, що спостерігається небезпечна динаміка торгівлі людьми поряд із високим рівнем латентності цих злочинів. При цьому, причини існування торгівлі людьми, а також передумови їх формування тісно переплітаються між собою та діють комплексно. Тому, на нашу думку, протидія торгівлі людьми в Україні повинна також мати комплексний та послідовний характер, який неможливо забезпечити без жорстких кримінально-правових заходів.

Як наслідок, після чотирьох років поспіль перебування в списку країн, які не відповідають інімальним стандартам протидії торгівлі людьми і не приймають значних заходів для досягнення цієї мети, Україна, завдяки новим підходам до кримінального аналізу та підготовки правоохоронців, а також скоординовані й міжвідомчій роботі за рік суттєво покращила результати протидії сучасному рабству та вийшла із групи ризику.

Список використаних джерел

1. Статистичні данні ООН щодо торгівлі людьми. URL:https://www.google.com/search?rlz=1C1GGRV_enUA762UA764&q=%D1%82%Do%BE%D1%80%Do%B3%D1%96%Do%B2%Do%BB%D1%8F+%Do%BB%D1%8E%Do%B4%D1%8C%Do%BC%Do%B8&tbm=isch&source=univ&sa=X&ved=2ahUKEwi-47mF_rgAhV666YKHUvsDK8QsAR6BAgBEAE&biw=1366&bih=657#imgrc=ww6Aqe7w8aZcAM:
2. Статистичні данні МВС за 2017 рік. URL:<https://gordonua.com/ukr/news/localnews/mvs-u-2017-rotsi-vid-torgivli-ljudmi-v-ukrajini-postrazhdali-161-cholovik-184-zhinki-i-22-ditini-236146.html>
3. Результати роботи поліції з протидії торгівлі людьми за 2017 рік є кращими за останні п'ять років. URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/12364_Sergiy_Knyazv_Rezultati_roboti_policii_z_protidii_torgivli_lyudmi_za_2017_rik_krashchimi_za_ostanni_pyat_rokiv_FOTO.htm
4. Статистичні данні Державної прикордонної служби щодо торгівлі людьми. URL:https://www.google.com/search?rlz=1C1GGRV_enUA762UA764&q=%D1%82%Do%BE%D1%80%Do%B3%D1%96%Do%B2%Do%BB%D1%8F+%Do%BB%D1%8E%Do%B4%D1%8C%Do%BC%Do%B8&tbm=isch&source=univ&sa=X&ved=2ahUKEwi-47mF_rgAhV666YKHUvsDK8QsAR6BAgBEAE&biw=1366&bih=657#imgrc=obLE EblxTjuT6M:
5. В'ячеслав Аброськін: у 2018 році 223 українці постраждали від торгівлі людьми. URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/17155_Vyacheslav_Abroskin_u_2018_roci_223_ukrainci_postrazhdali_vid_torgivli_lyudmi_FOTO.htm
6. Торговля людьми в Україні. Статистичні данні на 2018 рік. URL:<http://bereg-rda.gov.ua/2018/10/torgivlya-lyudmi-v-ukraini-statistichn/>

**ЗАХИСТ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Климкевич Р.А.,

*викладач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету*

*Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Кримінальне процесуальне законодавство України протягом останніх кількох років піддавалося неодноразовому реформуванню, про що свідчать численні зміни до КПК. Однієї із причин таких змін є поступова адаптація законодавства України до правової системи Європейського Союзу відповідно до напрямів, визначених у Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 р[7].

Після прийняття Лісабонського договору Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу отримали наднаціональні законодавчі повноваження, зокрема і у сфері кримінального процесу. Таким чином, приймаючи юридично обов'язкові акти з питань кримінального процесу, інституції ЄС здійснюють гармонізацію кримінального процесуального законодавства, встановлюючи мінімальні стандарти для усіх країн-членів ЄС.

У 2009 році було прийнято Дорожню карту щодо посилення процесуальних прав підозрюваних і обвинувачених в кримінальному процесі. Цей програмний документ передбачає здійснення певних заходів із забезпечення процесуальних прав підозрюваним та обвинуваченим та прийняття окремих законодавчих актів. Наслідком реалізації положень Дорожньої Карти стало прийняття декількох Директив у сфері кримінального процесу (зокрема, про право на переклад в кримінальному процесі (№ 2010/64/EU від 20.10.2010р.) [3], про право на інформування в кримінальному процесі (№2012/13/EU від 22.05.2012р.)[4]. Останньою у серії Директив, які мали бути прийняті відповідно до цієї Дорожньої Карти стала Директива2016/800 від 11.05.2016 про процесуальні гарантії неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених у кримінальному провадженні [2]. Ця Директива є обов'язковою для країн-членів ЄС та повинна бути імплементована у їх національне законодавство до червня 2019. Винятком є Сполучене Королівство, Ірландія та Данія, які не беруть участь у прийнятті Директиви та не зобов'язані імплементувати її положення [2].

Метою Директиви є ефективне забезпечення процесуальних прав неповнолітніх осіб у країнах-членах ЄС. Директива базується на існуючих міжнародних юридичних інструментах, таких як Конвенція ООН про права дитини[10], Хартія основоположних прав Європейського Союзу [1],

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [5], Рекомендація № 11 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи «Про Європейські правила стосовно до неповнолітніх правопорушників, засуджених до покарань та заходів кримінально-правового характеру» [6].

Директива застосовується до неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень або неповнолітніх, які підлягають видачі відповідно до європейського ордеру на арешт (особи, які перебувають у розшуку). Також Директива застосовується до неповнолітніх, які допитувалися у статусі свідка, однак під час допиту виникла обґрунтована підозра про вчинення кримінального правопорушення цією особою..

Відповідно до Директиви, неповнолітнім є особа, яка не досягла 18-річного віку. Однак, Директива не встановлює мінімальний вік кримінальної відповідальності, а також її положення не регулюють визначення віку кримінальної відповідальності у державах-членах ЄС. Як відомо, вік з якого настає кримінальна відповідальність у країнах ЄС не є однаковий та варіюється з 10 років (Швейцарія) до 18 років (Бельгія) відповідно до різних історичних, соціальних, культурних передумов [8, 471].

Аналізуючи сферу дії Директиви, варто зазначити, що положення Директиви застосовуються лише до кримінальних проваджень та не можуть застосовуватися до інших видів проваджень, зокрема до спеціальних проваджень щодо дітей. Директива застосовується на будь якій стадії провадження у випадках, коли неповнолітній підозрюваний чи обвинувачений позбавлений свободи. Досить обмеженою є сфера дії Директиви щодо кримінальних проступків. Як зазначають деякі науковці [8,472], недоречно вимагати від держави-члена ЄС виконання усіх положень Директиви та реалізації усіх гарантій для неповнолітнього, який вчинив проступок.

Основними правами неповнолітніх, які закріплює Директива є: право на інформацію, право мати законного представника, право на правову допомогу, право на індивідуальну оцінку, право на медичний огляд, право на невтручання в приватне життя, право бути присутнім під час судового розгляду.

Нетиповими для української процесуальної доктрини є такі права неповнолітнього, як право на індивідуальну оцінку та право на медичний огляд.

Мета права на індивідуальну оцінку полягає у забезпеченні врахування конкретних потреб дітей щодо захисту, освіти та соціальної інтеграції. Крім того, індивідуальна оцінка необхідна для того, щоб допомогти уповноваженому органу при прийнятті рішення щодо застосування до неповнолітнього запобіжних заходів та при винесенні вироку. Індивідуальна оцінка дитини повинна враховувати її особистість, ступінь зрілості, економічні, соціальні та сімейні обставини, включаючи життєве середовище будь-які конкретні вразливості дитини, такі як відсталість у навчанні або труднощі у спілкуванні. Із системного тлумачення українського процесуального законодавства, можна дійти висновку про те, що і схожі положення закріплені у статті 485 КПК [10] «Обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

неповнолітніх». Однак, наш законодавець не виокремлює ці обставини, як спеціальне право неповнолітнього, що, на наш погляд, варто було б зробити.

Право на медичний огляд стосується неповнолітніх, позбавлених свободи. Мета цього огляду – визначити психічний та фізичний стан здоров'я неповнолітнього для оцінки його здатності бути допитаним та проводити стосовно неповнолітнього інші слідчі дії. Медичний огляд повинен бути проведений невідкладно та може бути здійснений за рішення правоохоронних органів або за клопотанням самого неповнолітнього, його представника чи захисника. Доцільно було б імплементувати дане положення Директиви у кримінальне процесуальне законодавство України з метою посилення гарантій прав неповнолітніх.

Отже, прийняття Директиви про процесуальні гарантії неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених у кримінальному провадженні стало важливим кроком на шляху до гармонізації законодавства ЄС про захист прав неповнолітніх. Запровадження таких положень у кримінальне процесуальне законодавство України сприятиме його приведенню у відповідність до стандартів Європейського Союзу та захисту прав людини.

Список використаних джерел

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Union, C 326, 26.10.2012, p. 391-407.
2. Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=EN>
3. Directive 2010/64/EU of the European Parliament and the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings // OJ L 280, 26.10.2010, P. 1-7;
4. Directive 2012/13/EU of the European Parliament and the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings // OJ L 142, 1.6.2012, p. 1–10;
5. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5, available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3b04.html>
6. Recommendation CM/ Rec (2008)11 of the Committee of Ministers to Member States on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures, 5 November 2008. Available at: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d2716
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] : ратифіковано із заявою

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Законом України № 1678-VII від 16.09.2014 / Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011?te

8. Radić I. Right of the child to information according to the directive 2016/800/EU on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings. EU and comparative law issues and challenges series – Issue 2. P. 468-491

9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.

10. Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3.

ПРО СТАН ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ

Лащук Н.Р.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Львівський державний університет внутрішніх справ

м. Львів, Україна

Протидія нелегальній міграції набула особливої актуальності у зв'язку з незахищеністю частини кордону України на межі з Російською Федерацією, а також лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. Ефективність протидії нелегальній міграції кримінально-правовими засобами пов'язана із встановленням наявних кримінально-правових засобів протидії нелегальній міграції.

Нелегальна міграція (незаконний в'їзд або порушення іноземцями та особами без громадянства правил перебування у країні в'їзду[1, с.152]), явище транснаціональне і боротьба з нею можлива лише у тісній співпраці з іншими державами. У зв'язку з цим Україною у 2004 році ратифікований Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (далі – Протокол)[2]. Відповідно до ст.6 цього Протоколу Україна зобов'язана криміналізувати такі діяння, коли вони вчиняються навмисне і з метою одержати, прямо або посередньо, фінансову або іншу матеріальну вигоду:

а) незаконний ввіз мігрантів;

б) коли вони вчиняються з метою створення умов для незаконного ввозу мігрантів: і) виготовлення підробленого документа на в'їзд/виїзд або посвідчення особи; ii) придбання або надання такого документа або володіння ним;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

с) надання будь-якій особі, яка не є громадянином відповідної держави або не проживає постійно на її території, можливості знаходитися в цій державі без дотримання необхідних вимог для законного перебування в ній шляхом використання способів, згаданих у підпункті (b) цього пункту, або будь-яких інших незаконних засобів.

Також передбачено встановити серед обставин, які обтяжують злочин такі:

а) які ставлять або можуть поставити під загрозу життя або безпеку відповідних мігрантів; або

б) які зв'язані з нелюдським або принижуючим гідність поведінням з такими мігрантами, у тому числі з метою експлуатації.

У зв'язку з цим важливо оцінити у якій мірі наша держава виконала прийняті на себе зобов'язання щодо кримінально-правової протидії нелегальній міграції. Зокрема потрібно з'ясувати, потребує ратифікація вказаного Протоколу змін та доповнень до Кримінального кодексу України (далі - КК)[3], чи існуючі норми достатньо повно і точно охоплюють відповідні посягання.

Насамперед варто відзначити, що відповідні кримінально-правові інститути загальної частини українського права (про стадії вчинення злочину та про співучасть у злочині) охоплюють заходи, передбачені ч.2 ст.6 Протоколу.

Особлива частина чинного КК містить декілька статей про відповідальність за діяння в сфері незаконної міграції. Мова йде про ст.ст. 332, 332² КК, які передбачають відповідальність за дії пов'язані з незаконним перетинном державного кордону, а також ст.ст. 358, 366 КК, де передбачена кримінальна відповідальність за підроблення документів, а також їх використання.

Отже у КК України криміналізовані такі діяння щодо незаконній міграції:

1) ст.332 Незаконне переправлення осіб через державний кордон України:

- незаконне переправлення осіб через державний кордон України;
- організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України;
- керівництво незаконним переправлення осіб через державний кордон України або організацією незаконного переправлення осіб через державний кордон України;
- сприяння незаконному переправленню осіб через державний кордон України або організацією незаконного переправлення осіб через державний кордон України порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод;

2) ст. 332² Незаконне перетинання державного кордону України:

- перетинання державного кордону України з метою заподіяння шкоди інтересам держави;
- перетинання державного кордону України особою, якій заборонено в'їзд на територію України;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

- перетинання державного кордону України представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора;

3) ст. 358 Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів:

- підроблення посвідчення або іншого офіційного документа;

- збут підробленого посвідчення або іншого офіційного документа;

- виготовлення підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків;

- збут підроблених печаток, штампів чи бланків підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, інших офіційних печаток, штампів чи бланків;

- складання чи видача завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків

- підроблення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити

- виготовлення підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків з метою їх збуту

- збут підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків

- збут завідомо підроблених офіційних документів, у тому числі особистих документів особи;

- використання завідомо підробленого документа

4) Ст. 366. Службове підроблення:

- складання службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів

- видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів

- внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей

- інше підроблення офіційних документів

Також у КК міститься ст. 332¹Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, Ця норма не пов'язана безпосередньо з незаконним перетином кордону, адже перетин лінії розмежування полягає у переміщенні в межах території України, частина якої є окупованою. Проте, враховуючи, що частина кордону України, яка знаходиться на тимчасово окупованій території, зараз непідконтрольна Україні, то фактичний контроль за незаконною міграцією переноситься на лінію розмежування з тимчасово окупованою територією. Тому ст.332¹КК також є кримінально-правовим засобом протидії незаконній міграції. Варто зауважити, що вироки винесені щодо осіб, які вчинили злочин, передбачений ст. ст.332¹КК пов'язані не з незаконною міграцією, а з незаконним переміщенням товарів на тимчасово окуповану територію.

Щодо вимог ч.3 ст.6 Протоколу в частині посилення відповідальності за наявності певних кваліфікуючих ознак, варто звернути увагу на таке:

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

- поставлення під загрозу життя або безпеки відповідних мігрантів охоплюється ч.2 ст.332 КК;

- нелюдське або принижуюче гідність поводження з мігрантами за відповідних ситуацій може бути додатково кваліфіковано за ст.ст.126, 127 КК, хоча потрібно визнати, що вказані статті не охоплюють усього змісту кваліфікуючої ознаки, передбаченої ч.3 ст.6 Протоколу;

- вчинення дій щодо мігрантів з метою їх експлуатації становить злочин, передбачений ст.149 КК.

Таким чином Україна загалом виконала свої міжнародно-правові зобов'язання щодо криміналізації незаконної міграції. Наявні кримінально-правові норми охоплюють діяння, протидію яким передбачає Протокол (за винятком, хіба що, однієї кваліфікуючої ознаки). Відповідно ефективність протидії незаконній міграції пов'язана, не з подальшими змінами та доповненнями КК, а з правильним застосуванням існуючої нормативної бази. Можна, лише, похвалити українського законодавця за те, що він не взявся плодити спеціальні норми про відповідальність за незаконну міграцію, а адекватно оцінив можливості та резерви існуючих кримінально-правових норм загального характеру.

Список використаних джерел

1. Нелегальна міграція//Юридична енциклопедія [в 6-ти т.] / ред. кол.Ю.С. Шемшученко(відп. ред.) [та ін.]—К.:Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2002.— Т.4: Н—П.— 720 с.
2. Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_790(Дата звернення 10.03.2019).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04. 2001 р. № 2341-III.URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (Дата звернення 10.03.2019)

ЧИННИКИ ЗНИЖЕННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Легкий В. І.,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності імені академіка УАН З. Маніва
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ, Україна*

Україну вважають однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі, де зовнішня трудова міграція стала об'єктивною реальністю сьогодення. Великі потоки заробітчанства сформувалися в умовах низької заробітної плати в секторі економіки, високого рівня безробіття та вимушеної неповної зайнятості, поширення бідності та розшарування населення на багатих і бідних, значного розриву у рівнях оплати праці в Україні порівняно з іншими країнами. Саме сьогодні Україна переживає бум внутрішньої і зовнішньої трудової міграції. Затяжна війна на Донбасі, а також анексія Криму стали стимулом для мільйонів українців шукати кращого життя для себе і своїх сімей не тільки в інших регіонах України, а й за кордоном.

Україна переживає найбільшу хвилю міграції з 90-х років. За даними Держстату, тобто тільки офіційно, за два роки з України виїхало понад 1,3 мільйона працівників. І це далеко не межа.

Соціологічні дослідження вказують на те, що в реальності за останні роки Україну залишили від чотирьох до п'яти мільйонів українців. Це десята частина населення. Це катастрофа. І це, на жаль, не остаточні цифри. Адже передумов до системних змін у державній політиці, які стимулювали б українців не емігрувати, а навпаки повертатися, сьогодні немає.

Україна входить у десятку країн світу із найвищим рівнем міграції. Ми поки що відстаємо від Таджикистану, де у кожній третій родині є мігрант, або Молдови, де трудових мігрантів – понад чверть населення. Проте ситуація, яка склалася в Україні, на межі точки неповернення.

Річ у тім, що нова хвиля міграції небезпечна не лише за кількістю людей, але і за якістю тих, хто виїжджає. Їдуть кваліфіковані кадри: програмісти, лікарі, фармацевти, вчені. За даними Міжнародної організації міграції, третина довгострокових трудових мігрантів з України мають вищу освіту та кваліфікацію.

З країни їдуть ті, хто мав би стати середнім класом, основою для побудови держави. Відтік цієї робочої сили вже зараз позначається на економіці країни втратою близько 40 мільярдів гривень на рік.

Результати опитування компанії "Ernst&Young Україна" свідчать, що понад половина українських компаній сьогодні стикаються із труднощами у підборі персоналу саме через критично високий рівень трудової міграції.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Перша і найважливіша причина від'їзду людей – значна різниця у зарплатні. Сьогодні середня зарплата в Україні – близько 8,5 тисяч гривень. Натомість роботодавці за кордоном пропонують українцям майже у чотири рази більше – в середньому 33 тисячі гривень на місяць.

Серед трудових мігрантів віком від 18 до 29 років удвічі більше тих, хто вже прийняв рішення не повертатися додому. Це у порівнянні зі старшими українськими трудовими мігрантами.

У цей же час все частіше українці їдуть за кордон не тільки у пошуках роботи, але й для здобуття освіти. Минулого року в іноземних університетах навчалося близько 70 тисяч українців. Більшість з них, якщо в цій країні нічого не зміниться, шукатимуть будь-яку можливість не повертатися в Україну, а залишитися за її межами.

Україна сьогодні критично потребує кваліфікованих кадрів: інженерів, будівельників, архітекторів. В агропромисловому секторі ситуація просто кричуща: не вистачає агрономів, технологів, ветлікарів. Проте збільшення держзамовлення у природничій галузі відбулося лише минулого року. Хоча представники агроринку неодноразово зверталися до Міністерства освіти із пропозицією взяти на себе підготовку частини цих кадрів із подальшим працевлаштуванням.

Натомість наша молодь продовжує здобувати освіту за такими спеціальностями як право, економіка, менеджмент, на які немає в такому обсязі реального попиту у роботодавців, але які активно пропонують вищі навчальні заклади.

Інша причина відтоку людського капіталу – відсутність державної підтримки молодих сімей. Купити власне житло такі родини сьогодні практично не можуть, навіть не дивлячись на суттєве зниження цін на нерухомість.

Що в такому разі мала б робити держава? Стимулювати молодь доступними кредитами. Проте на державну програму кредитування молодіжного житла у бюджеті на цей рік закладено лише 30 мільйонів гривень!

Наслідки такої політики невтішні: молодь, що здобула освіту в Україні, не може працювати за спеціальністю, не може придбати житло. У кращому випадку молоді люди платять кошти за перекваліфікацію, працюють за іншим фахом. В гіршому – просто емігрують.

Якщо сьогодні держава не припинить витісняти своїх громадян, на яких мала б триматися економіка країни, Україна зіштовхнеться із колосальною кризою – вже через 30 років у цій країні не буде молоді. А один українець утримуватиме трьох пенсіонерів.

Держава повинна зупинити цей процес системними кроками. Щорічно переглядати держзамовлення, яке має бути адекватне викликам ринку праці. Замість зустрічі із репресивною державною машиною, надати можливість молодим людям отримати дешеві кредити на житло та відкриття своєї бізнес-справи.

Якщо держава не дасть їм можливості зробити це в Україні, молоді люди поїдуть робити це за кордон – створювати там внутрішній валовий продукт та сплачувати податки. Допустити цього відповідальна держава не має морального права.

СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ІСПАНІЇ

Луцик В.В.,

*к.ю.н., доцент, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ,
м. Львів, Україна*

Іспанський кримінальний процес ґрунтується на обвинувальному принципі, згідно з яким обвинувачення іменем держави повинен здійснювати орган державної влади, відмінний від того, який здійснює розслідування (слідчий суддя) і судове провадження (кримінальний суд). Цей принцип зобов'язує державу, коли вона обвинувачує - не судити; коли судить – не обвинувачувати. Це також пояснює особливу роль прокуратури в іспанському кримінальному судочинстві, яка абсолютно відрізняється від тієї, яку відіграють більшість західноєвропейських прокуратур.

Справді, основною функцією прокурора є сформулювати обвинувачення в ході судового розгляду, а не керувати стадією розслідування у справі (ці повноваження належать слідчому судді). Таким чином, навіть якщо прокурор має деякі привілеї (наприклад, такий же ієрархічний статус, що й суддя), він, по суті, є стороною у процесі і, отже, має ті ж права, що й інші сторони у процесі, такі як приватний обвинувач або адвокат захисту [1, С. 57].

На практиці злочини, виявлені поліцією або про які її було повідомлено, передаються слідчому судді або прокурору. Це початок слідчої стадії розгляду і на цій стадії прокурор може лише попросити слідчого суддю надати певні докази. Остаточне рішення залишається за слідчим суддею, який здійснює керівництво стадією досудового розслідування. В ході стадії судового розгляду прокурор здійснює обвинувачення перед судом і оскарження ухваленого вироку.

З моменту прийняття чинної Конституції в 1978 році, Іспанська Публічна прокурорська служба (Ministerio Fiscal, ППС) вважається незалежним органом, що належить до судової влади. Відповідно до Конституції (ст. 124) ППС відповідає за “сприяння здійснення правосуддя в захисті законних прав громадян та суспільних інтересів, забезпечення незалежності судів і задоволення соціальних інтересів”[2].

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

У кримінальному процесі, ППС повинна здійснювати кримінальне переслідування, а також, у всіх випадках, коли потерпілий цього не зробив, пред'являти цивільний позов

Згідно з іспанською Конституцією, ППС повинна виконувати свої завдання відповідно до принципів ієрархічності, єдності, законності і неупередженості. Ці принципи розкриті в Органічному Статуті ППС[3].

Принцип єдності означає, що ППС є унікальним загальнодержавним органом. І навпаки, це означає, що повноваження щодо здійснення державного обвинувачення не були передані автономним спільнотам. Це є логічним наслідком того, що в Іспанії існує єдина Судова влада.

Принцип ієрархічності означає, що члени ППС повинні дотримуватися системної підпорядкованості. Метою принципів єдності та ієрархічності є досягнення єдиних критеріїв в тлумаченні закону і забезпечення безперервності у діяльності ППС незалежно від зміни її складу у часі.

Принцип законності говорить, що ППС повинна діяти відповідно до Конституції, законів та інших правил, які формують систему юстиції Іспанії.

Нарешті, принцип неупередженості означає, що ППС повинна діяти з повною об'єктивністю і незалежністю в захисті інтересів громадян.

Логічним наслідком реалізації цих принципів у взаємозв'язку з завданням ППС підтримувати обвинувачення під час судового розгляду є те, що ППС не зобов'язана систематично здійснювати формальне обвинувачення. Справді, ППС може також клопотати про виправдання, коли вважає, що так зробити буде правильним (наприклад, якщо докази дають підстави вважати, що підозрюваний не винен). Роль ППС полягає в тому, щоб досягнути справедливості, а не засудження.

У країнах, які застосовують принцип доцільності, поліція або ППС можуть розглядати деякі справи і, в залежності від країни, вони можуть іноді вступати у справу і навіть застосовувати незначні покарання і заходи впливу. Навпаки, Іспанія застосовує те, що можна назвати розширеним принципом законності, який передбачає не тільки те, що обвинувачення повинне здійснюватись у всіх справах, в яких існують достатні докази вини підозрюваного – класичне визначення принципу законності, - але і те, що рішення відкрити провадження у справі не може бути прийнятим поліцією або ППС, коли таких доказів не існує.

Конституція Іспанії (ст. 124, п. 2) встановлює, що система кримінального судочинства керується принципом законності, але, по суті, цей принцип не використовується в Конституції у тому ж значенні, що й у дослідженнях у галузі кримінального судочинства. Принцип законності, про який говориться у Конституції, означає, що всякий розгляд справи розпочинається, продовжується та завершується згідно з тим, що встановлено законами. Його витоки в іспанському кримінальному судочинстві можна знайти в так званому обвинувальному принципі. Як ми вже відзначали раніше, обвинувальний принцип говорить, що, коли злочин виявлено або про нього було повідомлено,

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

один орган повинен розслідувати факти (слідчий суддя), інший повинен здійснювати обвинувачення (ППС) і ще один повинен здійснювати судочинство (кримінальний суд або трибунал). Це означає, що остаточне рішення щодо злочину завжди повинне виходити від суду і, в принципі, для поліції або ППС не існує жодної можливості відмовитись від обвинувачення або вирішити справу по суті.

Однак, що стосується ППС, то її Органічний Статут передбачив виняток з цього правила. Це стосується злочинів, про які було безпосередньо повідомлено в офісі ППС. В таких випадках розширено компетенцію ППС здійснювати розслідування фактів за допомогою поліції. Як наслідок, якщо після розслідування ППС вважає, що не існує підстав для доказування, вони можуть відкрити кримінальне провадження. Якщо ППС відкрила кримінальне провадження, вона повинна інформувати громадянина, який повідомив про злочин. Проте, на практиці лише про деякі правопорушення повідомляють в офіс ППС, оскільки громадяни майже систематично звертаються в поліцію. Другий виняток з цього правила стосується здійснення судочинства у кримінальних справах щодо неповнолітніх, у яких ППС відіграє головну роль [4, С. 317].

Згідно з Органічним Статутом ППС, про злочини може бути повідомлено безпосередньо в ППС. У таких випадках ППС може наказати поліції втрутитися для того, щоб з'ясувати правдивість повідомлення. Вони також можуть повідомлювати підозрюваних про право на присутність їхнього адвоката; але не можуть вживати попереджувальних заходів або будь-яких інших заходів, пов'язаних з обмеженням прав громадян. Тривалість цієї стадії залежить від характеру злочину, який розслідується, але не може перевищувати 6 місяців без дозволу Державного публічного обвинувача. Якщо ППС вирішує, що є підстави для доказування, вона передає матеріали слідчому судді, який керуватиме слідчою стадією.

Відносини між поліцією, ППС і слідчим суддею на практиці сильно відрізняються від того, що зазначено в законі. Насправді, звичайним способом порушити справу є зробити це через поліцію, тому що далеко не всі люди знають, що вони можуть повідомити про злочин безпосередньо ППС. Як правило, поліцейські підрозділи розпочинають розслідування і зобов'язані передавати свій перший звіт слідчому судді, ППС і – за винятком випадків, коли прийнято рішення, щоб провадження було таємним, – адвокату захисту. Згодом справа порушується слідчим суддею, який може наказати поліції виконати певні завдання для з'ясування істини. Однак, на практиці, вкрай рідко поліція отримує вказівки від слідчого судді і ще менша ймовірність того, щоб вона їх отримувала б від ППС. Зазвичай поліцейські підрозділи працюють самостійно, і слідчий суддя та ППС отримують різні звіти, які вони готують. Винятки стосуються резонансних справ, у яких слідчий суддя і ППС відіграють основну роль від початку провадження. Протягом більшості часу на слідчій стадії ППС не присутня під час вчинення таких дій, як дача показань. Тому її

робота полягає в основному у вивченні справи відповідно до звіту, підготовленого поліцією і вирішенні, чи варто клопотати про виправдання або приступити до складення формального обвинувального акта. Формальний обвинувальний акт, як правило, складається в письмовій формі. Таким чином, основна робота ППС виконується на стадії судового розгляду.

Слідча стадія може завершитись двома різними способами: закриття провадження у справі або відкриття стадії Судового розгляду. Проте, до прийняття рішення про закриття провадження у справі або про відкриття стадії Судового розгляду обов'язковим є виконання двох типів перевірок, відомих як перегляд і контроль.

Список використаних джерел

1. Fajardo T., Fuentes J., Ramos I., and Verdú J. Fighting Environmental Crime in Spain: A Country Report Manuscript completed in February 2015. P. 57.
2. Конституція Королівства Іспанія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.domeuropa.eu/leys/23-fales/50-konstitucziya-ispanii?start=3>.
3. Ley de enjuiciamiento criminal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1882-6036>.
4. Aebi M.F., Balcells M. The Prosecution Service Function within the Spanish Criminal Justice System. European Journal on Criminal Policy and Research. Volume 14, Issue 2–3 P. 311–331.

ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВІ ЗВ'ЯЗКИ НЕЗАКОННОЇ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПОЗИТИВНОГО ПРАВА В ЦІЙ СФЕРІ

Луцький Р. П.,

*доктор юридичних наук, доцент, директор Науково-дослідного інституту
імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ, Україна*

Процес становлення та визнання норм позитивного права, вираженого в законах та інших правових джерелах, відбувається на базі виникнення сформованих умов життя суспільства та діяльності держави в сфері незаконної міграції та запобігання торгівлею людьми, які продиктовані при цьому соціальними потребами, очікуваннями членів суспільства, організацій людей, органів держави, поступового накопичення досвіду їх задоволення, реалізації та вирішення соціальних протиріч тощо. Саме дослідження цих процесів визначає актуальність піднятої проблематики.

Переходячи до безпосереднього висвітлення питань щодо причинно-наслідкових зв'язків незаконної міграції та торгівлі людьми, як визначального

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

фактору формування та розвитку сучасного позитивного права в цій сфері для початку необхідно визначити, що слід розуміти під самим позитивним правом.

Так, фундатор української юридичної науки Ю. Шемшученко визначає позитивне право як систему встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових норм, дотримання і виконання яких забезпечується як переконанням, так і силою державного примусу [9, с. 761], або ж право – це «система соціальних загальнообов'язкових норм, встановлених чи санкціонованих державою». При цьому вчений підкреслює, що це є центральною формулою, у якій відображається квінтесенція поняття «право»; цю формулу можна доповнювати і модифікувати, але без неї не обійтися без шкоди для розкриття змісту, структури і механізму дії права [10, с. 95].

Що ж до причинно-наслідкових зв'язків незаконної міграції та торгівлі людьми, які й визначають напрямки розвитку законодавства доцільно відмітити, що усяка поява нових потреб, цілей, соціальних ролей та інших важливих фактів, типових для сучасного історичного етапу розвитку суспільства, також має на меті отримати реальне вираження і закріплення у виробничій, соціальній сферах та особистому житті людей, їхніх спільнот, у діяльності органів держави перш, ніж ці потреби, цілі, ролі отримають загальне визнання і закріплення в законі. Найчастіше такому закріпленню передують їх визнання та підтримка суспільною мораллю, релігією, практикою чиновників, державних службовців або політичними та іншими громадськими організаціями, завдяки чому виникає можливість розгляду питання про правове закріплення законами та іншими рішеннями держави відповідних відносин [6, с. 51].

Тому вивчення, становлення та розвиток соціальних процесів, що викликають потребу в законодавчому регулюванні тих чи інших відносин, є абсолютно необхідною умовою для правильного розуміння особливостей формування сучасного позитивного права незалежно від того, відбувається таке формування у спосіб спонтанного становлення звичаю, легітимізованого потім державою правовим чином, або шляхом поступового накопичення судової практики, релігійних і моральних правил, або у спосіб встановлення (диктування) правових норм державними органами. Звичайно, практика східних деспотій, абсолютних монархій, фашистських режимів та інших форм існуючих історичних моделей верховної необмеженої влади вводить до свого складу елементи сваволі, навіть прямої розправи з небажаними, ігнорування інтересів народних мас, пряме марнотратство, роздавання почестей та привілеїв наближеному оточенню тощо. Але при цьому вплив законодавчого свавілля на правопорядок має випадковий характер, навіть тоді, коли його наслідки можуть бути тривалими і дуже тяжкими для народів і держав.

Свавілля, помилки, безглуздості правителів, суддів, парламентарів чи законодавчих зборів не можуть розглядатись як чинне право, оскільки вони не створювали правопорядку у відносинах між людьми, правопорядку управління, сталого процесу реалізації суспільних відносин. Тому свавілля в будь-якій його

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

формі, починаючи від указів і наказів фараонів, імператорів, абсолютних монархів і закінчуючи антизаконною творчістю влади та чиновницьким здирицтвом, є корисливим елементом, який і породжує найбільше зло для суспільства – загострення протистоянь інтересів.

Для теорії права це – лише об'єкт заперечення і показник соціальної шкоди, а не критерій права. Реально виниклі соціальні потреби і підстави правового регулювання розглядаються у правовій літературі як різні фактори, що обумовлюють процес правового регулювання, його зміни, скасування чинних норм права. Важливо при цьому підкреслити, що мова йде про складові, які формують правотворчий процес і перебувають поза правотворчістю держави, при цьому вони детермінують зміст останньої та її результати, тобто саме позитивне право [1, с. 323-324].

Необхідно зазначити, що пройшло декілька століть перш ніж станово-корпоративне право перетворилося в розвинене законодавче право. Таке перетворення було обумовлене змінами в реальному житті людей, особливо в економічній та політичній сфері. Так, в економічній сфері людство поступово почало переходити до розвинених товарно-грошових або ринкових відносин, які є можливими лише на засадах законодавчого (державного) гарантування основоположних принципів права – свободи, справедливості, рівності та гуманізму. В політичній сфері зміни головним чином полягали у поступовому розосередженні державної влади між різними державними органами, внаслідок чого почав запроваджуватися в життя нині діючий фундаментальний принцип розподілу влади на засадах стримувань і противаг.

Як уже зазначалося у моїй статті «Соціально-економічне середовище як визначальний фактор формування та розвитку позитивного права», саме соціальні фактори, що безпосередньо впливають на законотворчий процес слід розглядати як передумову правотворчості, а, відтак, і сучасного позитивного права. Тому видається доцільним охарактеризувати різні соціальні чинники, що впливають на процес формування права як особливого соціального юридичного процесу, що генетично пов'язаний з правотворчою діяльністю держави, але не тотожний самій правотворчості як юридичному оформленому процесу і його результату – сучасному позитивному праву [5, с. 41-42].

Визнання такого соціального процесу, що передує та обумовлює сучасне позитивне право, є характерним не тільки для марксистської концепції права, а й для таких великих теоретичних концепцій права, як природне право, історичної, психологічної, а надто, соціологічної школи права, основою якої є теорія інтересу. Загальним для всіх цих правових теорій, основною метою є пошуки соціальної субстанції, причини, що породжує норми позитивного, законодавчого права. Ці теорії відомий вчений-юрист Л. Фуллер характеризує як генетичні концепції, що мають на увазі чинники, які є причиною появи правових норм, на відміну від юридичного позитивізму, що орієнтується на розкриття всього того, що допомагає виявити правовий характер правил поведінки, і нічого більше [8, с. 140-141].

Марксистська концепція права належить, поза сумнівом, до генетичних концепцій, але на відміну від інших теоретико-правових підходів, вона ґрунтується на економіці, тобто розвитку виробничих сил і технічних потужностей, при цьому основна увага зосереджується на класовому підході щодо характеристики суспільства. Ця концепція визначальне значення приділяє соціально-економічним чинникам під час формування позитивного права.

Відомі юристи – теоретики права, характеризуючи правові доктрини, поряд із засадничими, базисними чинниками правотворення, важливе значення приділяли матеріальним та іншим об'єктивним обставинам, до яких відносили умови життєдіяльності суспільства, інтереси панівного класу або всього народу, ідеологічні, соціально-психологічні уявлення та вольові прагнення класів, тобто суспільну свідомість, яка виражає інтереси різних класів і верств населення [7, с. 96]. Серед суб'єктивних, тобто ідейних і психологічних факторів формування сучасного позитивного права підкреслювалося важливе значення правової свідомості особистості, а також формування волі класів, які стоять при владі або прагнуть заволодіти нею. Нарешті, особливо акцентувалося на формуванні державної волі через накидання панівним класом свого інтересу, який є начебто завершальною та визначальною сходинкою соціального процесу формування права, створення державою правових юридичних норм, тобто власне юридично оформленим процесом правотворчості.

У літературі минулого століття розроблявся і дещо інший підхід до розуміння визначальних факторів процесу правотворчості. Автори цієї праці загалом аналізували та визначали такі об'єктивні й суб'єктивні чинники процесу формування права, як:

- 1) пріоритетне значення економічних факторів для виникнення правової надбудови;
 - 2) формування інтересів і волі панівного класу;
 - 3) обумовленість правової форми змістом суспільних відносин;
 - 4) внутрішню узгодженість норм права;
 - 5) об'єктивну обумовленість співвідношення засобів правового регулювання;
 - 6) соціально-політичні фактори правотворчості, зокрема, роль КПРС у виробленні правової політики, та участь мас у процесі правотворчості;
 - 7) формування потреб у правовому регулюванні в діяльності суб'єктів законодавчої ініціативи, а також на стадії розроблення законопроекту [3, с.220].
- У монографії піднімалися й інші важливі проблеми правотворчості: прогнозування, планування правотворчості, законодавча техніка тощо.

Всі ці проблеми, безумовно, є дотичними до правотворчості як визначальної діяльності держави.

Не вказуючи на цілий ряд недоліків даної монографії, що були притаманними рівною мірою всім працям радянського періоду, оскільки

неминуче виставляли на перший план переваги соціалізму і його права, керівну роль комуністичної партії, її безпомилковості та можливості знайти відповіді на всі питання життєдіяльності в теоретичних основах класиків марксизму-ленінізму, її автори всіляко відсторонювались або відхрещувались від проблематики, яка декларувалася демократичними (буржуазними) правовими теоріями. Відзначимо лише той аспект запропонованого підходу, який цікавить нас саме в сучасних умовах.

Так, автор першої глави названої книги Р. О. Халфіна виходила з того, що поняття правотворчості є науково обґрунтованим процесом, який являє форму державного керівництва суспільством, що завершує процес формування права і відображає лише соціальні чинники цього процесу [3, с. 220]. Але якщо це так, то, по суті, мова повинна була йти не про всі соціальні явища, які існують у суспільстві, а лише про ті, які враховуються та реалізуються у правотворчій діяльності держави.

Р. О. Халфіна прагнула за критерієм значущості охопити більш широке коло тенденцій, які впливають на процес законотворення, відносячи сюди всі процеси, що передують рішенню про підготовку проекту нормативного акта і виражають потреби у правовому регулюванні. Такий підхід охоплював реальні життєві елементи процесу правотворення, які мають бути проаналізовані та, згодом, відображені під час законодавчої діяльності держави. Але основні вимоги і потреби, які обумовлюють прийняття закону та позитивного права, слід шукати не лише в самій правотворчості, а радше в об'єктах і цілях встановленого державою позитивного права. Пізнання, аналіз, науковий підхід до правотворчості безсумнівно необхідні для законодавчої діяльності держави, але ці важливі засоби публічної діяльності не слід ототожнювати з самим соціальним процесом формування норм права. Державна правотворчість лише завершує та відображає вплив на формування норм права з боку економіки, політики, конкретних інтересів і уявлень про право, що формуються через умови, продиктовані способом життєдіяльності, які згодом закріплюються законом та виражаються у формі позитивного права.

Допущені ж авторами названої книги змішання понять «пізнання», «вивчення», «виявлення» соціальних факторів у процесі правотворчості з реальним існуванням і впливом соціальних процесів життя суспільства та різноманітної діяльності держави не дали можливості розкрити і вирізнити сутність самого поняття «соціальний процес формування права», на відміну від його завершальної стадії – юридичного процесу правотворчості, який безпосередньо породжує норми чинного позитивного права.

Зокрема, на думку російського вченого С. Алексєєва, правотворчість як діяльність уповноважених органів держави є лише завершальною частиною процесу правоутворення та являє собою спеціальну діяльність компетентних органів, у результаті якої закон отримує юридичну силу та вступає в дію [2, с. 89]. Отже, С. Алексєєв наголошує на тому, що правотворчість є частиною правоутворення, яка має результативний характер, оскільки надає закону

юридичної сили та вводить його в дію, тобто надає можливість реалізовувати закон на практиці.

У юридичній літературі справедливо акцентується увага, що правоутворення як процес формування права не можливе без здійснення відповідного наукового аналізу, ґрунтовних оцінок сучасної соціальної дійсності, без розвиненої концепції щодо майбутнього правового регулювання. Правоутворення і правотворчість – це дві категорії, які доповнюють, «живлять» одна одну. Правоутворення – це процес формування державної волі в законі, а правотворчість – діяльність компетентних органів і організацій, яка головним чином спрямована на створення і прийняття нормативно-правових актів, насамперед законів. Правотворчість є основним, вирішальним етапом формування права, його логічним завершенням [4, с. 19]. Правоутворення відбувається і поза правотворчістю держави, в рамках громадянського суспільства – у правосвідомості, правовідносинах, правомірній поведінці, судових прецедентах тощо. Правоутворення живить правотворчість новими правовими ідеями, правилами поведінки, конкретними рішеннями, угодами, які досліджуються узагальнюються, систематизуються державою, а потім оформлюються у правових нормах. Правоутворення – це поняття, що охоплює різні форми та способи виникнення і буття сучасного позитивного права, його упорядкування і розвитку (нормативне вираження, існування у ненормативному вигляді, а також процеси виникнення правових моделей поведінки та їх фактичної реалізації).

Зазначене вище дозволяє зробити висновок, що сучасне розвинене позитивне право у формі системи законодавства сформувалося внаслідок впливу багатьох факторів, а не тільки економічного чи політичного. Сучасне законодавче право стало можливим також внаслідок розвитку людського розуму та підвищення його здатності до абстрактного мислення, оскільки розвинене право, як правило, характеризується наявністю норм абстрактного (загального), а не казуїстичного характеру, що пов'язано, зокрема, з ускладненням соціальної дійсності та збільшенням об'єму соціального регулювання.

Список використаних джерел

1. Алексеев С. С. Линия права / С. С. Алексеев. – М.: Статут, 2006. - 461 с.
2. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М.: «Статут», 1999. - 712 с.
3. Гаврилов О. А., Колодаева Н. П., Пиголкин А. С. и др. Научные основы советского правотворчества / отв. ред. Р. О. Халфина; Академия наук СССР. Институт государства и права. – М.: Наука, 1981. - 317 с.
4. Ковальський В. С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади / В. С. Ковальський, І. П. Козінцев. – К.: Юрінком Інтер, 2005. - 192 с.
5. Луцький Р.П. Соціально-економічне середовище як визначальний фактор формування та розвитку позитивного права / Р. П. Луцький //

Бюлетень міністерства юстиції України. Загальнодержавне науково-практичне фахове видання. Київ. Українська правнича фундація. 2013. Вип. № 6 (140). – С. 39-44

6. Оніщенко Н. М. – Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи: монографія / Н. М. Оніщенко / Відп. ред. академік НАН України Ю. С. Шемшученко. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. - 320 с.
7. Трубецкой Е. Н. Лекции по энциклопедии права / Е. Н. Трубецкой.– М. : Т-во А. И. Мамонтова, 1977. - 227 с.
8. Фуллер Л. Л. Анатомія права : [пер. з англ. Н. Комарова. – Наукове видання.] / Л. Л. Фуллер. – К. : Сфера, 1999. - 144 с.
9. Шемшученко Ю. С. Право / Ю. С. Шемшученко // Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. - 992 с.
10. Шемшученко Ю. С. Що є право? / Ю. С. Шемшученко // На перехресті століть. Вибрані праці. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2010. – С. 95

РИЗИКИ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

*Лучик С.Д., д.е.н., професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці*

*Лучик М.В., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів, банківської діяльності та страхування
Кооперативний інститут бізнесу і права,
м. Київ, Україна*

В умовах глобалізації свідченням посилення соціальних, економічних, політичних і демографічних зв'язків між різними країнами є збільшення міграційних процесів. Сучасний стан міграцій слід охарактеризувати як глобальну проблему, яка дестабілізує економіку, соціально-політичну сферу, трудові ресурси, розвиток цілих держав. Прикладом може слугувати складна міграційна ситуація в країнах ЄС. На рис. 1 наведено дані про європейські країни, в яких у 2018 р. проживало найбільше мігрантів [1]

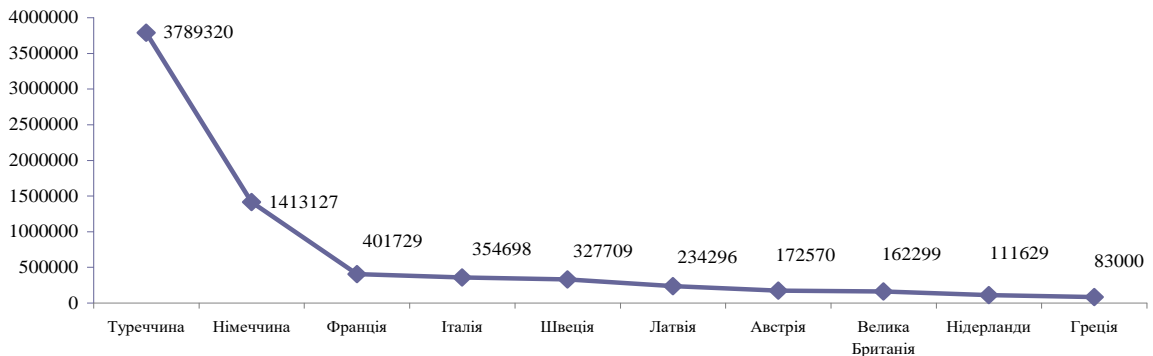

Рис. 1. Європейські країни з найбільшою кількістю мігрантів, осіб

Причиною значної міграції в країнах Європи прийнято вважати кризову ситуацію, яка зберігається в країнах Близького Сходу, особливо в Сирії. Однак аналіз соціально-демографічних даних мігрантів показує, що це громадяни різних країн: Афганістану, Нігерії, Бангладеш, Іраку, Сомалі, Судану, Пакистану. Тому, міграції є процесом безпосереднього реагування населення на соціально-політичну ситуацію, що різко змінюється в регіоні проживання. У 2015 році, в розпал так званої «кризи біженців», до Євросоюзу прибуло понад мільйон мігрантів. Від того часу кількість мігрантів зменшувалась і досягла рівня, який спостерігався перед 2013 роком [2].

Під міграцією розуміють переміщення у просторі, яке здійснюється людьми з певною метою. Такою метою можуть виступати: «втеча» від безробіття; бажання підвищити свій життєвий рівень; отримання освітніх послуг; воз'єднання зі своїми сім'ями. За інформацією Державної прикордонної служби, у 2018 р. в Україні побувало понад 27 млн. іноземців. Найбільше до нас приїхало громадян Молдови – 4,1 млн, Білорусі – 2,5 млн, Росії – 1,5 млн, Польщі – 1 млн. Також значний потік приїжджих спостерігався з Угорщини – 828 тис. і Румунії – 645 тис. осіб [3]. Найбільше в Україні у 2018 році працювало громадян Туреччини, Росії, Китаю, Білорусі та Азербайджану. Іноземці працювали у нас у сфері торгівлі та ремонту, а також у промисловості, телекомунікаціях, науці та освіті, і на будівництві.

Незаконний в'їзд осіб в іншу країну розглядається як незаконна міграція. На сучасному етапі нелегальну міграцію зараховують до основних викликів і загроз стабільності та безпеці не тільки окремо взятих держав, а й цілих регіонів світу. В Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» нелегальний мігрант визначається як іноземець або особа без громадянства, які перетнули державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але з уникненням прикордонного контролю і невідкладно не звернулися із заявою про надання статусу біженця чи отримання притулку в Україні, а також іноземець або особа без громадянства, які законно прибули в

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Україну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування та ухиляються від виїзду з України [4].

В Україну мігранти потрапляють двома шляхами. Перший, нелегальний шлях передбачає допомогу пособників, у тому числі й у правоохоронних органах. Мігранти незаконно слідуєть з Росії, потім потрапляють на Закарпаття і там за допомогою місцевих мешканців потрапляють до Словаччини. Другий, легальний шлях передбачає потрапляння потенційних незаконних мігрантів в Україну за допомогою наявних фіктивних довідок про навчання. Однак, далі у вузи вони не потрапляють і поповнюють армію нелегалів. Прикордонники за 2018 рік виявили та відмовили у в'їзді на територію України майже 4650 потенційним нелегальним мігрантам. Переважно це громадяни РФ (563), Туреччини (490), Молдови (468), Індії (430), Грузії (361), Іраку (349) і Узбекистану (195), а також Нігерії (152), Лівії (150), Ірану (133) та Марокко (104) [5]. Понад 730 незаконних мігрантів не були пропущені на територію України від початку 2019 року. До лідерів країн-постачальників нелегальних мігрантів до України відносять Молдову, Росію та Грузію.

В Україні склалась дуже непроста ситуація з працевлаштуванням мігрантів, особливо біженців. Чинне законодавство практично унеможлиблює прийом на роботу іноземців. Для працевлаштування біженців та осіб з додатковим захистом працевлаштування роботодавцям потрібно отримати дозвіл як для іноземців, надати проект трудового договору, де необхідно вказати, що роботодавець в змозі платити їм зарплатню в розмірі 10 мінімальних зарплат, продовжувати цей дозвіл кожного разу із продовженням довідки про звернення за захистом [6]. Не поширюється це обмеження на представників творчих професій, IT-фахівців, високооплачуваних фахівців, випускників ВНЗ, які входять в сотню кращих у світі.

Тому основною проблемою, пов'язаною зі зростанням нелегальної міграції, є здійснення іноземними громадянами трудової діяльності з порушенням чинного українського законодавства, а також порушення режиму тимчасового перебування. Найбільш поширеними правопорушеннями мігрантів є підробка документів; дача хабарів; виготовлення та/або придбання фальшивих грошей; розбій тощо. Україна стала зручним місцем для перепродажу дешевих товарів, легкого збагачення для тих, хто має хоча б незначний первинний капітал. Маючи навіть обмежені суми грошей у вільно конвертованій валюті, мігранти можуть не тільки тривалий час проживати в Україні, а й зміцнювати своє фінансове становище [7, с. 5]

Нелегальна (незаконна) міграція містить міжнародну складову. В її особливостях закладено чинники, зумовлені, як країною, громадянами якої є мігранти, так і країнами, до яких і через які вони прямують. Тому зручне географічне розташування України вивело нашу країну в центр міграційних потоків, насамперед нелегальних, які спрямовуються до країн Західної Європи. Цьому сприятимуть: необлаштованість кордонів за європейськими параметрами, відсутність контролю над частиною кордону на сході України,

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

корупція в нашій країні, яка дозволяє мігрантам за сто, двісті або тисячу євро перетнути кордон і потрапити в ЄС [8].

Отже, сучасна українська економіка стикається з цілим набором проблем, таких як скорочення населення, його старіння і, як наслідок, дефіцит робочої сили. Вирішити ці проблеми допомагає міграція. Проте, очікувати, що вакантні робочі місця, кількість яких збільшується в Україні, заповняться українцями, які повернуться з закордону, марно. Однак, потрібно робити все для зміни якості життя населення в Україні. Необхідні реальні реформи в економіці для надходження інвестицій, створення привабливих робочих місць, особливо для високоосвіченої молоді.

Слід відмітити, що масовий приток нелегальних мігрантів в Україну стає критичним, незабаром він становитиме загрозу державній безпеці. У 2018 році їх було більше на 20-30% порівняно з минулим роком. Тому необхідно вносити зміни в українське законодавство, які б дозволили офіційно працевлаштовувати в Україні трудових мігрантів-іноземців з користю для національної економіки.

Список використаних джерел

1. 10 стран Европы с самым большим числом мигрантов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://news.rambler.ru/europe/40236668-10-stran-evropy-s-samyim-bolshim-chislom-migrantov/?utm_medium=read_more&utm_source=copylink&utm_content=rnews
2. Міграційну кризу в Європі вдалося подолати, – комісар ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uatv.ua/migratsijnu-kryzu-vdalosya-podolaty-komisar-yes/>.
3. Трудова міграція в Україну: хто до нас їде і навіщо країні мігранти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/443674/trudova-migratsiya-v-ukrayinu-hto-do-nas-yide-i-navishho-krayini-migranty>.
4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : закон України в редакції від 29.04.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.
5. У 2018 році було зупинено понад 4 тисячі потенційних нелегальних мігрантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1775596-u-2018-rotsi-bulo-zupineno-ponad-4-tisyachi-potentsiynikh-nelegalnikh-migrantiv>.
6. Ринок праці України та міграція: в пошуках трудових резервів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?news=rynok-pratsi-ukrajiny-ta-mihratsiya-v-poshukah-trudovyh-rezerviv>.
7. Васільєв В.Т. Організаційно-правове регулювання протидії нелегальній міграції в системі забезпечення національної безпеки України / В.Т. Васільєв //Актуальні проблеми державного управління, 2018. - №1(53). – С.1-8.
8. Україна як зручний транзит для нелегальних мігрантів в Європу [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.unian.ua/society/10201593-ukrajina-yak-zruchniy-tranzit-dlya-nelegalnih-migrantiv-v-yevropu.html>.

**ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДІЯНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ
З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ АБО ІНШОЮ НЕЗАКОННОЮ
УГОДОЮ ЩОДО ЛЮДИНИ**

Марисюк К. Б.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права і процесу
Інституту права та психології
Національного університету "Львівська політехніка",
м. Львів, Україна*

Торгівля людьми в Україні як явище з'явилася вже на початку II тисячоліття н.е. – тобто, ще за часів Стародавньої Русі[1, с. 9-10]. При цьому давні джерела вітчизняного права, зокрема, «Руська правда» (стаття 29 Короткої редакції), передбачали нещадні покарання (переважно смертю) за викрадення та продаж вільної людини (тобто, фактично за работоргівлю стосовно неї)[2, с. 6-7].

Рішучий крок у напрямку юридичного забезпечення права людини на свободу на території України було зроблено під час Селянської реформи 1861 р., яка скасувала кріпосне право. Уже Уложення про покарання кримінальні та виправні 1885 р. передбачило відповідальність за повне позбавлення волі, до якого було віднесено продаж у рабство та будь – яке інше передання підданих під різними приводами (стаття 1410), торгівлю африканцями (стаття 1411), викрадення дітей (статті 1407 – 1409) та жінок (статті 1529 – 1530)[3, с. 13].

Уложення про покарання кримінальні та виправні 1903 р. визначило викрадення людини як фізичне заволодіння особою, що залежно від цілей підрозділялося на работоргівлю, приховування або зміну походження дитини та викрадення жінок[1, с. 18-19].

Кримінальне законодавство України радянського періоду у сфері запобігання торгівлі людьми було зосереджено на боротьбі з проституцією та звідництвом. Так, стаття 170 Кримінального кодексу УРСР 1922 р. встановлювала відповідальність за примус до заняття проституцією, стаття 171 – за звідництво, утримання будинків розпусти та вербування жінок для проституції.

Стаття 166 Кримінального кодексу УРСР 1927 р. передбачала відповідальність за примушування до заняття проституцією, звідництво, утримання кублиць розпусти, а також вербування жінок для проституції. Кримінальний кодекс УРСР 1960 р. також забороняв звідництво для розпусти та утримання кублиць розпусти[2, с. 12].

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

В Україні після проголошення незалежності кримінальна відповідальність за торгівлю людьми була встановлена 1998 р. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю України»»[4], який доповнив Главу III «Злочини проти життя, здоров'я, волі і гідності особи» чинного на той час Кримінального кодексу України 1960 р. статтею 124¹ «Торгівля людьми».

Частина 1 статті 124¹ Кримінального кодексу України 1960 р. визначила торгівлю людьми як відкрите чи таємне заволодіння людиною, пов'язане з законним чи незаконним переміщенням за згодою чи без згоди особи через державний кордон України або без такого для подальшого продажу або іншої оплатної передачі з метою сексуальної експлуатації, використання в порно бізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення в комерційних цілях, використання в збройних конфліктах, експлуатації праці[5]. При цьому кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого частиною 1 статті 124¹ Кримінального кодексу України 1960 р., було його вчинення (частина 2 статті 124¹ Кримінального кодексу України 1960 р.):

- щодо неповнолітнього;
- щодо кількох осіб;
- повторно;
- за попереднім зговором групою осіб;
- з використанням посадового становища;
- особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.

В свою чергу, особливо кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого частиною 1 статті 124¹ Кримінального кодексу України 1960 р., було його вчинення (частина 3 статті 124¹ Кримінального кодексу України 1960 р.):

- організованою групою;
- у зв'язку з незаконним вивезенням дітей за кордон чи неповерненням їх в Україну;
- з метою вилучення у потерпілого органів чи тканин для трансплантації чи насильницького донорства;
- зі спричиненням тяжких наслідків.

Фундаментальним кроком щодо вдосконалення вищевказаних норм стало прийняття 2001 р. нового Кримінального кодексу України. В цьому Кодексі відповідальність за торгівлю людьми була передбачена статтею 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини» Розділу III «Злочини проти волі, честі та гідності особи» його Особливої частини.

Частиною 1 статті 149 Кримінального кодексу України до злочину було віднесено продаж, іншу оплатну передачу людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної із законним чи

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі іншій особі (особам) з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці. При цьому кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого частиною 1 статті 149 Кримінального кодексу України 2001 р., було його вчинення (частина 2 статті 149 Кримінального кодексу України 2001 р.): щодо неповнолітнього; щодо кількох осіб; повторно; за попередньою змовою групою осіб; з використанням службового становища; особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.

В свою чергу, особливо кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого частиною 1 статті 149 Кримінального кодексу України 2001 р., було його вчинення (частина 3 статті 149 Кримінального кодексу України 2001 р.): організованою групою; у зв'язку з незаконним вивезенням дітей за кордон чи неповерненням їх в Україну; з метою вилучення у потерпілого органів чи тканин для трансплантації чи насильницького донорства; зі спричиненням тяжких наслідків.

Подальше вдосконалення вітчизняних кримінально – правових норм щодо торгівлі людьми було здійснено 2006 р. Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією», який закріпив нову назву статті 149 Кримінального кодексу України («Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини») та наступну її редакцію, яка є чинною на сьогоднішній день[6]:

- 1) торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи;
- 2) дії, передбачені частиною 1 цієї статті, вчинені щодо неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства;
- 3) дії, передбачені частиною 1 або 2 цієї статті, вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки.

Отже, як можна бачити, еволюція вітчизняного кримінального законодавства характеризується загальною тенденцією до вдосконалення норм, які передбачають відповідальність за досліджуваний злочин.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Список використаних джерел

1. Наден О. Торгівля жінками як кримінально-правова та соціальна проблема сучасності [Текст] / О.В. Наден. – Київ: Атіка, 2004. – 288 с.
2. Орлеан А. Кримінально-правова характеристика торгівлі людьми [Текст] / А.М. Орлеан. – Харків: СІМ, 2005. – 180 с.
3. Іващенко В. Торгівля жінками та дітьми (кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби) [Текст] / В.О. Іващенко. – Київ: Атіка, 2004. – 110 с.
4. Закон України № 210/98-ВР від 24 березня 1998 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю України»»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/210/98-вр>.
5. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 року (станом на 18.01.2001): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2001-05>.
6. Закон України № 3316-IV від 12 січня 2006 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3316-15>.

НЕОБХІДНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ З ОРГАНАМИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ

Мартъянова Р. А.,

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права,
начальник відділу організації запобігання нелегальній міграції,
реадмісії та видворення УДМС України в Хмельницькій області
м. Хмельницький, Україна*

Внаслідок того, що Україна одночасно є державою походження, призначення та транзиту мігрантів, територією різнохарактерних, різноспрямованих та різномасштабних міграційних потоків, актуальним питанням залишається удосконалення системи державного управління міграційними процесами щодо запобігання ризикам нелегальній міграції та її негативним наслідкам.

В травні 2015 року на виконання пункту 41 Національного плану заходів з виконання другої фази Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, було розроблено Методику аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції, яка передбачає обмін статистичною та аналітичною інформацією між Суб'єктами, зокрема, Державною міграційною службою України (ДМС) та Міністерством освіти і науки України (МОН) щодо

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

чисельності та громадянства іноземців та осіб без громадянства, які навчаються у вищих навчальних закладах [1].

Однак, на думку автора, міграційні процеси в Україні, які набрали обертів після надання Україні безвізового режиму, вимагає від органів ДМС та МОН не лише обмін інформацією, а удосконалення механізму взаємодії та співпраці, щодо іноземців та осіб без громадянства з «країн ризику» які можуть використовувати легальний в'їзд в Україну з метою подальшого незаконного перебування на території держави та проникнення на території держав Європейського Союзу.

Згідно проведеного Міжнародною організацією з міграції (МОМ), Агентства ООН з питань міграції Моніторингу міграційної ситуації та змін у сфері управління міграцією та кордонами, станом на серпень 2018 р. в Україні на обліку перебувало 49 936 іноземців та осіб без громадянства з метою навчання [2,с.15].

Порядком організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 01.11.2013 р. №1541 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 11.12.2015 № 1272), визначено, що навчальний заклад, який на підставі свого наказу зарахував на навчання іноземців забезпечує своєчасне подання документів до територіального органу/підрозділу ДМС для оформлення посвідки на тимчасове проживання в Україні, яка видається на термін визначений у наказі навчального закладу [3].

За даними МОМ, Агентства ООН з питань міграції, станом на серпень 2018 року, з метою навчання територіальними органами ДМС було оформлено 12 630 (шт.) посвідок на тимчасове проживання в Україні та 3 441 (шт.) продовжено [2,с.16].

Слід зазначити, що з 17.04.2017 року у зв'язку набрання чинності Постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 року «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію» ДМС не здійснює оформлення та видачу запрошень іноземцям та особам без громадянства на отримання візи для в'їзду в Україну. Тобто, іноземні громадяни, здійснюють в'їзд на територію України на підставі візи, виданої на запрошення навчального закладу, де має намір навчатися іноземець [4].

Згідно статистичних даних Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України (УДЦМО) в період з січня 2018 року по липень 2018 року отримали офіційне запрошення на навчання в Україну - 25 263 тис. іноземців. В порівнянні з аналогічним періодом 2017 року іноземним громадянам було видано 18 214 запрошень, в 2016 році близько 12 000 запрошень [5].

Зважаючи на велику різницю між виданими запрошеннями на навчання в Україну та кількістю виданих посвідок на тимчасове проживання в Україні, можна припустити, що для іноземців з візовим порядком в'їзду в Україну, це легальний шлях здійснити в'їзд в Україну. Проте, органами ДМС

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

спостерігається тенденція до виявлення порушників міграційного законодавства, які після в'їзду в Україну не прибули до навчання, місце їх перебування невідоме або після відрахування з навчальних закладів не здійснили виїзд з України та перейшли на нелегальне становище.

Крім того, у червні 2018 року речниця Бескидського відділу Прикордонної служби в Перемишлі майор Ельжбета Пікор повідомила, що на так званому зеленому кордоні між Польщею та Україною було виявлено троє громадян Гвінеї, які прибули в Україну з метою навчання та запланували незаконний перетин кордону мандруючи до однієї із країн Європи. Також додала, що з початку 2018 року на цьому напрямку було виявлено 60 іноземців, які намагалися у незаконний спосіб потрапити до країн Європейського Союзу [6].

Необхідно звернути на той факт, що іноземні громадяни які мають намір навчатися в Україні, користуються декількома шляхами, один із яких є це послуги Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України (УДЦМОН), інший послуги компаній-агентів, які надають посередницькі послуги з набору іноземців до навчальних закладів України [3].

Проте перелік агентів, фірм посередників, зареєстрованих на офіційному сайті УДЦМО незначний. Тобто, не виключаємо ймовірності того, що іноземні студенти можуть стати постраждалими внаслідок неправомірних дій фірм-контактерів, які не зареєстровані на сайті УДЦМО, проте надають комплекс послуг іноземцям щодо навчання в Україні, такий собі all-inclusive. Так, до прикладу, у лютому 2018 року у зв'язку з неправомірними діями фірми-контактера, яка надавала послуги іноземцям щодо навчання у Донецькому національному медичному університеті постало питання про відрахування 800 студентів, а потім з'ясування підстав що спричинило такі наслідки [7]. Отже, у разі відрахування зазначених іноземців вони повинні залишити територію України у визначений законодавством термін.

Також існує ймовірність того, що іноземні громадяни, які здійснили в'їзд в Україну з метою навчання та не приступили до навчання у заклади освіти, можуть бути піддані трудовій експлуатації, щодо підпадає під дію статті 149 Кримінального кодексу України.

Що стосується походження мігрантів за походженням, які приїжджають в Україну з метою навчання (станом на серпень 2018 року): Індія (10 535), Марокко (5 490), Нігерія (2 967), Туркменістан (2 710), Єгипет (2 590), Туреччина (2 390), Йорданія (1 943), Азербайджан (1 886), Іран (1 757), Ізраїль (1 755). В тому числі Європейського Союзу становить від 1 з Люксембургу до 73 студентів із Німеччини. Винятком є Польща: 502 громадян Польщі [1,с.16].

Проте, можна припустити, що громадяни Польщі використовують навчання, як спосіб тимчасового перебування, що становить більше 90 днів. До прикладу, посвідка на тимчасове проживання, яка підтверджує тимчасове перебування в Україні, дає можливість отримання водійські права, оскільки витрати навчання не такі суттєві як в Польщі.

Таким чином, можна дійти висновку, що міграційні процеси нелегальної міграції пов'язані з ризиками використання іноземцями та особами без громадянства легального в'їзду в Україну мають тенденцію до розповсюдження цього явища та дозволяють оцінити рівень імміграційного ризику як такий, що насторожує. Отже, з метою протидії нелегальній міграції, взаємодія органів ДМС і МОН повинна бути спрямована на виявлення фірм посередників, які надають послуги щодо навчання іноземців в Україну; запровадження постійного моніторингу причин через які студенти-іноземці не приступили до навчання, відраховані з навчального закладу, щоб уникнути випадкам в яких іноземні студенти можуть стати жертвами трудової експлуатації та ін.; спільно виявляти іноземців з «країн ризику», які можуть використовувати легальний в'їзд в Україну для подальшого незаконного проникнення на території держав ЄС; розгляд питання щодо можливості скасування запрошень для оформлення візи для в'їзду в Україну громадянам з держав з низьким міграційним ризиком.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методики аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції. Спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Служби зовнішньої розвідки, Служба безпеки України від 29.04.2015 р. № 494/132/467/497/141/281. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0587-15>
2. Моніторинг міграційної ситуації та змін у сфері управління міграцією та кордонами. Звіт з міграційних процесів. Вересень 2018 р. ДМС України. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/migprocess/zvit_vypusk_30.pdf
3. Порядок організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.11.2013 № 1541. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2004-13>
4. Правила оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію. Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 118. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2017-%D0%BF>
5. Український державний центр міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України. Офіційний сайт. URL: <http://studyinukraine.gov.ua/agents>
6. На кордоні з Україною затримали трьох іммігрантів з Африки. Польське радіо. 11.06.2018 р. URL: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/367835>
7. У Кропивницькому скасували накази про відрахування іноземних студентів-медиків. Перша електронна газета. 15.02.2019 р. URL: <https://persha.kr.ua/news/life/174678-u-kropyvnytskomu-skasuvaly-nakazy-pro-vidrahuvannya-inozemnyh-studentiv-medykiv/>

**ПЕРЕКАЗИ В ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМАХ ЯК ІНСТРУМЕНТИ,
ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАСОБАМИ НЕЗАКОННОЇ МІГРАЦІЇ**

Маслак Н. В.,

*кандидат юридичних наук, асистенткафедри кримінального права №1,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м.Харків, Україна*

Останнім часом в Україні актуальною, як ніколи, стає проблема незаконної міграції. Більшість дослідників, зокрема О. М. Джужа, І. Б. Березовський, В. М. Куц, О. А. Малиновська, А. П. Мозоль, О. В. Надьон, В. О. Новік, А. М. Черняк, С. Б. Чехович, В. І. Шакун, М. О. Шульга та ін., так як і статичні дані Державної міграційної служби вказують на значне збільшення статистики незаконної міграції. Україна географічно розташована таким чином, що її територія може використовуватися в якості «коридору» для мігрантів як із країн СНД, так і з країн Сходу, до країн ЄС. Крім того, події останнього часу, починаючи з 2014 року, в зоні операцій АТО та ООС сприяють потоку мігрантів як в Україну, так і через Україну.

В Кримінальному кодексі України кримінальну відповідальність наразі передбачено лише за незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організацію незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод, та вчинення таких самих дій за наявності кваліфікуючих обставин (ст.332), та запорушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави (ст.332-1). Разом з тим, законодавством України передбачена адміністративна відповідальність за незаконне перетинання або спробу незаконного перетинання державного кордону України та пов'язані діяння (ст.ст.203, 203-1, 204, 204-1, 204-2, 204-3, 204-4, 205, 206, 206-1). Зокрема, за статтею 204-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, перетинання або спроба перетинання державного кордону України будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або з використанням підробленого документа чи таких, що містять недостовірні відомості про особу, чи без дозволу відповідних органів влади - тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб, з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення. Як бачимо, за відсутності в Кримінальному кодексі відповідальності за незаконне перетинання державного кордону самою особою (ст.331 була виключена згідно із Законом №1723-IV від 18.05.2004), ст.204-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення стала «квазікримінальною» нормою, а адміністративна санкція у вигляді

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

адміністративного арешту за сучасними поглядами на сутність кримінального правопорушення дозволила б віднести цю адміністративну норму до складу кримінальних проступків. Крім того, навіть до внесення змін Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», наразі за стандартами ЄСПЛ, зокрема враховуючи критеріїЕнгеля, а саме поширеність норми на широке, загальне коло суб'єктів, кримінальний характер порушення, визначений законодавством країн ЄС, так і в законодавстві України (до 2004 року), характер самого порушення і характер наслідків для особи, суттю яких є не компенсація для держави в першу чергу, а кара, незаконне перетинання державного кордону визнавалося б, напевне, кримінальним як за своєю суттю, так і за характером процедур та проваджень, які мають до нього застосовуватись. Подібні аргументи можна висловити і щодо ч.3 ст.206-1, яка передбачає в якості санкції конфіскацію транспортного засобу, на якому здійснюється перевезення незаконних мігрантів. Аргументом на користь такого підходу можна назвати позицію ЄСПЛ, зокрема й у справах проти України, наприклад «Гурепка проти України», «Надточій проти України» тощо.

Слід зазначити, що відповідальність за незаконну міграцію як за кримінальним законом, так і за адміністративним законодавством, дуже тісно пов'язана із використанням у такій злочинності знарядь та засобів – транспортних засобів, тимчасових сховищ, засобів маскування, документів, підроблених документів, карт, схем, грошових коштів. Оскільки за ст.332 КК України відповідальність несуть не самі мігранти, а організатори та інші співучасники незаконної міграції, фактично за цієї статтею організатори та пособники незаконної міграції перетворюються на виконавців злочину, це ставить перед нами ряд цікавих як теоретичних, так і практичних питань. Одне із таких питань – використання в схемах організації незаконної міграції платіжних систем, в тому числі міжнародних, та криптовалют, як для отримання винагороди за вчинення таких дій, так і в якості інструментів, пов'язаних із засобами вчинення таких злочинів.

Так, останнім часом в Україні, як і в усьому світі, набули розповсюдження платіжні системи, найбільш відомими серед яких є MasterCard, Visa, PrivatMoney, Swift, PayPal, WebMoney, YandexMoney тощо. Існують аргументи на користь визнання і криптовалют, таких як Bitcoin, Litecoin, Namecoin, Ethereum, Dash, Ripple, тощо відповідними (криптографічними) платіжними системами.

Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», платіжна система – це платіжна організація, учасники платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією, що має виконувати платіжна система. При цьому переказ коштів- рух певної суми коштів з метою її зарахування на рахунок отримувача або видачі йому у готівковій формі.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Простота, легкість, анонімність проведення переказу коштів та отримання готівки за допомогою таких фінансових інструментів, як платіжні системи, багато в чому стали чинником, що сприяє незаконній міграції. Отримати аванс за незаконне переправлення, отримати аванс на обладнання транспортного засобу під незаконне перевезення мігрантів, на підробку документів не являє собою жодних труднощів завдяки існуванню платіжних систем, а отримати винагороду, передати незаконним мігрантам кошти на облаштування, транспорт, так само не викликає жодних труднощів. Завдяки високому рівню захищеності даних, складним процедурам отримання інформації, і розслідування таких злочинів на практиці являє собою величезну проблему – за наявності грошового переказу через платіжну систему злочинця не можна «спіймати за руку» при передачі коштів, перекази вчиняються не від імені реальних замовників і отримувачів тощо.

При цьому, в науці кримінального права під засобами вчинення злочинів традиційно вважають лише предмети матеріального світу, матеріальні об'єкти, речі матеріального характеру. Позиція така поступово, враховуючи розвиток сучасних технологій, переведення більшості розрахунків за товари, послуги в електронну, віртуальну та навіть криптографічну форму, і це приводить до зростання ролі відповідних явищ у вчиненні злочинів, втрачає свою відповідність об'єктивній реальності. При цьому із кримінально-правовою кваліфікацією таких об'єктів виникають питання, чим можна вважати їх засобами або знаряддями, або чи можуть вони бути, наприклад, предметом вчинення злочину, чи складовою способу вчинення злочину. Більшість науковців дотримуються з цього питання виваженого підходу, називаючи платіжні картки, зокрема, інструментами, пов'язаними із засобами злочину, або в іншій, більш завуальованій формі вказують на належність таких явищ до засобів вчинення злочину.

Однак, визнання платіжних систем, вірніше переказів у платіжних системах засобами вчинення злочину у теорії кримінального права неможливе без докорінного перегляду, ревізії визначення засобів і знарядь, такого як останнім часом відбувається в науці і стосовно предмета злочину. Уявляється, це повинно стати наступним після визнання, що сучасні засоби і сучасні знаряддя в матеріальному світі можуть мати лише носії, і ті не завжди є обов'язковими, а реальний вплив таких засобів на об'єктивну дійсність відбувається у електронному, віртуальному, криптошифрованому вимірі реальності.

**НОВИЙ ЗАКОН УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: МІРКУВАННЯ З ПРИВОДУ ОКРЕМИХ ЙОГО
ПОЛОЖЕНЬ**

Медицький І. Б.,

к.ю.н., доц., доцент кафедри кримінального права

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

У науковій спільноті останнім часом усе активніше пропонуються та обговорюються зміни та доповнення до КК України, висловлюються зауваження і рекомендації щодо форми та змісту нормативного документу, нагальність яких назріла уже давно. Чисельні та безсистемні корегування кодексу, які, у більшості випадків, не обумовлені існуючою криміногенною ситуацією та потребами правозастосовної практики, фактично перетворюють його у неефективний інструмент впливу на злочинність.

I. Назва наступного закону про кримінальну відповідальність. Термін «кримінальний», ужитий у чинній назві кодексу, походить від слова «сгімен», відомого ще римському праву; він посів своє місце у багатьох європейських мовах. Назву «Кримінальний кодекс» можна перефразувати як «кодекс про злочини». Ч.2 ст.1 КК України передбачає, що задля реалізації завдань (правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам) кодекс визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили. Термін «Карний кодекс» також має право на існування, якщо брати до уваги друге із призначень кодексу, правда, враховуючи наступні нюанси. По-перше, покарання є наслідком, апогеєм відносин особи із державою, обумовлених вчиненням злочину; можна сказати, що це є похідне поняття. По-друге, за ужитку назви «Карний кодекс» ситуації звільнення від кримінальної відповідальності, від покарання, не повністю відповідатимуть назві нормативного акту. Зважаючи, що КК України буде оперувати ще і поняттям проступки, варто розглянути доцільність використання такої назви, як «Кримінально-деліктний кодекс» («delictum» – провина, проступок, правопорушення).

II. Суб'єкт, який підлягає кримінальній відповідальності: лише фізична, чи також і юридична особа? Притримуємося позиції, що суб'єктами кримінальної відповідальності повинні виступати виключно фізичні особи, до юридичних же осіб достатнім видається застосування заходів кримінально-правового характеру. У протилежному випадку необхідною буде докорінна зміна більшості кримінально-правових інститутів. Окремі зауваження:

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

1) перелік злочинів, за вчинення яких уповноваженими особами юридичних осіб до останніх можуть бути застосовані заходи кримінально-правового характеру підставно буде розширити. Як свідчить практика, фінансово-матеріальні, організаційні і інші можливості юридичних осіб активно використовуються злочинними елементами (часто у організованих формах) для вчинення злочинів, що приносять максимальні прибутки (торгівля людьми, злочини у сфері господарської діяльності, проти довкілля). Якщо ст.146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», 147 «Захоплення заручників» КК України передбачені серед підстав для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру (ст.96-3 КК України), то ст.149 КК «Торгівля людьми» у ньому, із незрозумілих підстав, є відсутньою. Тим більше висловлене зауваження стосується ст. 146-1 ККК «Насильницьке зникнення», у якій мова йде про вчинення злочину представником держави (службової особи, а також осіб або групи осіб, які діють з дозволу, за підтримки чи за згодою держави) чи іноземної держави, керівником (у відношенні до підлеглих), тобто ситуації безумовного використання можливостей юридичних осіб (у тому числі владних органів) при вчиненні злочину чи його вчинення у інтересах юридичних осіб. Те саме стосується господарських деліктів (у переліку закріплена лише ст.209 КК «Легалізація коштів, здобутих злочинним шляхом»), злочинів проти довкілля (взагалі відсутні у переліку): ст.ст. 239 КК «Забруднення або псування земель», 239-1 КК «Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель», 239-2 «Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах», 242 «Порушення правил охорони вод» чи інші; злочинів проти людства;

2) доцільність розширення числа заходів кримінально-правового характеру у відношенні до юридичних осіб очевидною, адже це забезпечить судам можливість більшого маневру та оцінки ситуації з огляду на конкретні обставини вчиненого. На даний момент перелік складається із 3-ьох різновидів: штрафу, конфіскації майна та ліквідації, причому лише перші два можуть бути застосовані як основні. Тоді як європейській практиці застосування вказаного інституту відомі такі заходи, як: заборона здійснювати один або декілька видів професійної діяльності, взяття під судовий нагляд, обмеження діяльності.

IV. Покарання, його види та система покарань. Підставно розглянути питання про можливість виключення із системи покарань такого його виду, як тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, як такого, що не забезпечує можливості досягнення мети покарання – кари, а також виправлення засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами (ч.2 ст.50 КК України).

Головним чином виховна робота із засудженими до відбування покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні зводиться до «політнавчань», стройової підготовки та інших видів, виробництво є законсервованим. В чому ж тоді полягає відмінність між дисциплінарним батальйоном та військовою частиною, звичайно, якщо її ще можна простежити?

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Тоді як ч.5 ст.71 Кримінально-виконавчого кодексу України імперативно покладає на в/с, які тримаються в дисциплінарному батальйоні, обов'язок займатися суспільно корисною працею, вимагає проведення з ними соціально-виховної роботи, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, громадського впливу. Це є першочерговим завданням. І вже як доповнення до вище перелічених заходів впливу – із засудженими також проводяться військові навчання.

Аналізуючи діяльність дисциплінарних військових частин з організації професійного навчання і трудового використання засуджених, приходимо до висновку про відсутність у цій сфері і єдиної організаційної бази. На результати професійної підготовки значно впливають такі чинники: засуджені не можуть пройти курс професійно-технічного навчання, тому що строки цього виду покарання варіюються в межах від шести місяців до двох років; більшість засуджених не має необхідної попередньої професійної підготовки для продуктивної трудової діяльності; перелік пропонованих спеціальностей (професій) не відповідає інтересам і нахилам багатьох засуджених.

На відміну від режиму у виправних та виховних колоніях, в дисциплінарному батальйоні відсутня наступна диференціація: ізоляція засуджених, постійний нагляд за ними, роздільне тримання різних категорій засуджених і ін. Як наслідок, можливі ситуації спільного тримання осіб, які вчинили злочини з необережності, та осіб, що уже мають підлітковий кримінальний досвід і засуджені за насильницькі злочини («дідівщина»). Відбувати покарання може одночасно і в/с, який самовільно залишив частину, бажаючи уникнути конкретних проявів порушення статутних відносин з боку інших солдат по службі, так і безпосередні виконавці названого злочину.

Звіт про кількість осіб, засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2017 рік¹.

<i>Кількість засуджених осіб, до яких застосовано тримання в дисциплінарному батальйоні</i>	<i>Остаточне призначене покарання за сукупністю вироків (стаття 71 КК України) та із застосуванням частини 4 статті 70 КК України</i>
<i>Кількість засуджених осіб, до яких застосовано вид покарання (тримання у дисциплінарному батальйоні)</i>	<i>Кількість засуджених осіб, до яких застосовано основні види покарання (тримання у дисциплінарному батальйоні)</i>

¹Звіт про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання за 2017 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2017 (дата звернення 10.03.2019).

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Ст. 276-292 КК «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту»	1	Ст. 305-320 КК «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів», з них:	1
Ст.296 ч.4 КК «Хуліганство»	1	- ст. 309 ч.1 КК «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту».	1
Ст.402-435 КК «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)», з них:	41	Ст.402-435 КК «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)», з них:	5
- ст.406 ч.2 КК «Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості»	1	- ст.407 ч.4 КК «Самовільне залишення військової частини або місця служби»	3
- ст.406 ч.3 КК «Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості»	1	- ст.408 ч.3 КК «Дезертирство»	2
- ст.407 ч.1 КК «Самовільне залишення військової частини або місця служби»	2		
- ст.407 ч.3 КК «Самовільне залишення військової частини або місця служби»	2		
- ст.407 ч.4 КК «Самовільне залишення військової частини або місця служби»	20		
- ст.408 ч.1 КК «Дезертирство»	2		
- ст.408 ч.3 КК «Дезертирство»	2		
- ст.410 ч.3 КК «Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого	5		

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем»			
- ст.414 ч.1 КК «Порушення правил поведження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення»	1		
- ст.414 ч.2 КК «Порушення правил поведження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення»	2		
- ст.415 ч.1 КК «Порушення правил водіння або експлуатації машин»	1		
- ст.425 ч.3 КК «Недбале ставлення до військової служби»	1		
- ст.426-1 ч.4 КК «Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень»	1		
УСЬОГО (КК 2001, 1960 років)	43	УСЬОГО (КК 2001, 1960 років)	6
У ТОМУ ЧИСЛІ:			
- злочинів невеликої тяжкості	0	- злочинів невеликої тяжкості	0
- середньої тяжкості	10	- середньої тяжкості	1
- тяжких	28	- тяжких	5
- особливо тяжких	5	- особливо тяжких	0

Усього осіб, вироки (постанови) щодо яких набрали законної сили у 2017 р. – 97 426 осіб. Питома вага осіб, засуджених до покарання у вигляді тримання у дисциплінарному батальйоні – $43 \cdot 100 / 97\,426 = 0,04\%$.

Звертає на себе увагу те, що більшість випадків засудження осіб (33 із 43) стосується вчинених ними тяжких або особливо тяжких злочинів, що викликає обґрунтовані заперечення у застосування такого виду покарання та відповідності його меті, задекларованій у ст.50 КК України. Чинний КК України передбачає можливість застосування аналізованого виду покарання у 12 нормах Розділу XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)» (ч.1 ст.402, ч.1 ст.403, ч.1 ст.404, ч.1 ст.405, ч.1.2 ст.406, ч.1 ст.407, ч.1 ст.409, ч.1 ст.411, ч.1, 2 ст.412, ч.1 ст.413, ч.1 ст.414, ч.1 ст.421 КК).

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ БОРотьБИ ЗІ ЗЛОЧИНАМИ,
ПОВ'ЯЗАНИМИ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ**

Мовчан А. В.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Одним з найбільш небезпечних видів організованої транснаціональної злочинності є злочини, пов'язані з торгівлею людьми. За оцінками міжнародних експертів цей вид злочинів посідає третє місце за рівнем прибутковості після торгівлі наркотиками та зброєю.

Згідно ст. 149 Кримінального кодексу України (ККУ) злочином є торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію.

Під експлуатацією людини в цій статті розуміються всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність або примусове переривання вагітності, примусове одруження, примусове втягнення у зайняття жебрацтвом, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо [1].

Україна виступає як країна-постачальник та країна-транзитер молодих жінок і дітей з метою залучення їх до секс-індустрії розвинутих країн Центральної та Західної Європи, а також держав азіатсько-тихоокеанського регіону. Головними країнами призначення «живого товару», як правило, є Туреччина, Об'єднані Арабські Емірати, Ізраїль, Російська Федерація та країни Європейського Союзу.

Зокрема, у 2018 році підрозділами Національної поліції України (НПУ) зареєстровано 291 кримінальне правопорушення за ст. 149 ККУ, встановлено 111 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення зазначеної категорії. У рамках досудового розслідування 290 осіб визнано потерпілими від торгівлі людьми, 168 кримінальних проваджень закінчено.

Крім того, в минулому році підрозділами Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (ДБЗПТЛ) НПУ, викрито 24 організовані групи, встановлено 99 співучасників цих груп, які вчинили 145 злочинів у складі угруповань [2].

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Так, у листопаді 2018 року працівниками ДБЗПТЛ НПУ припинено діяльність етнічної міжрегіональної організованої злочинної групи, члени якої підшукували малозабезпечених громадян та вербували їх під приводом працевлаштування на території Одеської області. За результатами проведених оперативними підрозділами заходів з фактичного «полону» було визволено 94 особи.

Однією з резонансних минулорічних справ є так звана «справа моряків». Працівники ДБЗПТЛ НПУ встановили осіб, які під приводом працевлаштування за кордоном переміщували громадян України до Туреччини або Греції. У подальшому потерпілих втягували в злочинну діяльність. За останніми даними, понад 250 українців затримано як екіпажі яхт або прогулянкових катерів, якими перевозили групи нелегальних мігрантів з Туреччини до Греції та Італії, за що вони отримали суворі вироки суду в цих країнах [3].

Також поліцейськими БЗПТЛ НПУ виявлено 472 кримінальних правопорушення, пов'язаних із сутенерством. Про підозру повідомлено в рамках 415 кримінальних проваджень, встановлено 171 особу, яка вчинила кримінальне правопорушення зазначеної категорії. Досудове розслідування закінчено в рамках 402 кримінальних проваджень [2].

У минулому році поліцейськими встановлено також факт сексуальної експлуатації неповнолітніх. Під час моніторингу мережі Інтернет на наявність публікацій, що містять дитячу порнографію, працівниками БЗПТЛ було викрито організовану злочинну групу, члени якої використовували 30 молодих дівчат у якості порномоделей, з них двоє були неповнолітніми.

Необхідно зазначити, що методи та способи вчинення злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, постійно змінюються. Торгівці «живим товаром» змінюють форми і методи злочинної діяльності в залежності від змін у попиті клієнтів, або у відповідь на зміну тактики правоохоронців.

Актуальність проблеми виявлення фактів торгівлі людьми посилюється також латентністю зазначених злочинів, специфікою їх вчинення, особливостями отримання первинної інформації щодо фактів торгівлі людьми, складністю документування протиправної діяльності.

З метою виявлення ознак торгівлі людьми оперативні підрозділи ДБЗПТЛ НПУ здійснюють пошук первинної інформації, до якої відносяться:

– звернення і заяви громадян. Вони можуть надходити як безпосередньо від осіб, що постраждали від злочинних дій торгівців людьми, так і від громадян, яким стало відомо про обставини правопорушення;

– повідомлення на телефони «гарячої лінії» або «телефони довіри». Виникають ситуації, коли постраждалі особи перебувають за межами країни, але бажають залишити повідомлення. Крім того, деякі особи побоюються офіційно звертатися до правоохоронних органів, але готові анонімно повідомити певну інформацію;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

– інформація, отримана з оперативних джерел. Її ефективність полягає в тому, що вона надходить безпосередньо від джерел, які мають доступ до злочинного середовища, а тому можуть у найбільш повному обсязі надати відомості, що становлять оперативний інтерес;

– інформація, отримана від структурних підрозділів НПУ. Окрім підрозділів БЗПТЛ, інформацією щодо торгівлі людьми, у розрізі різних сфер діяльності громадян, можуть володіти представники інших структурних підрозділів Національної поліції (зокрема, протидії наркозлочинності, боротьби з організованою злочинністю, кіберполіції, міжнародного поліцейського співробітництва тощо);

– інформація від інших суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми: Мінсоцполітики; МЗС; МОЗ; Держприкордонслужби; ДМС; СБУ; облдержадміністрацій; центрів, які надають допомогу постраждалим від торгівлі людьми; органів місцевого самоврядування; підприємств, установ та організацій, які здійснюють свою діяльність у сфері надання допомоги постраждалим; громадських організацій та окремих громадян;

– інформація, отримана із засобів масової інформації, мережі Інтернет, оголошень, розміщених у місцях великого скупчення людей. Важливим є здійснення постійного моніторингу ЗМІ, мережі Інтернет (у тому числі соціальних мереж) з метою виявлення пропозицій працевлаштування за кордоном, роботи у сфері розваг, модельного бізнесу, в ескорт-агенціях, консумації, участі у фотосесіях, надання послуг сексуального характеру, надання візової підтримки, торгівлі органами, супроводження процесів усиновлення, сурогатного материнства тощо;

– інформація, отримана від посольств, консульств та правоохоронних органів іноземних держав. З урахуванням транснаціонального характеру торгівлі людьми велике значення для боротьби з такими злочинами відіграє міжнародне співробітництво. Сліди протиправної діяльності злочинних груп можуть знаходитися на території різних держав і виявлятися їх органами правопорядку;

– інформація, отримана від громадських (неурядових) організацій, у тому числі міжнародних. На сьогодні в Україні сформована широка мережа громадських (неурядових) організацій, серед яких представлені і міжнародні об'єднання, які спеціалізуються на запобіганні та протидії торгівлі людьми. Такі організації та їх осередки діють у переважній більшості регіонів України;

– інформація, отримана у ході документування суміжних кримінальних правопорушень. Ознаки міжнародного трафіка досить часто присутні поряд з іншими суміжними злочинами, при виявленні яких необхідно з'ясувати можливу інформацію про факти торгівлі людьми.

Одним із актуальних завдань правоохоронних органів є відслідковування кримінальних явищ у мережі Інтернет. Така робота ведеться в багатьох країнах світу, зокрема в правоохоронних органах США (ФБР), Німеччини (ВКА), де створені спеціальні підрозділи аналітичної розвідки в мережі Інтернет.

Водночас слід мати на увазі, що інформація, яка розміщена в мережі Інтернет, практично не потрапляє до зони правового регулювання. Інформація кримінального характеру може бути розміщена на сайтах, які належать як юридичним, так і фізичним особам. Інформаційний сайт може фізично розміщуватись на комп'ютері, що знаходиться на іншому континенті, але при цьому забезпечується доступ до нього по всій території країни.

Отже, упровадження сучасних інформаційних технологій в практику оперативних підрозділів ДБЗПТЛ НПУ сприяє підвищенню ефективності боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, що має позитивно позначитись на протидії злочинності в Україні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, стаття 131.

2. У минулому році поліцейські припинили 9 спроб продажу дітей [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.npu.gov.ua/news/torgivlya-lyudmi/u-minulomu-rocz-i-policzejski-pripinili-9-sprob-prodazhu-ditej-Igor-malaxov/>

3. Упродовж 2018 року поліцейськими виявлено майже 300 кримінальних правопорушень у сфері торгівлі людьми [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.npu.gov.ua/news/torgivlya-lyudmi/sergij-knyazjev-uprodovzh-2018-roku-policzejskimi-viyavleno-majzhe-300-kriminalnix-pravoporushen-u-sferi-torgivli-lyudmi/>

ПЕРСПЕКТИВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА ДЕЯКИХ СУМІЖНИХ ПОСЯГАНЬ

Навроцький В.О.,

*д.ю.н., проф., член-кор. НАПрН України
професор кафедри кримінального права і кримінології
Львівського державного університету внутрішніх справ,
професор кафедри теорії права та прав людини
Українського католицького університету,
м.Львів, Україна*

Чинний КК України вичерпав резерви свого вдосконалення. Назріла потреба нової кодифікації українського кримінального законодавства, що визнається навіть розробниками КК 2001 р. Не випадково, серед рекомендацій Міжнародної науково-практичної конференції «Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності», що відбулася у м. Харкові 18-19 жовтня 2018 р., є та, яка стосується розроблення теоретичної моделі нової редакції КК України. Розпочалася підготовка концепції наступного

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

кримінального законодавства України. Заради справедливості слід вказати, що така робота була розгорнута ще в 2015 Львівським форумом кримінальної юстиції, який висунув концепцію реформування законодавства про публічні правопорушення.

Поміж численних питань, які мають бути вирішені в ході підготовки нового КК, є ті, які стосуються вдосконалення кримінально-правової регламентації торгівлі людьми та ряду інших посягань у цій сфері. Адже практика показує наявність численних проблем, які виникають перед слідчими, прокурорами, суддями в ході застосування статей розділу III «Злочини проти волі, честі та гідності особи», відсутність усталених підходів в ході коментування положень відповідних статей Особливої частини КК. Чи не найбільше труднощів та помилок викликає встановлення співвідношення між собою статей цього розділу та з рядом інших статей КК. В основі ж помилок, дискусій перебувають недоліки законодавчої регламентації відповідних посягань.

Перед тим, як висувати припущення та рекомендації щодо того, як мають бути вирішені відповідні питання в майбутньому кримінальному законі, слід вказати, які саме недоліки чинного КК видаються найбільш одіозними. Вони численні та різноманітні. Від назви розділу, який ніби то охоплює посягання на честь та гідність особи (проте цей недолік, за великим рахунком, ні на що не впливає, хіба що характеризує загальний рівень якості вітчизняного КК), до формулювань диспозицій та санкцій окремих статей. Не зупиняючись на всіх із них, зупинюся на ваді, яка характерна не лише для статей цього розділу, а й для КК 2001 р. загалом – співвідношенні загальних та спеціальних норм, а також норм, які перебувають у співвідношенні частини і цілого.

Потяг українського законодавця до створення спеціальних та складених норм щодо злочинів, які полягають у торгівлі людьми, незаконній міграції досяг свого апогею. Чи не кожна із відповідних статей Особливої частини КК передбачає діяння, які охоплюються і іншими статтями. Це породжує необхідність визначення типу співвідношення, проведення розмежування, вирішення питань конкуренції кримінально-правових норм. Щоб не бути голослівним – конкретні приклади (які, звісно, не вичерпують усього масштабу проблеми):

- у ч.1 ст.146 КК передбачена відповідальність за викрадення людини. Але таке посягання навряд чи можливе без незаконного позбавлення волі цього ж потерпілого, що становить інше альтернативне діяння, передбачене цією ж нормою;

- захоплення заручників (ст.147 КК) також неминуче передбачає незаконне позбавлення волі, яке охоплюється вже згадуваною ст.146 КК. Ця стаття також включає в себе мету – спонукання до вчинення чи не вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника. Але така мета, чи відповідні дії, спрямовані на її досягнення, є складовими цілого ряду інших злочинів, включаючи терористичний акт, вимагання;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

- підміна дитини (ст.148 КК) теж може бути здійснена лише шляхом незаконного позбавлення її волі чи викрадення, тобто вчинення злочину, передбаченого ст.146 КК;

- торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст.149 КК) так само як і названі вище посягання, може бути поєднана з її викраденням чи незаконним позбавленням волі (ст.146 КК).

Звісно, прийоми розмежування складів злочинів, правила кваліфікації при конкуренції кримінально-правових норм давно відомі, визнаються усіма і їх застосування не повинно було б викликати особливих труднощів. Але, коли справа доходить до конкретних правозастосовних ситуацій, то складнощі полягають не у тому, щоб згадати зміст відповідного правила кримінально-правової кваліфікації, а у визначенні типу співвідношення. Тим більше, що термінологія, яка застосовується у аналізованих статтях, далека від досконалості. Насамперед, вона погано узгоджується з термінологією диспозицій статей інших розділів КК. Знову ж таки звернемося до конкретних прикладів:

- термін «викрадення», зазвичай у кримінальному праві використовується для позначення ознак складів злочинів проти власності, має чітких зміст, який явно не поширюється на викрадення людини щодо ст.146 КК. Тим більше, що в ч.2 ст.146 КК йдеться про кваліфікуючу ознаку «з корисливих мотивів»;

- у ч.2 ст.147 КК передбачена кваліфікуюча ознака «поєднані з погрозою знищення людей». Зовсім неясно, як вона співвідноситься з ознаками складу злочину «Погроза вбивством» (ст.129 КК);

- у статтях розділу III Особливої частини КК не простежується ні найменшої послідовності при використанні однини та множини при вказівці на потерпілого. Причому, це може бути в межах однієї і тієї ж диспозиції, в межах одного рядка тексту – у ч.1 ст.149 КК законодавець пише: «Торгівля людьми, або інша незаконна угода, об'єктом якої є людина...».

Такі законодавчі ребуси не допустимі, навіть, якщо вважати, що КК призначений для працівників правозастосовних органів, є їх професійним знаряддям, яким вони повинні вміти користуватися. Але такі формулювання особливо неприйнятні, коли виходити з того, що КК адресований для всіх громадян, більшість з яких не обтяжені юридичними знаннями і не повинні вміти розгадувати загадки, сформульовані законодавцем. Адже принцип правової визначеності означає вимогу чіткості, ясності та однозначності викладення тексту кримінального закону.

Перелік зауважень щодо вирішення питань законодавчої регламентації відповідальності за аналізовані посягання в чинному КК можна продовжувати і продовжувати. Але і з наведеного видно, що ані просто перемістити існуючий текст у новий кримінальний закон, ані обійтися його редагуванням, «пригладжуванням» неможливо. Потрібно відповідні норми формулювати

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

заново, з урахуванням загальної концепції створення наступного кримінального закону.

Звісно, оптимальним вважав би врахування ідей, закладених у вже згадуваній Концепції реформування законодавства про публічні правопорушення в Україні, розробленій ЛФКЮ. Однак, її реалізація – це справа тривалого часу, вона пов'язана зі змінами в інших галузях законодавства та має бути складовою створення Зводу законів України. На цьому ж етапі, який полягає у кодифікації лише законодавства кримінального, вважав би за доцільне, врахування таких положень, які цілком поширюються і на аналізовані злочини:

- винесення до загальної частини значної кількості питань, які зараз регламентовані в особливій частині (санкції, кваліфікуючі та «привілеюючі» ознаки, умови звільнення від відповідальності при позитивній посткримінальній поведінці, визначення наскрізних понять, відсилки до бланкетних актів, посилення на чинні міжнародно-правові акти, які враховані при конструюванні статей КК, правила застосування статей КК);

- всіяко уникати спеціальних норм. Якщо ж вони будуть визнані необхідними, то у самих статтях особливої частини вказувати на те, спеціальними щодо якої загальної вони виступають;

- відмовитися від статей, які містять «складені» злочини. Відповідно, в усіх випадках кваліфікувати скоєне за сукупністю;

- кожен окрему норму викладати в іншій статті КК;

- у статтях особливої частини КК дотримуватися вимог щодо забезпечення їх розмежування зі статтями про інші злочини та відмежування від інших правопорушень (зокрема, завдяки термінологічній дисципліні, через вказівки на кількісні параметри наявності відповідних наслідків);

- запровадити правило, згідно якого посягання щодо кожного потерпілого (та кожен окремий епізод) кваліфікується окремо, також окремо призначається покарання за його вчинення, а остаточне покарання визначається способом абсолютного складання призначених покарань.

З урахуванням того, що посягання, які полягають у торгівлі людьми та незаконній міграції криміналізуються у значній мірі під впливом міжнародно-правових зобов'язань України, важливо зупинитися на тому, яким чином відповідні договори мають бути враховані в КК України. Існуючий шлях - намагання відобразити текст міжнародних конвенцій у відповідній сфері у тексті КК вже достатньо показав свою неприйнятність. Саме він веде до появи спеціальних норм та норм про складені злочини, виникнення суперечностей з раніше існуючими нормами. Врешті-решт, виконання зобов'язань за міжнародними договорами полягає в іншому – криміналізації тих чи інших діянь та протидія ним засобами національного кримінального права. А для цього зовсім не обов'язково включати до КК України окремі статті. Пропонований вище курс – акцент на загальні норми, кваліфікація окремих епізодів посягань за сукупністю цілком дасть можливість ефективно реагувати

на відповідні злочинні посягання і тим самим виконувати міжнародно-правові зобов'язання у відповідній сфері.

Однак, загальний висновок зводиться до того, що дієвість кримінально-правового реагування на суспільно-небезпечні прояви міжнародної міграції визначається не лише досконалим законодавством, але і його правильним застосуванням.

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕЛЕГАЛЬНИХ МІГРАНТІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Огерук І.С.,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу Університету Короля Данила
м.Івано-Франківськ, Україна*

Міжнародна міграція набула глобального характеру та особливої актуальності з кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст., коли всі континенти опинилися під впливом цього феномену. Нині міжнародна міграція вийшла із стану епізодичного хвилеподібного розвитку та набула постійних і багатоманітних форм.

Останнім часом потік нелегальної міграції з неблагополучних країн, наприклад, з Близького Сходу, Африки і частково Азії до Європи йде постійно. Основний маршрут нелегальних мігрантів пролягає через Середземномор'я – від Північної Африки через море в Італію. Також мігранти прямують через балканські країни і Туреччину. Однак, на даний момент Євросоюз спільно із зазначеними державами вживає дієвих заходів для нормалізації ситуації. Все це створює складнощі для мігрантів, тож вони шукають нові маршрути, щоб потрапити до країн Євросоюзу. В цьому сенсі для них зручна Україна, тому що тут є низка обставин, сприятливих для незаконної міграції. По-перше, це необлаштованість кордонів згідно європейських вимог, по-друге, відсутність контролю над частиною кордону на сході України, по-третє, корупція в нашій країні, яка дозволяє мігрантам за певну, порівняно невелику суму, перетнути кордон і потрапити в ЄС.

Нелегальні мігранти можуть допитуватися в рамках кримінальних проваджень, переважно порушених за такими фактами:

- незаконного переправлення осіб через кордон України;
- шахрайства;
- вчинення злочину незаконним мігрантом.

В першому випадку нелегальні мігранти можуть допитуватися в якості свідків в рамках кримінальних проваджень, порушених за статтею 332 КК України, фактично надаючи покази щодо незаконної діяльності осіб, які і

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

незаконно переправили або мали на меті незаконно переправити вказаних мігрантів через державний кордон України.

В другому випадку нелегальні мігранти виступають як потерпілі від шахрайських дій осіб, які обіцяли переправити мігрантів через державний кордон України, однак не здійснили обіцяного та кинули останніх напризволяще, при цьому шляхом обману чи зловживанням довірою заволоділи коштами чи майном потерпілих.

В третьому випадку нелегальний мігрант може виступати як свідок, якщо він знайомий із особою, що вчинила злочин, або як підозрюваний.

Отриманню якісних показань від нелегального мігранта під час допиту перешкоджає ряд особливостей, а саме:

- мовний бар'єр;
- слабе орієнтування нелегальних мігрантів на місцевості;
- особливості сприйняття типу обличчя осіб іншої раси.

Слід визнати, що переважна більшість з нелегальних мігрантів, до того часу, поки не будуть інтегровані у суспільство, не володіє загальноприйнятими мовами міжнародного спілкування (англійською, французькою, німецькою тощо). Тим паче, вони не володіють і українською мовою та продовжують спілкуватися мовами своїх країн, звідки вони прибули. За таких умов, особа, що проводить допит, повинна забезпечити присутність перекладача під час проведення зазначеної слідчої дії. Однак, як цілком слушно зазначають окремі науковці, саме поняття перекладача як учасника кримінального провадження належним чином не розкривається у кримінальному процесуальному законодавстві України. Саме це створює труднощі при вирішенні питань, пов'язаних із визначенням компетентності та інших вимог, що ставляться до особи, яка запрошується як перекладач [2, с. 342].

Слабе орієнтування нелегальних мігрантів на місцевості зумовлене тим, що вони фактично вперше перебувають в Україні, не можуть з впевненістю визначити орієнтири, не володіють необхідними знаннями про розташування населених пунктів, річок, доріг тощо. Крім цього, слід зазначити, що в окремих випадках, особливо при незаконному перетині державного кордону України, нелегальних мігрантів можуть перевозити в умовах, котрі виключають можливість останніх спостерігати навколишню місцевість (наприклад, в закритих контейнерах, вантажних відділеннях автомобілів тощо). Тим не менше, якщо нелегальний мігрант може надати інформацію щодо місцевості і це є одним із важливих завдань допиту як слідчої дії у кримінальному провадженні, отримання показів слід супроводжувати наочними матеріалами (фото- та відеоматеріалами зазначеної місцевості), здійснюючи своєрідну актуалізацію забутого в пам'яті.

Особливості сприйняття типу обличчя осіб іншої раси пов'язано, насамперед, із так званим «крос-расовим ефектом». Феномен «крос-расового ефекту» – це знижена здатність впізнавати обличчя та розуміти вирази обличчя людей, які не належать до власної етнічної групи. Крос-расовий ефект

науково досліджений в галузі поведінкової біології, етології людини та соціальної психології. Перше дослідження крос-расового ефекту було опубліковане в 1914 р., де описувалось, що люди мають схильність сприймати людей інших рас та етнічних груп всіх «на одне лице». Сучасні дослідження доводять, що на показник точності розпізнавання обличчя впливають певні суб'єктивні фактори. Так, безпосередньо і позитивно впливають самооцінка товариськості та тривалість спілкування. Натомість, соціальна дистанція є основним фактором, який знижує точність розпізнавання. Показник точності розпізнавання залежить й від об'єктивних чинників. Зокрема, наявність досвіду спілкування з представником будь-якої етнічної групи, за результатами досліджень, підвищує точність розпізнавання обличчя. Також, опитувані з вищою та незакінченою вищою освітою розпізнають обличчя краще, ніж особи з середньою освітою. Тип освіти також значущо впливає на якість розпізнавання: найнижчі показники спостерігаються в осіб, які отримують військову або технічну спеціальність, найвищі – у гуманітаріїв. Тип поселення також значущо впливає на точність розпізнавання. Міські жителі розпізнають обличчя більш точно, ніж жителі села [3, с. 189]. Відповідно, в окремих випадках, є помітним вплив «крос-расового ефекту» на отримання якісних показів від нелегальних мігрантів у частині, що стосується опису зовнішніх ознак обличчя осіб іншої раси. Допомогти у такій ситуації можуть порівняння із публічними особами, які відомі як допитуваному, так і особі, що проводить допит (наприклад, акторами, політичними діячами тощо). Недоцільно пред'являти допитуваному фото- чи відеоматеріали, на яких міститься особа, про яку намагається надати покази допитуваний. В подальшому це перешкодить проведенню такої слідчої дії, як пред'явлення для впізнання особи, оскільки кримінальне процесуальне законодавство України прямо забороняє попередньо показувати особі, яка впізнає, особу, яка повинна бути пред'явлена для впізнання [1, ст. 228, ч. 1].

Таким чином, нелегальні мігранти можуть допитуватися в кримінальних провадженнях як потерпілі, свідки та підозрювані. Особливостями таких слідчих дій є те, що до їх проведення необхідно залучати перекладача як учасника кримінального провадження, враховувати незнання місцевості особою, що надає покази, та зважати на вплив на якість отриманих показів «крос-расового ефекту».

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. [Електронний ресурс] : станом на 11 січня 2019 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу до сторінки : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Кузик Т. М. Поняття та вимоги до особи перекладача у кримінальному процесі України / Т. М. Кузик // Університетські наукові записки, 2013. – № 1. – С. 341-346.
3. Суруджій М. П. Дослідження сприймання та розпізнавання обличчя в етнічному аспекті / М. П. Суруджій // Актуальні проблеми соціології,

психології, педагогіки: Збірник наукових праць. Вип. 19. – К.: Логос, 2013. – С. 183-191.

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

Орловська Н.А.,

*доктор юридичних наук, професор,
начальник кафедри кримінального права та процесу,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
м. Хмельницький, Україна*

Як зазначається авторитетними фахівцями, кримінально-правова політика виражається в нормах законодавства про кримінальну відповідальність, практиці їх застосування, рішеннях офіційного тлумачення Конституційним Судом України кримінально-правових норм, постановках та рішеннях вищих судових інстанцій. При цьому запропоновано виокремлювати доктринальний, програмний, законодавчий, правовиконавчий, правозастосовний та науковий рівні такої політики [1, с.32, 33].

На сучасному етапі перспективи розвитку кримінально-правової політики щільно пов'язані (а по окремих питаннях - прямо визначаються) міжнародними стандартами організації та здійснення запобіжної діяльності.

Як злочинність, так і запобіжна діяльність пов'язані з суттєвими загрозами правам та свободам людини, адже зростання злочинності не лише відбивається на житті прямих та опосередкованих жертв злочинів, воно змушує суспільство до посилення примусу та контролю, руйнує соціальні зв'язки через страх та ксенофобію. З огляду на це сучасні міжнародно-правові стандарти запобігання злочинності все частіше зачіпають не лише питання транснаціональних, а й внутрішньодержавних злочинів.

Механізм впливу міжнародних стандартів на національну кримінально-правову політику включає низку взаємопов'язаних елементів, серед яких конкретні міжнародно-правові документи (глобальні та регіональні), моніторинг оцінки реалізації їх положень, перспективи впровадження цих приписів у національну практику тощо. Яскравим прикладом може слугувати Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми [2], яка набрала чинності для України 1 березня 2011 р.

Торгівля людьми вже кілька десятиліть знаходиться у центрі уваги світової спільноти, її поширеність викликає занепокоєння всіх країн, які потерпають від цього явища. Відповідно, названа Конвенція застосовується до всіх форм торгівлі людьми (незалежно від того, чи є вони національними або транснаціональними, чи пов'язані з організованою злочинністю чи ні) та до усіх

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

осіб, які є жертвами торгівлі людьми незалежно від форми експлуатації. Складовою незалежного механізму моніторингу впровадження положень Конвенції у практику є Група експертів із заходів стосовно протидії торгівлі людьми (GRETA), чії регулярні звіти і рекомендації стосовно виконання положень Конвенції [3] видаються вельми корисними з точки зору актуальної кримінально-правової політики та перспектив її розвитку.

Так, у грудні 2016 р. Україна звітувала Раді Європи про стан імплементації рекомендацій, наданих GRETA у 2014 р., та про стан реалізації державної політики у сфері протидії торгівлі людьми відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми». Хоча Україна першою серед республік колишнього СРСР визначила пріоритетним вектором кримінально-правової політики боротьбу з торгівлею людьми [1, с.33], хоча досвід України в умовах збройного конфлікту є першим серед країн – учасниць Конвенції, експертами було наголошено на низці питань, серед яких і ті, що відносяться до кримінально-правової політики, зокрема, це доцільність внесення змін до законодавства в частині кримінальної відповідальності щодо торгівлі людьми [4].

Наприкінці 2018 р. у черговій доповіді експертів GRETA було зазначено, що Україна досягла прогресу у боротьбі з торгівлею людьми. Зокрема, було зазначено розвиток правової та інституційної основи для боротьби з торгівлею людьми, що призвело до збільшення кількості розслідувань по цих злочинах у 2016-2017 рр., зростання числа осіб, які отримали статус жертв. Однак експерти GRETA наголосили на необхідності активізації зусиль щодо запобігання торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, зокрема, шляхом встановлення відповідальності юридичних осіб за злочини, пов'язані з торгівлею людьми, забезпечення дотримання положень Конвенції про звільнення від покарання [5].

Таким чином, у висновках та рекомендаціях експертів GRETA містяться положення, які можуть бути сприйняті з точки зору перспектив розвитку кримінально-правової політики України. На нашу думку, вельми показовими у контексті, що розглядається, є доктринальний та законодавчий рівні зазначеної політики.

Так, доктринальний рівень передбачає існування державно-політичної доктрини кримінально-правової політики. Як і будь-яка інша політика, кримінально-правова передбачає наявність стратегічного політичного бачення розвитку [3, с.33]. Вбачається, що стосовно запобігання торгівлі людьми принциповим питанням є дещо спрощене та однобічне ставлення до жертв. Загалом вони сприймаються як особи з підвищеним рівнем віктимності, що внаслідок впливу «злої волі» злочинця піддаються стражданню та пригніченню, потерпають від психологічних, правових, медичних та економічних наслідків вчиненого злочину.

У догматичному вимірі при аналізі складу злочину «Торгівля людьми» неможна заперечувати суспільної небезпечності цього діяння, яке спричиняє шкоду суспільним відносинам (класичне розуміння об'єкту злочину) та

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

відмовитися від виокремлення потерпілого як обов'язкової ознаки відповідного складу. Однак у віктимологічному вимірі слід наголосити на безвідповідальній, ризикованій поведінці жертв злочинів. Жертви торгівлі людьми досить часто демонструють ознаки паразитизму, воліючи отримати швидко та без особливих зусиль матеріальний ресурс. І у цьому плані потерпілі не відрізняються за соціально-психологічними ознаками від злочинців. Хоча, на відміну від винних, жертви характеризуються соціальним інфантилізмом, що і визначає їх довірливість, нерозсудливість, готовність до, певною мірою, авантюрних вчинків.

У якості прикладу можна навести результати аналізу 26 обвинувальних вироків, винесених судами України у період з 01.01.2018 р. по 10.03.2019 р. (100% вироків, що містяться у ЄДРСР за цей період). Дослідження показало, що жодний повнолітній потерпілий не мав претензій до винних. Навіть тоді, коли йшлося про вчинення злочину щодо неповнолітніх, у вирокі зазначалася відсутність таких претензій з боку потерпілої особи. І цей факт, на нашу думку, свідчить про їх соціально-психологічну подібність до злочинців.

З огляду на це вбачається за доцільне розробляти бачення розвитку кримінально-правової політики у сфері запобігання торгівлі людьми з урахуванням специфічної соціально-психологічної характеристики жертв.

На наш погляд, це безпосередньо пов'язано з формуванням нормативного тексту. Наприклад, можна поставити питання про конкретизацію поняття «уразливий стан» (зокрема, в частині «збігу тяжких особистих, сімейних або інших обставин») та перегляд практики його використання лише на підставі того, що жертва була малозабезпеченою, не мала постійного місця роботи тощо. Аналіз обвинувальних вироків по торгівлі людьми, винесених у період з 01.01.2018 р. по 10.03.2019 р., показали, що переважна більшість жертв свідомо погоджувалася на запропоновану винними зайнятість (переважно, у сфері порноіндустрії).

Що стосується кримінальної відповідальності юридичних осіб за злочини, пов'язані з торгівлею людьми, зазначимо, що на сьогодні в КК України передбачено іншу модель – кримінально-правовий вплив на юридичних осіб за вчинення від імені та в інтересах юридичної особи певних злочинів, однак серед останніх немає торгівлі людьми. Вочевидь, можна ставити питання про розширення переліку суспільно небезпечних діянь за рахунок торгівлі людьми. У якості прикладу можна спиратися на методичні рекомендації ООН 2007 р. [6, с.39-41], які кореспондуються з положеннями Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності.

Поряд із цим виникає питання щодо адекватності судової практики призначення покарання за торгівлю людьми, яка обумовлена, окрім іншого, і можливостями звільнення від відбування покарання з випробуванням. Так, аналіз вироків, які були винесені у період з 01.01.2018 р. по 10.03.2019 р., показав, що з 26 засуджених 3 особи було засуджено по ч.1 ст.149 КК, 15 осіб – по ч.2 ст.149 КК, 8 осіб – за ч.3 ст.149 КК. До реального покарання було

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

засуджено 8 осіб, з яких 5 осіб – це жінки, засуджені за торгівлю власними малолітніми (у тому числі новонародженими) дітьми. Найбільш суворе покарання становило 10 років позбавлення волі з конфіскацією всього майна.

Відповідно, 18 осіб уклали угоди про визнання винуватості, на підставі яких суди призначали 5 років позбавлення волі зі звільненням від відбування покарання з випробуванням. До прикладу: особа засуджується за ч.2 ст.149 КК, кваліфікуючі ознаки – повторно, щодо кількох осіб, за попередньою змовою групою осіб. Укладається угода про визнання винуватості, вирок – 5 років позбавлення волі зі звільненням від відбування покарання з випробуванням.

Наведена судова практика дозволяє поставити питання:

або про перегляд санкцій у ст.149 КК, адже якщо суди так активно застосовують с.75 КК, це означає, що вони вбачають необґрунтоване завищення суворості кримінально-правового впливу і намагаються «скорегувати законодавця»;

або про уточнення ст.75 КК в частині обмеження її застосування по особливо тяжких злочинах, навіть у разі призначення покарання за нижню межею санкції, при застосуванні ст.69 КК.

Підбиваючи підсумок, доцільно зазначити, що міжнародні стандарти відіграють на сьогодні одну з визначальних ролей у розвитку національної кримінально-правової політики, особливо що стосується залучення у кримінальну активність юридичних осіб. На наш погляд, рекомендації міжнародних експертів не дають підстави вважати, що у сфері запобігання торгівлі людьми є необхідним таке широке застосування звільнення від відбування покарання, як це відбувається в Україні. Крім того, слід ставити питання про врахування соціально-психологічних особливостей жертв торгівлі людьми на рівні уточнення положень кримінально-правових норм.

Список використаних джерел

1. Борисов В.І., Фріс П.Л. Засади сучасної кримінально-правової політики України. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип.27. С.30-38.
2. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858 (дата звернення - 10.03.2019 р.)
3. Інформація з екрану. URL: <https://rm.coe.int/16805d58d2> (дата звернення - 11.03.2019 р.)
4. Експертами Ради Європи зазначено, що досвід України з протидії торгівлі людьми може бути прикладом для наслідування багатьма європейськими країнами. 16 травня 2016 р. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/10502.html?PrintVersion> (дата звернення - 11.03.2019 р.)
5. Інформація з екрану. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/11/22/7089707/> (дата звернення - 11.03.2019 р.)

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

6. Набор методических пособий по вопросам борьбы с торговлей людьми. Глобальная программа по борьбе с торговлей людьми / Управление ООН по наркотикам и преступности. Вена, Нью-Йорк, 2007. 277 с.

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ОКРЕМИХ КРАЇН СВІТУ

Острогляд О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

Гуркова А.В.,

кандидат юридичних наук

Університет Короля Данила

м.Івано-Франківськ, Україна

Серед злочинів, що викликають на сьогодні найбільше суспільне несприйняття, немає напевне такого як «торгівля людьми», що його ще іноді називають сучасне рабство. Зрозуміло, що Кримінальний кодекс містить статтю, що передбачає протидію такому виду злочинної діяльності.

За часів існування Кодексу 2001 року, дана стаття отримала вже третю редакцію.

Перша редакція, що була з часу вступу його до законної сили передбачала наступні назву і текст:

«Стаття 149. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини»

1. Продаж, інша оплатна передача людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі іншій особі (особам) з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці, - караються...

Друга редакція статті відбулася 2006 року Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією» і отримала наступний вираз:

«Стаття 149. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини»

1. Торгівля людьми або здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи, - караються...

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Крім того в цій статті з'явилася примітка з роз'ясненням термінів, що вживаються, а також особливостей застосування окремих форм.

Нині діюча редакція відбулася 2018 року Законом України «Про внесення зміни до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами» та має такий вигляд:

«Стаття 149. Торгівля людьми»

1. Торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію, - караються...

Максимальне покарання за цією статтею за наявності обтяжуючих обставин – 15 років позбавлення волі, мінімальне без таких – 3 роки позбавлення волі.

Як ми бачимо, удосконалення статті відбувається з метою охопити всі можливі прояви торгівлі людьми і це мало б мати в подальшому позитивний ефект.

Третя редакція відбулася на підставі Закону під назвою «Про внесення зміни до статті 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами». Таке формулювання, завжди наводить на думку подивитися, що робиться в цій сфері в найближчих сусідів та в країнах, які ми відносимо до розвинутих європейських демократій і які беремо за приклад. Варто чи ні це робити? Можливо спосіб визначення протидії торгівлі людьми в Україні також може бути прикладом?

Розпочнемо з країн, які колись мали з нами частину спільного минулого.

Кримінальний кодекс Республіки Білорусь містить статтю 181 «Торгівля людьми» з наступним формулюванням: Вербування, перевезення, передача, приховування або отримання людини з метою експлуатації, вчинені шляхом обману, або зловживання довірою, або з застосуванням насильства, безпечного для життя або здоров'я потерпілого, або з погрозою застосування такого насильства (торгівля людьми), – караються... Покарання, як і в Україні від 3 до 15 років, в залежності від наявних обтяжуючих обставин.

Формулювання цієї статті є близьким до другої редакції ККУ і є частково обмеженим стосовно способів вчинення торгівлі. Відмінним в подальшому викладі є використання в примітці терміну «рабство», що покликано охопити всі можливі прояви експлуатації, які не мають та й напевне не можуть мати чіткого викладу в диспозиції.

Кримінальний кодекс Республіки Молдова «Стаття 165. Торгівля людьми»:

(1)Вербування, перевезення, передача, приховування або одержання особи з її згоди або без такої з метою комерційної або некомерційної сексуальної експлуатації, експлуатації примусової праці або послуг, а також

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

жебратства, експлуатації у рабстві або в умовах схожих з рабством, використання у збройних конфліктах або злочинній діяльності, вилучення органів чи тканин, вчинені шляхом:

а) погрози застосування або застосування фізичного або насильства, що не небезпечним для життя і здоров'я особи, в тому числі шляхом викрадення, вилучення документів і утримання особи в підневільному стані з метою погашення встановленого в нерозумних межах боргу, а також погрози повідомлення конфіденційної інформації родині жертви або іншим особам, як фізичним, такі юридичним;

б) обману;

с) зловживання уразливістю становища або зловживання владою, дачі або прийняття платежів чи вигод для отримання згоди особи, яка контролює іншу особу, караються...

Покарання за такі дії встановлюється в межах від 5 до 20 років позбавлення волі. Цікавим моментом, на який варто звернути увагу в формулюванні цієї статті є те, що наявність чи відсутність згоди жодним чином не впливає на визнання таких дій злочином. І знову ж таки вживається термін «рабство».

Кримінальний кодекс Азербайджанської республіки: «Стаття 144-1. Торгівля людьми»:

144-1.1 Торгівля людьми, тобто вербування, отримання, утримання, приховування, перевезення, передача або прийняття особи з метою її експлуатації під загрозою застосування насильства або із застосуванням насильства, за допомогою погроз або інших засобів примусу, викрадення, шахрайства, обману, шляхом зловживання можливістю тиску або безпорадністю, або з наданням чи отриманням матеріальних та інших цінностей, привілеїв чи пільг для отримання згоди особи, яка здійснює контроль над іншою особою, - карається...

Покарання передбачається на строк від 5 до 15 років позбавлення волі. Формулювання статті подібне до викладеного в нашому законодавстві. Також присутня примітка з роз'ясненням термінології.

Кримінальний кодекс Республіки Казахстан «Стаття 128. Торгівля людьми»:

1. Купівля-продаж або укладення інших угод відносно особи, а рівно її експлуатація або вербування, перевезення, передача, переховування, отримання, а також вчинення інших діянь з метою експлуатації – карається...

Покарання за цієї статтею передбачається на строк від 3 до 15 років позбавлення волі. Формулювання статті фактично відображає зміст другої редакції ст. 149 ККУ.

Для прикладу можемо назвати кілька країн Європи, Кримінальні кодекси яких звичайно містять норми, що передбачають відповідальність за торгівлю людьми.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Кримінальний кодекс Французької республіки «Розділ 1 bis. Про використання людей»:

Ст. 225-4-1 (№ 2003-239, 18 березня 2003; № 2007-1631, 20 листопада 2007).- Використанням людей є діяння щодо обміну нагородами, чи будь-яких інших переваг та обіцянок отримати нагороду або переваги, транспортування, переведення, притулок.

Використання людей карається сімома роками тюремної о ув'язнення та штрафом у розмірі 150 000 Євро.

Максимальне покарання – довічне позбавлення волі!

В даному формулюванні акцент робиться на експлуатації, спосіб залучення до такої – фактично не має серйозного значення.

Кримінальний кодекс Королівства Іспанія «РОЗДІЛ VII-1.ПРО ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ» Стаття 177-1 містить наступне формулювання:

1. Карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років особа, яка займалася торгівлею людьми на території Іспанії, чи з території Іспанії, чи транзитом по території Іспанії чи коли територія Іспанії була цілком призначення, із застосуванням насилля, залякування чи обману, користуючись своїм переважним положенням або уразливим становищем потерпілого громадянина Іспанії чи іноземця здійснює його захват, перевозку, переміщення, утримання, отримання, розміщення з будь-якою з наступних цілей:

А) Примусова праця чи примусове надання послуг, рабство чи подібні до нього звичаї, підневільна праця або примусове жебрацтво.

Б) Сексуальна експлуатація, включаючи порнобізнес.

В) Вилучення органів.

Цікавим для українського законодавства є передбачене в формулюванні цієї статті звільнення від кримінальної відповідальності жертви торгівлі людьми, які вона вчинила в умовах експлуатації за дотримання певних умов, що звичайно значно полегшує розкриття такої діяльності.

Короткий висновок. Всі наведені кримінальні кодекси передбачають відповідальність за торгівлю людьми, більшість з них оперує поняттям рабство, щоб охопити всі можливі прояви експлуатації, які можуть з'явитися в майбутньому, цікавим для запозичення може бути приклад спеціального звільнення від кримінальної відповідальності.

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

Пашков В.М.,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного,
господарського та фінансового права
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Полтава, Україна*

Якщо досліджувати окремі види медичних послуг, зокрема, при здійсненні трансплантації, то відразу стає помітною класична суперечність щодо пріоритетності публічних та приватних інтересів. Підвищена увага суспільства до цього питання, а також безліч проблем, що виникають останнім часом, потребують переосмислення багатьох теоретико-правових розробок у цій сфері, яка, в окремих випадках, має відношення і до торгівлі людьми.

Трансплантація органів, перш за все, стосується проблем життя та здоров'я громадян. Однак, доступ пацієнтів до трансплантації органів залежить від ситуації в країні і частково визначається вартістю медичної допомоги, рівнем технічних можливостей і, найголовніше, наявністю органів. Брак анатомічних матеріалів людини є практично універсальною проблемою. Навіть в розвинутих країнах, де рівень донорства органів, як правило, вище ніж в інших країнах, все одно система охорони здоров'я не може задовольнити зростаючий попит. Наприклад, у звіті Organs Watch (США), некомерційна організація, яка відстежує глобальну торгівлю органами, зазначено, що основними країнами-імпортерами анатомічних матеріалів людини є такі країни, як Австралія, Канада, Ізраїль, Японія, Оман, Саудівська Аравія і США [1]. Цікаво те, що у більшості з перелічених країн, а саме, в США, Великобританії, Японії тощо з правової точки зору, має місце так звана презумпція незгоди. Вона передбачає прижиттєве розпорядження донора або згоду членів його сім'ї після його смерті. Зазначена правова конструкція забору органів має місце і в Україні. Більш того, досвід США і Ізраїлю окремими дослідниками приводився як позитивний [2]. І дійсно, в США офіційно щороку виконується близько 23 тис. пересадок органів, з них близько 18 тис. – трупних і близько 5 тис. від родинних донорів [3, с. 109]. Тобто, попит на пересадку органів, особливо нирок, дуже високий, на сьогодні 123000 чоловік знаходяться в списку реципієнтів, з них кожен день, середньому помирає 25 чоловік. І їм байдуже законним, чи незаконним способом придбанні анатомічні матеріали людини [4].

Несвоєчасність «поставок» анатомічних матеріалів людини призвела до розвитку міжнародної торгівлі цими матеріалами, що сприяє розвитку так званого «трансплантаційного туризму». І цей вид туризму пов'язаний не лише з виїздом потенційних реципієнтів, а і вивозом потенційних донорів з метою

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

вилучення їх анатомічних матеріалів за допомогою комерційних угод. Як наслідок, Резолюція ВООЗ (WHA57.18), закликає держав-членів «вжити заходів для захисту найбільш вразливих груп від «трансплантаційного туризму і продажу тканин і органів» [5]. «Трансплантаційний туризм» включає в себе не тільки покупку і продаж органів, а й інші елементи, пов'язані з комерціалізацією трансплантації органів. Міжнародне переміщення потенційних реципієнтів часто організують посередники і постачальниками медичних послуг [6]. Як наслідок, окремі правознавці пропонують притягувати до відповідальності не лише за незаконну трансплантацію, а і за організацію та участь у трансплантаційному туризмі [7]. Закордонні дослідники, взагалі вважають, що лікуючий лікар повинен повідомляти правоохоронні органи, про випадки проведення їх постійними пацієнтами трансплантації поза офіційними медичними закладами [8].

Якщо брати до уваги Стамбульську декларацію про трансплантаційний туризм та торгівлю органами, що прийнята TTS та ISN в редакції 2018 року, поняття «торгівля людьми з метою вилучення органів» [9] надане згідно з уточненнями викладеними в Протоколі про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 року [10] – це вербування, перевезення, передача, прийом або утримання людей за допомогою погроз або сили, або інших форм примусу, або викрадення, або шахрайства, або обману, або зловживання владою, або використання уразливості, або надання або отримання платежів або пільг для отримання згоди особи, яка має контроль над іншою особою, з метою видалення органів у останнього.

Проте поняття «торгівля органами», що запозичене з Конвенції проти торгівлі органами Ради Європи (2015) [11], має на увазі будь-який з наступних видів діяльності: 1) видалення органів у живих або померлих донорів без має правову силу згоди або дозволу або в обмін на отримання фінансової вигоди (або на порівнянню переваги) для донора і / або третьої особи; 2) будь-які перевезення, маніпуляції, трансплантація або інше використання органів, отриманих таким шляхом; 3) пропозиція будь-якої неправомірної переваги фахівця в галузі охорони здоров'я, державній посадовій особі чи працівникові приватної організації з метою полегшення можливості або здійснення вилучення або використання органів без правових підстав або запит такого переваги; 4) агітація або вербування донорів або реципієнтів з метою отримання фінансової вигоди або порівнянню переваги; 5) спроби здійснення, сприяння або підбурювання до вчинення будь-якого з перерахованих вище дій.

Сама вищезазначена Конвенція закликає уряди визнати кримінальним злочином незаконне вилучення людських органів у живих або померлих донорів: 1) якщо видалення здійснюється без вільного, усвідомленої і конкретної згоди живого або померлого донора, або, в разі померлого донора, без дозволу, дозволеного відповідно до її внутрішнього законодавства; 2) де в

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

обмін на вилучення органів живої донор або третя особа отримує фінансову вигоду або порівнянне перевага; 3) де в обмін на вилучення органів у померлого донора третя сторона отримує фінансову вигоду або порівнянне перевага.

На жаль діюче законодавство України, зокрема, Закон України «Про протидію торгівлі людьми» не чітко співвідносить поняття «торгівля людьми» та «незаконна трансплантація», як це вимагає, наприклад, Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 року [10]. Кримінальний кодекс України в ст. 143 передбачає відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини, однією з форм якого є незаконна торгівля анатомічними матеріалами людини. Крім того, в ст. 149 КК України «Торгівля людьми» встановлює, що така торгівля може здійснюватися з метою вилучення органів. Разом із тим, за незаконну торгівлю анатомічними матеріалами людини (ч. 4 ст. 143 КК України) встановлена менш сувора відповідальність, ніж за торгівлю людьми (ст. 149 КК України), що не є обґрунтованим.

Європейські колеги також визначають, що досі міжнародне експертне співтовариство не досягло консенсусу щодо визначення та взаємозв'язку таких явищ як «торгівля людьми з метою трансплантації органів» та «незаконна торгівля людськими органами, тканинами та клітинами». Обидва явища знаходяться в сфері добре організованих злочинних мереж, в яких співпрацюють туристичні агентства, приватні клініки, медичні працівники, люди, які залучають жертв та інші [12].

А в Україні повільна регламентація правовідносин при здійсненні трансплантації взагалі негативно впливає на практику правозастосування.

Список використаних джерел

1. Scheper-Hughes N. Prime numbers: organs without borders. Foreign Policy. 2005. P. 29 – 31
2. Пашков В.М. Трансплантація органів померлої людини: господарсько-правова регламентація. Медичне право. 2014. №1(13). С. 33 – 42
3. Стеценко С.Г. Медичне право України (правові засади трансплантації органів і тканин людини) : [монографія] / С.Г. Стеценко, О.Г. Пеллагеша. – К.: Атіка, 2013. – 144 с.
4. PHILIP PERRY. What you need to know about human organ trafficking. BIG THINK. 25 April, 2016. URL: <https://bigthink.com/philip-perry/what-you-need-to-know-about-human-organ-trafficking> (12.03.2019 p.)
5. Human organ and tissue transplantation. FIFTY-SEVENTH WORLD HEALTH ASSEMBLY. WHA57.18. URL: https://www.who.int/transplantation/en/A57_R18-en.pdf (12.03.2019 p.)

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

6. The state of the international organ trade: a provisional picture based on integration of available information. Bulletin of the World Health Organization. URL: <https://www.who.int/bulletin/volumes/85/12/06-039370/en/> (12.03.2019 p.)

7. Vitaliy M. Pashkov, Iryna A. Golovanova, Petro P. Noha. Principle of serviceability and gratuitousness in transplantation? *Wiadomości Lekarskie* 2016, tom LXIX, nr 3 (cz. II). S. 565 – 568

8. Timothy Caulfield, Wilma Duijst, Mike Bos, Iris Chassis, Igor Codreanu, Gabriel Danovitch, John Gill, Ninoslav Ivanovski, Milbert Shin. Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal and the Ethical and Legal Obligations of Healthcare Providers. *Transplant Direct*. 2016 Feb; 2(2). URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4946496/> (12.03.2019 p.)

9. THE DECLARATION OF ISTANBUL ON ORGAN TRAFFICKING AND TRANSPLANT TOURISM (2018 Edition). URL: <http://www.declarationofistanbul.org/images/Policy Documents/2018 Ed Do/2018 Edition of the Declaration of Istanbul Final.pdf> (12.03.2019 p.)

10. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 55/25 of 15 November 2000. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx> (12.03.2019 p.)

11. Details of Treaty No.216. Council of Europe Convention against Trafficking in Human Organs. Santiago de Compostela, 25/03/2015 - Treaty open for signature by the member States, the European Union, the non-member States which enjoy observer status with the Council of Europe, and by other non-member States. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/216/> (12.03.2019 p.)

12. TRAFFICKING IN HUMAN ORGANS, TISSUES AND BLOOD. URL: [http://www.vlada.si/en/projects/fight against trafficking in persons/combating trafficking in human beings/trafficking in human beings/trafficking in human organs tissues and blood/](http://www.vlada.si/en/projects/fight%20against%20trafficking%20in%20persons/combating%20trafficking%20in%20human%20beings/trafficking%20in%20human%20beings/trafficking%20in%20human%20organs%20tissues%20and%20blood/) (12.03.2019 p.)

**ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА ЇХ НАСЛІДКИ НА МІГРАЦІЙНІ
ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ**

Перцович Т.О.,

викладач

Університет Короля Данила

м. Івано-Франківськ, Україна

Сьогодні небаченої інтенсивності набули в умовах глобалізації міжнародні міграції. Поряд із рухом товарів, капіталів, інформації переміщення населення є однією з найтипівіших характеристик сучасного світу. Дедалі більше людей, які народилися в одній країні, працюють, навчаються або мають бізнес в іншій. Вони привносять з собою культурні особливості батьківщини, набувають досвіду інших народів, що збагачує, відкриває нові можливості для країн їх походження, й призначення мігрантів, а головне – самих мігрантів, їхніх сімей. За висловом Пітера Сазерленда, спеціального представника Генсека ООН з міграції в 2006–2017 рр., жодна інша сила – ані торгівля, ані фінансові потоки – не має такого потенціалу для позитивного і суттєвого перетворення життя людей, як міграція. Дедалі більше вона відіграє роль потужного локомотива світового розвитку [6, с. 6].

Міграція населення – це переміщення людей, етносів, їхніх частин або окремих представників, пов'язане зі зміною постійного місця проживання або з поверненням до нього [4, с. 385]. XXI століття інколи називають століттям міграції. Міграційні переміщення, масштаби яких постійно зростають, а напрями і склад урізноманітнюються, перетворилися на помітний чинник розвитку глобалізованого світу. Вони чинять значний вплив на кількісний та якісний склад населення, економіку, політику, культуру [6, с. 9]. Міграційні процеси відбуваються по всьому світі та мають багатовекторну спрямованість. Вони представляють собою рух працездатного населення на міждержавному рівні. Такий вид міграції потребує широкого вивчення та повинен мати високий інтерес як зі сторони країни, з якої мігрує конкретна особа, так і зі сторони держави, в яку мігрує дана особа. Отже, поняття «міграції» можна розглядати як еміграцію – виїзд із країни людей та імміграцію – виїзд у країну певного контингенту людей [1, с. 150].

Проблематику міграційних процесів досліджують такі вітчизняні науковці: як Е. Лібанова, О. Малиновська, В. Олефір, О. Позняк, Ю. Римаренко та багато інших [2, с. 8]. В науковій літературі існує різноманітна класифікація чинників, серед яких економічні, соціальні, політичні, демографічні, етнічні, освітні, військові, екологічні, морально-психологічні та інші фактори, але ці чинники часто взаємозалежні і діють одночасно.

Міграція в сучасній Україні є важливою державною проблемою. Сьогодні точною чисельності українців, які виїхали за кордон, не знає ніхто. Як стверджує голова Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування В.

Воскобойник, нині люди, їдучи на заробітки, не знімаються з обліку тут і не стають на облік там. Тому 10 мільйонів — цілком реалістична цифра [3, с. 3]. Близько 80 % трудових мігрантів працюють за кордоном нелегально. За даними статистичних опитувань, наші мігранти мають досить високий освітній рівень, 75 % з них мають вищу чи незакінчену вищу освіту. Більшість українських заробітчанин — люди працездатного віку від 20 до 50 років, які покинули країну ще в 90-тих роках минулого століття, четверта хвиля міграції [5, с. 53]. Також прийшов час виокремити нову, п'яту хвилю української еміграції, яка розпочалася з 2014 року. У США, Канаді, Великій Британії, країнах Євросоюзу за останні роки спостерігають прилив молоді віком від 20 до 30 років. Цих емігрантів не можна порівняти із попередніми поколіннями. По-перше, такі молоді українські емігранти — не заробітчани. По-друге вони відкривають свої стартапи у Техасі чи благодійні організації у Франції, не тікають від злиднів на батьківщині, не «шукають кращої долі» за океаном. Вони освічені, вільно говорять англійською й іншими іноземними мовами, це молоді професіонали. Еміграція — їхній свідомий вибір, адже «там» простіше здійснити свою мрію.

Великою проблемою залишається агресивна міжнародна політика Росії (окупація АР Криму, проведення АТО на сході України, а далі Операція Об'єднаних Сил). Тому негативні соціально-політичні й економічні процеси в українському суспільстві призвели до зниження соціально-економічного розвитку країни в цілому. Серед важливих причин сучасної еміграції населення України можна виділити наступні:

1. Збільшення різниці в економічному розвитку та демографічних тенденціях між країнами.
2. Покращення в комунікаціях та транспортній галузі між країнами.
3. Економічна криза, яка охопила майже всі галузі господарства України.
4. Високий рівень безробіття в Україні.
5. Значне скорочення деяких галузей виробництва.
6. Економічна нерозвиненість окремих регіонів (захід України).
7. Матеріальні проблеми і складність їх вирішення в Україні.
8. Дискомфорт від загальної нестабільності в країні.
9. Поширення корупції в державі.
10. Відсутність можливостей для розвитку та самореалізації.
11. Незахищеність від зловживань владних структур [4, с. 35].

Отже, досліджуючи чинники впливу на міграцію населення можна ствердити, що за часи незалежності України населення держави суттєво скоротилося. За попередніми даними Державної служби статистики України кількість наявного населення України (без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя). Розрахунки (оцінки) чисельності населення здійснено на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання) на кінець 2016 року становила близько 42,584 млн. осіб [7, с. 84].

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Наслідки міжнародної міграції мають як позитивні, так і негативні сторони. Кожна держава сама оцінює наслідки для своєї країни, але можна виділити основні, які притаманні практично для всіх [8, с. 221].

Так, країни-імпортери трудових ресурсів отримують наступні позитивні наслідки:

- країни отримали дешеvu, молоду робочу силу;
- країни отримали готових спеціалістів;
- у таких країнах прискорюється економічне зростання, зростає державний бюджет.

Виграш країни - експортера трудових ресурсів полягає у наступному:

- отримують валютні перекази іммігрантів своїм сім'ям (осідає в банках валюта);
- експорт трудових ресурсів ослаблює проблему безробіття;
- підвищується кваліфікація іммігрантів, які повернулись назад.

Негативні наслідки міграції для країн-імпортерів:

- виникнення додаткових проблем, пов'язаних з соціальним захистом іммігрантів;
- відтік національної валюти у формі вивозу чи переказу. Основною валютою, якою проводиться оплата є Американський долар та Євро;
- втрата виучених дешевих спеціалістів-іммігрантів, при їх поверненні на батьківщину.

Негативні наслідки міграції для країн-експортерів:

- втрата висококваліфікованих підготовлених спеціалістів, так званий "відтік розумів". Глобальна проблема малорозвинутих країн;
- додаткові витрати з бюджету на підготовку нових спеціалістів. З «відтоком розумів» країна опиняється в ситуації, коли відсутні відповідні кадри і постає питання про їх підготовку;
- виникнення тенденції до спаду темпів економічного зростання. З відтоком розумних людей значних проблем отримує економіка держави.

Отже, в Україні з кожним роком зростає чисельність мігрантів. На 1 січня 2017 року кількість працюючих і тих, хто навчається за кордоном, досягла 10 мільйонів осіб. І це в основному люди працездатного віку. Кількість мігрантів, які вирішили не повертатись в Україну, майже вдвічі вища серед людей віком 18— 29 років (таких 30 %), віком 45—65 років — 16 %. Сьогодні Україна є світовим донором робочої сили, проте вона не має чіткої державної політики стосовно мігрантів. Урахування цих результатів може служити підставою для розробки цільових регіональних програм зайнятості і соціально-економічного регулювання руху незайнятої робочої сили. Соціально-економічний розвиток України викликає потребу опрацювати концептуальні питання активної політики зайнятості працездатного населення, а також підходів до проблеми розміщення продуктивних сил. Саме тому в тісному зв'язку повинні працювати відповідні служби та відділи держав імпортерів та держав-експортерів та підключати зі

сторони нейтральну організацію – Міжнародну організацію праці, яка виходить посередником між ними.

Список використаних джерел

1. Боган І.П. Глобальна економіка: підручник. І.П. Боган, І.Р. Михасюк. К.: Знання, 2007. С. 350.
2. Буряченко А.Є. Волатильність економічного розвитку регіону від впливу внутрішніх та зовнішніх міграційних процесів А. Буряченко. Ринок цінних паперів України. 2012. № 1–2. С. 15–22. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
3. Васюнець Н. Л. Уже 10 000 000. Н. Васюнець. Експрес. 2017. Випуск № 45. С. 1, 3.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Е 45 Т.2. Редкол.: С.В. Мочерний (від. ред.) та ін.. К.: Видавничий центр «Академія», 2001. С. 848
5. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. (колектив авторів) за ред. чл.-кор. НАНУ, д-р екон. наук, проф. Е.М. Лібанової. К. : Вид-во Укр. центру соціальних реформ, 2006. С. 138.
6. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. О.А. Малиновська. – К. : НІСД, 2018. С. 472.
7. Міграційний профіль України. Міграційна служба України. 2016. URL: <http://www.mig.profil.ua>
8. Ринок праці та соціальний захист: Навч. посіб. із соц. політики. Е.М. Лібанова, О.І. Палій. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. С. 491.

ЗДОБУТКИ ТА НЕБЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З НЕЗАКОННОЮ МІГРАЦІЄЮ І ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Радутний О.Е.,

*доктор філософії (Ph.D.) в галузі права, доцент, доцент кафедри
кримінального права № 1 Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ідентифікатор ORCIDorcid.org/0000-0002-6521-3977

Researcher ID: E-6683-2015

м. Харків, Україна

Науково-технічний прогрес завжди викликає і захоплення, і сумніви. З появою онлайн-сервісів Uber та Lyft власники ліцензій для жовтих кебів-таксі у Нью-Йорку почали втрачати засоби для існування та, навіть, вчинювати демонстративні самогубства у зв'язку з цим[1]. Приблизно так само негативно колись реагували прибічники гужового транспорту на появу автомобіля та паровозу, а сучасні юристи будуть приголомшені змінам на ринку правничої професії через розповсюдження штучного інтелекту: юридична фірма Baker&Hostetler звільнила майже п'ятдесят юристів, що опікувалися справами

про банкрутство, та прийняла на роботу штучний інтелект ROSS розробки компанії IBM[2], вчені з Університетського коледжу Лондона і Університету Шеффільда створили «комп'ютерного суддю», який передбачає рішення ЄСПЛ з точністю до 79% фактичного результату[3], у змаганнях між юристами лондонських фірм зі штучним інтелектом Case Cruncher Alpha у розв'язанні справ про виплату страхових відшкодувань переміг останній(точність прогнозу Case Cruncher Alpha склала 86,6%, практикуючих юристів – 66,3%)[4], робот-юрист на ім'я DoNotPay допомагає користувачам з Сіетла оскаржувати штрафи за паркування[5], подібні йому алгоритми Open Data Bot, Smart Doc, Patent Bot, Gobseck Bot, Oblava Bot поступово перебирають на себе виконання інших завдань.

В сфері протидії злочинам, які пов'язані з незаконною міграцією і торгівлею людьми, теж покладають надії на досягнення науково-технічного прогресу, як то обробка будь-якого документу за допомогою технології оптичного розпізнавання символів OCR (OpticalCharacterRecognition) на базі нейронних мереж (аналіз тексту, ідентифікація паспорту або інших документів, автоматичне прочитання банківських карт, автозаповнення даних, перевірка даних про особу тощо), миттєве біометричне розпізнавання обличчя та відбитків папілярних узорів, що має наслідком впізнання певних осіб незалежного від того, яких вони зазнали природних або штучних змін. В якості експерименту на кордонах Угорщини, Латвії та Греції проходить випробування система штучного інтелекту iBorder Ctrl, що збирає дані, які виходять з межі звичайної біометрії та звертає увагу на поведінкові ознаки обману[6]. Сортування величезного обсягу інформації, в тому числі масивів Big Data, дозволяє виявити відносно поширені шаблони злочинної поведінки та моделювати на їх підставі нові її різновиди. Акустична система датчиків та камер ShotSpotter дозволяє за звуками пострілу з вогнепальної зброї встановити точне місце її застосування у всіх випадках відсутності або невпевненості повідомлень з боку очевидців[7]. Міські системи безпеки ізраїльської фірми Cortica [8] дозволяють на підставі даних з камер спостереження та безпілотників керувати дорожнім трафіком, міською безпекою, здійснювати охорону та відшукувати певні об'єкти. Інженери з Масачусетського технологічного інституту навчили штучний інтелект розпізнавати об'єкти за їх описом[9]. Розроблено алгоритм, який дозволяє на підставі аналізу рухів очей з'ясувати наскільки людина є товариською, совісною та допитливою[10].

Але всі досягнення науково-технічного прогресу можуть бути використані з метою спричинення певної шкоди охоронюваним суспільним відносинам: 1) полегшення вчинення традиційних злочинів; 2) вчинення раніше невідомих суспільно небезпечних посягань; 3) протиправний вплив на осіб, які використовують штучний інтелект, або імплантати на його базі для покращення своїх когнітивних та(або) фізичних здібностей; 4) поступове згортання демократії під гаслами контролю над злочинністю та боротьби з нею.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Потужні злочинні угруповування та окремі правопорушники інвестують значні зусилля і кошти у розробку дронів, сучасних приладів для оптичного розпізнавання символів, обличч та об'єктів, збирання біометричних та інших даних, сортування величезного обсягу інформації. Google постійно підслуховує розмови, зберігає їх на своїх серверах та надає іншу інформацію (геолокація переміщень смартфона, запити в мережі Інтернет, завантажені сторінки та сайти тощо) в обробку штучному інтелекту [11]. Компанія запевняє, що використовує всі отримані дані тільки на користь споживачів. Але зазначена інформація може потрапити до зловмисників, може бути використана будь-яким чином, в тому числі владними структурами.

Тому не менш небезпечною є можливість поступового згорання демократії там, де вона є, а також підсилення тоталітарних тенденцій під гаслами боротьби з тероризмом, національною та міжнародною злочинністю, в тому числі зі злочинами, які пов'язані з незаконною міграцією і торгівлею людьми.

Так, в Казахстані зобов'язали всіх користувачів смартфонів, планшетів, розумних годинників, ноутбуків та інших електронних приладів зареєструвати ІМЕІ-коди цих пристроїв та пов'язати їх з індивідуальним ідентифікаційним кодом фізичної особи або бізнес-ідентифікаційним номером суб'єкта господарювання. Порушникам наказу загрожує як мінімум відключення, повідомляє DeutscheWelle [12]. Електронний пристрій Kindle від Amazon для читання цифрових книг здатний збирати дані про своїх користувачів. Біометричні пристрої під керуванням штучного інтелекту, біонічні органи і нанороботи для відстеження стану здоров'я та його захисту можуть бути використані у протилежному напрямку – для контролю, маніпулювання та нанесення шкоди.

В Китаї вводять індивідуальний рейтинг довіри для кожної фізичної та юридичної особи (звичайно, крім державних), який стане обов'язковим з 2020 року [13]. Він буде розраховуватися на підставі численних факторів та ознак: 1) кредитна історія, відсутність заборгованості, в тому числі за комунальними витратами; 2) старанність; 3) персональні дані; 4) поведінка, в тому числі на підставі даних відеоспостереження, та вподобання; 5) коло оточення, відносини з іншими суб'єктами взаємодії тощо. Особи з високим рейтингом отримують соціальні та інші переваги (отримання кредиту, оренда авто без застави, укладання шлюбу тощо). Уряд пропонує надати підкоренню вигляд гри з нарахуванням певних винагород. Прогнозується поява консультантів з питань репутації. Втім, дружба з особою з низьким рейтингом може негативно вплинути на обох. Особи з низьким рейтингом будуть позбавлені можливості обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, отримувати певну освіту, швидкість Інтернету для них може бути обмежена тощо.

Слід погодитися з позицією колективу колег-науковців про те, що сучасне покоління користувачів застосовує нові інформаційні технології для створення альтернативного світу, який живе за своїми законами і ховає індивідуальний простір за криптографічною завісою [14, с. 6]. Але саме ці технології збільшують

вразливість звичайної людини, утворюють технічні можливості влади із тотального стеження за людьми, розхитують гарантії свободи волевиявлення, вільного критичного доступу до інформації.

Ендрю Фергюсон (Andrew Guthrie Ferguson) у дослідженні «The Rise of Big Data Policing: Surveillance, Race, and the Future of Law Enforcement» («Підйом адміністрування великим даними з боку поліції») [15] зазначає, що алгоритми, які використовуються поліцією США для автоматичного обчислення ризиків при прийнятті рішень щодо арешту та суддями для визначення умов звільнення під заставу, містять фактори соціально-економічної дискримінації, недооцінюють здатність людини контролювати власне життя всупереч принципу поваги до особистої автономії. Вони є упередженими за расою, віком, статтю та рівнем доходів. Крім того, зазначені алгоритми є непрозорими. Тому замість очікуваного позитивного ефекту вони здебільше наносять шкоду. Так само О.О. Золотар [16] застерігає від потрапляння до електронного або кібернетичного рабства, цифрової диктатури.

Завдання права полягає не в забороні того, що неможливо заборонити (штучний інтелект, нейронні мережі, вдосконалення біологічних та когнітивних можливостей людини, блокчейн, криптовалюти та науково-технічний прогрес у цілому), а у виваженому регулюванні, контролі та формулюванні вірного напрямку розвитку.

Список використаних джерел

1. Taxi drivers blame ride-sharing services for cabbie suicides / News12 Brooklyn, Mar 29, 2018 // [Electronic resource] – Mode of access : <http://brooklyn.news12.com/story/37831933/taxi-drivers-blame-ride-sharing-services-for-cabbie-suicides> – Title from the screen. *Ком П.* Конкуренция с толкает таксистов на самоубийство / USA.One, Новости США на русском языке, 29.03.2018 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://usa.one/2018/03/konkurenciya-s-uber-i-lyft-tolkaet-taksistov-na-samoubijstvo/> – Заголовок з екрану.
2. *Фурман І.М.* IBM внедрила юриста с искусственным интеллектом «Росс», который в полную силу уже работает в одной из известных юркомпаний в США // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://protokol.com.ua/ua/yurist_s_iskusstvennim_intellektom_ross_bil_nanyat_na_svoyu_pervuyu_yurfirmu/ – Заголовок з екрану.
3. *Sarah Knapton.* Artificially intelligent ‘judge’ developed which can predict court verdicts with 79 per cent accuracy // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/science/2016/10/23/artificially-intelligent-judge-developed-which-can-predict-court/> – Title from the screen.
4. *Rory Cellan-Jones.* The robot lawyers are here – and they’re winning // [Electronic resource] – Mode of access : <http://www.bbc.com/news/technology-41829534> – Title from the screen.

5. DoNotPay // [Electronic resource] – Mode of access :<https://donotpay-search-master.herokuapp.com/>– Title from the screen.
6. *HeavenDouglas*. An AI lie detector will interrogate travellers at some EU borders/ *NewScientist*, Oct 31, 2018 // [Electronic resource] – Mode of access : <https://www.newscientist.com/article/mg24032023-400-an-ai-lie-detector-will-interrogate-travellers-at-some-eu-borders/> – Title from the screen.
7. ShotSpotter – Making cities & campuses safer. The Leader in Gunshot Detection, Location and Forensic Analysis // [Electronic resource] – Mode of access : <https://www.shotspotter.com/> – Title from the screen.
8. Cortica – Powering the Future with Autonomous AI // [Electronic resource] – Mode of access : <https://www.cortica.com/> – Title from the screen.
9. *Matheson Rob*. Machine-learning system tackles speech and object recognition, all at once. Model learns to pick out objects within an image, using spoken descriptions / Massachusetts Institute of Technology, MIT News Office, September 18, 2018 // [Electronic resource] – Mode of access : <http://news.mit.edu/machine-learning-image-object-recognition-0918/> – Title from the screen.
10. *Hoppe S., Loetscher T., Morey S.A., Bulling A.* Eye Movements During Everyday Behavior Predict Personality Traits / *Frontiers in Human Neuroscience*, April 13, 2018 // [Electronic resource] – Mode of access : <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnhum.2018.00105/full/> – Title from the screen.
11. Google постійно підслухиває вас через мікрофон. Вот как найти эти записи / *Вести-UA.NET*, 13.01.2019 // [Електронний ресурс] – Режим доступу :<https://vesti-ua.net/novosti/tehnologii/93218-google-postoyanno-podslushivaet-vas-cherez-mikrofon-vot-kak-nayti-eti-zapisi.html/>– Заголовок з екрану.
12. *Вайсконф А.* Для чего в Казахстане регистрируют все смартфоны и планшеты / *DeutscheWelle*, 04.12.2018 // [Електронний ресурс] – Режим доступу :<https://www.dw.com/ru/для-чего-в-казахстане-регистрируют-все-смартфоны-и-планшеты/a-46553251/>– Заголовок з екрану.
13. *Rachel Botsman*. Big data meets Big Brother as China moves to rate its citizens // [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.wired.co.uk/article/chinese-government-social-credit-score-privacy-invasion> – Title from the screen.
14. ІТ-право: поняття та сутність: монографія / За ред. О.І. Харитонової, Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2017. – 316 с.
15. Ferguson, Andrew Guthrie. (2017). *The Rise of Big Data Policing: Surveillance, Race, and the Future of Law Enforcement*. NewYorkUniversityPress, October 3, 2017. – 272 p.// [Electronic resource] – Mode of access : https://books.google.com.ua/books/about/The_Rise_of_Big_Data_Policing.html?id=-IPOAQAACAAJ&redir_esc=y / – Title from the screen.
16. Золотар, О.О. (2017). Електронна демократія і цифрова диктатура // *Інформація і право: науковий журнал* / редкол.: В.Г. Пилипчук та ін. – К.:

Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2017. – № 4 (23). – 164 с. – с. 16 – 25

**ВПЛИВ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ ЧИННИКІВ
НА ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ**

Розумович Н.Ф.,

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університет Короля Данила
м.Івано-Франківськ, Україна*

Торгівля людьми на сьогоднішній день є однією з гострих проблем для кожної країни. Вона відноситься до різних групи населення і охоплює широке коло галузей протиправної діяльності. Слід відмітити, що за різними оцінками від 1,5 до 3 мільйонів осіб здійснюють трудові поїздки за кордон, більша частина яких не має дозволу на проживання або працевлаштування. І як наслідок – мігранти потрапляють до тенет торговців людьми. Більшість людей, які мігрують за певних обставин за кордон, потрапляють до так званого «трудоного» рабства у різних сферах.

На торгівлю людьми в Україні є впливають як внутрішні, так і зовнішні чинники.

Таблиця 1 – Характеристика чинників торгівлі людьми

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники
1	2
Економічне становище	Позитивні: вигідне географічне положення України; відкриття кордонів та падіння «залізної завіси»; спрощення можливості для українських громадян подорожувати по світу у пошуках розваг, навчання та праці
Інформаційні чинники	Негативні: інтернаціоналізація тіньової економіки; зростання різниці між багатими та бідними державами; попит на низькооплачувану та неофіційну працю; брак можливостей легального працевлаштування за кордоном для громадян України; формування міжнародних кримінальних об'єднань; корумпованість працівників державних органів; лояльне законодавство до занять проституцією в багатьох країнах світу
Правові чинники	
Насильство	
Психологічні чинники	

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Зазначимо, що на першому місці серед внутрішніх чинників стоїть скрутне економічне становище, а саме економічна нестабільність у державі; наявність тіньової економіки; деформація у сфері розподілу благ; порушення принципів соціальної справедливості; соціальна нерівність у країні; високий рівень безробіття; обмеженість можливостей працевлаштування; низький рівень матеріальних доходів та життя більшої частини населення, насамперед молоді; несприятливі побутові умови; матеріальна заінтересованість. Ситуація у даному випадку ускладнюється не тільки кризовим станом української економіки, але й тим, що процес міграції криміналізується, оскільки дешева робоча сила українських громадян складає основи надприбутків, як в Україні так і за її межами.

До другої групи внутрішніх чинників відносяться інформаційні. Негативну роль у поширенні в Україні злочину «торгівля людьми» відіграє погана обізнаність українських громадян щодо можливостей нелегального працевлаштування, публікації багатообіцяючої реклами в пресі, а також «агітація»; низька обізнаність щодо прав людини; соціальні стереотипи виховання. Низький рівень життя та високий рівень безробіття серед населення штовхає їх на пошук роботи далеко від дому. Очевидно, бажання населення формуються не на основі реальних знань про можливості та умови праці, а більше під впливом сторонніх знань та бажань покращити рівень свого життя.

До правових чинників можна віднести відсутність працюючої системи з одного боку, захисту потерпілих, недостатню захищеність українських громадян від рук торговців живим товаром як в Україні, так і за її межами, а з другого – покарання злочинців. Якщо 5–10 років тому основним чинником було безробіття, то сьогодні причиною бідності є не стільки безробіття як таке, скільки дуже низький поріг заробітної плати, що межує з бідністю (навіть за висококваліфіковану працю лікарів, медичних працівників, учителів, серед яких абсолютна більшість – жінки). Хоч випадки експлуатації людей та торгівлі ними не вичерпуються виключно зuboжінням та відчуттям безвиході, вони є, безперечно, найбільш сприятливими для торгівлі людьми чинниками. Хоча українське законодавство передбачає досить суворе покарання за торгівлю людьми, однак, зважаючи на те, що залишається мотивація у людей для виїзду за кордон і високі прибутки, у тих хто вивозить, найближчим часом змін не буде.

Важливими, але мало дослідженими є психологічні чинники: кризовий етап, в якому знаходяться наші громадяни, призвів і до зменшення самозахисту, погіршення психологічного стану, девальвація моральних цінностей значної частини населення та їхня деформація, що обумовлюється низкою причин: неблагополуччя у родині; бездоглядність або надмірно жорсткий контроль, який провокує протест, незалежно від статків родини; порушення емоційних контактів з членами родини; недоліки статево-рольового виховання; несформованість позитивного образу «Я»; система цінностей у сім'ї;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

відсутність стійких моральних принципів; бажання ствердитися за рахунок інших; кризовий стан, уякому знаходяться українські громадяни, що призвів до зниження самозахисту, погіршення психологічного самопочуття людей. За принципом «вже гірше не буде», «мене це не торкнеться» люди погоджуються на різні авантюрні пропозиції, навіть не думаючи про наслідки.

Ще одним фактором, що сприяє розвитку торгівлі людьми є насильство, зокрема, домашнє. Насильство нерідко стає передумовою, причиною, несвідомим поштовхом, що спонукає шукати щастя і заробітку якомога далі від дому. Коли людина страждає від психологічного або, навіть, фізичного насильства, вона не буде довго міркувати над пропозиціями посередників. Навпаки, колирідні готові в будь-яку хвилину прийти на допомогу, людям вдавалося звільнитися з рук работоргівців.

Найбільш вразливі до торгівлі людьми категорії населення:

- жінки у віці 18-26 років, у першу чергу незаміжні (вразливі до сексуальної експлуатації);
- чоловіки у віці 25-60 років, у першу чергу одружені (вразливі до трудової експлуатації);
- діти у віці 13-18 років, у першу чергу дівчатка з неповних та реструктурованих сімей (коли один із батьків нерідний) [3].

Нажаль наслідки торгівлі людьми є жахливими. Особи, які потерпіли від торгівлі людьми, платять високу ціну. Фізичні та психологічні травми, у тому числі хвороби та зупинка росту у неповнолітніх, часто мають перманентний ефект та створюють тим, хто постраждав від торгівлі людьми, небезпеку бути відкинутими своїми родинами та оточенням. Жертви торгівлі людьми часто не мають можливостей для соціального, морального, духовного розвитку та адаптації в суспільстві. Людей, яких примусили працювати у рабстві, часто змушують вживати наркотики, а також вони страждають від неймовірного насильства. Жертви сексуальної експлуатації страждають від фізичних та емоційних травм, які спричинені ранньою статевою активністю, примусовим вживанням алкогольних та наркотичних засобів, та зараженням хворобами, у тому числі ВІЛ-інфекціями та СНІД. Особи, які постраждали від примусового донорства мають проблеми зі здоров'ям на все життя, а іноді навіть і летальні наслідки.

За даними Міністерства внутрішніх справ у 2017 році в Україні було зареєстровано 346 випадків торгівлі людьми. У відомстві зазначили, що в 2016 році було зареєстровано 115 таких випадків, в 2015 – 111, в 2014 – 109 випадків[2].

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

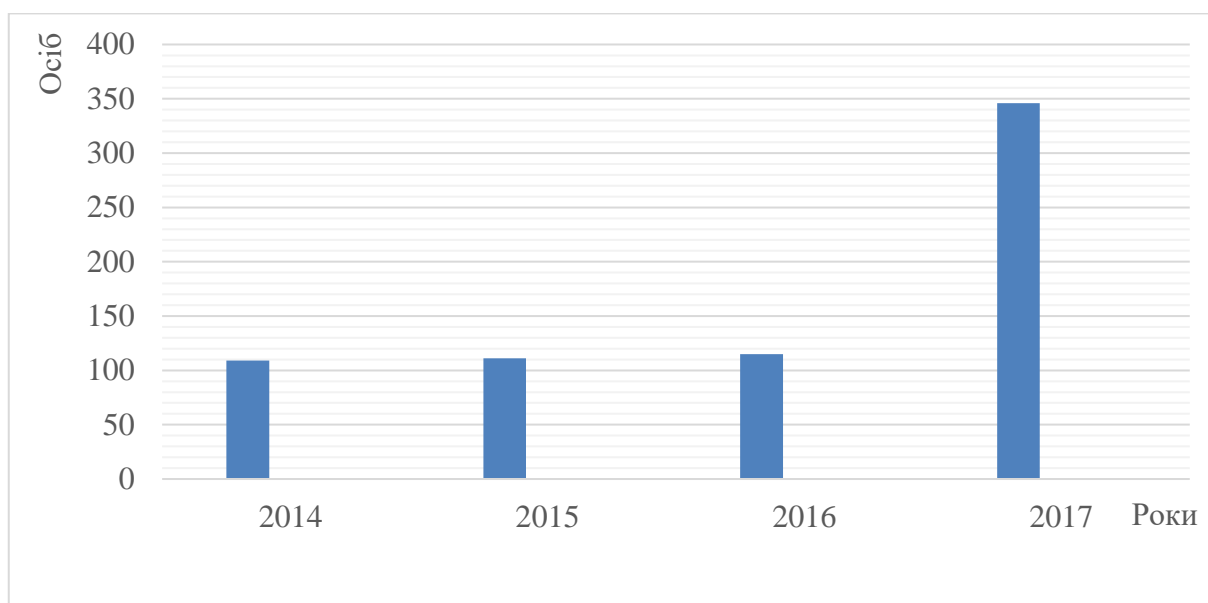

Рис.1. Результати торгівлі людьми в Україні протягом 2014-2017 років за даними МВС України

За даними МВС, у 2017 році вдалося встановити 111 людей, які скоїли такі злочини (в 2014 – 42, в 2015 – 47, в 2016 – 42). Досудове розслідування завершено стосовно 123 осіб (в 2014 – 85, 2015 – 90, 2016 – 61), заарештовано 43 людей (в 2014 – 26, в 2015 – 24, в 2016 – 22).

Досліджено, що найбільше постраждалих від торгівлі людьми в Російській Федерації, Польщі, Туреччині, Україні, Німеччині, Ізраїлі, Греції та Об'єднаних Арабських Еміратах.

Слід відмітити, що в Україні працює національна безкоштовна гаряча лінія з протидії торгівлі людьми. Згідно із статистичними даними кількість звернень громадян за період 2006-2017 років 233025 осіб, серед них ідентифікованих постраждалих 1085 осіб. Кількість зареєстрованих звернень протягом 2017 року – 19458. Тематика звернень носить різний характер, однак насамперед серед основних питань, які цікавлять людей – це візові питання, питання працевлаштування, загальна інформація про торгівлю людьми та безпечний виїзд за кордон та інші[2].

Зважаючи на вищезазначене, перед тим, як погоджуватися на сумнівні пропозиції щодо працевлаштування на території України чи за кордоном, або інших привабливих можливостей, в першу чергу слід замислитися чи варто ризикувати своїм життям; чи дійсно запропоноване відповідає реальності, або це тільки добре спланована афера. Не слід дивитися на життя крізь «рожеві окуляри», адже в реальному житті все набагато складніше та жорстокіше! Будьте обережними, адже у кожного з нас одне життя і тільки ми можемо вирішити, як його прожити!

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року» <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/111-2016-%D0%BF>.
2. МВС: кількість випадків торгівлі людьми в Україні за рік зросла втричі www.5.ua/suspilstvo/mvs-killist-vypadkiv-torhivli-liudmy-v-ukraini-za-rik-zroslo-vtrychi-165755.html
3. Торгівля людьми в Україні набуває обертів. <http://portal.lviv.ua/news/2017/07/30/torgivlya-lyudmi-v-ukrayininabuvaye-obertiv-bilshist-zhertv-zhinki>.

ЗАПОБІГАННЯ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ ЯК НАПРЯМ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Рябчинська О.П.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету
м.Запоріжжя, Україна

Генеральною Асамблеєю ООН 19 грудня 2018 року більшістю голосів (152 країни) ухвалено міграційний пакт ООН, спрямований на координацію зусиль держав у порятунку життів мігрантів, забезпечення доступних шляхів регульованої міграції, боротьби проти контрабанди людьми, допомогу в інтеграції й усунення дискримінації (загалом 23 цілі) [1]. І хоча цей документ не має юридично-зобов'язувальної сили та не порушує суверенітет держав, які беруть участь у пакті, Україна тимчасово відклала підписання вказаного пакту з огляду на складні внутрішні міграційні процеси останніх років. Разом з тим в країні почала реалізовуватися Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року [2]. Стратегія розглядає реалізацію міграційної політики як системне виконання сукупності завдань і заходів з метою досягнення визначених цілей у сфері міграції відповідно до законодавства та з урахуванням загальноприйнятих міжнародних стандартів у таких сферах як: 1) міграція та мобільність населення України; 2) легальна міграція в Україну; 3) запобігання нелегальній міграції.

На запобігання нелегальній міграції спрямовані п'ять з десяти визначених Стратегією цілей, зокрема: 1) ефективно використовувати систему видачі віз та можливості консульських установ для управління міграцією (ціль 6); 2) здійснювати прикордонний контроль осіб, адаптований до змінних міграційних потоків та можливостей інтегрованого управління кордонами (ціль 7); 3) посилити контроль за дотриманням міграційного законодавства всередині держави (ціль 8); 4) забезпечити повагу до людської гідності осіб, що

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

повертаються, заохочуючи їх до добровільного повернення (ціль 9); 4) запровадити належний механізм та програми регуляризації нелегальних мігрантів (ціль 10).

Програма регуляризації нелегальних мігрантів в Україні – державна програма, відповідно до якої держава дає можливість іноземцям, які перебувають в ній з порушенням законодавства, отримати законний статус. Світовий досвід у сфері міграції представляє регуляризацію як дієвий інструмент міграційної політики. В Стратегії передбачається, що насамперед необхідно здійснити легалізацію нелегальних мігрантів, чиє видворення було тимчасово припинено або неможливе, які проживають в Україні протягом тривалого часу, працюють, мають родини і, як наслідок, певною мірою інтегровані де-факто в українське суспільство, не вчинили будь-яких серйозних порушень закону, не представляють жодної загрози для національної безпеки та громадського порядку. По суті мова йде про так звану міграційну амністію, переваги та доцільність якої щодо певних категорій осіб в сучасних соціально-політичних умовах визнаються фахівцями на різних рівнях. На сьогодні прикладом гостросоціальної проблеми є легалізація такої категорії осіб, видворення яких є неможливим – волонтери та особи, які брали участь у збройних конфліктах на боці України. Вони інтегровані в українське суспільство часом більше, ніж самі українці, які від народження мають українське громадянство [3].

На противагу такій позиції висловлюється занепокоєність тим, що основна маса нелегальних мігрантів прибуває в Україну з країн, де активно діють різного роду терористичні організації. Це призводить не лише до погіршення криміногенної обстановки, але й до прямих політичних, соціальних ускладнень та завдає економічних збитків нашій державі, що актуалізує увагу до різноманітних аспектів державної безпеки. Наскільки такі занепокоєння мають під собою підґрунтя в Україні з'ясуємо на підставі аналізу інформації про стан злочинності за останні три роки.

Так, за даними Генеральної прокуратури України у 2016 році злочини було вчинено 17 нелегальними мігрантами¹, у 2017 році вже 41 особою, у 2018 – 49 особами. Переважно ними вчинюються злочини проти власності (від 40 до 60% в різні роки), також доволі поширеними є підроблення документів, печаток, штампів. Збільшується кількість посягань на життя та здоров'я людини (зокрема у 2018 році), незаконного виробництва наркотичних засобів, незаконного поводження зі зброєю. Також вчинювалися злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, зокрема незаконне заволодіння транспортним засобом. Є приклади скоєння злочинів у сфері охорони державної таємниці. Одна особа засуджена за створення терористичної групи або терористичної організації.

¹ В цю категорію не включені особи без громадянства та біженці.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Проте ситуацію зі злочинністю нелегальних мігрантів навряд чи можна визнати такою, що суттєво впливає на стан, структуру та динаміку злочинності в Україні загалом, навіть, урахувавши латентність злочинів, що вчинюються нелегальними мігрантами, яка навряд чи має принципові відмінності й вищі показники, ніж латентність злочинів, скоєних іншими особами.

Аналіз заходів, які застосовуються в Україні в останні роки щодо нелегальних мігрантів¹, свідчить про превалювання традиційних примусових, однак на порядку денному має бути й проблема запровадження адекватного механізму та програми регуляризації нелегальних мігрантів.

Рік	Кількість мігрантів	Добровільне повернення		Примусове повернення		Примусове видворення		Заборона в'їзду	Поміщено до ПТШ
		рішення	виконано	рішення	виконано	рішення	виконано		
2016	7261	21	21	5729	2092 (37%)	471	136 (30%)	870	170
2018	14286	23	16	10690	7739 (72%)	730	386 (53%)	2250	593

Особи, які проживають на території України за недійсними документами та ухиляються від залишення території України після закінчення встановленого терміну перебування, вчиняють тим самим адміністративне правопорушення, передбачене ст. 203 КУпАП, та притягуються до адміністративної відповідальності, переважно до штрафів (у 2016 – 20177 осіб, у 2017 році – 26440 осіб, у 2018 році – 26154 осіб). Досить часто після сплати штрафів такі особи й надалі перебувають на території України без законних підстав та належних засобів існування. В такому разі уповноваженим органом приймається рішення про примусове повернення з України у чітко визначений термін [4]. Не виконання особою рішення про примусове повернення свідчить про ухилення від виїзду з території України в добровільному порядку. Рішення про примусове видворення іноземного громадянина або особи без громадянства за межі території України ухвалюється рішенням суду на підставі позову про примусове видворення, який подається відповідним територіальним підрозділом Державної міграційної служби України [5].

В ході реалізації міграційної політики в частині запобігання нелегальній міграції важливим є виявлення та оцінка можливих міграційних ризиків, перелік яких розроблено ДМСУ [6], що можуть призвести до негативних наслідків у сфері міграції та в інших сферах. Доцільним є вдосконалення відповідних показників моніторингу таких ризиків як:

1) *Ризик збільшення фактів незаконного проникнення іноземців та осіб без громадянства (далі - ОБГ) на територію України, показниками якого є*

¹ Показники діяльності Державної міграційної служби України за 2016-2018 роки

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

зокрема: наявність військових конфліктів та воєн у світі; статистичні дані про іноземців та осіб без громадянства, затриманих за незаконне перетинання, спробу незаконного перетинання державного кордону (в Україну та з України); статистичні дані про затриманих нелегальних мігрантів та іноземців – потенційно-нелегальних мігрантів, яким відмовлено у пропуску в Україну.

2) *Ризик використання мігрантами легальних каналів в'їзду в Україну з метою подальшого незаконного проникнення на території держав ЄС, показниками якого є зокрема кількість: іноземних студентів, які навчаються у ВНЗ I-IV ступенів; виданих іноземцям та ОБГ документів на постійне проживання в Україні, за країнами походження; виданих іноземцям та ОБГ документів для тимчасового проживання в Україні, за країнами походження; виданих, продовжених та анульованих дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, за країнами походження та за кваліфікаційними категоріями¹.*

3) *Ризик наявності та зростання фактів торгівлі людьми, показниками якого є кількість виявлених фактів торгівлі людьми, за країнами походження та/або кількість осіб, постраждалих від торгівлі людьми за країнами походження.*

4) *Ризик неконтрольованого переміщення в/через Україну мігрантів з країн ризикової міграції, показниками якого зокрема є: наявність надзвичайних ситуацій, у тому числі кліматичних, в країнах, що мають спільні з Україною кордони; зміни в законодавстві; наявність військових конфліктів та воєн у світі; наявність конфліктів на міжрелігійній та етнічній основі.*

5) *Ризик неефективного контролю за перетинанням громадянами України, іноземцями та ОБГ державного кордону України (в Україну та з України), показниками якого є: кількість осіб, прийнятих до України на виконання угод про реадмісію (приймання-передавання), за країнами походження; кількість осіб, переданих з України на виконання угод про реадмісію (приймання-передавання), за країнами походження².*

Запобігання нелегальній міграції має враховувати й вплив на ці процеси внутрішніх факторів, що сприяють нелегальній міграції, якими є: порушення порядку працевлаштування; прийняття на навчання; надання житла; реєстрація іноземців та осіб без громадянства та оформлення для них документів (за вчинення таких дій до адміністративної відповідальності у 2016

¹ Зокрема статистичні дані про іноземців та осіб без громадянства, які в'їхали в Україну в 2018 році свідчить, що серед затриманих нелегалів було найбільше громадян В'єтнаму, Бангладеш, Шрі-Ланки, Туреччини, Пакистану, Марокко, Іраку, Індії та Молдови. Більшість з них намагалися поза пунктами пропуску потрапити до країн ЄС у пошуках кращих умов для життя, зокрема через кордон зі Словаччиною (400 осіб) та Польщею (240 осіб).

² Так, в 2016 році надійшло запитів про реадмісію в Україні стосовно 663 осіб, погоджено запитів 423, в 2017 році стосовно 1083 осіб (погоджено щодо 654 осіб), в 2018 році – щодо 937 осіб (погоджено 622). Натомість про реадмісію з України було направлено запитів щодо 11 осіб, фактично реадмісовано з України 2 особи.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

р. притягнуто 380 осіб, у 2017 р. – 458 осіб); невжиття громадянами, які запросили в Україну іноземців і осіб без громадянства в приватних справах і надали їм житлову площу, заходів щодо забезпечення у встановленому порядку їх своєчасної реєстрації (у 2016 р. притягнуто до адміністративної відповідальності 5855 осіб, у 2017 р. – 6862 особи); порушення порядку надання іноземцям та особам без громадянства житла, транспортних засобів та сприяння в наданні інших послуг (у 2016 р. притягнуто до відповідальності 239 осіб, у 2017 р. – 294 особи).

Отже, політика у сфері запобігання нелегальній міграції має бути збалансованою, тобто поєднувати запровадження ефективних та високотехнологічних засобів контролю за потраплянням нелегальних мігрантів на територію України, розробку та вдосконалення методики оцінки реальних ризиків нелегальної міграції, протидію внутрішнім факторам нелегальної міграції та виваженість й домірність примусових заходів, які варто застосовувати до нелегальних мігрантів, обговорення можливості розширення міграційної амністії, вдосконалення механізму реалізації угод про реадмісію.

Список використаних джерел:

1. General Assembly officially adopts roadmap for migrants to improve safety, ease suffering. URL: <https://news.un.org/en/story/2018/12/1028941> (дата звернення 03.03. 2019 р.).
2. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p> (дата звернення 03.03. 2019 р.).
3. Скорбач Олексій. Міграційна амністія як вирішення нелегального перебування іноземних захисників в Україні. URL: https://humanrights.org.ua/material/migracijna_ammistijia (дата звернення 04.03. 2019 р.).
4. Інструкція про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства, затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, адміністрації Прикордонної служби України та Служби Безпеки України від 23.04.2012 року № 353/257/150. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0806-12> (дата звернення 05.03. 2019 р.).
5. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773 VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> (дата звернення 07.03. 2019 р.).
6. Орієнтовний перелік можливих міграційних ризиків, що можуть призвести до негативних наслідків у сферах міграції та інших пов'язаних сферах, на 2015 рік. URL: <https://dmsu.gov.ua/assets/files/migprocess/risks1.pdf> (дата звернення 05.03. 2019 р.)

**НЕЗАКОННА МІГРАЦІЯ ТА ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ, ЯК СОЦІАЛЬНІ
ЗАГРОЗИ В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Смутчак З.В.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки, права та туризму
Льотна академія Національного авіаційного університету
м. Кропивницький, Україна*

Такий вид міжнародної міграції, як незаконна (нелегальна або нерегульована) міграція, проблеми якої з кожним роком зростають, незважаючи на національні та міжнародні зусилля щодо її запобігання та протидії, належить до міграційних загроз національній безпеці будь-якої країни. Сьогодні вона набула нових масштабів і є загрозою національній безпеці не лише України, а й світовій спільноті в цілому. Незаконна міграція стала невід'ємним елементом світових процесів в добу глобалізації. Цю проблему визнано однією з найгостріших загроз безпеці країн Європейського Союзу. Поширенню явища торгівлі людьми в Україні сприяє ряд факторів, серед яких:

- нестабільна політична та економічна ситуація в країні;
- військовий конфлікт на Сході України;
- постійний попит на безкоштовну працю;
- незначні відстані між місцем вербування та експлуатації;
- слабкий контроль з боку держави щодо дотримання законів про працю;
- низький рівень правової культури громадян (згода працювати без офіційного оформлення).

Зростанню «міграційного тиску» також сприяє розвиток нелегальних схем переміщення людей і торгівлі ними. Водночас міграції та демографічні зміни навіть у благополучних країнах спроможні викликати суттєві зсуви у традиційних суспільних структурах, що призводить до зростання суспільного та політичного напруження.

Україна є країною походження, транзиту та призначення у торгівлі чоловіками, жінками та дітьми. Зростає також проблема внутрішньої торгівлі людьми. За оцінками, сформованими на основі результатів дослідження МОМ навесні 2015 р. [1], лише в 2012 – 2014 рр. при виїзді за кордон на роботу або з метою шлюбу від торгівлі людьми могли постраждати понад 40 тис. українців. У поєднанні з результатами досліджень, що були здійснені на замовлення МОМ до 2012 р., за період з 1991 р. понад 160 тис. українців постраждали від торгівлі людьми. В умовах економічної кризи і падіння добробуту населення ризики потрапляння в ситуацію торгівлі людьми зростають: 21% потенційних трудових мігрантів з України погодилися би заради роботи в іншій країні перетнути кордон нелегально, працювати під замком або віддати свій паспорт працедавцю. За даними аналогічного дослідження 2011 р. особи, схильні

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

приймати сумнівні пропозиції працевлаштування за кордоном, становили 14% від загальної кількості потенційних трудових мігрантів [1].

Торгівлі людьми сприяє світовий попит на дешеву та нелегальну робочу силу. Бідність та відсутність економічних можливостей робить жінок та дітей потенційними жертвами торгівців людьми, пов'язаними з міжнародними злочинними організаціями. Торгівля людьми включає в себе осіб, які постраждали від «примусових» шлюбів або яких було продано на ринку праці, наприклад на виробництва, сільськогосподарські плантації та принизливу хатню роботу. Важке економічне становище, відсутність знань про відповідальність за нелегальне перебування в країні або нелегальну працю робить трудових мігрантів уразливими для торговців людьми. Трудові мігранти так само потерпають від експлуатації [2].

Легалізація нелегальних мігрантів, яку в останні роки провели ряд країн ЄС, проблему не вирішила. На місця легалізованих робітників, новий статус яких дозволив їм знайти легальну та краще оплачувану роботу, прийшли нові мігранти. Чинник попиту на дешеву робочу силу залишається одним з основних аргументів вербувальників, які використовують його для переконання в можливості працевлаштування за кордоном [3].

Виокремлюють економічні, соціальні, психологічні, інформаційні та правові внутрішні передумови торгівлі людьми (рис. 1)

Рис. 1. – Класифікація внутрішніх передумов торгівлі людьми

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Сьогодні до міграційного трудового обміну залучено практично всі країни. Різниця в рівні життя й економічних можливостях у різних країнах – основна рушійна сила такої міграції [4]. За оцінками ООН та МОП, тільки легальних трудових мігрантів у світі налічується від 120 до 200 млн. осіб порівняно з 75 млн. у 1965 р. [5].

За даними МОМ, загальна кількість легальних і нелегальних мігрантів у світі становить на сьогодні понад 70 млн. осіб [6].

З 2012 р. на виконання Закону України «Про протидію торгівлі людьми» надається офіційний статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, що передбачає надання такій особі державної допомоги (рис. 2).

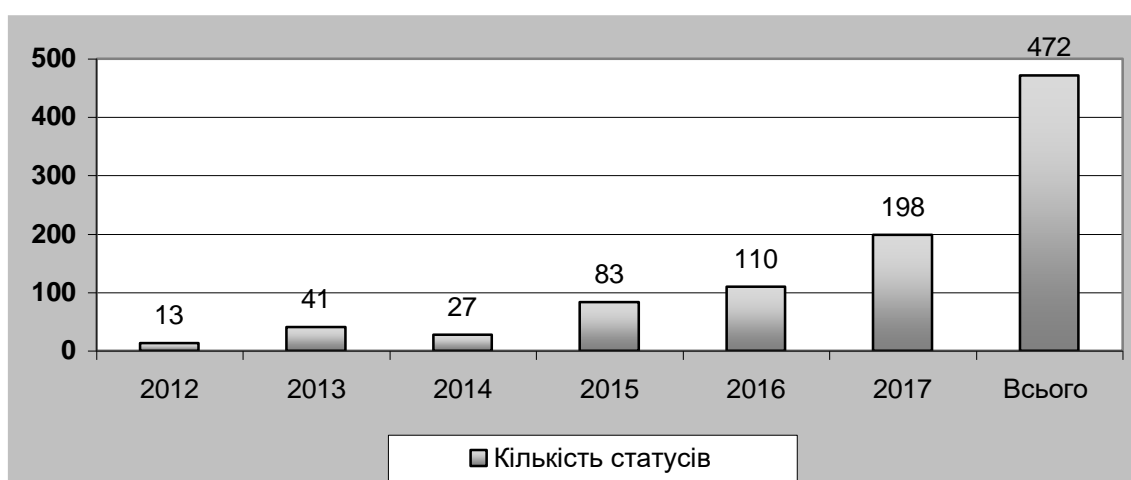

Рис. 2. Офіційний статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми (вересень 2012 р. – червень 2016 р.) складено за джерелом [7].

Представництво МОМ в Україні надає допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми, з 2000 р. За період з січня 2000 р. по червень 2016 р. комплексну реінтеграційну допомогу отримали 12 186 постраждалих, зокрема юридичну, медичну, психологічну, фінансову, освітню та інші види допомоги в залежності від індивідуальних потреб.

Серед отримувачів допомоги переважають особи, які зазнали трудової експлуатації (понад 90%), майже половину становлять чоловіки. Більшість (52%) постраждалих осіб у 2015 р., як і протягом 2014 р., – молоді люди до 35-ти років; 73% постраждалих мають середню спеціальну або вищу освіту; 57% походять із обласних центрів (хоча до 2014 року більшість були із сільської місцевості), що відображає загальне погіршення економічної ситуації в Україні. 46% отримувачів допомоги у 2010 – 2015 рр. постраждали від торгівлі людьми в Росії, 13% – у Польщі, 13% – в інших країнах ЄС, 11% – у Туреччині. Постраждалі в межах України становили 6%.

Нелегальна міграція, безперечно, містить загрози як для самих мігрантів, так і для країн їх походження, транзиту та прибуття. Певна негативна ситуація

може статися на конкретній території. У світовій практиці досить часто, на жаль, дискусія про міграційну безпеку виходить за межі експертного обговорення. У такому разі риторика навколо міграційних ризиків наповнюється необґрунтованими заявами та сумнівними висновками. Однак це не означає, що міграційні процеси містять у собі лише позитивні сторони, тому виявлення реальної картини щодо основних характеристик міграції та її впливу на безпеку, так само як і на початку зародження міграціології, не втрачає своєї актуальності. Зневажливе ставлення держави до можливих міграційних загроз може позначитися на її внутрішній стабільності, економічному стані, громадській та внутрішній безпеці, у той час для самих мігрантів нелегальна міграція може вартувати життя. Щорічна кількість смертей, пов'язаних з нелегальним перетином держаних кордонів у світі, вимірюється у тисячах, однак найчастіше про міграційні загрози говорять з точки зору національної, а не особистої, безпеки, оскільки сильніші гравці мають більше ресурсів та повноважень для того, щоб їх інтереси були почуті.

Список використаних джерел

1. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015. URL: http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf
2. Anderson B., Forced Labour and Migration to the UK, Study prepared by COMPAS in collaboration with the Trades Union Congress, 2005, p. 8
3. Топчій А.О. Висвітлення в засобах масової інформації проблеми торгівлі людьми. URL: <https://dnipr.kyivcity.gov.ua/files/2015/4/27/zmi.pdf>
4. Stalker P. Workers without Frontiers. The Impact of Globalization on International Migration. США, 2000 р.
5. UN Department of economic and social affairs, Labour migration in International Migration, 1998, p. 87 – 172
6. За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Нелегальна міграція та торгівля жінками у міжнародно-правовому контексті, Київ, 2001, Кн. 1, ч. 1, с. 57
7. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>

**ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ
В ЦИФРАХ ТА ФАКТАХ**

Созанський Т. І.,

*кандидат юридичних наук, доцент, перший проректор
Львівського державного університету внутрішніх справ,*

Газдайка-Василишин І. Б.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри кримінального права і кримінології
Львівського державного університету внутрішніх справ,
м. Львів, Україна*

Реформа поліції та інших правоохоронних органів в Україні передбачає надання їм можливості більш ефективно виконувати функції, покладені на них державою. Однією з причин неефективної роботи у правоохоронних органах нерідко називають наявність так званої «паличкової системи», тобто системи показників, за якою оцінювали роботу як підрозділу, так і всієї системи. Проте, альтернативні варіанти оцінки роботи на сучасному етапі ще не напрацьовані, саме тому оцінка ефективності роботи всієї правоохоронної і судової системи в Україні продовжує здійснюватися за допомогою показників. Не є виключенням у цьому аспекті і протидія торгівлі людьми та незаконній міграції.

У 2018 році органами Національної поліції зареєстровано **291** кримінальне правопорушення, передбачене статтею 149 КК України (торгівля людьми), відомості про які внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), без урахування закритих кримінальних проваджень.

Безпосередньо за матеріалами підрозділів боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (далі – БЗПТЛ), виявлено **272** кримінальних правопорушення зазначеної категорії (для порівняння, у 2017 році - 243), результати з виявлення цих злочинів мають усі підрозділи БЗПТЛ.

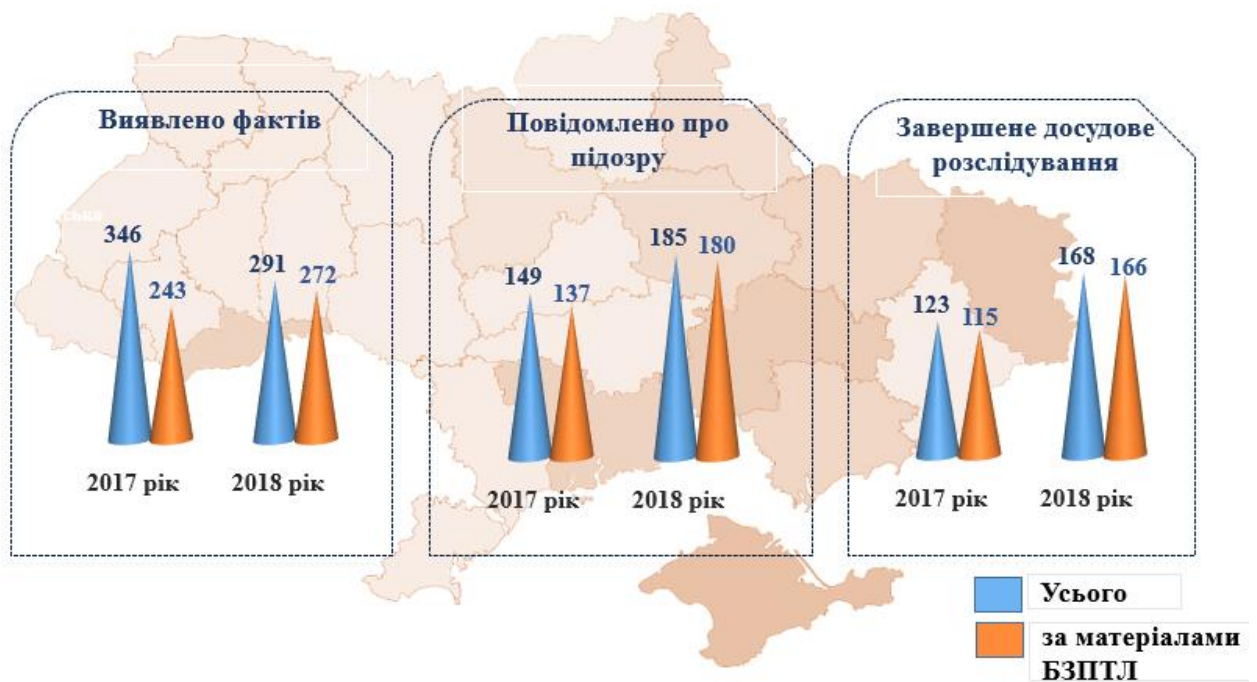
Про підозру повідомлено в рамках **185** (у 2017 році - 149) кримінальних проваджень, з них **180**, які супроводжувалися підрозділами БЗПТЛ (у 2017 році - 137).

Установлено **111** осіб (у 2017 році - 111), які вчинили кримінальні правопорушення зазначеної категорії, з них відносно **49** осіб (у 2017 році - 43) обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Боротьба з торгівлею людьми у 2018 році

Досудове розслідування закінчено в рамках **168** кримінальних проваджень (у 2017 році - 123), з них **166** безпосередньо розкриті працівниками підрозділів БЗПТЛ (у 2017 році - 115).

Упродовж 2018 року правоохоронними органами виявлено **249** груп нелегальних мігрантів (підрозділами БЗПТЛ – 49), до складу яких входило **1278** іноземців (підрозділами БЗПТЛ – 265).

Слідчими органів Національної поліції внесені відомості до ЄРДР про **288** кримінальних правопорушень, передбачених статтею 332 КК України (незаконне переправлення осіб через державний кордон України), що на 81,1% більше, ніж у 2017 році (159).

Виявлення та припинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 332 КК України за матеріалами підрозділів БЗПТЛ

Безпосередньо за матеріалами БЗПТЛ виявлено **135** кримінальних правопорушень зазначеної категорії (у 2017 році - 59). Про підозру повідомлено в рамках **149** (у 2017 році - 74) кримінальних проваджень, з них **94** БЗПТЛ (у 2017 році - 46). Установлено **123** особи (у 2017 році - 97), які вчинили кримінальні правопорушення зазначеної

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

категорії, відносно **31** обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Досудове розслідування закінчено в рамках **209** кримінальних проваджень (у 2017 році - 126), з них **86** безпосередньо розкриті працівниками підрозділів БЗПТЛ (у 2017 році - 42).

Таким чином можна констатувати, що боротьба зі злочинністю в цьому напрямку не лише триває, але й збільшує свою інтенсивність. Однак чи стало людям навколо вас спокійніше і чи відчували вони себе у безпеці? Результати таких досліджень нам не відомі. Проте, є і інший критерій визначення безпеки громадян – це невідворотність кримінальної відповідальності та призначення справедливого покарання, саме це є найефективнішим заходом протидії злочинності.

За даними Єдиного реєстру судових рішень в Україні, який мав би містити всі рішення, у 2018 році було винесено вироки в **31** кримінальному провадженні щодо торгівлі людьми. З них 6 в Одеській області, 5 – Львівській, 5- Київській, 3 – Сумській, по 2- Донецька і Луганська, по 1 – Волинська, Полтавська, Хмельницька, Тернопільська, Чернівецька, Закарпатська, Кропивницька, м.Київ. За статтею **332** КК України винесено 111 вироків у кримінальних провадженнях.

Використовуючи статистичний метод дослідження можна сказати що найменше проваджень розглянуто судами за ч.1 ст. 149 КК України – лише 3, лише в одному випадку було укладено угоду зі слідством, проте вироки у всіх трьох випадках однакові: 3 роки позбавлення волі. І у всіх трьох випадках суд вважав, що виправлення можливе без реального відбування покарання, тому на підставі ст.75 КК України звільнив засуджених осіб від відбування покарання і призначив іспитовий строк - 1 рік.

Решта судових вироків розподілилась порівну, тобто 14 проваджень, де дії засуджених кваліфіковані за ч.2 ст.149 КК України і 14 проваджень, де діяння кваліфіковані за ч. 3 ст. 149 КК України. Переважна частина проваджень передбачає відповідальність однієї особи. У тих випадках, коли злочин було вчинено у співучасті, інших співучасників, здебільшого, не вдалось встановити, або в поодиноких випадках - матеріали виділені в окреме провадження. Окрему увагу слід звернути на характерні особливості, притаманні цим складам злочину. Так, діяння передбачені ч.2 ст. 149 КК України практично у всіх випадках полягають у вербуванні осіб, які перебувають в уразливому стані, а також ці діяння вчиняються, як правило, щодо декількох осіб і переважно пов'язані з виїздом за кордон для надання сексуальних послуг (12). Країнами призначення для таких осіб є Туреччина(3), ОАЄ(3), Чехія(1), Кіпр(1), Німеччина(2), Італія(1), Китай(1). Два інших випадки кваліфікації за ч. 2 ст. 149 КК - це вербування неповнолітніх для зайняття сексом через віртуальну мережу інтернет та продаж матір'ю своєї дитини для зайняття жебрацтвом. Незважаючи на особливість кожного провадження, а також на те, що угоду про співпрацю зі слідством було укладено лише у 4 випадках, вироки по всіх справах є практично однакові – мінімальне покарання - 5 років позбавлення

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

волі, а потім у всіх (12) випадках суд вважав, що виправлення можливе без реального відбування покарання, тому на підставі ст.75 КК України звільнив від відбування покарання і призначив іспитовий строк (переважно 2 роки). У двох інших випадках суд застосував положення ст.69 КК України і призначив покарання нижче встановленої мінімальної межі - 2 роки і 6 місяців, щоправда не застосовував положення про звільнення від відбування покарання, але мабуть це було б і не доцільно, адже винний перебував під вартою більше року і майже весь термін відбування покарання суд йому зарахував як такий, що вже відбутий.

Третя група проваджень – це ті, що передбачають кваліфікацію за ч.3 ст.149 КК України, майже половина з них передбачає, так би мовити, «класичний випадок» - продаж матір'ю своєї малолітньої або новонародженої дитини (6), а також вчинена організованою групою трудова експлуатація, жебрацтво, проституція. Щодо покарання, то більшість судів (8) застосували положення ст.69 КК України і призначили покарання переважно 5 років позбавлення волі, а то і менше (навіть за сукупністю злочинів); в двох випадках - 3 роки позбавлення волі; і ще в одному з роки і 6 місяців, хоча мінімальна межа покарання за цей злочин передбачає 8 років позбавлення волі. І звичайно ж! – застосував положення ст. 75 КК України. Звільнивши засуджених від відбування покарання з іспитовим строком 3 роки.

Щоправда, в трьох випадках суд передбачив реальне покарання у виді позбавлення волі строком на 8 років (з яких 4 роки зарахували, як час передування під вартою), 10 та 11 років, а також є два випадки, в яких апеляційний суд призначив покарання 8 років позбавлення волі (в одному випадку – змінивши кваліфікацію; в іншому – змінивши розмір покарання). Така ж тенденція зберігається і щодо незаконної міграції.

Таки чином, велика кількість виявлених злочинів і кримінальних проваджень, направлених до суду, зовсім не означає, що винні особи понесуть передбачене законом покарання. А якщо принцип невідворотності покарання не працює, або дещо викривлений, то і очікуваного ефекту від боротьби зі злочинністю не буде. Така лояльність судів до осіб, що вчинили злочин, може бути викликана, на нашу думку, або корумпованістю судів, або надмірною суворістю покарання, передбаченого законом. Що саме є причиною, сказати важко, мабуть – і одне, і інше. Однак, цифрові показники зростання боротьби зі злочинністю легко розбиваються об факти реального застосування судами положень КК України і не сприяють безпеці у суспільстві та забезпеченню невідворотності кримінального покарання.

Висловлені міркування мають передбачати і певні пропозиції. Тенденція до частого застосування положень про звільнення від покарання чи застосування більш м'якого покарання, ніж передбачене законом, наводить на думку про потребу в системному аналізі не лише покарань, що передбачені в КК України, на предмет їх надмірної суворості, але й практики застосування кримінального закону. Таким чином можна буде збалансувати правильність і

об'єктивність застосування положень КК України та визначити справедливе та ефективне покарання за злочини, пов'язані із торгівлею людьми та незаконною міграцією.

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ І НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ (ПОГЛЯД ВАТИКАНУ)

Стеблинська О. С.,
кандидат юридичних наук, доцент

Феномен торгівлі людьми сягає своїм корінням далеко минуле, проте дана проблема актуальна і досі. Сучасні форми работоргівлі, такі як примусова праця, сексуальна експлуатація, втягнення в жебракування, примушування до сурогатного материнства, шлюби з метою експлуатації, трансплантація органів і тканин людини та інші форми широко розповсюджені в різних частинах світу. Виявити достовірні масштаби рабства і торгівлі людьми доволі складно адже більша частина цього явища залишається не на поверхні айсберга.

За даними ООН, з тисячі чоловік в світі п'ятеро є жертвами сучасних торговців людьми, при цьому один з чотирьох жертв - дитина. Крім того, жінки і дівчатка складають 99% від числа всіх жертв, зайнятих у комерційній секс-індустрії, і 58% в інших секторах тіньової економіки [1]. Торгівля людьми є великим бізнесом. Як зазначає Сиддхарт Кара - професор Гарвардського університету і автор книги «Секс-торгівля: всередині індустрії сучасного рабства»: «Це основна економічна причина того, що рабство продовжує існувати і фактично пронизує світову економіку, хоча на планеті Земля немає місць, де воно не було б протизаконним» [2].

За оцінками Управління ООН, жертвами примусової праці у світі є близько 20 мільйонів чоловік, а торгівля людьми існує в 106 країнах. У світі, охопленому проблемою міграції, питання про захист переміщених осіб набуває особливої гостроти. За словами Генерального директора Міжнародної організації з міграції Вільяма Лейсі Свінгу, «кризові ситуації стають лабораторіями для злочинних експериментів у сфері торгівлі людьми. В першу чергу нам всім необхідно зрозуміти, що умови для здійснення діяльності з торгівлі людьми не виникають відразу — вони вплетені в тканину суспільства, яке ми будуємо. Якщо тканина рветься — в справу вступають торговці людьми» [3].

Достатньо критично виступає і Ватиканна проблема торгівлі людьми і нелегальної міграції. Торгівля людьми є однією з найжахливіших дійсностей сучасного світу - про це говорив архієпископ Бернардіто Ауза, Постійний Спостерігач Святого Престолу при структурах ООН в Нью-Йорку, виступаючи 23 червня 2017 р. під час дебатів у рамках підготовки до пленарного засідання на вищому рівні про перегляд «Плану глобальних дій, спрямованих на боротьбу з торгівлею людьми».

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

У своєму виступі ватиканський дипломат звернув увагу на два важливі аспекти цього питання. Перший стосується порушення прав людини як наслідку торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатація та рабства, примусової праці, видалення органів, а також інших форм сучасного рабства. Архієпископ Ауза зазначив, що існує багато факторів, що сприяють цим жахливим злочинам: бідність, відсутність відповідної праці, міграція та криза біженців, а також інші економічні, екологічні та політичні компоненти. Але, за його словами, ці чинники описують тільки контекст, в якому може мати місце визискування людей. А основна причина цього злочину полягає в дегуманізації інших осіб, тобто ставлення до них як до об'єктів зловживань з боку торговців, що утримують свої жертви у фізичній або психологічній залежності.

Доповідач зазначив, що в Енцикліці «LaudatoSi'» Папа Франциск чітко вказав на антропологічний та етичний корінь злочину торгівлі людьми, критикуючи культуру, що «спонукає одну людину використовувати інших і ставитися до них як до речей, змушуючи їх до праці, або поневолюючи їх для сексуальної експлуатації».

Другий аспект, на який звернув увагу архієпископ Ауза, полягає в тому, що захист прав жертв та потерпілих важливий, але цього не достатньо. Він зазначив, що потрібно також дбати про потреби постраждалих, відповідно до їхньої людської гідності та з постійним співчуттям до травми, яку вони зазнали.

«Ми повинні зробити все можливе, щоб звільнити їх від ситуації рабства. Ми повинні вирішувати юридичні, економічні, освітні, медичні та психологічні проблеми, що призводять до їх визискування. І це вимагає набагато більшого, ніж надання відповідного безпечного житла та врегулювання імміграційного статусу», – сказав представник Святого Престолу.

Ватиканський дипломат також зазначив, що жертвам торгівлі людьми потрібна компетентна підтримка, яка допоможе їм повільно віднайти почуття власної гідності та надію. І саме таку допомогу, за словами доповідача, надає Католицька Церква через організацію імені «Святої Марти» та завдяки самовідданим працівникам багатьох черниць, особливо тих, що співпрацюють з міжнародними мережами богопосвячених осіб проти торгівлі людьми та експлуатації, таких як «Таліта Кум» та «RENATE» [4].

Також Святий Престол схвалює поглиблений розгляд питань, таких як торгівля людьми та сучасне рабство, що завдають чимало страждань дедалі більшій кількості жертв у кожній частині світу. З такими словами отець Майкл Черні, ТІ, заступник Секретаря Відділу у справах мігрантів Дикастерії сприяння цілісному розвитку людини, звернувся до учасників п'ятої тематичної сесії підготовчого процесу прийняття Глобального договору про безпечну, впорядковану та регулярну міграцію.

У своїй доповіді отець Черні зазначив, що, незважаючи на великі досягнення міжнародних угод, шукачі притулку та мігранти, які ризикують своїм життям у пошуках безпеки та нового пристановища, дедалі частіше стають жертвами злочинних організацій. Він також наголосив, що безпечні,

регулярні та доступні маршрути недоступні для більшості мігрантів, тому багато з них звертаються до контрабандистів. А оскільки, у більшості випадків, сучасна контрабанда людей, тобто їх незаконне перевезення в іншу країну, має в собі елементи торгівлі людьми, вибір цього способу міграції може мати для людини катастрофічні наслідки.

«Святий Престол підкреслює важливість забезпечення належних правових рамок та надійних шляхів, для того щоб мігранти не ставали жертвами торгівлі людьми», – наголосив представник Ватикану. Він зазначив, що кількість мігрантів, що стали жертвами контрабанди та торгівлі людьми, тривожно зростає. Згідно з Звітом про торгівлю людьми у світі, опублікованим у 2016 році, 51 % жертв становлять жінки, 21 % – чоловіки, 20 % – це дівчатка та 8 % – хлопчики.

За словами отця Черні, торгівля людьми – це багато мільярдна індустрія, одна з найприбутковіших у світі, жертвами якої є від 21 до 46 мільйонів людей. «Рабство не повинно бути неминучим аспектом економіки, – наголосив доповідач. – Навпаки, бізнес повинен бути першим у боротьбі з цим лихом».

В цьому контексті важливою є також підготовка державних службовців та встановлення національної політики, що гарантує іноземцям доступ до правосуддя. Приймаючі країни повинні забезпечувати допомогу, психологічну підтримку та реабілітацію жертвам торгівлі та застосовувати до них «принцип невисилання». Жертвам слід дати дозвіл на перебування в країні під час їхньої реабілітації та розглядати можливість продовження дозволу на проживання для праці [4].

Список використаних джерел

1. Князев рассказал, как Нацполиция борется с торговлей людьми в Украине. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/knyazev-rasskazal-kak-nacpoliciya-boretsya-s-torgovley-lyudmi-v-ukraine-1101503.html>
2. Борьба с современной работорговлей: опыт американских городов. URL: <https://share.america.gov/ru/%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D0%B0-%D1%81-%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B9-%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B9-%D0%BE/>
3. Папа Римський піддав жорсткій критиці торгівлю людьми URL: <http://slovo.today/2017/08/01/papa-rymskyu-piddav-zhorstkiy-krytyci-torgivlyu-lyudmy.html>
3. Торговля людьми є однією з найжахливіших дійсностей сучасного світу. URL: <http://slovo.today/2017/06/26/torgivlya-lyudmy-ye-odniyeyu-z-nayzhakhlyvishykh-diysnostey-suchasnogo-svitu.html>

**АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМ НЕЗАКОННОЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В
УКРАЇНІ**

Стратонов В.М.,

*д.ю.н., професор, заслужений юрист України, професор кафедри галузевого
права Херсонського державного університету, дійсний член Національної
академії вищої освіти України
м. Херсон, Україна*

Завданнями кримінального судочинства є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також швидке і повне розслідування кримінальних правопорушень, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний [1].

Розглядаючи проблеми незаконної міграції та торгівлі людьми необхідно визначити перш за все чинники які сприяють вчиненню цих протиправних посягань. Нагадаємо, що за останні 27 років жертвами торгівлі людьми стали 200 000 осіб. Звичайно основним, а іноді вирішальним є економічна складова. Тобто нестабільні економічні процеси породжують у окремих осіб бажання будь яким шляхом отримати вигоду, поправити своє фінансове положення, навіть якщо цей шлях є незаконним. Не є виключенням і незаконна торгівля людьми та незаконна міграція. Інколи ці дії можуть бути взаємообумовлені та пов'язані між собою. Уникнення відповідальності особи яка вчинила правопорушення пов'язані з незаконною міграцією чи незаконною торгівлею людьми провокує вчинення злочинних дій і вдруге, і втретє. Тому самою кращою протидією злочинним діянням є своєчасне викриття злочинних дій та притягнення винних до відповідальності, яка має бути одночасно як справедливою так і суворою. Але економічна ситуація не може слугувати виправданням, тим більше пом'якшуючою виною обставиною. Скоріше за все такі обставини повинні обтяжувати вину особи, адже на це націлений і кримінальний кодекс України, розділ 7 [2, с.14]. Особливої уваги потребує вивчення судової практики застосування статті 149 КК України, особливо санкції частини першої даної норми. Термін покарання визначений від трьох до восьми років, що перш за все викликає подив в такій суттєвій розбіжності терміну покарання, до того ж можливості особи уникнути реального покарання пов'язаного з позбавленням волі, адже термін до п'яти років позбавлення волі може бути відстрочений. На нашу думку, нижня межа повинна бути не менше шести років. Можливо жорсткість покарання стане стримуючим елементом протидії даного виду злочину.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Незважаючи на те, що обраний курс України направлений на європейську інтеграцію, а в зв'язку з цим на державному рівні вирішені питання безвізового в'їзду та виїзду, спрощено переміщення осіб з однієї країни в іншу, кількість злочинів пов'язаних з торгівлею людьми або інша незаконна угода щодо людини не стає меншою. За даними МВС України у 2018 році 223 українця потерпіли та отримали допомогу за злочин передбачений ст.149 КК України, а саме торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини, серед яких 135 жінок та 18 дітей. Для порівняння в 2017 році був зафіксований 321 факт аналогічного виду злочинних дій. В 173 кримінальних провадженнях 109 правопорушникам оголошено про підозру і лише 47 обрано запобіжний захід тримання під вартою. Для прикладу наведу той факт, що в місті Коломия Івано-Франківської області правоохоронцями було викрито злочинну групу яка на протязі 2016 та 2018 років тримала в заручниках 32 особи, облаштувавши для них трудовий табір [3].

Актуалізуючи питання торгівлі людьми, необхідно звернути увагу на об'єкти злочинного посягання, до них як бачимо з наведених статистичних даних відносяться жінки, діти. Не є виключенням і люди з психічними відхиленнями.

Необхідно також звернути увагу на те, що часто може бути кваліфіковано злочинні діяння по ст.146 КК України «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини». Звичайно злочинець намагатиметься формулювати так свої свідчення, щоб у слідчого або суду не виникало сумніву, що він не мав на меті передачу людини третім особам. Причиною є перш за все санкції за якими наступає відповідальність, а вони значно відрізняються.

Важливим питанням є початок провадження. Для нього є характерним привід та підстави, та регламентовану законодавством процедуру звернення заявника до відповідного уповноваженого органу з заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення встановлено перелік органів досудового розслідування, які здійснюють свою діяльність на законних підставах на території України. Не завжди особа відносно якої вчинено протиправне діяння, а саме її викрадення з послідуною передачею третім особам або інша незаконна угода щодо людини, має можливість повідомити про такі дії. Фактично такі злочини залишаються в числі латентних, оскільки правопорушники вибирають, як правило, об'єкт по відношенню якого мало хто буде звертатись до правоохоронних органів, це особи які проживають одні, не мають родичів тощо. В ході проведення системного порівняльного аналізу процесуальних прав заявника та потерпілого як учасників кримінального провадження необхідно звернути увагу на те, що заявник як особа якій стало відомо про факт будь-якого кримінального правопорушення, що вчинене не відносно неї, та яка проявила правильну суспільно-правову позицію, має прагнення до боротьби зі злочинністю, звернувшись до уповноваженого органу із заявою про протиправне діяння, тобто фактично є найпершим учасником кримінального провадження, а також ініціатором досудового розслідування,

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

необґрунтовано не наділений рядом процесуальних прав які зумовили підвищення дієвості та об'єктивності кримінального провадження. Тому необхідно звернути увагу на наділення його рядом процесуальних прав які зумовлять підвищити дієвість та об'єктивність кримінального провадження.

Процесуальні права заявника в порівнянні з іншими учасниками, зокрема потерпілого є досить примітивними, що в свою чергу не дозволяє йому здійснювати контроль за об'єктивністю та законністю діяльності органів досудового розслідування, особливо по злочинам пов'язаних з незаконною торгівлею людьми. Цьому сприяють відсутність реальних процесуальних важелів та відповідних правових механізмів. Зазначене зумовлює необхідність наділення заявника вагомими процесуальними правами які будуть актуальними та ефективними в кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес: підручник / О.В.Капліна, О.Г.Шило, В.М.Трофименко та ін.; за заг. ред. О.В.Капліної, О.Г.Шило. – Харків: Право, 2018. – 584с.
2. Кримінальний кодекс України, Інструкція про єдиний облік злочинів. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 432 с.
3. Українці стали жертвами незаконної торгівлі. URL: <http://znai.ua/society/195773> - ponad - 200 - ukraiinci - stali-zertvami - torgivli-lyudmi-statistika-mvs/

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ У
КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

Тетерятник Г.К.,

*к.ю.н. завідувач кафедри кримінального процесу Одеського державного
університету внутрішніх справ,
м. Одеса, Україна*

Смірнова В.В.,

*суддя Донецького апеляційного суду, к.ю.н.
м. Бахмут Донецька обл., Україна*

Проблема торгівлі людьми є актуальною для України та багатьох інших держав. За офіційними даними, оприлюдненими Національною поліцією України за 11 місяців 2018 року Національна поліція України встановила і надала допомогу 223 потерпілим від злочинів в сфері торгівлі людьми, серед яких 135 жінок і 18 дітей. Крім того, зафіксовано 276 кримінальних правопорушень (у 2017 році - 321 факт), за статтею «торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини», у 173 провадженнях, внесених по цій статті 109 особам повідомлено про підозру, 47 з них знаходяться під вартою [1].

Злочини у сфері торгівлі людьми відносяться до категорії латентних, тому одним із важливих аспектів ефективного виявлення, розслідування та судового розгляду таких проваджень є робота із потерпілими.

Проведення допиту потерпілих у кримінальних провадженнях в сфері торгівлі людьми мають свою специфіку, пов'язану із виконанням юридичних приписів та рекомендацій, організаційними, психологічними, моральними аспектами тощо.

Як зазначається дослідниками цієї проблематики: на практиці однією з найбільших проблем кримінальних проваджень про торгівлю людьми є небажання потерпілих свідчити як під час досудового слідства, так і в суді. Серед причин такого ставлення можуть бути, зокрема, такі:

- втрата потерпілими мотивації давати покази у суді через надто великий проміжок часу, який минув між першим їхнім зверненням до правоохоронних органів і судовим розглядом справи;
- певні психологічні перешкоди, викликані небажанням потерпілого згадувати про болючі для нього факти експлуатації його праці, а також побоюваннями потерпілих вчинення щодо них розправи з боку обвинувачених чи близьких їм осіб;
- небажання потерпілих давати покази судді, який в силу певних факторів не викликає у потерпілих довіри або ж своїми діями чи бездіяльністю втратив довіру до них з боку потерпілих [2, с. 86].

У першу чергу, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії необхідним є поєднання принципу оперативності та забезпечення прав потерпілого, у тому

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

числі – права на відновлення, реабілітацію. Правоохоронні органи та судова система повинні сповідувати принцип в основу якого покладено інтереси жертви і права людини, і таким чином заохотити жертву [3, с. 134].

Зрозуміло, що важливим для встановлення психологічного контакту та правильної організації допиту є отримання попередньої консультації із психологами, представниками правозахисних організацій, які спеціалізуються саме на випадках торгівлі людьми. Торгівля людьми відбувається у різні способи та часто потерпілі самі можуть не розуміти свого вразливого стану і фактичного статусу потерпілого.

Крім того, бувають випадки, коли їх втягують у вчинення злочину та за іншими епізодами вони стають співучасниками злочину. Наприклад, беруть участь у вербуванні інших жертв. У таких ситуаціях необхідним є роз'яснення конкретних правових наслідків співробітництва із правоохоронними та судовими органами. Актуальним у зазначеному контексті стає питання звільнення від кримінальної відповідальності за такі злочини, а також поширення процедури укладення угод про примирення. Відповідно до ч. 1 ст. 471 КПК України угода про примирення може бути укладена, у разі вчинення злочину не більш ніж середньої тяжкості. Водночас, навіть злочин, що кваліфікується за ч. 1 ст. 149 КК України є тяжким. Така ситуація грає не на користь забезпечення прав осіб, які і самі є потерпілими від торгівлі людьми, і водночас в силу певних обставин у інших злочинах могли брати участь у такій незаконній діяльності. Відсутні правові механізми заохочення таких осіб до ефективного співробітництва із правоохоронними органами.

Допит завжди пов'язаний із відтворенням подій минулого. Це створює загрозу повторного морального, психічного травмування потерпілого. Відповідно до параграфу 28 Рекомендацій Ради Європи № R (2000) 11 Комітету міністрів для Держав-учасниць про заходи боротьби з нелегальною торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації міститься звернення до Держав-учасниць забезпечити жертвам «спеціальні (аудіо або відео) засоби для запису та подання скарг для захисту їхнього приватного життя та гідності, і скорочення кількості офіційних процедур та їх травматичного ефекту» [3, с. 143].

Важливою є якісна підготовка до допиту, яка повинна включати:

- детальне вивчення матеріалів кримінального провадження та складання плану допиту для усунення ризиків його повторного проведення;
- залучення відповідних спеціалістів до допиту;
- застосування відеозапису під час допиту;
- використання сучасних методів проведення цієї слідчої (розшукової) дії;
- оцінка можливості проведення допиту під час досудового розслідування у судовому засіданні;
- проведення допиту в режимі відеоконференції під час судових засідань, з метою забезпечення безпеки потерпілого та уникнення його прямого контакту із підозрюваним (обвинуваченим).

Зупинимося детальніше на трьох останніх пропонованих пунктах.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Одним із сучасних методів проведення допиту є процесуальне інтерв'ю, за своєю методикою воно істотно відрізняється від практики проведення допитів у нашій країні. Зокрема, при проведенні інтерв'ювання більше уваги приділяється встановленню психологічного контакту, роботі із методами пригадування, моделювання. Для України цей метод є досить новим, натомість він широко використовується у багатьох країнах світу (Данії, Канаді, Норвегії, Великобританії), які доводять ефективність його застосування у провадженнях, пов'язаних із сексуальним насильством, торгівлею людьми.

Для обмеження повторної травматизації потерпілих під час допитів, у провадженнях про злочини, пов'язані з торгівлею людьми доцільно використовувати запроваджену у ст. 225 чинного КПК України процедуру допиту під час досудового розслідування у судовому засіданні, «якщо через існування небезпеки для життя і здоров'я свідка чи потерпілого, їх тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити їх допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань». Водночас, необхідним є баланс інтересів потерпілого і забезпечення права на справедливий суд для сторони захисту. Відтак у кожному конкретному випадку необхідно розглядати можливість присутності підозрюваного, захисника під час такого допиту.

Іще одним процесуальним засобом, що забезпечує безпеку та обмежує прямий присутнісний контакт потерпілого і підозрюваного (обвинуваченого) є передбачена ст. 232 КПК України процедура проведення допиту у режимі відеоконференції під час досудового розслідування.

Проведення допиту у суді також має проводитися із урахуванням зазначених особливостей, обставин кримінального провадження, стану потерпілих тощо. З метою не розголошення відомостей особистого характеру важливим є вирішення питання щодо проведення судового розгляду у закритому засіданні, вжиття заходів безпеки до особи. Суддям також важливо враховувати вплив таких факторів, як обставин вчинення злочину, взаємовідносини потерпілих з обвинуваченими, рівень довіри до правоохоронних та судових органів, частота залучення потерпілого до допитів при оцінці позиції потерпілого та вживати заходів для їх об'єктивної оцінки. Адже часто залякування, не усвідомлення факту вчинення до нього злочину, не розуміння наслідків, психічний стан – замкнутість, психологічна травма потерпілого можуть істотно вплинути на бажання / небажання потерпілого давати показання, його активність у реалізації своїх прав, правову позицію.

Важливим аспектом якісного проведення допиту потерпілих у злочинах, що пов'язані з торгівлею людьми є рівень професійної підготовки, обізнаності слідчих, прокурорів, слідчих суддів та суддів щодо специфіки роботи із суб'єктами по цій категорії злочинів. На сьогоднішній день міжнародні, громадські організації, державні органи, ЗВО докладають спільних зусиль у напрямку підготовки працівників правоохоронних та судових органів з питань кримінального провадження у кримінальних провадженнях щодо торгівлі людьми.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

У матеріалі викладені лише окремі особливості проведення допиту потерпілих у кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері торгівлі людьми. Натомість питання особливостей проведення допитів неповнолітніх потерпілих від таких злочинів, іноземців та ін. категорій є актуальними для наукових розвідок із досліджуваної проблематики.

Список використаних джерел

1. Понад 2002 українців стали жертвами торгівлі людьми. URL: <https://znaj.ua/society/195773-ponad-200-ukrajinciv-stali-zhertvami-torgivli-lyudmi-shokuyucha-statistika-mvs>. (дата звернення 10.03.2019).
2. Навчальний посібник для суддів з питань судового провадження у кримінальних справах щодо торгівлі людьми з метою експлуатації праці / Представництво Міжнародної організації з міграції в Україні. – Київ : Фенікс, 2014. – 160 с.
3. Навчальний посібник у сфері протидії торгівлі людьми для суддів та прокурорів (ознайомчі матеріали для держав-членів ЄС, асоційованих членів і держав-кандидатів на вступ) – Київ : ТОВ «КЛГЗ», 2007. – 215 с.

ВАРІАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ

Тітко І.А.,

*доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Полтава, Україна*

На сьогодні інформаційні технології є невід'ємною частиною практично будь-якої сфери людської діяльності. Показово, що злочинна діяльність також не стала винятком. Досить ілюстративною в аспекті підтвердження вказаної тези є сфера злочинної діяльності, пов'язаної із торгівлею людьми (йдеться власне як про злочин, передбачений ст. 149 КК України (торгівля людьми), так й про інші кримінально карані діяння, які із ним пов'язані: ст. 143 КК України (порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини), ст. 146 КК України (незаконне позбавлення волі або викрадення людини), ст. 150 КК України (експлуатація дітей), 150-1 КК України (використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом), ст. 169 КК України (незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння)), ст. 301 КК України (ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів), ст. 302 КК України (створення або утримання місць розпусти і звідництва), ст. 303 КК України (сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією) та ін.).

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Аналіз матеріалів, наявних у Єдиному державному реєстрі судових рішень, надає можливість констатувати, що при вчиненні вказаних злочинів має місце активне використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, зокрема у наступних варіаціях:

- *використання мережі Інтернет (соціальних мереж) для розміщення оголошень про намір/можливість здійснити продаж людини.* Так, відповідно до вироку Сихівського районного суду м. Львів, було встановлено, що «ОСОБА_1, будучи зареєстрованою користувачем соціальної мережі «Вконтакте» під нік-неймом "ОСОБА_1", перебуваючи в м. Львові, дізнавшись, що знаходиться в стані вагітності, вирішила не залишати в себе народжену нею дитину після пологів. Реалізуючи свій умисел на вчинення торгівлі людьми, а саме малолітньою дитиною, 27.12.2016 р. ОСОБА_1 в соціальній мережі "Вконтакте" в завуальованій формі розмістила оголошення про намір продати свою ще не народжену дитину. В ході переписки у вищевказаній соціальній мережі ОСОБА_1 познайомилась із ОСОБА_3, яка висловила намір придбати народжену ОСОБА_1 дитину» [1];

- *використання мережі Інтернет (соціальних мереж) для підшукування осіб, які здатні надати допомогу (посередницькі послуги) при укладенні незаконної угоди, об'єктом якої є людина.* Так, за результатами розгляду кримінального провадження по обвинуваченню особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 149 КК України (поряд із іншими злочинами), Личаківський районний суд м. Львова встановив, що «через соціальну мережу "Вконтакте" із ОСОБА_2 познайомились ОСОБА_3 із своєю дружиною, які попросили допомоги у ОСОБА_2 в процесі пошуку малолітньої дитини для них. У свою чергу, ОСОБА_2, будучи зареєстрованим користувачем соціальної мережі "Вконтакте", через зазначену мережу познайомилась із ОСОБА_4, від якої дізналась, що остання вагітна та після пологів не має наміру залишити дитину в себе на вихованні. В цей час в ОСОБА_2 виник умисел на вчинення незаконних дій щодо усиновлення, незаконного переправлення особи через державний кордон України» [2];

- *використання мережі Інтернет (соціальних мереж) для пошуку інформації про осіб, які в подальшому стають «об'єктом» незаконних угод із людиною.* Наприклад, при розгляді кримінального провадження за обвинуваченням особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 149 КК України, Тернопільським міськрайонним судом Тернопільської області було встановлено, що «на початку жовтня 2017 р. ОСОБА_5, внаслідок тяжкого матеріального становища та збігу тяжких сімейних обставин у соціальній мережі "ВКонтакті", створила особисту сторінку під ім'ям "ОСОБА_5" та розмістила оголошення про пошук роботи за кордоном. ОСОБА_2, діючи за попередньою змовою із особою, матеріали щодо якої виділено в окреме провадження, досудове розслідування у якому триває, та невстановленою досудовим розслідуванням особою на території Об'єднаних Арабських Еміратів, будучи зареєстрованим у вказаній вище соціальній мережі під ім'ям "ОСОБА_9",

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

побачив вищезазначене оголошення та надіслав повідомлення з приводу можливого працевлаштування особі, яка його розмістила» [3];

- використання мережі Інтернет для вербування осіб, які в подальшому стають жертвами злочину, передбаченого ст. 149 КК України. Так, визнавши групу осіб винними у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 149 КК України, Бориспільський міськрайонний суд Київської області встановив, що «для вербування жінок ОСОБА_1 і ОСОБА_2 розмістили в мережі Інтернет на сайтах з пропозиціями працевлаштування рекламне оголошення, загальний зміст якого зводився до того, що агентство по працевлаштуванню оголошує набір молодих жінок привабливої зовнішності на високооплачувану роботу в країнах Європи. Форма та зміст оголошення не залишали сумнівів, що робота полягає наданні сексуальних послуг за грошову винагороду» [4];

- використання можливостей мережі Інтернет (зокрема в частині передачі графічної інформації в режимі on-line) для подальшої сексуальної експлуатації осіб, які стали жертвами торгівлі людьми. Наприклад, як було встановлено Апеляційним судом Волинської області при розгляді провадження за обвинуваченням групи осіб у вчиненні злочинів, передбачених ст.ст. 149, 301 КК України «обвинувачені орендували квартиру, де організували порностудію, залучили ОСОБА_13, ОСОБА_24, ОСОБА_16, ОСОБА_46 до примусової праці шляхом встановлення 12 годинного робочого дня, створення умов, за яких було неможливо з власної волі залишити Республіку Польща, схилили потерпілих до оголення перед відеокамерою в мережі Інтернет свого тіла» [5];

- здійснення комунікації між учасниками злочинних угруповань, а також між злочинцями та їх жертвами із використанням різного роду Інтернет-месенджерів. Так, наприклад, за результатами судового розгляду кримінального провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 149 КК України, Першотравневий районний суд м. Чернівці встановив, що «у період часу з початку 2017 р., ОСОБА_2, використовуючи соціальну мережу "Вконтакте" ..., а в період часу з 31.05.2017 по 29.06.2017 – месенджер "Viber" та програмне забезпечення з закритим кодом "Skype", реалізуючи свої злочинні наміри, відповідно до раніше розробленого плану злочинних дій, використовуючи уразливе становище потерпілих ... зміцнював упевненість потерпілих в необхідності та правильності прийняття позитивного рішення про виїзд до Італійської Республіки для надання послуг сексуального характеру за грошову винагороду» [6];

- використання можливостей мережі Інтернет для конспірації злочинної діяльності. Як було встановлено вироком Глухівського міськрайонного суду Сумської області «для підтримання постійних завязків із співучасниками ОСОБА_4 використовувала власну сторінку у соціальній мережі "Вконтакте", а також для вербування дівчат і з метою конспірації створила

анкету у даній соціальній мережі під прихованим обліковим записом "Наталія Николаевна", яку використовували всі співучасники» [7].

Вищенаведені приклади надають можливість констатувати, що активне використання сучасних інформаційних ресурсів при вчиненні злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, на сьогодні є неспростовним фактом. Це у свою чергу зобов'язує як науковців, так і правозастосовників зосередити увагу на розробці відповідних алгоритмів попередження, виявлення та розслідування такого роду кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Вирок Сихівського районного суду м. Львова від 22 жовтня 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77316796>.
2. Вирок Личаківського районного суду м. Львова від 06 лютого 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64527701>.
3. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 05 листопада 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78350698>.
4. Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 17 лютого 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38915249>.
5. Ухвала Апеляційного суду Волинської області від 20 серпня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33105682>.
6. Вирок Першотравневого районного суду м.Чернівці від 27 грудня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79028159>.
7. Вирок Глухівського міськрайонного суд Сумської області від 27 грудня 2017 р.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71258147>.

**СТАН РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У
СУЧАСНИХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ**

Трубавіна І.М.,

*доктор пед наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та
педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
м. Харків, Україна*

Розкриємо стан розробленості проблеми сімейного виховання у науково-педагогічному аспекті за останнє десятиріччя для визначення перспектив можливих досліджень і виявлення «білих плям» у теорії виховання з цього напрямку. Так, Янішевська З.В.[11] виявила концептуальні підходи до проблем сімейного виховання в Іспанії, дослідила ціннісні орієнтації сімейного виховання, програми педагогічної просвіти батьків, особливості співпраці сім'ї та школи. Калашник Л.С.[2] досліджувала педагогічні засади родинного виховання в китайській сім'ї, ціннісні орієнтири, зміст, принципи методи, засоби родинного виховання. Червонецька С.С. [10] дослідила виховання в сім'ї моральних якостей дітей молодшого шкільного віку засобами природи у Великій Британії. Харченко Т.Г. [8] описала сімейне виховання у взаємодії зі школою, соціальним середовищем у вихованні учнів коледжів і ліцеїв Франції. В роботі Сурженко О.П. [7] розкрито педагогіку демократії, зміст, форми і методи виховання щасливої дитини в німецькій сім'ї. Тобто, маємо аналіз змісту, форм, факторів і засобів, традицій сімейного виховання в розвинутих країнах, окрім США та Скандинавії, при цьому майже відсутні дослідження Азії та Південної Америки, Австралії.

Здійснено огляд сучасних українських досліджень щодо сімейного виховання в історичному аспекті. Так, Ярошинською О.О.[12] досліджено розвиток поглядів на інститут батьківства в історії української етнопедагогіки. Петрус В.В.[6] виділила детермінантні фактори сімейного виховання в закарпатській родині (етнічний, економічний, соціальний, демографічний, фізіологічний, духовний та ін.), розкрила структурні елементи та особливості виховання в крайовій родині, схарактеризувала еволюцію сімейних цінностей. Ідеї сімейного виховання на засадах єврейської етнопедагогіки (кінець XIX-початок XX століття) розкрито в роботі Геркерової О.М.[1]. Нею розглянуто народно-педагогічні традиції виховання підростаючого покоління єврейського народу, досліджено джерела виникнення єврейської народної педагогіки: фольклор, релігійна, морально-дидактична література, традиції, звичаї. Хлистун І.Г.[9] досліджувала національне виховання в родині української еліти (кінець XIX-початок XX століття) і виділила головні його напрямки (психологічний, світоглядний, етичний, етнокультурний), поведінкові аспекти особистості членів сімей (морально-емоційний, діяльно-вольовий, мовленнєво-культурний), виявлено умови, форми, методи, засоби виховання і розроблено модель виховання елітарної особистості в сім'ї. Муляр Н.М.[5]

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

вивчала морально-етичне виховання в українській сім'ї (друга половина XIX – початок XX століття) і визначила роль співпраці сім'ї, школи та церкви в ньому.

Існують дослідження щодо історії та сучасності взаємодії сім'ї та школи. Так, робота Мальцевої О.І. [4] присвячена роботі загальноосвітньої школи України з сім'єю у 20-30 роках XX століття: співвідношенню громадського та шкільно-сімейного виховання, основним формам та методам педагогізації батьків, специфіці методу роботи з батьківською громадськістю через посередництво дітей. Кравченко Т.В. [3] обґрунтувала теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у сучасній взаємодії сім'ї і школи, можливі типи взаємодії сім'ї та школи.

На основі аналізу проведеного огляду досліджень з порівняльної педагогіки та історії педагогіки можна зробити висновок про недостатню розробленість проблеми сімейного виховання в порівняльному аспекті, малу кількість таких досліджень, малу кількість досліджених національних особливостей сімейного виховання, при тому що всі вони цікаві і корисні, актуальні (щаслива дитина, сімейні традиції тощо), актуальні в контексті посилення ролі сім'ї у вихованні дитини, збагачують педагогічну теорію та практику в змісті, формах, методах і засобах сімейного виховання, взаємодії сім'ї та школи. Виникає питання про обсяг батьківської просвіти та обсяги роботи педагогів. Існуючі сучасні закордонні дослідження теорії та практики сімейного виховання наголошують на пріоритеті його над суспільним, необхідності їх поєднання і підкреслюють роль сімейного виховання в успішній соціалізації дитини, наголошують на батьківській просвіті щодо виховання щасливої, успішно соціалізованої дитини засобами загальнолюдських та національних цінностей, природи, традицій, звичаїв, мистецтва, рідної мови, демократії. Дослідження стосуються в основному розвинених країн світу, окремих націй, які мають віками апробований досвід сімейного виховання. Перспективами досліджень в цьому напрямку вважаємо порівняльний аналіз програм батьківської просвіти, виділення їх теоретичних засад, визначення національних особливостей виконання сім'єю своєї виховної функції в суспільстві, адаптацію кращого досвіду в українських родинах. Сучасні історико-педагогічні дослідження щодо сімейного виховання стосуються з'ясування сутності і розвитку інституту батьківства, інших форм сімейного виховання, ролі батька і матері у вихованні дітей, впливу національних та крайових особливостей та факторів на зміст, форми, методи, засоби сімейного виховання, впливу роду і сімейних цінностей на виховання дітей, взаємодії школи, сім'ї, мікросередовища, церкви, впливу західноєвропейських теорій на сімейне виховання в Україні, необхідності системи родинно-суспільного виховання, батьківської просвіти.

Перспективами подальших досліджень є визначення теоретичних засад взаємодії сім'ї, школи, мікросередовища, церкви у сімейному вихованні, розкриття змісту родинно-сімейного виховання в сучасних умовах, ролі батька у

сімейному вихованні дітей, забезпечення гендерної рівності батьків у сімейному вихованні, гендерне виховання хлопчиків і дівчат в сім'ї, підготовка і просвіта батьків до виховання дітей в сім'ї.

Список використаних джерел

1. Геркєрова О.М. Ідеї сімейного виховання на засадах єврейської етнопедагогіки (кінець хіх – початок хх століття) : Автореф. дис.... канд. пед. наук 13.00.01/ О.М. Геркєрова; РВНЗ «КГУ»: Ялта – 2011.-20с.
2. Калашник Л.С. Педагогічні засади родинного виховання в китайській сім'ї: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Л.С. Калашник ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2005. – 20 с.
3. Кравченко Т.В. Теоретико-методичні засади соціалізації дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи / Автореф. дис.. доктпед наук 13.00.07. -ІПВ НАПН України Київ – 2010. - 44с.
4. Мальцева О.І. Робота загальноосвітньої школи України з сім'єю у 20 - 30-х роках ХХ століття: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / О.І. Мальцева ; Луган. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2008. – 20 с.
5. Муляр Н.М. Морально-етичне виховання в українській сім'ї (друга половина ХІХ - початок ХХ століття): автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Н.М. Муляр ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2010. – 20с.
6. Петрус В.В. Проблеми сімейного виховання в педагогічній теорії і практиці Закарпаття (друга половина ХІХ - 30-ті роки ХХ століття): автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / М. В. Петрус ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2011. – 20 с.
7. Сурженко О.П. Виховання щасливої дитини в сучасній німецькій сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / О.П. Сурженко ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 20 с. – укр.
8. Харченко Т.Г. Взаємодія школи та соціального середовища у вихованні учнів колегів і ліцеїв Франції: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Т.Г. Харченко ; Луган. держ. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2002. – 19 с.
9. Хлистує І.Г. Національне виховання в родинах української еліти (кінець ХІХ - початок ХХ століття): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / І.Г. Хлистує ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2006. – 20 с.
10. Червонецька С.С. Виховання в сім'ї моральних якостей дітей молодшого шкільного віку засобами природи у Великій Британії: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / С.С. Червонецька ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с.
11. Янішевська З.В. Педагогічні засади та практика сімейного виховання в сучасній Іспанії: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / З.В. Янішевська ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2008. – 20 с.
12. Ярошинська О.О. Розвиток поглядів на інститут батьківства в історії української етнопедагогіки: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / О.О. Ярошинська ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2005. – 18 с.

**ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ И ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ
НЕЗАКОННОЙ МИГРАЦИИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫМИ И
УГОЛОВНО-ПРАВОВЫМИ МЕРАМИ**

Урсу Вячеслав,

доцент кафедры Уголовные науки

Факультета Права Академии «Штефан чел Маре» МВД РМ,

Доктор права

Чана Михаил,

докторант, магистр права

Неотъемлемой частью мировой экономики стала миграция населения, которая ежегодно растет более чем на 20 %. Расширение масштабов миграции, и, как следствие, ее незаконного сегмента - незаконной миграции, взаимосвязано с процессом общей глобализации. Развитие миграционных процессов во всем мире в настоящее время идет неравномерно и противоречиво, а ошибки в управлении миграционными потоками влекут значительный размах ее незаконной составляющей.

В эпоху глобализации вопросы регулирования миграции населения приобретают важнейшее значение, поскольку позитивные и негативные стороны этого явления оказывают весомое воздействие на развитие любого государства. Особая опасность незаконной миграции заключается в том, что неконтролируемые переселенческие процессы оказывают негативное влияние на демографическую, социально-экономическую, политическую обстановку, выступая одним из существенных детерминантов миграционной преступности.

При этом, следует особо подчеркнуть, что незаконная миграция выступает в качестве одной из наиболее существенных детерминант международной преступности в ее наиболее прибыльной сфере. По уровню доходности бизнес, обеспечивающий незаконное перемещение мигрантов, занимает третье место после контрабанды наркотиков и оружия. Незаконная миграция поэтапно превратилась в отлаженный криминальный бизнес с разветвленной структурой, миллионным количеством вовлеченных лиц и огромным оборотом финансового капитала.

Незаконная миграция - одно из глобальных явлений современной жизни. Практически все регионы и государства мира вовлечены в этот процесс в качестве либо стран выезда, либо принимающих стран, либо стран транзитного проезда, либо стран с ярко выраженными смешанными потоками.

Миграция - это совокупность различных по своей природе территориальных перемещений населения, сопровождающихся изменением места жительства. Миграция может различаться по причинам (добровольная или вынужденная), типу (внешняя или внутренняя), виду (возвратная или безвозвратная). Вынужденная миграция может быть внешней (лица, ищущие убежища, в том числе беженцы) и внутренней (перемещенные лица,

вынужденные переселенцы и др.), возвратной и безвозвратной. Внешняя миграция может быть добровольной (в том числе экономической) и вынужденной, возвратной и безвозвратной. Внутренняя миграция может быть добровольной (в том числе экономической) и вынужденной (вынужденные переселенцы, переселенцы из зон экологических бедствий), возвратной и безвозвратной. Незаконная миграция может быть внешней и внутренней (в том числе вынужденной и добровольной). Внешняя трудовая миграция относится к добровольной возвратной, может быть незаконной.

Категория незаконной миграции определяется как такое движение населения (эмиграция - иммиграция), которое в соответствии с нормами международного права не является вынужденной (т.е. мигранты не являются беженцами) и осуществляется вопреки нормам и квотам, устанавливаемым внутренним законодательством принимающей страны.

Миграция - мощнейший конфликтогенный фактор. Главными причинами, повлиявшими на интенсификацию потока незаконных мигрантов, являются: геополитическое переустройство постсоветского пространства, изменение национально-политических ориентаций в государствах нового зарубежья; географическое положение РМ, удобное для транзита из Азии в Европу.

Уголовный кодекс Республики Молдова содержит норму предусматривающую уголовную ответственность и наказание за организацию незаконной миграции.

Так, в соответствии со ст. 362¹ УК «Организация незаконной миграции»

(1) Организация с целью получения, прямо или косвенно, финансовой или материальной выгоды незаконного въезда, пребывания, транзита или выезда с территории государства лица, не являющегося ни гражданином, ни резидентом данного государства,

наказывается штрафом в размере от 650 до 850 условных единиц или лишением свободы на срок от 1 года до 3 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 3 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 2000 до 3000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(2) Те же действия, совершенные:

а) в отношении двух или более лиц;
в) двумя или более лицами;
с) публичным лицом, должностным лицом, лицом, исполняющим ответственную государственную должность, иностранным публичным лицом или международным служащим,

наказываются штрафом в размере от 850 до 1150 условных единиц или лишением свободы на срок от 3 до 5 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 1 года до 3 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 3000

до 4000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(3) Действия, предусмотренные частями (1) или (2):

а) совершенные организованной преступной группой или преступной организацией;

б) причинившие ущерб в особо крупном размере общественным интересам или законным правам и интересам физических и юридических лиц, наказываются штрафом в размере от 1150 до 1350 условных единиц или лишением свободы на срок от 5 до 7 лет с лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок от 3 до 5 лет, а в случае юридического лица – штрафом в размере от 4000 до 6000 условных единиц с лишением права осуществлять определенную деятельность или с ликвидацией юридического лица.

(4) Жертва незаконной миграции освобождается от уголовной ответственности за незаконный въезд, пребывание, транзит или выезд с территории государства, а также за обладание и использование подложных официальных документов для организации своей незаконной миграции.

Статья 362¹ УК определяет жертв незаконной миграции – незаконных мигрантов. Диспозиция статьи прямо указывает, что это лица, не являющегося ни гражданином, ни резидентом данного государства. Таким образом, жертвами являются лица, которые не являются гражданами либо резидентами государства, на территорию которого им организовывают въезд, пребывание, транзит или же государства, с территории которого организовывают выезд.

Под первую категорию подпадают иностранные граждане, т.е. лица, не имеющие гражданство РМ, но имеют гражданство другого государства. Нерезидентами РМ являются либо лица без гражданства (апатриды), либо лица которые не имеют статуса апатрида, либо те которые не могут доказать свою гражданскую принадлежность иностранному государству.

Таким образом, к незаконным мигрантам следует относить: иностранных граждан и лиц без гражданства, въезжающих по недействительным документам или без документов в Республику Молдова; иностранных граждан или лиц без гражданства, объявленная цель въезда которых не соответствует их действиям или намерениям; иностранных граждан или лиц без гражданства, прибывающих в Молдову нелегально, в том числе через государства - бывшие республики СССР; иностранных граждан или лиц без гражданства, произвольно изменивших свое правовое положение в период нахождения на территории РМ; иностранные граждане или лица без гражданства транзитирующие территорию РМ либо указанные лица, выезжающие с территории РМ в обход законным предписаниям.

Статья 362¹ УК РМ направлена против организации незаконной миграции иностранных граждан и лиц без гражданства на территорию РМ. Именно от организационной деятельности такого рода зависит нерегулируемый рост незаконной миграции главным образом в РМ и по ее территории, а также из

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

РМ (транзит). С незаконної міграцією pojawiaються серйозні проблеми для общества и государства. Республика Молдова, в силу определенных факторов не является достаточно привлекательным государством для иммигрирования иностранных граждан или лиц без гражданства. Все же, по данным Бюро по Миграции и Беженцам за период 2014-2016 в Молдову приезжают в среднем около четырех тысяч человек ежегодно. В 2016 году число иммигрантов выросло до 4080 лиц, это на 130 человек меньше чем в 2015 году. В 2016 г. из общего числа иммигрантов 35% приехало для воссоединения семьи, около 26% - на работу, 21% - на учебу и около 18% с другими целями. Иммигрируют в Молдову преимущественно мужчины (разрыв по гендерному признаку 48%). Распределение иммигрантов по странам гражданства показывает, что в 2016 году большинство прибыли из Украины (18%), Российской Федерации (17,3%) и Израиля (13,0%). Те, кто прибывает из Турции, имеют 7% в Италии и США на 4%, а доля прибывающих из других стран варьировалась между 1,9 и 0,1%.

К концу 2016 года, согласно официальным данным, число всех иностранцев (включая лиц без гражданства), которые жили в Республике Молдова было 22333 человека (54% мужчин и 46% женщин), из более чем 125 стран, что составляет 0,6% от общей численности населения страны.

Анализ структуры иностранцев по странам их предыдущего гражданства показывает, что в 2016 году наиболее значительную долю в совокупном объеме 55,1% занимали выходцы из Украины и Российской Федерации (соответственно 32,4% и 22,7%), за которыми следуют из Израиля (8,7%), Румынии (5,2%) и Турции (4,1%), причем остальные страны представлены по 2% и менее каждая. Довольно заметный вес в структуре иностранцев занимают лица без гражданства и лица с неопределенным гражданством - около 8% в 2016 году.

В большинстве случаев РМ является государством для транзита, чаще всего, в Европейский Союз.

Официально признано, что незаконная миграция способствует усилению национализма, политического религиозного экстремизма, этносепаратизма и др. Наряду с другими правовыми и организационными методами борьбы с незаконной миграцией привлечение лиц, организующих незаконную миграцию, к уголовной ответственности является эффективным средством предупреждения, как данного вида преступлений, так и самой незаконной миграции.

Считаем обоснованной позицию молдавского законодателя, как с теоретической, так и с практической точки зрения, который установил уголовную ответственность за совершение организации незаконной миграции двумя или более лицами, так и за совершение того же деяния организованной преступной группой или преступной организацией, поскольку, данное преступление может быть совершено и лицами не входящими в организованную группу.

Часть 2 с) ст. 362¹ УК РМ предусматривает в качестве квалифицирующего обстоятельства совершение деяния специальным субъектом. При этом, только

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

прямо перечисляет специального субъекта преступления, тогда как такой субъект может совершить действия предусмотренные диспозицией статьи как частное лицо. Предполагаем, что законодатель усилил уголовную ответственность и наказание за совершение деяния с использованием таким субъектом своих служебных полномочий или положения. Предлагаем дополнить указанную формулировку выражением «с использованием своего служебного положения».

Незаконная миграция, как правило, связана с разными видами организованной преступной деятельности, в том числе транснационального характера. Помимо этого следует учесть широкое использование при совершении преступления подделки документов. Предлагается внести изменения в ст. 362.1 УК РМ и дополнить часть 2 буквой d) «с использованием поддельных документов».

Считаем целесообразным примечание к ст. 362 УК РМ, освобождающее от уголовной ответственности жертву незаконной миграции за незаконный въезд, пребывание, транзит или выезд с территории государства, а также за обладание и использование подложных официальных документов для организации своей незаконной миграции.

Помимо того, что нелегальная миграция, наказывается годами лишения свободы, что часто является результатом серьезных последствий для жертв этого преступления. Даже если жертва "освобождается от уголовной ответственности за въезд, пребывание, незаконный транзит территории или выезд с этой территории, а также за факт владения и использования поддельных официальных документов с целью организации его/ее незаконной миграции" (часть 4 ст. 362¹ УК РМ), она рискует оказаться в сети торговцев людьми или, по крайней мере, в трудных ситуациях, таких как: риск стать жертвой эксплуатации и торговли людьми; невозможность подать жалобу на работодателя, который не заплатил в соответствии с законом и не принял надлежащих мер защиты; невозможность социального и медицинского страхования в случае законно выполненной работы; не использовать период, проведенный за границей для выхода на пенсию, потому что нет никаких доказательств вклада в систему социальной помощи; отсутствие возможности получения медицинских пособий, несчастных случаев на производстве, профессиональных заболеваний и. т. д.; риск депортации; риск запрета на иммиграцию; нарушение прав на безопасность труда и отсутствие несчастных случаев на производстве; ущемление права на обращение в суд.

В то же время, иностранные граждане могут недобросовестно использовать право, предоставленное примечанием к ст. 362¹ УК РМ.

Незаконные миграционные процессы являются одним из серьезных элементов системы «теневой», в том числе криминальной, экономики, активную роль в которой играют транснациональные организованные преступные формирования. Кроме того, организация незаконной миграции

бывает системно связана с терроризмом, экстремизмом и другими высоко общественно опасными явлениями.

Значимой тенденцией миграционной преступности является, интенсивное усиление ее общественной опасности: Преступления; совершаемые мигрантами, вызывают огромный общественный резонанс, провоцируют на разжигание ксенофобии, ненависти по признакам расы, национальности и вероисповедания, а также существенный рост экстремизма. Современные реалии, доказывают данные тезисы. Достаточно посмотреть выпуски новостей про поведение мигрантов в странах Западной Европы.

Борьба с организацией незаконной миграции только и преимущественно с помощью уголовно-правовых мер является неэффективной - необходима разработка Целевой государственной программы, предусматривающей систему общеорганизационных, предупредительных и правоохранительных мер реагирования на рассматриваемое явление.

Постановлением Правительства РМ пг.655 от 08.09.2011 была утверждена Национальная стратегия в области миграции и убежища на 2011-2020 годы. В п.25 прямо указывается что процессы глобализации, развитие информационных технологий, гибкость и взаимозависимость таких факторов как международная торговля, инвестиции, финансовый капитал, которые влекут за собой повторные миграционные потоки, наряду с многими положительными аспектами и возможностями в области развития, являются также причиной ряда вызовов и социальных рисков. Среди них такие явления как нелегальная миграция, торговля людьми др. Учитывая международный характер и сложность явления, эффективное предупреждение нелегальной миграции требует более высокого уровня международного сотрудничества как государственных структур, так и неправительственного сектора и общества в целом.

Уменьшение нелегальной миграции возможно достичь при разработке эффективных механизмов контроля за легальной миграцией, особенно в части, касающейся соблюдения иностранцами целей въезда и пребывания на территории Республики Молдова. Важно разработать также эффективный механизм санкционирования "третьих лиц", получающих прибыль от видов деятельности, способствующих нелегальной миграции.

Борьба с нелегальной миграцией относится к области общих действий, совместно продвигаемых со странами ЕС, соседними странами, странами происхождения и странами приема мигрантов в/из Республики Молдова. Так же были сформулированы цели, достижение которых способствовало бы повышению эффективности борьбы с данным явлением.

Цель I. Развитие комплексных политик о предупреждении массовой неконтролируемой иммиграции в страну или транзита через страну в европейский регион лиц из регионов, неблагоприятных в политическом, экономическом или социальном плане, из зон, охваченных внутренними и

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

международными конфликтами, гуманитарными и экологическими кризисами.

Цель II. Улучшение мониторинга потоков нелегальных мигрантов из страны путем координирования и усиления действий органов, ответственных за обнаружение и удаление иностранцев, нелегально находящихся на территории Республики Молдова.

Цель III. Усовершенствование существующей законодательной и институциональной базы, разработка механизмов межведомственного сотрудничества в целях предупреждения въезда и борьбы с нелегальным пребыванием иностранцев на территории Республики Молдова.

Цель IV. Развитие сотрудничества со странами повышенного миграционного потенциала в целях уменьшения числа нелегальных мигрантов, повышения эффективности политик возвращения в эти страны мигрантов, предрасположенных к совершению преступлений, принадлежащих к различным криминальным группировкам и пр., которые могут представлять опасность для государства и гражданина.

Соответствующие меры в данной области:

1) Комплексный подход политик по предупреждению и борьбе с нелегальной миграцией и торговлей людьми с одновременным осуществлением мер по защите жертв торговли людьми и созданием благоприятных условий для сотрудничества органов публичного управления.

2) Разработка и последовательное внедрение эффективной методологии, касающейся путей выявления незаконной миграции внутри страны, в том числе в частях неконтролируемых властями Республики Молдова, анализ и расследование случаев организованного содействия нелегальной миграции, включая эффективное сотрудничество между соответствующими учреждениями.

3) Укрепление потенциала национальных органов для предупреждения нелегальной иммиграции категорий лиц, которые не соответствуют критериям приема, установленным Законом, уменьшения случаев фиктивного документирования (например, фиктивный брак и др.), ограничения возможностей получения экономических или социальных выгод неправомерными способами, уменьшения случаев использования фиктивных документов и пр.

4) Повышение уровня защиты удостоверений личности и проездных документов в соответствии с уровнем стандартов Европейского Союза.

5) Уменьшение нелегальной миграции путем постоянного, правильного и полного информирования потенциальных мигрантов о легальных условиях въезда и документирования в стране, а также рисков возможных санкций в случае несоблюдения законодательства.

6) Разработка политик о повышении ответственности работодателей при необоснованном расторжении трудового договора с работниками-мигрантами до истечения его срока, а также в случаях, когда работодатель не осуществляет

установленные законодательством отчисления в фонды социального и медицинского страхования за принятого на работу иностранца.

7) Улучшение межведомственного сотрудничества структур в области борьбы с нелегальной миграцией, которые на основании закона и функциональных обязанностей работают непосредственно с мигрантами.

8) Развитие сотрудничества с FRONTEX.

9) Развитие сотрудничества с дипломатическими и консульскими миссиями, соответствующими публичными органами стран происхождения и транзита нелегальных мигрантов в/через Республику Молдова.

10) Обеспечение надлежащей инфраструктуры и укрепление потенциала учреждений, ответственных за выдворение лиц, пребывающих нелегально, или выходцев из третьих стран, находящихся на территории республики Молдова.

11) Укрепление потенциала человеческих ресурсов, задействованных в управлении миграцией и убежищем, в анализе рисков, борьбе с нелегальной миграцией и нелегальным пребыванием, работе по содержанию в специальных учреждениях.

12) Обеспечение непрерывного повышения профессиональной подготовки путем проведения последовательной кадровой политики, создания механизмов сохранения в системе и продвижения обученного персонала, в особенности учитывая проведение институциональных реформ.

Для достижения установленных целей Республика Молдова присоединилась к политикам Европейского Союза в данной области, но считает необходимым в целях уменьшения нелегальной миграции правильное распределение ответственности между государствами.

Литература

1. Уголовный Кодекс Республики Молдова принятый Законом nr.985 от 18.04.2002, в законную силу в 2003 г., с последующими изменениями и дополнениями/ *Мониторул Офіціал N 128-129/1012 от 13.09.2002*
2. Постановление Правительства Республики Молдова об утверждении Национальной стратегии в области миграции и убежища (2011-2020) nr. 655 от 08.09.2011 / *Мониторул Офіціал № 152-155/726 от 16.09.2011*
3. *Compendiul statistic al Profilului Migrațional Extins al Republicii Moldova pentru anii 2014-2016, Chișinău, 2017*

**«ПРИКОРДОННА СТІНА» ТА «ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА»:
КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РІЗНИХ КОНЦЕПЦІЙ
ПРИКОРДОННОЇ БЕЗПЕКИ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ
НЕВРЕГУЛЬОВАНІЙ МІГРАЦІЇ**

Філіппов С. О.,

*к.психол.н., доцент, підполковник юстиції, докторант
Національної академії Державної прикордонної служби України
м. Хмельницький, Україна*

1. Короткий опис концепцій прикордонної безпеки

В сучасному світі існують різноманітні моделі міждержавних відносин. Очевидним є їх різний вплив на характер нерегульованої (irregular) міграції, яка часто пов'язана з незаконним переправленням осіб через державний кордон. Відповідно існують різні концепції прикордонної безпеки у спектрі між концепціями «прикордонна стіна» (США-Мексика) та «світ без кордонів» (внутрішні кордони ЄС). Уявлення про баланс бар'єрності та контактності державного кордону розвивалися від розуміння кордону типу «стіна» до розуміння кордону типу «інформаційна система» [1].

2. Короткий опис тенденцій нерегульованої міграції

Україна. Кількісні показники, що свідчать про стан злочинності (табл.1) та тенденції розвитку обстановки у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. у сфері транскордонної міграції ми наводимо нижче. Загальне зменшення на 15 % (у 2018 р. – 3268, у 2017 р. – 3825) кількості затриманих нелегальних мігрантів. водночас кількість затриманих за незаконне перетинання кордону зросла на 26 % (2018 р. – 1130 ос., 2017 р. – 898), що обумовлено збільшенням на 24% кількості затриманих нелегальних мігрантів на кордоні з ЄС (2018 р. – 842 ос., 2017 р. – 678). Зменшення на 22% кількості припинених адмін. правопорушень (у 2018 р. складено 76 тис. 958 протоколів, у 2017 р. – 98 тис. 392), у тому числі – на 39 % за незаконне перетинання кордону (у 2018 р. – 30 тис. 354 протоколи, у 2017 р. – 49 тис. 564). Збільшення на 6% кількості спроб перетинання кордону за підробленими документами (у 2018 р. виявлено 1 006 документів, у 2017 р. – 948).

Таблиця 1

Динаміка зареєстрованих кримінальних правопорушень,
передбачених ст. 332 КК України

Кримінальне правопорушення	Роки	Обліковано	Темпи зростання (ланцюговий)	Темпи приросту	
				%	коефіцієнт
Незаконне переправлення	2014	157			
	2015	89	56,7	-43,3	- 0, 43

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

осіб через державний кордон України	2016	15	16,9	-83,1	-0,83
	2017	21	140	+40	0,40
	2018	43	204,8	+104,8	1,05

Європейський союз. У 2018 р. держави-члени повідомили про 150114 випадків незаконного перетинання кордонів, що на 27% менше, ніж у 2017 р. Це відбувається за рахунок значного (майже в п'ять разів) зменшення міграційного тиску з липня 2017 року на Центральньо-середземноморському маршруті. Водночас поступово збільшується кількість громадян України, які перебувають незаконно на території ЄС через різні причини (законно в'їхали, але закінчився строк перебування та ін.). Якщо три роки тому кількість виявлених афганців перевищувало кількість наших співгромадян в 4.5 рази, то зараз - наших в 2.6 разів більше. Відповідні дані FRONTEX [2] – у табл. 2

Таблиця 2

Держави, щодо громадян яких найчастіше встановлювався факт незаконного перебування на території ЄС у 2018 р.

Top Ten Nationalities	2018	% change on prev. year
Ukraine	36 251	11
Albania	21 350	-14
Iraq	21 307	-1.2
Morocco	21 160	-29
Algeria	15 577	-22
Pakistan	15 472	-21
Afghanistan	13 862	-35
Nigeria	11 472	-24
Tunisia	10 472	-34
Serbia	10 397	-8.6
All Other	184 316	-17
Total	361 636	-17

3. Дві полярних концепції прикордонної безпеки.

Що стосується концепції «прикордонна стіна», її назва походить від фізичних об'єктів, що будувалися на кордонах і дотепер застосовуються з метою фізичної протидії нелегальній міграції. Найвідомішим з них є Велика китайська стіна. Образ укріпленої прикордонної стіни в певному сенсі є символом превентивного впливу на транскордонну злочинність. При цьому зауважимо, що термінологічно Ізраїль використовує слово «огорожа» (fence) і виступає проти використання слова «стіна» (wall). У своїй доповіді Генеральний секретар ООН застосовував узагальнюючий термін «бар'єр» (barrier). Міжнародний Суд ООН використовує термін «стіна» (wall).

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Кількісний аналіз свідчить про поширеність прикордонних стін. Після падіння Берлінської стіни крім споруд часів холодної війни, таких як стіна в демілітаризованій зоні між двома Кореями і стіна Марокко навколо Західної Сахари, побудовано більше 30 споруд. Їх довжина може скласти, за різними оцінками, від 18 000 км до більш як 41 000 км в залежності від методики розрахунку. Найбільш поширеними є дані про те, що станом на 2010 р. у світі було близько 45 прикордонних стін загальною протяжністю понад 29 000 км.

У період з 1945 по 1991 рік було побудовано 19 стін і огорож. Між Східним і Західним Берліном, внутрішньої німецьким кордоном, в Баварії між Чехословаччиною та Німеччиною, в Панамі навколо анклав США, навколо анклав Гібралтару, в Алжирі (лінії Моріса, Шале і Педроні) і між двома В'єтнамами вони були демонтовані. Стіни між Південною Африкою, Мозамбіком і Зімбабве, між Ізраїлем і Сирією, Ізраїлем і Ліваном, Китаєм і Гонконгом, Китаєм і Макао, Родезією, Мозамбіком і Замбією, Кубою і зоною Гуантанамо, перша ділянка стіни між Індією і Пакистаном стіна в демілітаризованій зоні між двома Кореями, лінія розмежування на Кіпрі і стіна Марокко в Західній Сахарі - всі функціонували вже після 1991 року (завершення холодної війни).

Це свідчить про те, що у період з 1991 по 2001 рік до 13 стін часів холодної війни, було споруджено ще 7 стін: бар'єри між Кувейтом та Іраком, США і Мексикою, Малайзією і Таїландом, Індією і Пакистаном, Узбекистаном і Афганістаном, Узбекистаном і Киргизстаном, а також навколо іспанських анклавів Сеута і Мелілья в Марокко.

Отже, можна говорити про деактуалізацію концепту «стіни» у прикордонній політиці до кінця ХХ ст. Переломним моментом стало 11 вересня 2001 р. Одним з наслідків подій 11 вересня стало зростання рівня бар'єрності кордонів, яке супроводжувалося будівництвом (завершеним або запланованим) 30 стін: Туркменістан / Узбекистан; Ізраїль / Палестина; Ботсвана / Зімбабве; Пакистан / Афганістан; Китай / Північна Корея; Саудівська Аравія / Ємен; Саудівська Аравія / Ірак; Саудівська Аравія / Оман; Саудівська Аравія / Катар; Саудівська Аравія / Об'єднані Арабські Емірати; Індія / Бангладеш; Індія / Пакистан (етап 2); Єгипет / сектор Газа; Казахстан / Узбекистан; Ізраїль / Ліван; Ізраїль / Йорданія; Йорданія / Ірак; Індія / Бірма; Бірма / Бангладеш; Таїланд / Малайзія (етап 2); Об'єднані Арабські Емірати / Оман; Бруней / східна Малайзія (Лімбанг); Росія (Абхазія) / Грузія; Іран / Пакистан; Іран / Афганістан; Греція / Туреччина; Росія / Україна, США / Мексика. Зокрема, в Ізраїлі побудовано 800 км стіни на Західному березі по обидві сторони "зеленої лінії" 1967 року [3].

Із сучасних стін принаймні сім були побудовані для того, щоб де-факто зберегти нестабільний мир на кордоні. Всі інші були побудовані для запобігання нелегальній міграції, контрабанді та тероризму. Деякі з них мають високотехнологічне обладнання. До таких споруд слід віднести ізраїльську стіну та стіну на кордоні США і Мексики.

Виникає логічне, на наш погляд, питання: яким у XXI ст. може бути превентивний ефект прикордонної стіни за наявності можливостей переправлення мігрантів морським та повітряним шляхом? Чому США таку велику увагу приділяють спорудженню стіни на кордоні з Мексикою? Відповідь на це питання, можливо, знаходиться у площині відгороження бар'єрами безпеки багатих економік від решти світу. Загалом при цьому status quo образ укріпленого кордону у суспільній свідомості є більш важливим, ніж його фактична ефективність. І очевидно, що в сучасний період, на відміну від минулих років, стіна є лише фізичним об'єктом - часткою складної прикордонної інфраструктури. А ця інфраструктура, у свою чергу є технологічним базисом для охорони кордону та протидії правопорушенням.

Відповідно в інформаційному світі превалює концепція з умовною назвою «концепція інформаційної системи». Вона активно застосовується в Європейському союзі. Зокрема, вона включає широке застосування інтегрованої системи баз даних про осіб та транспорт, що перетинають зовнішні кордони ЄС, а також застосування різних технологічних рішень. До найважливіших з них належить застосування біометричних технологій для проїзних документів, система спостереження за зовнішніми кордонами EUROSUR та широке застосування літальних апаратів, особливо безпілотних, для спостереження та протидії використанню правопорушниками повітряного простору у прикордонні.

Висновки

1. Підсумовуючи, зазначимо, що в Україні паралельно застосовуються концепція «інформаційної системи» та «концепція стіни» як «інтелектуального кордону» у вигляді інженерно-технічних споруд на тих ділянках кордону, що є загрозливими [4].

2. З метою виконання заходів, передбачених низкою НПА, наприклад Стратегією державної міграційної політики України на період до 2025 року створюється Національна система біометричної верифікації та ідентифікації, яка діє на кордоні у вигляді автоматизації процесів та впровадження сучасних технічних засобів, у тому числі системи розпізнавання біометричних даних (параметрів), та автоматичної перевірки/звірки якості фотографій. Зокрема впроваджено застосування високотехнологічного обладнання – від ридерів для сканування e-passport до боді-сканерів.

3. Застосування, наприклад, біометричних технологій при виготовленні проїзних документів за стандартами ICAO (e-passport, ID-card) має значення у таких аспектах:

можливість автоматичної перевірки приналежності власнику документа, що скорочує час на ідентифікацію особистості, збільшує швидкість даної процедури і виключає суб'єктивізм при оцінці її результатів;

втрачає сенс підробка та незаконне використання електронних документів з біометричними даними,

біометричні персональні дані що збираються при оформленні електронних паспортів можуть застосовуватися в діяльності з розслідування правопорушень

4. Основою концепції «інформаційна система» є застосування баз даних з різних питань:

ідентифікації паспортних документів,
перетину кордону автотранспортним засобом,
про осіб, які перетнули кордон, вчинили правопорушення,
яким заборонено в'їзд в або яким обмежено право виїзду,
про недійсні, викрадені і втрачені паспортні документи тощо;

Комплекс інформаційних баз даних інтегровано із міжнародними базами, наприклад Інтерполу. Це дозволяє прикордонникам виконувати завдання за призначенням, пов'язані з протидією нерегульованій міграції.

Список використаних джерел

1. Filippov S. The Borders Barrier Properties vs Cross-Border Criminality. *Law Rev. Kyiv UL*. 2017. № 2. P.245-250.
2. Risk Analysis for 2019. Warsaw, FRONTEX. 2019. 54 p.
3. Vallet E., Charles-Philippe D. Introduction: The (Re)Building of the Wall in International Relations . *Journal of Borderlands Studies*. 2012. Vol 27. <https://doi.org/10.1080/08865655.2012.687211>
4. Філіппов С.О. Протидія транснаціональній злочинності: кластерна модель. *Правова держава*. 2018. № 31. С. 115-124.

ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Цвігун І.А.,

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри інформаційних технологій,
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Міжнародна міграція є складним явищем, що стосується різноманітності економічних, соціальних та безпекових аспектів, що впливають на наше повсякденне життя все більше. Міграція є чинником не лише демографічного розвитку країни, але й всіх складових національної безпеки. Пирожков С.І. зазначав, що особливої уваги потребує міграційний чинник, який здебільшого негативно впливає на демографічну, економічну, екологічну та соціально-політичну ситуацію в Україні [8]. Досить вагомий вплив міграційних процесів на демографічні зазначив відомий французький демограф Л. Таба, підкреслюючи, що міграція «неминуче викликає цілий ряд демографічних наслідків. Це відкладання шлюбів, частіше окреме проживання подружжя, зниження рівня народжуваності, зміни у віковій структурі, обумовлені тим, що

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

структура мігрантів завжди відрізняється від структури населення як в місцях їх вибуття, так і прибуття» [88]. А.Сові зазначав, що «еміграція завжди має демографічні наслідки, навіть у тих випадках, коли вона являє собою тимчасову міграцію з метою знаходження роботи, оскільки вона роз'єднує подружжя і скорочує народжуваність» [3; с.344].

При цьому нелегальна міграція, яка визначається Міжнародною організацією з міграції, як рух, що відбувається поза нормативними нормами країн, що відправляють, транзитних і приймаючих країн [4]. Її вплив на демографічні процеси є набагато складнішим, оскільки пов'язаний з відсутністю вільного пересування та повернення до своєї родини.

Одним з джерел інформації про реальну кількість громадян України, що перебувають за кордоном, є механізм консульського обліку, який здійснюється українськими дипломатичними та консульськими установами за кордоном. Міністерство закордонних справ України надає наступні статистичні відомості щодо громадян України за кордоном (таблиця 1). За 2017 рік кількість громадян України, які мають за кордоном легальний статус перебування: 5,2 млн. громадян, а громадяни України, які мають за кордоном нелегальний статус перебування: 1,6 млн. осіб [5; с.49].

Таблиця 1

Інформація щодо статусу перебування громадян України за кордоном (2014-2017 рр.), млн. осіб.

Статус громадян України, які перебувають за кордоном	2014	2015	2016	2017
Легальний	5,6	5,7	5,2	5,2
Нелегальний	1,4 м	1,5	1,6	1,6

Кількість громадян України, які перебуваючи за кордоном стають на консульський облік з кожним роком зменшується, незважаючи на збільшення кількості перебуваючи за кордоном. Так, у 2014 р. році на консульському обліку в закордонних дипломатичних установах України перебувало 491425 громадян України, у 2015 р. – 490270, у 2016 р. – 475220 та у 2017 р. – 445363 особи.

За висновком Frontexу 2018 р. на кордонах з Україною було значне збільшення кількості виданих українцями відмов для в'їзду на територію Європейського Союзу. У 2018 році було повідомлено про 190930 відмов у в'їзді на зовнішніх кордонах ЄС і більше половини відмов продовжували видаватися трьома національностями – українцям, росіянам та албанцям. Відмови, видані українцям а останній рік зросли майже на 60% [6; с.19].

Відмови в'їзду, видані українцям, неухильно зростають з 2014 р., але зростання з 2017 року до 2018 року було більш вираженим, ніж у попередньому році. Не дивно, що дев'ять із десяти відмов були видані на кордонах ЄС з Україною. Збільшення відбулося, зокрема, через збільшення кількості відмов у

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

зв'язку з відсутністю відповідної документації, що обґрунтовує мету та умови перебування, а також неможливість представити достатні засоби існування.

Збільшення в обох категоріях причин відмов було найбільше пов'язано з лібералізацією візового режиму, яка почалася в червні 2017 р., часто це означає, що відвідувачі не знали про існуючі вимоги, які необхідно виконати для входу в Шенгенську зону[6; с.19] (рис.1).

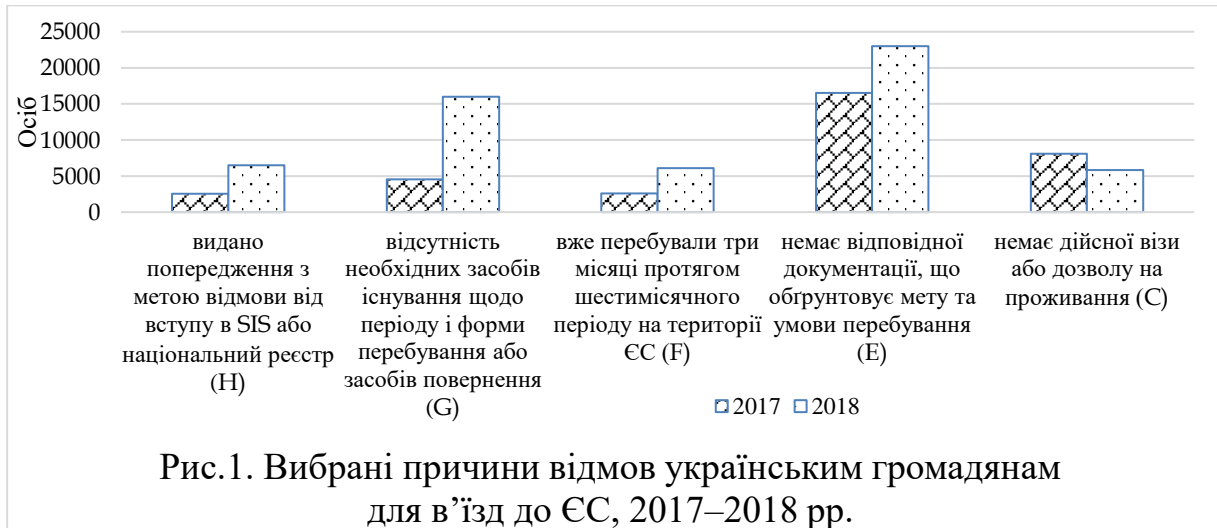

Рис. 1. Вибрані причини відмов українським громадянам для в'їзду до ЄС, 2017–2018 рр.

Джерело: Frontex«Аналіз ризиків на 2019» [6; с.19]

Ще однією причиною відмови до в'їзду на територію ЄС є використання шахрайських документів для незаконного в'їзду до ЄС. З 135 національностей, виявлених з третьої країни, найчастіше виявлялися, як і в попередньому році, марокканські (977), а потім іранські (450), українські (401) і турецький (394). Кількість українських користувачів шахрайських документів різко скоротилася з 785 у 2017 р. Чудовий прогрес, зафіксований у випадку українських громадян, в основному був зумовлений лібералізацією візового режиму для законних власників українських біометричних паспортів, які набули чинності в червні 2017 року[6; с.20].

З метою урегулювання міграційних процесів в ЄС, у 2018 р. держави-члени повідомили про 287000 рішень щодо повернення громадян третіх країн на батьківщину. Розподіл громадян третіх країн виявляє явні розбіжності. Національності з найбільшим зростанням повернень, порівняно з 2017 р., були громадяни України та Грузії. Так було прийнято рішення повернути 33682 громадяни України, а фактично повернуто 27318 осіб. Поточні дані Frontex не тільки свідчать про збільшення випадків зловживання новою візовою політикою цими двома національностями, а й рівень співпраці з українською та грузинською владою, що дозволяє повернути все більшу кількість своїх громадян[6; с.25].

Україна є країною еміграції, транзитної міграції, яка все частіше отримує мігрантів та біженців з багатьох частин світу. Десять відсотків всього населення України, або до п'ятої частини працездатного населення, працює за кордоном, хоча в основному на тимчасовій основі. Тобто до 5 млн., а інколи навіть 7 млн.

людей, менше взимку, більше влітку і більшість українських мігрантів є нелегальними. Таким чином, Україна не тільки є основним постачальником трудових мігрантів до Європи, але й головною країною, що направляє нелегальних трудових мігрантів. Проте, з точки зору Європейського Союзу, найбільше занепокоєння стосується транзитної міграції через Україну [7].

Міграційні процеси і міграційна політика не є суто демографічними питаннями, оскільки чинниками міграції є економічний розвиток та становище на ринку праці. Проте міграційний рух впливає на зміни складу населення і країн-донорів, і країн-реципієнтів. Тому міграційну політику можна розглядати як інструмент демографічної політики [8; с.319].

З метою врегулювання міграційних процесів та покращення демографічної ситуації Кабінет Міністрів України затвердив «Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року» [9]. Її метою є спрямування зусиль держави і суспільства на формування та реалізацію державної міграційної політики, яка б позитивно впливала на консолідацію української нації та безпеку держави, прискорювала соціально-економічний розвиток, сприяла уповільненню темпів депопуляції, стабілізації кількісного та якісного складу населення, задоволенню потреб економіки в робочій силі, відповідає міжнародним стандартам і міжнародним зобов'язанням України.

Стратегія покликана привернути увагу до міграційних проблем, спрямувати і згуртувати суспільство з метою їх розв'язання, забезпечити взаємозв'язок міграційної політики з іншими сферами діяльності держави, перехід від політики реагування у відповідь на внутрішні та зовнішні чинники у сфері міграції до більш активної і цілеспрямованої політики [9].

Список використаних джерел

1. Пирожков С. И. Демографические процессы и возрастная структура населения / С.И. Пирожков. - М.: Статистика, 1976. - 135 с.
2. Таба Л. Взаимосвязи между возрастной структурой, плодотворностью, смертностью и миграцией. Воспроизводство и обновление населения / с сб. Демографические модели Под редакцией Е.М. Андреева и А.Г. Волкова / Л. Таба. - М., Статистика, 1977. - С.27-88.
3. Соби А. Общая теория населения: в 2 т. Экономика и рост населения / А. Соби; пер. с франц. М.: Прогресс, 1972. - Т.1 - 502 с.
4. *International Organization for Migration*; МОМ / ИОМ. URL: <https://www.iom.int/key-migration-terms>
5. Міграційний профіль України за 2017 рік: Державна міграційна служба України, 2018. - 88 с.
6. Risk Analysis for 2019 Frontex: Warsaw, February 2019. - 56 с.
7. Franck Düvell. Ukraine - Europe's Mexico? URL: [publication/238112026_Ukraine_-_Europe's_Mexico](https://www.eurostat.ec.europa.eu/publication/238112026_Ukraine_-_Europe's_Mexico)

8. Цвігун І.А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія ІА Цвігун - Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко ДГ, 2013. – 400 с
9. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року. Кабінет Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250149647>

КОРУПЦІЯ В МІГРАЦІЙНІЙ СФЕРІ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Шведова Г.Л.,

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін,
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

Корупція руйнує засади державної міграційної політики, створюючи тим самим загрозу для національної безпеки держави. До економічних чинників зростання нелегальної міграції відносять поширення корупції та зловживання в сфері контролю за нелегальною міграцією [1]. В ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом зазначено про співробітництво у вирішенні таких проблем, як: незаконне переміщення через державний кордон нелегальних мігрантів, корупція у приватному та державному секторах та підrobка документів [2], що мають вирішуватись в межах загальної проблеми запобігання корупції в міграційній сфері.

Недостатня ефективність заходів із протидії корупції у міграційній сфері є загальноновизнаним фактом. Підтвердженням цьому слугує факт нещодавнього викриття корупційної схеми посадовців СБУ, один з яких вимагав та отримав кошти за непритягнення до відповідальності осіб, які могли отримати посвідки на постійне або тимчасове проживання на території України в незаконній спосіб, зокрема, через укладання фіктивних шлюбів із громадянками України [3].

Але, незважаючи на увагу до корупції з боку як суспільства, так і органів державної влади, епізодичні затримання корупціонерів не впливають на ситуацію у міграційній сфері [4, с. 313]. Це зумовлено як наявними у роботі контролюючих органів, передусім Державної міграційної служби України, корупційними ризиками, так і неефективністю роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Загроза корупції для реалізації міграційної політики нашої держави зумовлена поширенням цього явища насамперед у Державній міграційній службі України. За оцінками фахівців, впродовж останніх років у цьому відомстві була сформована «корупційна піраміда», існування якої відкривало широкі можливості для використання паспортних документів нелегальними мігрантами, представниками міжнародних терористичних організацій, у тому

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

числі тими, які прямували в країни Європейського Союзу. Найбільш поширеними корупційними проявами серед службових осіб міграційних підрозділів стали вимагання та одержання неправомірної вигоди за прискорення видачі паспортних документів громадянам України, сприяння іноземцям у набутті громадянства України, отримання посвідок на проживання, оформлення статусу біженця [4, с. 315].

За таких умов в Україні сформувалась мережа високо-прибуткового бізнесу, що включає як окремих корумпованих представників відповідних державних органів, так і посередницькі групи, що займаються переправлянням, виготовленням підроблених документів високої якості та організацією транспортного перевезення нелегальних мігрантів [5, с. 56-57].

За даними УНІАН, в Україні сформовано ряд умов, сприятливих для незаконної міграції: необлаштованість кордонів за європейськими параметрами, відсутність контролю над частиною кордону на сході України. Корупція в Україні дозволяє мігрантам за 100, 200 або 1000 євро перетнути кордон і потрапити до Європейського Союзу [6].

На думку фахівців, черги, обмежений час прийому громадян та інші подібні фактори створюють передумови для діяльності посередників, за послуги яких громадяни змушені сплачувати додаткові кошти [4, с. 316].

Отже, для запобігання проявам корупції в міграційній сфері необхідно:

- переглянути у бік спрощення процедури поміщення нелегальних мігрантів у пункти тимчасового перебування іноземних громадян, які незаконно перебувають на території України, незалежно від наявності (відсутності) у них паспортних документів;

- змінити існуючі підходи, що сформувалися у суспільній свідомості щодо сприйняття корупції як звичного явища. Тут антикорупційним стратегіям часто стоїть на заваді фактор ментальності в українському суспільстві, зокрема, байдужість до чиновницьких зловживань, виправдання корупційної поведінки обставинами життя, що обумовлено передусім схильністю українців до індивідуалізму. Паралельно необхідно формувати засади етичного середовища в державному секторі. До таких засад слід віднести: безкорисливість, невідкупність, об'єктивність, підзвітність, відкритість, чесність, неупередженість;

- втілення таких засад має відбуватися як через державні, так і недержавні структури, і роль останніх тут відіграє досить важливу роль. Адже в країнах, де громадські організації беруть активну участь у виконанні загальносуспільних програм, корупція є менш поширеною. Громадський контроль може здійснюватись через парламенти, органи самоуправління, ЗМІ, громадські організації, за допомогою яких встановлюється контроль за діяльністю державних управлінських структур у сфері міграційної політики.

Отже, запобігання корупції в міграційній сфері має багатоаспектний характер і вимагає спільних зусиль представників державного та недержавного

секторів, що зробить принаймні більш контрольованим процес незаконної міграції в Україні та в світі.

Список використаних джерел

1. Плисенко Г.П. Нелегальна міграція в контексті нелегальної зайнятості населення // Електронне наукове фахове видання «Державно-управлінські студії». – № 2. – 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dus.nauka.com.ua/?op=1&z=19> (дата звернення : 10.03.2019 р.)
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Офіційний вісник України. - 2014. - № 75. - С. 83.
3. Корупція у міграційній сфері: справу співробітника СБУ скеровано до суду // Офіційний сайт Національного антикорупційного бюро України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/novyny/korupciya-u-migracijniy-sferi-spravu-spivrobitnyka-sbu-skerovano-do-sudu> (дата звернення : 10.03.2019 р.)
4. Градовська М. Актуальні питання протидії корупції у міграційній сфері у контексті забезпечення національної безпеки України // Підприємництво, господарство і право. - № 12. – 2018. – С. 312-317.
5. Савін В.М. Міграційна політика як складова національної безпеки України // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - № 2. - (30)'2013. – С. 52-53.
6. Рудяков П. Україна як зручний транзит для нелегальних мігрантів в Європу // Офіційний веб-сайт Українського Незалежного Інформаційного Агентства новин [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.unian.ua/society/10201593-ukrajina-yak-zruchnij-tranzit-dlya-nelegalnih-migrantiv-v-yevropu.html> (дата звернення : 09.03.2019 р.)

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ВАЖЕЛІ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ

Шинкар С.М.,

*к.е.н., викладач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
імені академіка УАН Зіновія Маніва
Університету Короля Данила
м. Івано-Франківськ, Україна*

Основоположною тенденцією соціального розвитку людства у кінці ХХ та на початку ХХІ століття став процес, який отримав назву «глобалізація», але парадоксом глобалізації в сучасному світі стало посилення прикордонного контролю і візового режиму в умовах усунення кордонів в економіці, інформаційному та культурному просторах. Перше десятиліття ХХІ століття

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

ознаменоване масштабними міграційними переміщеннями в світі. Україна не стала винятком і повною мірою відчула міграційний тиск, який доволі своєрідно проявився в різних сферах суспільного життя нашої держави, зокрема в проблемах, пов'язаних з нелегальною міграцією, безпекою, трудовою міграцією та взаємодією українських трудових мігрантів з приймаючим суспільством [1].

В сучасному світі міжнародна міграція набула таких аспектів, що жодна з найрозвинутіших країн, не в стані протидіяти цьому процесу та самостійно вирішити проблеми, які виникають. Якісно різний рівень економічного розвитку породжує реальність масових міграційних процесів. Включення нових країн до Європейського Союзу з одного боку, відкрило для них європейський ринок праці, а з іншого боку, це не вплинуло на трансформацію внутрішніх ринків праці. Однозначно оцінювати, як вступ до ЄС вплинув на безробіття та зайнятість в цих країнах є задачею не з легких, оскільки це є наслідком того, що ситуація як для працівників, так і для роботодавців значною мірою обумовлена загальною економічною ситуацією, що включає, перш за все, процеси, які відбуваються, як усередині держави, так і в її зовнішньому середовищі. Більш того, спосіб формування показників, що характеризують ситуацію на ринку праці, визначаються рядом інших факторів, у тому числі і міграцією.

Поряд з цим набуває актуальності проблема регулювання трудової міграції та забезпечення соціального захисту іноземців. Адже запровадження в нових країнах - членах ЄС європейського порядку регулювання цієї сфери може також призвести до обмеження можливостей працевлаштування іноземних громадян. В той же час значну частку потоку трудових ресурсів України на Захід становить нелегальна трудова міграція, що створює особливу проблемність у стосунках України з країнами ЄС [2].

В даний час масштаби міжнародної міграції зростають у всьому світі. Трудова міграція або так звана економічна міграція - це переселення з метою отримання роботи за межами країни походження та проживання, у країни - де існують вакансії, які допоможуть збільшити дохід і покращити стандарти життя.

Основними причинами виникнення міграційних явищ є **неекономічні** та **економічні** причини. Враховуючи характеристики економічної міграції та різні критерії опису щодо подальших планів - на цій підставі серед мігрантів виділяють :

а). економічні мігранти: мета міграції - заробляти гроші без планів постійного перебування в країні перебування.

Серед них можна виділити наступні:

- договірні мігранти: мета, така ж як і попередньо, але поїздка та її умови визначаються на підставі договору між мігрантом та роботодавцем;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

- трансферні мігранти «люди на гойдалці», які збираються працювати на певний період, часто без легалізації, та зі збереженням регулярних контактів з родиною та місцем свого постійного проживання;

б). комерційні мігранти - мігранти з прямими цілями комерційної міграції, яка включає придбання та / або продаж товарів за межами власної країни, для отримання прибутку, або для зниження власних витрат на проживання.

Рішення про виїзд потенційний мігрант приймає тоді, коли остаточно переконаний, що в країні прибуття на нього чекає вищий рівень життя ніж у попередній, отже метою трудової або економічної міграції є покращення фінансового стану. Як правило, незадовільна життєва ситуація або прагнення до значного підвищення рівня життя витісняє мігрантів з країни незалежно від того чи країна походження полегшує, чи ускладнює такі поїздки.

До інших неекономічних причин належать:

- готовність до виїзду з району, що постраждав від збройного конфлікту,
- прагнення уникнути переслідування в країні походження (через релігію, членство в етнічній меншині, політичну опозицію тощо),
- прагнення приєднатися до чоловіка, члена сім'ї або коханої вже перебуваючи в країні призначення легально або незаконно (з неможливістю легалізувати проживання),
- виникнення стихійних лих,
- бажання залишити перенаселені райони.

Аналіз причин виникнення міграції дозволяє відзначити, що міграційні процеси найчастіше поширені з країн із нижчим рівнем життя в країні з вищим рівнем (як з неекономічних причин, так і з економічних - мігранти прагнуть поліпшити своє становище), а можливість знайти роботу в країнах-членах ЄС є одним з важливих факторів залучення нелегальних мігрантів. В якості основних секторів, зацікавлених у працевлаштуванні нелегальних мігрантів є – будівництво, текстильна промисловість та сільське господарство, а також послуги, пов'язані з харчуванням. Вищезгадані сектори також дають змогу потенційним роботодавцям, які наймають нелегальних мігрантів особливі умови для їх використання. Вирішенням проблеми є можливість запровадження усіх можливих санкцій для роботодавців, які наймають нелегальних мігрантів, особливо коли вони виявлені. У подальшому - гармонізація цих видів діяльності між державами та обмін досвідом.

Зростаючий масштаб припливу мігрантів (у тому числі нелегальних) до Європейський Союз та усунення прикордонного контролю на внутрішніх кордонах – врешті решт викликало зростання інтересу інституцій ЄС та держав-членів до проблем боротьби з нелегальною міграцією. Ефективна боротьба з цим явищем більше неможлива лише на рівні окремої держави. Без розвитку співпраці щодо певних спільних правил і стандартів, неможливо буде обмежити масштаб цього явища без прикордонного контролю на внутрішніх кордонах. Варто відзначити, що успіх у боротьбі з нелегальною міграцією

неможливий без ефективного співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами (походження та транзит) і без ефективної політики ліквідації організованої злочинності та економічного занепаду деяких країн.

Список використаних джерел

1. Джужа О. Міграційні процеси та злочинність в Україні : їх взаємозв'язок / О. Джужа, А. Мозоль // *Право України*. – 1998. – № 7. – С. 39–41;
2. Пирожков С., Малиновская Е., Хомра А. Внешние трудовые миграции в Украине: социально_экономический аспект: Монография. – К.: НИПМБ, 2003. – 134с.

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ, УТВОРЕНИХ ВНАСЛІДОК ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ БАТЬКІВ

Шпільчак Л.Я.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовознавства
Івано-Франківський національний медичний університет
м. Івано-Франківськ, Україна*

Складність соціально-економічних умов і суспільно-політичних процесів у трансформації державного устрою в сучасній Україні, неузгодженість потреб з інтересами окремих осіб і нормами світового суспільного блага актуалізують потребу в психолого-педагогічному супроводі різних типів сімей, члени яких перебувають у складних життєвих обставинах, проживають і працюють відокремлено, що несприятливо впливає на розвиток неповнолітніх дітей[8, с.1].

Дистантна сім'я – це один із типів сімей, який науковці зараховують до числа неповних. Це сім'ї, з яких один із батьків перебуває на заробітках у різних регіонах нашої країни і за кордоном, знаходиться в тюремному ув'язненні, тривалий час до офіційного розлучення проживає окремо від сім'ї й т. ін. Враховуючи те, що ХХІ століття постає століттям функціонування неповних сімей, актуальність цієї проблеми важко переоцінити. Мільйони дітей із таких сімей позбавлені належного батьківського піклування, слабо підготовлені до сімейного життя, вразливі до будь-яких життєвих ускладнень [1, с. 100].

До дітей із дистантних сімей відносять переважно категорії соціальних сиріт, коли батьки від'їжджають за кордон на заробітки і тривалий час не займаються вихованням дітей [3, с. 92].

Трудова міграція за кордон стала національною бідною. Особливо загострилась ця проблема в окремих областях західного регіону. Діти трудових мігрантів, як правило, залишаються під опікою й виховуються родичами: виховуються одним із батьків (якщо за кордоном працює лише один) – мамою

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

(44%) або татом (26%), знаходяться під опікою бабусі (35%), сестри (14%), брата (12%) [5, с. 15].

З 1 січня 2016 року набув чинності Закон “Про зовнішню трудову міграцію”, підписаний Президентом України 5.11.2015 р.[4]. Окремим розділом прописані права та соціальні гарантії трудових мігрантів і членів їхніх сімей. Законом пропонується встановити правові та організаційні засади державного регулювання зовнішньої трудової міграції та соціального захисту громадян України, які тимчасово виконували або виконують роботу за кордоном (трудова мігрантів) і членів їх сімей.

На думку Д. Пенішкевич, успіх виховання залежить від виховного потенціалу сім'ї, який у свою чергу залежить від її побутових та матеріальних умов, структури та взаємостосунків, відособистого прикладу батьків та їх педагогічної культури. Відтак дослідниця описує явище «важковихованості», що притаманне вихідцям із дистантних сімей [3, с. 92].

Дослідниця дистантних сімей Н. Куб'як звертає увагу на педагогічну занедбаність дітей із дистантних сімей та необхідність її запобігання [2].

Б. Хеллінгер описує кілька видів образи дітей на своїх батьків у ситуаціях дистантного проживання. Один із описаних автором видів злісної образи може виникнути як захист від власних почуттів любові – замість того, щоб висловити свою любов, людина злиться на тих, кого любить. Така злість бере свій початок у дитинстві в тому випадку, якщо її причиною був перерваний контакт із улюбленцем (типова ситуація для дистантних сімей). Пізніше в схожих ситуаціях набутий у дитинстві досвід автоматично спрацьовує й отримує свою силу від того перерваного контакту [7, с. 108, 160].

Дистантна сім'я як чинник виховання вивчена в Україні недостатньо. Найактивніше проблемами дітей трудових мігрантів в Україні займаються психологи, соціальні педагоги та соціальні працівники. Як зазначає М. Скалецький [6], допомогти такій дитині буває вкрай важко: з'являється почуття недовіри, сильна тривога та страх. Такі діти погано вчаться, у них з'являються специфічні розлади – заїкання, порушення сну, психологічні стреси, підвищена дратівливість, знервованість тощо. Головна проблема таких дітей полягає в тому, що залишені без батьків, вони озлоблюються, стають агресивними, прогулюють уроки, заводять сумнівних друзів, що призводить до “ломки” ще не сформованої юної особистості. У дітей шкільного та студентського віку може навіть виникнути почуття меншовартості та відчуття провини, мовляв, батьки виїхали через мене, щоб забезпечити моє майбутнє.

Діти з дистантних сімей перебувають у складній ситуації соціального розвитку, оскільки всі вони переживають психотравмуючі впливи. Психотравма виникає через те, що основні соціальні потреби цих дітей залишаються не задоволеними. Зокрема, потреба у стабільності і відчутті захищеності не задовольняється через те, що основні люди в житті дитини – батьки – не проживають разом із дитиною. Крім цього, дуже часто є не задоволеною й потреба в емоційній близькості, оскільки замінити спілкування з матір'ю і

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

батьком дуже рідко спроможний хтось з інших родичів, а тим більше з інших дорослих. Украв негативно позначається те, що потреба у безумовній любові, тобто усвідомлення дитиною, що вона є цінністю для своїх батьків, теж є не задоволеною, оскільки той факт, що вони залишають дитину саму, підбиває впевненість у своїй значущості для батьків. Отже, діти із дистантних сімей зазнають багато негативних переживань через неможливість задоволення своїх базових соціальних потреб. Тому вони потребують соціально-психологічної допомоги.

У процесі науково-дослідної роботи нами з'ясовано основні виховні проблеми, що виникають у дистантних сім'ях трудових мігрантів: руйнування родинних зв'язків, відсутність достатнього нагляду й уваги батьків/родичів до дітей; обмеження їхньої самостійності з боку опікунів; втрата авторитету дорослих; крайнощі у забезпеченні побутових і матеріальних статків; завищення меркантильних і споживацьких інтересів дітей; дефіцит емоційного спілкування дітей із батьками, психологічні розлади, почуття провини й образи на батьків; переживання відчуттів неспокою, страху, покинутості й непотрібності; постійні очікування і невизначеність; відчуження і збайдужіння як форма поведінки; розвиток недбалості, легковажності, деформація уявлень про працю і професії в житті людини; формування неадекватного Я-образу та самооцінки; дезадаптація, замкнутість, нерішучість, впертість, неорганізованість, імпульсивність поведінки; утруднена соціалізація дитини, зміна її цінностей і звичок; відсутність усвідомлення національної та особистісної ідентичності; інтегрування в асоціальне оточення, поява шкідливих звичок, конфліктності, стресів; вдавання до обману та формування девіантної поведінки неповнолітніх, педагогічної занедбаності, важковиховуваності, правопорушень; спотворене сприйняття сім'ї, копіювання і перенесення моделі сім'ї батьків, розподілу ролей і обов'язків у свою майбутню сім'ю; неадекватна побудова взаємин із представниками протилежної статі [10, с.16-19].

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства дедалі більший інтерес у науковців викликає дистантна сім'я, для якої притаманні певні дефекти виховання: типові конфліктні стосунки між батьками, відсутність часу для занять із дитиною, помилки у вихованні психолого-педагогічного характеру тощо. Виховні можливості такої сім'ї досить обмежені, передусім, морально-психологічним кліматом. Для нормального виховання дитини в сім'ї потрібні і батько, і мати, однак у випадку дистантної сім'ї наявний істотний момент – відсутність одного з батьків. Чим меншою є дитина за віком, тим важчою для неї ситуація розвитку в дистантній сім'ї. Соціально занедбані діти часто походять із сімей, батьки яких стали трудовими емігрантами. Викликає тривогу і той факт, що за останні роки багато дистантних повних сімей набули нового статусу – тобто перейшли в категорію неповної або (і) неблагополучної, через що виник новий комплекс сімейних і дитячих проблем.

Таким чином, дистантна сім'я виступає складною соціально-педагогічною проблемою сучасності. Розвиток і виховання дітей із дистантних сімей, утворених внаслідок трудової еміграції батьків, ускладнюється, що безперечно призводить до гіршої підготовленості їх до життя і спричинить низку проблем у їхньому житті в майбутньому[9, с.106].

Список використаних джерел

1. Костів В. Класифікація дистантних сімей / В. Костів // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія "Педагогіка і психологія". – Чернівці : Рута, 2009. – Вип. 444. – С. 97–102.
2. Куб'як Н. Запобігання педагогічної занедбаності дітей з дистантних сімей : навч.-метод. посіб. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2013. – 167 с.
3. Пенішкевич Д. Робота соціального педагога з важковиховуваними дітьми із дистантних сімей / Д. Пенішкевич, О. Копоть // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. Педагогіка та психологія. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – Вип. 444. – С. 92–97.
4. Про охорону дитинства (ст. 1) : Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III [Електронний ресурс] // Професійна юрид. система "МЕГА-НаУ". – Режим доступу : www.nau.ua.
5. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів / За ред. К. Левченко, І. Трубавіної, І. Цушка. – К. : ФОРМ "Купріянова", 2007. – 240 с.
6. Скалецький М. Заробітчанство та проблема соціального сирітства в Україні / М. Скалецький, О. Оробчук // Вісник Національного ун-ту "Львівська політехніка". Філософські науки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbul.gov.ua/UJRN/VHULPEN-2013-750-19>
7. Хеллінгер Б. Порядки любові: разрешение семейно-системных конфликтов и противоречий / Б. Хеллінгер. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2001. – 400 с.
8. Шпільчак Л.Я. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. Шпільчак; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2016. – 20 с.
9. Шпільчак Л. Морально-етичні проблеми розвитку й виховання дітей із дистантних сімей, утворених внаслідок трудової еміграції батьків / Л. Шпільчак // Новітня еміграція: проблеми соціального і національного сирітства: Збірник наукових статей і виступів за матеріалами круглих столів / Уклад. І. Ключковська, Н. Гумницька. – Львів: МІОК Національного університету "Львівська політехніка", 2010. – 248 с.
10. Шпільчак Л. Соціальний психолого-педагогічний супровід дистантних сімей : методичні рекомендації / Л. Шпільчак ; за ред. В. Костіва. – Івано-Франківськ : Приватний підприємець Бойчук А.Б., 2014. – 128 с.

**РОЛЬ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ В ПРОФІЛАКТИЦІ ДОМАШНЬОГО
НАСИЛЬСТВА ТА РОБОТІ З КРИВДНИКАМИ**

Яковець І.С.,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
перший заступник директора
Державної установи «Центр пробації»
м. Київ, Україна

1. Останніми роками в українське право активно втілюються європейські та міжнародні норми й стандарти. Водночас, вочевидь, цей процес має відповідати правовому менталітету українського народу, цінностям і самобутності його правової культури. Ті проблеми, які виникають на шляху становлення України як сильної держави, мають знаходити своє вирішення у процесі впорядкування українського законодавства. Як відомо, насильство є однією з форм суспільно небезпечної поведінки людини, що обумовлено соціально-економічними, політичними і морально-психологічними умовами життя суспільства, яке є іманентним будь-якій поведінці людини. Саме цей факт є причиною вчинення значної кількості злочинів та умовою диференціації кримінальної відповідальності за них. Домашнє насильство – одна з найсерйозніших форм порушення прав людини та один із найпоширеніших злочинів. На жаль, воно є занадто травматичним видом насильства.

2. Статтею 6 Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено, що уповноважені органи з питань пробації належать до числа інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Цим же Законом встановлено, що у разі притягнення кривдника, зокрема дитини-кривдника, до кримінальної відповідальності судом на нього може бути покладено *обов'язок пройти пробаційну програму* відповідно до пункту 4 частини другої статті 76 КК України (частина 12 статті 28). Аналогічна норма міститься й у статті 28-1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Таким чином, головне завдання уповноважених органів з питань пробації при роботі з кривдниками – це *забезпечення реалізації пробаційних програм*, тобто програм, що призначаються за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачають комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити (стаття 2 Закону України «Про пробацію»).

3. Статтею 91-1 КК України передбачено, що в ряді випадків обов'язок пройти пробаційну програму входить до змісту обмежувальних заходів, але при

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

цьому загальні підстави його призначення встановлюються нормами статті 76 КК України.

Так, стаття 91-1 КК України встановлює, що в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, *або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладено такі обов'язки:*

заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства; обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності; заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

І саме за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, на яких покладено обов'язок пройти пробаційну програму, і здійснюється контроль органу пробації, передбачений ч. 4 ст. 91-1 КК України.

Усі інші види обмежувальних заходів, визначених у ст. 91-1 КК України, відносяться до категорії «спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству» (стаття 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»), *контроль* за виконанням яких та профілактичний облік за кривдниками належить до компетенції уповноважених підрозділів органів Національної поліції України (статті 25-28 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

4. Відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затверженому постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658, *у разі покладення судом на кривдника, звільненого від відбування покарання з випробуванням, обов'язку проходження пробаційної програми* уповноважений орган з питань пробації *інформує про таке рішення суду* районні, районні у м. Києві і Севастополі держадміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, за місцем проживання (перебування) кривдника у триденний строк з дня надходження рішення суду, а також *про закінчення проходження пробаційної програми* - у п'ятиденний строк (п. 54).

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Нині на обліку уповноважених органів з питань пробації відсутні суб'єкти, що були б засуджені за ст. 126-1 КК України («Домашнє насильство»), що зумовлюється нетривалим періодом дії цієї норми.

5. Потрібно звернути увагу, що пробаційні програми є доволі новим інструментом роботи з правопорушниками, який застосовується органами пробації. Пробаційні програми мають інформаційно-профілактичний характер, і хоча розроблені на принципах когнітивно-поведінкового втручання, не є глибоко психотерапевтичними, і не обов'язково мають призвести до ґрунтовних змін у свідомості клієнта.

Нині розроблено три види пробаційні програми для повнолітніх: «Попередження вживання психоактивних речовин», «Подолання агресивної поведінки», «Зміна прокримінального мислення». Окремо затверджені пробаційні програми для неповнолітніх.

6. Незважаючи на обмеження роботи безпосередньо з кривдниками, притягнутими до кримінальної відповідальності за ст. 126-1 КК України, уповноважені органи з питань пробації працюють з іншими категоріями порушників, діяння яких пов'язане з домашнім насильством.

Так, до числа суб'єктів пробації можуть належати не лише кривдники, що звільнені від відбування покарання з випробуванням, а й ті, хто відбуває покарання у виді громадських робіт, або особи, що були засуджені до позбавлення волі за вчинення домашнього насильства, і стосовно яких суд замінив невідбуту частину цього покарання виправними або громадськими роботами. Стосовно цих категорій засуджених суд не може призначити обов'язок пройти пробаційну програму, але це не означає, що органи пробації не працюватимуть над подоланням негативних проявів таких осіб, зокрема, й щодо подолання агресивної поведінки.

Водночас до уведення до кримінального закону спеціальної норми стосовно домашнього насильства, дії, пов'язані з ним, кваліфікувалися за загальними статтями КК України (приміром, зґвалтування чи певний вид тілесних ушкоджень).

Нині на обліку уповноважених органів з питань пробації перебуває 746 осіб, засуджених за статтями 121-126 КК України (умисні тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості); 28 осіб, які вчинили злочини, передбачені статтями 127-129 КК України (катування, погроза вбивством, тілесні ушкодження з необережності); 24 особи – притягнуті до відповідальності за зґвалтування, сексуальне насильство, примушування до вступу в сексуальний зв'язок, розбещення неповнолітніх). Жертвами цих злочинів ставали члени родини правопорушника, переважно, дружина (співмешканка), діти або батьки.

З цими особами проводиться робота за загальноновстановленим порядком – здійснюється оцінка ризиків і потреб, розробляється індивідуальний план роботи, спрямований на зменшення криміногенних чинників.

7. Крім того, уповноважені органи з питань пробації окрім виконують адміністративні стягнення у виді громадських та виправних робіт. З 2003 року

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

в КУпАПі закріплена норма, що передбачає відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування (стаття 173-2 КУпАП). Нині на обліку уповноважених органів з питань пробації перебуває 1159 осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності за ці дії. Цікаво, що серед випадків притягнення до адміністративної відповідальності жертвами правопорушень у близько 2% ставали чоловіки.

**ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
У ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

**ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК
ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УКРАЇНІ**

Григоровський Андрій,

студент групи Ес-2017

факультету управління та бізнес-аналітики

*Науковий керівник Бринзей Б.С. кандидат економічних наук,
завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності*

імені академіка УАН Зіновія Маніва

Університет Короля Данила

м. Івано-Франківськ, Україна

В умовах становлення ринкових відносин особливо актуальним є глибоке, всебічне вивчення впливу трудової міграції на формування та функціонування ринку праці і розвиток сприятливого підприємницького середовища. За роки перехідного періоду українське суспільство стало свідком і учасником цілого ряду соціально-економічних трансформацій, що змінили ситуацію у різних сферах суспільного життя, умовами до структурних змін, посилили напруження в соціальній сфері і негативно вплинули на рівень життя населення всіх регіонів України.

Особливих змін зазнав ринок праці, становлення якого супроводжувалось вивільненням великої кількості працівників, посиленням проблем зайнятості та працевлаштування. У Івано-Франківській області, як і в інших регіонах держави, трансформаційні процеси супроводжувались високим рівнем безробіття, неповною зайнятістю, низькими заробітками. Водночас, доступність вільного перетину кордону сприяла виїзду наших громадян з метою пошуку роботи до інших країн. Внаслідок цього міграційні процеси набули масового характеру. Дослідження проблем трудових міграцій та їх впливу на формування підприємницького середовища є в колі зору багатьох вчених. Однак основна увага зосереджується на суперечності цього явища для становлення національної економіки. Водночас мало уваги приділяється соціальним, політичним та економічним наслідкам. Зокрема, М. Шульга акцентує на негативних аспектах трудової міграції для української економіки, оскільки вона супроводжується виїздом з країни найактивнішої, найосвіченішої і конкурентоспроможної верстви населення. Відомий дослідник у сфері зайнятості та трудових міграцій Елла Лібанова вказує на масштаби цього явища, зокрема що "близько двох мільйонів економічно активних громадян України працюють за кордоном".

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Сучасні вчені-економісти М. Долішній та С. Злупко вважали, що головною умовою функціонування підприємництва є наявність ефективного ринку праці, вагомою складовою якого є трудова міграція. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків між міграційними процесами і розвитком підприємництва потребує врахування і уточнення різноманітних аспектів організації функціонування ринку праці. Ми вважаємо, що ринок праці – вагомий складовий підсистема національної економіки, функціонування якої забезпечує:

- залучення праці як економічного ресурсу до сфери виробництва;
- узгодження та координацію попиту та пропозиції на ринку праці;
- купівлю-продаж праці та визначення її ціни (заробітної плати);
- забезпечення зайнятості населення за допомогою механізму найму;
- організації оплати праці, соціального страхування та належних умов праці; соціального захисту найманих працівників;

На нинішньому етапі формування ринку праці міграція населення є вимушеною і у переважній більшості випадків має нелегальний характер. Недостатня увага держави цієї даної проблеми спричиняє появу цілої низки деструктивних явищ. Нелегальний характер трудових міграцій стає причиною порушення прав людини, зростання криміногенної ситуації та тіньового сектора економіки. Загально визнаним є те, що трудова міграція як процес переміщення населення з метою працевлаштування, формується внаслідок дії складного комплексу економічних, політичних, професійних та інших мотивів, пов'язаних з неможливістю задоволення відповідних потреб населення.

Сьогодні становлення регіонального ринку праці відбувається в умовах значної інтенсивності трудових міграцій. Нині в Європі та інших країнах сформувався стійкий попит на українські трудові ресурси. Їх основною конкурентною перевагою є найм на роботу за оплату, що у декілька разів нижча за ту, яку роботодавець виплачує громадянам своєї країни. Міграція населення має певні регіональні особливості. За результатами досліджень, основними центрами тяжіння трудових мігрантів Івано-Франківська є такі країни як:

- Італія (заявляють переважно жінки старшого працездатного віку, які працюють: домашньою прислугою, нянями, гувернантками, доглядають за хворими та престарілими. Перебування довгострокове (2-3 роки);
- Греція (мігрують переважно жінки різного віку, які працюють: домашньою прислугою, танцівницями у ресторанах та кафе, доглядають старших людей);
- Іспанія (характерним є довгострокове перебування мігрантів, які працюють на сільськогосподарських роботах (збір овочів та фруктів); переробних підприємствах; у будівництві; у сфері послуг (готелях, кафе, ресторанах); ремонтних роботах);

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

- Португалія (здіянні переважно кваліфіковані чоловіки робітничих спеціальностей: будівельники, промислові робочі;
- Польща та Чехія (працевлаштовуються як чоловіки, так і жінки на різні види робіт (переважно малокваліфіковану) на короткострокове перебування);
- Угорщина та Туреччина (має характер "човникової" міграції, основна мета якої – закупівля товарів). За інформацією дипломатичних представництв України, у Туреччині на заробітках нині перебувають 35 тис. українців;
- Росія (мігрують переважно чоловіки будівельних професій та малокваліфіковані працівники)

Для виникнення, формування й функціонування підприємництва необхідні певні умови, зокрема можливість вільного пересування на ньому громадян, вільного вибору роботи, тобто юридична свобода працівника, можливість самостійно розпоряджатися своєю здатністю працювати. Якість життя, рівень доходів і добробуту прямо пов'язані з ситуацією на ринку праці. Процеси вивільнення і перерозподілу робочої сили через процеси міграції визначають рівень доходів і формують структуру витрат населення, яке проживає в межах даного регіону. Однією з причин посилення впливу міграційного чинника на функціонування національного підприємництва є низький рівень заробітків. За результатами численних соціологічних досліджень, близько 80 % учасників трудових міграцій не мали постійної роботи в Україні, понад 10 % перебували в неоплачуваних відпустках.

Отже, на сьогоднішньому етапі формування регіонального ринку праці трудова міграція істотно зменшує соціальну напругу і сприяє надходженню додаткових коштів в економіку України. Таким чином, можна стверджувати, що вплив трудової міграції на формування та функціонування ринку праці держави і підприємництва загалом є вагомим. Її масштабність, складність і неоднозначність вимагає від держави постійної уваги, цілеспрямованих дій, результативність яких безпосередньо залежать від рівня володіння проблемою, інформаційного забезпечення її вирішення, постійного наукового моніторингу за розвитком міграційних процесів і наслідків їх впливу на формування ефективного підприємницького середовища.

Список використаних джерел

1. Долішній М. І., Злупко С. М., Злупко Т. С., Токарський Т. Б. Трудовий потенціал, зайнятість і ринок праці. – Львів: Вид-во Львівського ІВС, 1997. – С. 151.
2. Левцун О. Зовнішня трудова міграція з України як демографічна проблема. – 2006. [Електрон. ресурс]. – Доступний з: <http://www.dialogs.org.ua>
3. Лібанова Е. Людина на ринку праці// Урядовий кур'єр. – 2004, 20 квітня.

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

4. Міграція населення Львівської області у 2004. Статистичний щорічник. – Львів, 2004. – 56 с.

5. Пирожков С., Малиновська Е., Хомра А. Внешние трудовые миграции в Украине: социально-экономический аспект: Монография. – К.: НИПМБ, 2003. – 134 с.

6. Шульга Н. А. Великое переселение: репатрианты, беженцы, трудовые мигранты. – К., 2002. – С. 14.

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕЗАКОННУ ТОРГІВЛЮ ДІТЬМИ

Литвин Ю.В.,

студентка 2 курсу 13 групи

Факультет міжнародної торгівлі та права

Київський національний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Шведова Г.Л.

доцент кафедри загальноправових дисциплін

м. Київ, Україна

Таке явище як торгівля дітьми існує впродовж багатьох століть і являє собою порушення основоположних прав людини. Актуальність цієї теми зумовленатим, що торгівля дітьми є кримінальним промислом, що дає надприбутки, внаслідок чого завжди має транснаціональний характер і створює не тільки потенційні, але й реальні загрози національній безпеці нашої держави, суттєво впливаючи на міграційні, демографічні, соціальні та інші процеси. Актуальність питання сьогодні відіграє все більш значущу роль в контексті розвитку національного кримінального права і потребує значної уваги.

Згідно з ч.1 ст.149 торгівля людьми визначається як незаконна угода, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи[1].

Місце України у глобальній системі торгівлі дітьми визначається тим, що вона переважно є країною походження «живого товару». Неповнолітніх в основному вивозять до Росії, Польщі, Італії та деяких країн Східної Азії, таких як Корея та Японія. Але Україна виступає і країною призначення. Торгівля українськими дітьми також існує і в межах України. Дітей, якими торгують всередині країни, в основному використовують у сільському господарстві, на будівництві, ринках, у жебракуванні, злочинній діяльності та проституції [2].

У звіті Державного департаменту США про торгівлю людьми у світі у 2016 році Україну помістили в другу групу як «країну походження, транзиту й призначення для чоловіків, жінок та дітей, які зазнають примусової праці та сексуальної експлуатації». Зокрема, звіт посилається на випадки викрадень

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

жінок та дівчат із зони проведення бойових дій з метою продати їх у сексуальне чи трудове рабство. Також є випадки, коли неповнолітні брали участь у бойових діях як солдати, інформатори чи «живий щит», зокрема, лідербойовиків Олександр Захарченко підтверджував, що на боці бойового угруповання «ДНР» брав участь 14-річний хлопець [3].

На нашу думку, це зумовлено не лише перманентною кризою та низьким життєвим рівнем в Україні. На сьогодні Україна не контролює 400 кілометрів державного кордону з Російською Федерацією. Ця територія використовується не лише для поставки взону конфлікту зброї, боєприпасів та бойовиків, а й для незаконного переміщення людей з метою їх експлуатації.

Ми вважаємо, що вкрай важливо впровадити програми контролю міграційних процесів неповнолітніх на даній території з залученням представників міжнародних організацій, установ, оскільки на непідконтрольних територіях не здійснюється жодного системного моніторингу, належним чином не працюють правоохоронні органи та правозахисні організації. До того ж, у цих регіонах немає і належної підтримки жертв торгівлі людьми, адж еостаннім реально нікуди звернутися.

За даними Департаменту комунікацій Міністерства внутрішніх справ, горе-батьки оцінюють своїх дітей у суму від 100 тисяч гривень і до мільйона. За такі діяння передбачається покарання до 15 років позбавлення волі. Але на жаль, за великі гроші батьки готові вчинювати такі злочини, і це катастрофічно жахливо. Заступник начальника департаменту МВС у боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми Олег Рикун стверджує, що якщо йдеться про неповнолітніх дітей, то це від 5 до 12 років, якщо ж малолітніх - то від 8 до 15 років, - така середня статистика на 2018 рік [4].

Генеральний прокурор України Юрій Луценко також повідомляв про підозру представникам українського медичного центру "Біотехком", які займалися продажем немовлят іноземцям у 2011 році, клієнтами яких стали італійські партнери. Медичний центр зобов'язався виростити для них немовля за 30 тисяч євро. Отак, за рахунок дитячих долей, збагачуються інші особи [5].

Слід зауважити, що однією з причин занедбаності дітей та їх продажу та експлуатації, є наркотична чи алкогольна залежність батьків, які практично байдужі до долі власних дітей. Також діти з низьким рівнем освіти, слабкими професійними навичками або які мають дуже мало перспектив отримати роботу, як і діти, що не мають свідомості про народження, особливо піддаються ризику сексуальної експлуатації [6].

Говорячи детальніше, то сексуальна експлуатація - одна з найжорстокіших форм насильства до дітей. Діти, які стали її жертвами, зазнають фізичних, емоційних страждань, наслідки яких впливають на все життя і навіть загрожують йому. Простежується тісний зв'язок між торгівлею дітьми, дитячою проституцією та порнографією. Проституція неповнолітніх стала справжньою галуззю тіньової економіки, яка приносить великі прибутки організованим злочинним угрупованням.

Варто зауважити, що дана проблема є надзвичайно гострою, адже шкода, нанесена здоров'ю дитини є значно тяжчою, у зв'язку з її впливом на подальший розвиток дитини. Таке використання дітей може призвести до серйозних наслідків для дитини в подальшому або навіть поставити під загрозу життя дитини, завдаючи їй фізичної, психічної, моральної шкоди, включаючи загрозу: ранньої вагітності; летальності пологів; запізнення фізичного та розумового розвитку; травми та інвалідності; хвороби статевих органів; ВІЛ/СНІД тощо.

Підводячи підсумки, варто сказати, що захист дітей від суспільно – небезпечних посягань – одне з найважливіших завдань правової держави, адже майбутнє України, як і кожної держави, безпосередньо залежить від забезпечення безпеки та належного виховання дітей як найбільш уразливої частини суспільства.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України // Офіційний сайт Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 23.11.2018 [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Офіційний сайт Представництва Міжнародної організації з міграції в Україні: Інформаційно-просвітницька робота з протидії торгівлі людьми / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stoptrafficking.org/view.resource_pages_for_nuo/
3. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс] // Через неконтрольовану границю з РФ на Донбасі активно осується торгівля зброєю та людьми, – 16 березня 2017 р. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/chez-nekontroliruemuyu-granitsu-rf-donbasse1489638311.html>
4. Офіційний сайт Департаменту комунікацій МВС [Електронний ресурс] // Продаж дітей батьками, – 11 вересня 2018 р. – Режим доступу: https://sensor.net.ua/ua/video_news/3085665/u_pershomu_pivrichchi_nat_spolitsiya_zupnyla_16_sprob_prodaju_diteyi_batkamy_video
5. Офіційний сайт інтернет-видання “Українська правда” [Електронний ресурс] // В Україні викрили медичний центр, що продавав дітей іноземцям // 16 липня 2018 р. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/07/16/7186492/>
6. Офіційний сайт Верховної Ради України: Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_791/pr1nt1382539821519683/

**МІЖНАРОДНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ
ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

Міленко Т.О.,

*студент 7 КМ-2А курсу з підготовки здобувачів ступеня вищої освіти
магістра за спеціальністю “Право” (081) навчально-наукового
інституту
заочного та дистанційного навчання НАВС*

Протидія торгівлі людьми відноситься до сфери міжнародного права, що стосується, передусім, забезпечення прав людини і є однією із найбільш розроблених її галузей. Це питання, певною мірою, пов'язано із введенням міжнародної правової заборони на работоргівлю, хоча ці сфери недоцільно змішувати. Міжнародні договори проти торгівлі рабами, що приймалися наприкінці XIX – на початку XX століття не були спрямовані на врегулювання сфер, що відносяться до сучасної торгівлі людьми як форми організованої злочинності. Водночас, вони створили певні правові механізми, що у подальшому застосовувалися у сфері протидії торгівлі людьми у її сучасному розумінні. Розвиток цієї правової бази призвів до появи концепції «протидії торгівлі білими рабнями», яка спочатку стосувалася запобігання експлуатації проституції у Європі.

Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, має за мету сприяння міжнародному співробітництву для запобігання транснаціональній організованій злочинності і боротьбі проти неї.

Протокол про попередження і запобігання торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї є доповненням до вищеназваної Конвенції ООН. Цей документ вперше дає міжнародне визначення поняття «торгівля людьми»; слугує для попередження, боротьби і заохочення міжнародного співробітництва в боротьбі проти цього злочину; визначає загальну термінологію, гармонізує закони і практику, що застосовуються в різних країнах.

Згідно із ст. 3 цього Протоколу, торгівля людьми означає «здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу. Експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні з рабством, підневільний стан або вилучення органів».

Торгівля людьми, таким чином, складається із таких елементів:

- дія – вербування, перевезення, передача, приховування або одержання людей;

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

- засіб – погроза силою чи її застосування або інші форми примусу, викрадення, шахрайство, обман, зловживання владою або уразливістю особи, або шляхом підкупу, у вигляді платежів чи вигод, для одержання згоди особи, що контролює іншу особу;

- мета – експлуатація проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусова праця чи послуги, рабство чи звичаї, подібні до рабства, підневільний стан чи вилучення органів.

Виходячи із цього, торгівля людьми становить собою поєднання трьох вищевказаних елементів, наприклад приховування людей із застосуванням погрози чи примусу з метою примусової праці, або, наприклад, вербування людей шляхом обману для їх втягування у проституцію. Таким чином, кожен із трьох елементів є необхідним для формування складу такого злочину, за виключенням випадку із торгівлею дітьми, де достатнім є лише їх вербування, перевезення, передачі, приховування чи прийому.

Згідно із ст. 3 та 5 Протоколу, держави беруть на себе обов'язок вжити заходів законодавчого характеру для криміналізації умисних дій, що мають транснаціональний характер, вчинених за участі злочинних груп. Такими діями є вербування, транспортування, передача, приховування чи прийняття людей під погрозою застосування сили чи інших форм примусу, шляхом викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою чи уразливим станом особи, або шляхом підкупу, у вигляді платежів чи вигод з метою одержання згоди особи, яка контролює іншу особу. До цієї ж категорії відносяться замах на здійснення таких дій, сприяння їх здійсненню або організація чи керівництво злочинною діяльністю інших осіб з метою їх вчинення.

Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми є одним із базових документів міжнародного права, що врегульовує питання протидії цьому явищу.

В якості основних цілей прийняття цього нормативно-правового акту сторони визначили: дотримання прав жертв; захист жертв; боротьба з торгівлею людьми, у т.ч. сприяння міжнародному співробітництву у цій галузі.

Конвенція дає визначення торгівлі людьми, що відповідає наданому у Протоколі про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності.

Стаття 5 зобов'язує сторони вживати заходів із посилення координації між відомствами, залученими до боротьби з торгівлею людьми, на національному рівні.

Отже, є підстава зробити висновок, що серед заходів із запобігання торгівлі людьми сторонам рекомендується вживати відповідних заходів, необхідних для забезпечення легальної міграції, «зокрема шляхом поширення точної інформації відповідними службами стосовно умов законного в'їзду на її територію та перебування на ній». Таким чином, Конвенція визнає зв'язок між

торгівлею людьми та нелегальною міграцією, у т.ч. обумовленою невинуватими обмеженнями у міграційній сфері.

Конвенція приділяє значну увагу питанням міжнародного співробітництва у протидії торгівлі людьми. Так, сторони закликаються до співробітництва у таких сферах, як запобігання торгівлі людьми й боротьби з нею, захист жертв і надання їм допомоги та розслідування злочинів у сфері торгівлі людьми (ст. 32). Ст. 34 Конвенції розкриває питання, пов'язані із інформаційним обміном у рамках міжнародного співробітництва. Так, сторони можуть надавати одна одній інформацію за запитом і без попереднього запиту, якщо є підстави вважати, що розкриття такої інформації може допомогти стороні, що отримує, розпочати або здійснити розслідування або процесуальні дії стосовно таких злочинів.

Важливим є те, що зазначена Конвенція започатковує функціонування у рамках Ради Європи Групи експертів із заходів стосовно протидії торгівлі людьми (ГРЕТА) (ст. 36), що має здійснювати моніторинг за виконанням положень цього нормативного акту.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011р.
2. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 р.
3. Запобігання торгівлі людьми: взаємодія органів державної влади, міжнародних та неурядових організацій / Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді. – К., 2004. – С. 33-41.
4. Концепція Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2015 р. № 1053-р.
5. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р.
6. Ризики та загрози організованої злочинності в Україні: стан та перспективи / Гриненко І.М., Прокоф'єва-Янчиленко Д.М., Сокрут Б.В. – К.: ВАІТЕ, 2014. – 194 с
7. Сташис В.В. Проблеми боротьби з організованою злочинністю і корупцією в Україні // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 2.– С. 163-168.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОТЕРПІЛОГО ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Рибаков О.Д.,

Київський національний торговельно-економічний університет

Науковий керівник:

*Шведова Ганна Леонідівна к.ю.н. доцент,
доцент кафедри загально-правових дисциплін
м. Київ, Україна*

У сучасному світі набирає динаміки актуальність питання щодо торгівлі людьми. Пострадянські держави посідають чільні місця в рейтингу «білого рабства». Згідно статистики за період незалежності України за межі її території усучасну форму рабства було продано понад 0,5 млн. жінок та неповнолітніх. У звіті Державного департаменту США «Проторгівлю людьми у світі» Україну помістили до другої групи як «країну походження, транзиту й призначення для чоловіків, жінок та дітей, які зазнають примусової праці та сексуальної експлуатації».

Україна знаходиться у стані політичної та економічної трансформації. Постійні політико-соціальні потрясіння, низький рівень життя, високий рівень безробіття спричиняють вимушений виїзд громадян у пошуках альтернативних засобів заробітку за кордоном. Гостраситуація на Сході України змусила понад 2 млн. громадян залишити свої домівки та шукати захисту в інших регіонах України або за межами її території, а отже стали потенційно уразливими для даного роду злочинів. Тож незнання своїх прав, недостатня поінформованість щодо умов працевлаштування за кордоном, міграційного законодавства – стають наслідком підвищення статистики осіб, що стали жертвами торгівлі людьми.

Доцільно вказати, що потерпілим від торгівлі людьми може виступати будь-яка людина незалежно від своїх біологічних (стан здоров'я вік, стать, ін.), психологічних (характер, темперамент, вольові якості, ін.), соціальних (сімейний стан, моральні якості, певна соціальна роль або статус у суспільстві ін.) характеристик [5, с. 243]. Потерпілих від торгівлі людьми класифікують наступним чином: 1. Жінки, які проти своєї волі стали жертвами сексуальної експлуатації;

2. Жінки та чоловіків, які оманом ще на території власної держави потрапили в примусові умови праці; 3. Громадяни, що стали жертвами торгівців людьми та були вивезені за кордон проти своєї волі. Існують також певні способи вербування, а саме: шлюбні оголошення, оголошення про працевлаштування за кордоном; туристичні візи; навчання за кордоном [3, с.12].

Зловмисники широко використовують мережу Інтернет задля пошуку потенційних жертв. До групи ризику належать: незаміжні жінки, самотні матері, розлучені особи, молодь, діти вулиці, діти-сироти, вихідці з неблагополучних сімей, особи-мігранти, особи, які зазнали насильства (зокрема

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

сексуального), матеріально незабезпечені, особи з проблемами психічного здоров'я.

Так, жінки, що потрапили до рук секс-торгівлі піддаються загрозі інфікуватися різноманітними венеричними хворобами в наслідок «небезпечного сексу», руйнується особисте життя. В глобальному масштабі навіть руйнується генофонд, а отже і майбутнє суспільства в цілому [4, с. 8].

Особливу увагу привертає вербування дітей, які є найбільш уразливими, адже у силу свого фізичного та психічного віку не спроможні давати критичну оцінку явищам, які можуть відбуватися навколо. Неповнолітніх продають з метою незаконного усиновлення в інших країнах, а також трансплантації органів. Має місце також підкуп працівників навчально-виховних закладів, які стають пособниками у скоєнні злочину. Дітей залучають до жебракування на рівні недієздатних осіб адже їх можна віднести до таких, що знаходяться в беспорядному стані. Також на непідконтрольній Україні території Донбасу злочинні організації та псевдо проголошена влада залучає дітей для примусової праці та використовує у збройних конфліктах. Аргументом даного факту є доповідь спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні, у якій містяться свідчення, щодо факту того, що діти віком від 15 років брали участь у активних бойових діях бою в складі керованих Росією збройних сил. Осіб віком від 15 до 17 років активно залучали до участі в військово-молодіжних групах. [1, с. 8-9]. Використання дитини, насильство, погрози спричиняють відставання її фізичного та морального розвитку. Психічні розлади також можуть виникнути в подальшому у формі девіантної поведінки, психосоматичних захворювань [4, с. 13]. Також наслідками для потерпілих можуть бути заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, вбивство, зникнення безвісти, а також самогубство його або його батьків тощо [2].

Так чи інакше, потерпілі потребують довготривалої психічної реабілітації. Жертви повинні мати можливість проходження лікування, а також компенсації за моральну та матеріальну шкоду завдану злочинцями, задля цього держава зобов'язана розробляти дієві способи вилучення коштів у торгівців. Населення країни потребує належного поінформування у питанні працевлаштування за кордоном, шляхом застосовування дієвих можливостей звернення громадян до державних установ інших країн. Соціальна політика держави повинна розширювати можливості для забезпечення працевлаштування жінок та чоловіків на рівних засадах трудового договору. Така група населення як діти повинна бути під охороною органів опіки та піклування. Необхідне також активне застосування заходів протидії дитячому жебракуванню.

Отже, після проведеного аналізу груп населення, які найчастіше стають жертвами торгівлі людьми можна дійти висновку про те, що даний злочин є одним із найбільш соціально-деструктивних правопорушень. Зважаючи на актуальність проблеми, держава повинна не тільки активно допомагати

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

жертвам торгівлі людьми, але і проводити політику запобігання незаконної трудової міграції населення.

Список використаних джерел

1. Посольство США в Україні, Україна – витяги із Доповіді про торгівлю людьми – 2018 рік (українською) [Електронний ресурс] Режим доступу https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/UKRAINE-2018_TIPReport_FINAL_Ukr.pdf
2. Коментар до статті 149. [Електронний ресурс] Режим доступу <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/o24/147.php>
3. Протидія торгівлі людьми : бібліогр. покажч. / уклад. С. Настенко ; ред. : С. Чачко, В. Кучерява, Н. Лінкевич ; ДЗ «Держ. б-ка України для юнацтва». – Київ, 2013. – с.
4. Л.І. Козуб. Надання соціальних послуг різним групам осіб, які постраждали від торгівлі людьми. Київ, 2011. [Електронний ресурс] Режим доступу <https://www.osce.org/uk/ukraine/93266?download=true>
5. Нагачевська Ю.С. Кримінально-правова характеристика торгівлі жінками з метою сексуальної експлуатації / Ю.С. Нагачевська // Науковий вісник. – 2014. – № 4. – С. 241-253. [Електронний ресурс] Режим доступу [file:///D:/Nvlduvs_2014_4_27%20\(2\).pdf](file:///D:/Nvlduvs_2014_4_27%20(2).pdf)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Сасіна О.А.,

*студент 7 КМ-2А курсу з підготовки здобувачів ступеня вищої освіти
магістра за спеціальністю «Право» (081) навчально-наукового
інституту заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

Закон України «Про протидію торгівлі людьми» визначає, зокрема, основні напрями державної політики, засади міжнародного співробітництва та повноваження органів державної влади у цій сфері.

Відповідно до цього Закону, протидія торгівлі людьми становить собою систему, що складається із таких елементів: боротьба з торгівлею людьми, попередження цього явища, надання допомоги та захисту його жертвам.

Торгівля людьми визначається як «здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином». Таким чином, надане у Законі визначення майже повністю співпадає із наданим у Протоколі про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності.

Стаття 4 серед основних напрямів державної політики у сфері протидії торгівлі людьми визначає боротьбу із злочинністю, пов'язаною з торгівлею людьми, шляхом виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, причетних до вчинення цього злочину та притягнення їх до відповідальності.

Серед суб'єктів протидії торгівлі людьми стаття 5 Закону визначає центральні та місцеві органи виконавчої влади. Тобто, коло цих суб'єктів є, значною мірою, невизначеним. На сьогодні в Україні відсутнє відомство, що має переважні повноваження у сфері протидії торгівлі людьми.

Стаття 9 серед напрямів попередження торгівлі людьми визначає заходи превентивного характеру, націлені на вивчення ситуації та роботу із потенційними жертвами цього злочину.

У статті 11 Закону визначено заходи із боротьби з торгівлею людьми, що мають вживатися органами Національної поліції. Зазначені заходи мають виключно реактивний характер і передбачають реагування на вже вчинені злочини, що, на нашу думку, є певним обмеженням цієї норми.

Стаття 13 формулює Національний механізм взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми. Його засадами визначено:

- взаємне інформування з дотриманням принципу конфіденційності про злочини торгівлі людьми, передумови та причини торгівлі людьми, методи, що використовують торгівці людьми, необхідну допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми;

- спільна розробка програм, планів протидії торгівлі людьми;

- спільна організація заходів з протидії торгівлі людьми;

- обмін передовим досвідом діяльності у сфері протидії торгівлі людьми.

Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» врегульовує питання, пов'язані із проведенням трансплантації органів. Відповідно до статті 12 цього Закону, взяття гомотрансплантата (за винятком анатомічних матеріалів, здатних до регенерації) у живого донора допускається у випадках, коли реципієнт і донор перебувають у шлюбі або є близькими родичами (батько, мати, син, дочка, дід, баба, онук, онука, брат, сестра, дядько, тітка, племінник, племінниця).

Згідно із положеннями статті 13 цього Закону, у живого донора може бути взято гомотрансплантат лише за наявності його письмової заяви про це, підписаної свідомо і без примушування після надання йому лікуючим лікарем об'єктивної інформації про можливі ускладнення для його здоров'я, а також

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

про його права у зв'язку з виконанням донорської функції. У заяві донор повинен вказати про свою згоду на взяття у нього гомотрансплантата та про свою поінформованість щодо можливих наслідків. Підпис донора на заяві засвідчується у встановленому законодавством порядку, а заява додається до його медичної документації. Стаття 18 Закону забороняє торгівлю органами чи іншими анатомічними матеріалами людини, за винятком кісткового мозку.

Законом України «Про захист суспільної моралі» забороняється виробництво в Україні творів, зображень та інших предметів порнографічного характеру (ст. 6), а також втягнення неповнолітніх у діяльність з виробництва й обігу продукції сексуального чи еротичного характеру, порнографічних матеріалів, надання такого роду послуг (ст. 7).

Концепція Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року визначає основні тенденції у цій сфері. Так, вказується на те, що за даними Міжнародної організації з міграції, з 1991 року понад 120 тис. громадян України могли постраждати від торгівлі людьми з метою сексуальної чи трудової експлуатації, примусового жебрацтва або вилучення органів. Міжнародна організація з міграції щороку ідентифікує близько 1 тис. громадян України, які постраждали від торгівлі людьми в Україні або за її межами.

Отже, можна зробити висновок, що проведений аналіз цього нормативно-правового акту свідчить, що його основною метою є формування системи допомоги жертвам торгівлі людьми, а також удосконалення взаємодії суб'єктів протидії цій злочинній діяльності.

Програма має на меті досягнення цілей правоохоронного характеру, зокрема, підвищення ефективності виявлення осіб, які вчиняють такі злочини або сприяють їх вчиненню. На цьому напрямі передбачається удосконалити процедуру взаємодії правоохоронних органів з іншими державними органами влади, а також вжити заходів із удосконалення міжнародного співробітництва у цій сфері.

Профілактична робота спрямовується на попередження протидії торгівлі людьми, особливо серед внутрішньо переміщених осіб, а також на інформування потенційних жертв цього злочину. Програма не передбачає розробки та впровадження заходів кримінальної превенції, націлених на мінімізацію можливостей вчинення такого роду злочинів.

Програмою передбачено підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів та удосконалення взаємодії соціальних служб та правоохоронних органів з питань протидії торгівлі людьми та надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми.

В цілому, Програма має виражений соціальний характер і не розкриває основних аспектів здійснення правоохоронної діяльності із протидії організованій злочинності у сфері торгівлі людьми.

Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми передбачена статтею 149 КК України «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини», яку віднесено до Розділу III «Злочини проти волі, честі та гідності особи».

Відповідно до ст. 216 КПК України, досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених цієї статтею, здійснюється слідчими органів внутрішніх справ.

Торгівля людьми полягає у здійсненні щодо потерпілого угоди купівлі-продажу, в якій потерпіла особа виступає як предмет цієї угоди (товар). Це угода, за якою одна особа (продавець) передає людину у фактичне незаконне володіння та розпорядження іншої особи (покупця), за певну грошову винагороду. Угода може бути укладена як письмово, так і в усній формі. При цьому продавець бере на себе зобов'язання передати людину покупцю, а покупець зобов'язується заплатити за це. Здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина – це досягнення та часткова реалізація домовленості між двома або більше особами про порушення чи обмеження тих прав та свобод людини, які відповідно до Конституції України та законодавства не можуть бути порушені чи обмежені. Зміст зазначеної угоди обов'язково включає здійснення таких угод, як дарування, міна, надання у безоплатне користування, передача в рахунок погашення боргу, та будь-які інші домовленості про подальшу експлуатацію людини (сексуальна експлуатація, використання в порнобізнесі, втягнення в злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання в збройних конфліктах, експлуатація праці особи). Посередницькі послуги у працевлаштуванні особи, оплатне сприяння усиновленню (удочерінню), а також сутенерство не утворюють ознак аналізованого складу злочину, так як оплаті в таких випадках підлягає не передача особи, а лише послуги по сприянню (створенню умов) майбутній діяльності особи.

Незаконність угоди полягає в тому, що людина як жива істота та громадянин не може виступати предметом жодних платних та безоплатних домовленостей, нівелюватися до статусу рухомого майна.

Список використаних джерел

8. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.

9. Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011р.

10. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 р.

11. Запобігання торгівлі людьми: взаємодія органів державної влади, міжнародних та неурядових організацій / Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді. – К., 2004. – С. 33-41.

12. Концепція Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2015 р. № 1053-р.

13. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : Прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р.

ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН

Тозюк А. В.,

*Київський національний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
Шведова Ганна Леонідівна
м. Київ, Україна*

На даний момент інтелектуальна міграція є актуальною проблемою майже у всіх країнах, а особливо в тих, де пропозиція фахівців з вищою освітою набагато більша за попит. Через політичні, економічні та соціальні кризи забезпечення працевлаштування фахівців стає неможливим, що сприяє становленню країн як інтелектуальних донорів, так як вагома частка високоосвічених громадян мігрує до більш прогресивних країн.

Зараз Україна займає одне з провідних місць у рейтингу країн-донорів, що забезпечує постачання інтелектуальних ресурсів. Звертаючись до статистики Державної міграційної служби України за останні три роки можемо бачити, що майже 30 тис. осіб виїхали за кордон на постійне проживання. Масштаби цієї проблеми збільшуються, що чинить істотний вплив на розвиток освіти, науки, самої економіки та нашого суспільства. Також слід звернути увагу на вагомий вплив воєнного конфлікту на еміграційні настрої населення, адже з початком військового конфлікту на сході України тенденція міграції зросла на 45%, так як однією з головних причин інтелектуальної міграції є прагнення більш сприятливих умов для роботи і життя. «Відплив умів» спричиняє чималу шкоду потенціалу країни. Звертаючись до роботи Бараника З.П. і Романенка І.О можна констатувати, що наша держава має характерні ознаки руйнування інтелектуального капіталу, що має негативний вплив на соціально-економічний розвиток і демографічну ситуацію в країні. Це призводить до глибокої кризи, адже демографічний чинник слід розглядати як один із визначальних для забезпечення стабільного розвитку країни.[1,с.225]

Ще однією важливою причиною міграції умів в Україні є криза вітчизняної науки, що виражена в: скороченні витрат на дослідження і розробки; недостатнім матеріально-технічним забезпеченням дослідницького процесу; низькій матеріальній і моральній оцінці праці вчених тощо. Слід погодитись з думкою Медіни Т. і Пендюри Н., що недостатнє фінансування науки і

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

недостатньо велика увага до високоосвічених фахівців незмінно веде до старіння кадрів та занепаду вітчизняної науки. Недооцінка важливості діяльності людей в науковій сфері стимулює до прогресивної трудової та освітньої міграції молоді.[2,с.154] Виходячи з цього, інтелектуальні трудові ресурси мігрують не лише в пошуках вищої матеріальної винагороди, а також в пошуках кращих інновацій, тобто кращих і новіших лабораторій, комфортніших побутових умовах тощо. Україні слід скористатися практикою країн ЄС, яка сприяла створенню спільних науково-дослідних центрів (JRC) для ефективного проведення науково – дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) та забезпечення конкурентоспроможності європейської наукової продукції на світових ринках. Також до провідних причин можна віднести і політичну нестабільність, порушення прав самої людини, загострення міжнародних відносин тощо.

Слід погодитись з думкою Пархоменко Н. В., що все таки економічна та науково-технічна конкурентоспроможність країни більш залежна від забезпеченості висококваліфікованими фахівцями. На сьогоднішній день трудова міграція не тільки зменшує пропозицію робочої сили на українському ринку праці, а й знижує її якість. Інтелектуальна міграція є особливою загрозою соціально-економічного розвитку країни, оскільки одним із важливих факторів економічного і соціального прогресу є збереження науково-технічних кадрів країни.[3,с.265]

Після закінчення роботи були зроблені певні результати і висновки. «Відтік умів» є надзвичайно дискусійною темою, яка жваво обговорюється спеціалістами різних галузей знань. В даний момент основними цілями державної міграційної політики має бути подолання зростаючих масштабів інтелектуальної міграції та реформування міграційного законодавства в цілому. Тому для України доцільно створити певні умови для модифікації постійної міграції на тимчасову. Але доцільніше є орієнтування на розвиток молодого покоління в сфері науки, так як на даний момент повернення мігрантів, які перебувають за кордоном, практично є неможливо. Поступове вирішення проблеми можливо через створення якісної системи вищої освіти, відповідних Центрів наукових досліджень в Україні з сучасним обладнанням, що відповідало б міжнародним стандартам, встановлення гідної заробітної плати тощо. Доцільно зауважити, що держава вже робить певні кроки у розвитку науки. Так, у 2016 році був прийнятий закон «Про наукову й науково-технічну діяльність», що спрямований на стрімкий розвиток української науки, яка має відповідати міжнародним стандартам. Реалізація цих пунктів зможе стабілізувати інтелектуальну міграцію та позитивно вплине на розвиток національної економіки.[4]

Список використаних джерел

1. Бараник З.П. Романенко І.О. Інтелектуальна міграція населення України: статистичний аспект // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014 - № 6. – с. 262
2. Медіна Т. Пендюр Н. Інтелектуальна міграція з України: причини та наслідки // Релігія та соціум. – 2014. – № 1–2 – с.299
3. Пархоменко Н. В. Проблема міграції інтелектуальної еліти України.// Українознавчий альманах – 2013- №14- с.284
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР) – 2016 - №3 – с.25

СУТНІСТЬ ЯВИЩА НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Тройчук Р.Д.,

*студент 7 КМ-2а курсу з підготовки здобувачів ступеня вищої освіти
магістра за спеціальністю «Право» (081) навчально-наукового інституту
заочного та дистанційного навчання
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

Ознакою останніх років стало значне посилення міграційних процесів, у тому числі пов'язаних із діяльністю транснаціональної організованої злочинності, що відбуваються на регіональному та глобальному рівнях і матимуть безпосередній вплив на безпекову ситуацію в Україні. Ці процеси потребують врахування у контексті реформування системи забезпечення національної безпеки України, реалізації політики європейської інтеграції, формування та реалізації державних програм з широкого кола питань.

Важливим при цьому є врахування специфіки міграційної ситуації у нашій країні, що, з одного боку, виступає донором мігрантів, а з іншого – місцем транзиту мігрантів із інших країн до Західної Європи та, частково, – реципієнтом таких осіб.

Міграційна ситуація в Україні продовжує визначатися двома основними чинниками: міграційною кризою в країнах Євросоюзу, що впливає на формування каналів нелегальної міграції в цілій низці регіонів, у т.ч. в суміжних із ЄС країнах, та масовою трудовою міграцією громадян України до інших країн.

Розглянемо чинники, що сприяють нелегальній міграції.

Географічне становище. Географічно Україна розташована на перетині традиційних маршрутів зі Сходу на Захід та з Півдня (басейн Середземного моря) на Північ. Ці маршрути використовуються для здійснення як легальних,

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

так і нелегальних транскордонних операцій, у тому числі в міграційних процесах.

При цьому слід враховувати, що основні канали міграції не перетинають українську територію – наша країна залишається, у певному сенсі, альтернативним маршрутом міграції. Посилення використання території України для переміщення нелегальних мігрантів може виникати у разі ускладнень на основних маршрутах міграційних потоків, або при суттєвому збільшенні «міграційного тиску». Іншим чинником може бути цілеспрямоване використання нашої держави як зони транзиту мігрантів організованими злочинними угрупованнями та спецслужбами іноземних країн задля її дискредитації (наприклад, гальмування процесу європейської інтеграції та візової лібералізації).

Економічна криза. Україна є одним із основних регіональних джерел мігрантів, у тому числі нелегальних. Ці міграційні процеси обумовлені, у першу чергу, економічними проблемами, з якими стикається населення нашої держави. За експертними оцінками рівень реального безробіття у країні становить не менше 30%. Стабілізація економіки та ріст ВВП не ведуть до зниження рівня бідності населення – екстракційний характер економіки країни призводить до перерозподілу капіталів на користь обмеженого кола осіб.

Економічна криза в Україні значно посилює мотивацію щодо міграції із країни, у тому числі із використанням нелегальних каналів.

Окрім цього, високий рівень тінізації української економіки сприяє її використанню мігрантами, у тому числі нелегальними, що прибувають із інших країн.

Корупція. Поширення корупції є основою для функціонування організованих злочинних угруповань, у тому числі і тих, що діють у сфері нелегальної міграції. Корупція в правоохоронних органах, Державній міграційній службі, Державній прикордонній службі тощо, сприяє формуванню інтегрованих кримінально-корупційних мереж, що спеціалізуються на транзитному переміщенні нелегальних мігрантів через територію України.

За умов безвізового режиму між Україною та ЄС корупція в ДМС України розглядається в Євросоюзі як загроза для безпеки громадян Європи і може поставити під загрозу дію такого режиму та реалізацію політики європейської інтеграції у цілому.

Корупція в ДМС пов'язана із незаконною видачею громадянства України та надання права на проживання для іноземців. Інші схеми пов'язані із виготовленням закордонних паспортів і реалізується спільно із ДП «Документ».

Корупційні схеми реалізуються як на місцевому, так і на центральному рівнях.

Терористична діяльність. Агресія РФ проти України, поширення ініційованої та підконтрольної Росії терористичної діяльності створює передумови для міграції з України, у тому числі нелегальної. З країни громадянського миру, якою Україна виступала весь час свого існування, за

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

останні п'ять років наша держава перетворена на країну, вражену збройним конфліктом, що загрожує її існуванню. Лише офіційно в Україні зареєстровано близько 1 мільйон 800 тисяч внутрішньо переміщених осіб. Ще майже 1 мільйон осіб виїхало з України через конфлікт на Донбасі.

Водночас, суттєвого впливу конфлікту на Донбасі на міграцію через територію України транзитом в країни ЄС на сьогодні не зафіксовано.

Європейська інтеграція. Європейська інтеграція України, запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС, створює додаткові можливості для міграції в Європу. Візова лібералізація, посилення економічних та гуманітарних зв'язків між Україною та ЄС сприятиме як міграції з України, у тому числі і нелегальній, так і використанню України як зони транзиту для нелегальних мігрантів з інших країн.

Міграційна криза в ЄС. Конфлікти в країнах Близького Сходу, політика ЄС щодо створення додаткових умов для прийому нелегальних мігрантів призвела до найбільшого переміщення мігрантів з часів Другої світової війни. До цього часу цей процес не мав суттєвого впливу на ситуацію в Україні, але ситуація може змінитися у найближчому майбутньому. Окрім цього, ця міграційна криза суттєво впливає на безпекову ситуацію у регіоні, що неминуче позначиться і на безпеці нашої держави. Вже наявним є вплив цієї кризи на реалізацію зовнішньоекономічної політики України, у тому числі щодо європейської інтеграції та візової лібералізації з ЄС.

Вирішення питань, пов'язаних із нелегальною міграцією, ускладнено низкою проблем як нормативного, так і загального характеру.

1. *Право на вільний вибір місця проживання є одним із фундаментальних прав людини.* Ст. 13 Загальної декларації прав людини 1948 року свідчить про право кожної особи на вільне пересування та обирання собі місця проживання у межах кожної держави, а також право покинути будь-яку країну, включаючи й свою власну, і повернутися у свою країну. Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод містить посилення на Загальну декларацію прав людини, тож зобов'язує сторони визнавати право людини на вільне пересування. Слід зазначити, що протокол №4 від 1963 року до цієї Конвенції дещо обмежує положення Загальної декларації прав людини, оскільки посилається на те, що право на пересування визначається «законністю» перебування особи на території іншої країни.

З огляду на це, підходи до врегулювання міграційної політики містять внутрішню суперечність і завжди можуть бути скомпрометованими та поставлені під сумнів як такі, що не відповідають основоположним нормативно-правовим актам у сфері забезпечення прав людини. Цей чинник може використовуватися у зовнішній політиці, для здійснення політичного тиску на країни, які не бажають надавати дозвіл на перебування мігрантів на їх території.

2. *Глобалізація передбачає формування режиму вільного переміщення людей* так само, як і капіталів, товарів, інформації та знань. Виступаючи

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

об'єктивним процесом, глобалізація сприятиме подальшому розширенню міграційних процесів, при цьому спроби їх обмежити за будь-яких умов матимуть обмежений результат.

3. *Вільний обіг інформації* у сучасному світі, поінформованість громадян різних країн світу щодо умов життя в інших країнах та регіонах, робить малоймовірним етичне обґрунтування доцільності проживання людей в економічно слаборозвинутих країнах самим лише місцем їх народження. Мотивація до зміни місця проживання буде постійно зростати і єдиним можливим способом її знизити є забезпечення сталого економічного та гуманітарного розвитку усіх регіонів світу, що є малоймовірним у доступному для прогнозування майбутньому.

4. Основним та найбільш очевидним *наслідком посилення контролю над міграцією стала її криміналізація*, за якої використання незаконних каналів, що контролюються організованими злочинними угрупованнями, стало основним способом реалізації міграційних процесів у сучасному світі. Це веде до негативного відбору мігрантів, за якого найбільш мобільною групою стають не особи, які з тих чи інших причин не можуть реалізувати свої здібності та амбіції у країнах проживання, а індивідууми, згодні на співробітництво з організованими злочинними угрупованнями, яким немає чого втрачати на батьківщині.

Іншим наслідком цього стало загострення загрози торгівлі людьми як найбільш криміналізованої форми нелегальної міграції. Користуючись послугами організованої злочинності, нелегальні мігранти часто потрапляють у економічну та особистісну залежність від криміналітету, зазнають порушень прав людини і фактично набувають статусу жертв торгівлі людьми.

5. Міграційні процеси також обумовлені *різницею між рівнем народжуваності між економічно розвинутими країнами та країнами, що розвиваються*. Так, у Німеччині природній приріст населення має негативне значення ще з початку 1970-х років, тож міграція для цієї країни є чи не єдиним можливим способом забезпечення виживання та формування трудових ресурсів. У той же час, непродумана та ідеологічно мотивована міграційна політика веде до збільшення у міграційних потоках в такі країни осіб, явно не налаштованих на участь у легальних економічних процесах та на інтеграцію до місцевих суспільств.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 березня 2018 року «Про невідкладні заходи з нейтралізації загроз національній безпеці у сфері міграційної політики»: Указ Президента України від 17.03.2018 р. №72/2018.

2. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р.

3. Ризики та загрози організованої злочинності в Україні: стан та перспективи / *Гриненко І.М., Прокоф'єва-Янчиленко Д.М., Сокрут Б.В.* – К.: ВАІТЕ, 2014. – 194 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН

Шарандак Д.Ю.,

*Київський національний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін
Шведова Ганна Леонідівна
м. Київ, Україна*

Однією з важливих проблем сьогодення є питання трудової міграції, що сформувалась в умовах глобалізації суспільства. Саме нелегальні міграції є факторами, які серйозно впливають на перспективи соціально-економічного, політичного, культурного розвитку країни.

У теперішніх умовах існує велика загроза ще більшої активізації міграційних процесів. Великі потоки заробітчанства сформувалися в умовах низької заробітної плати в секторі економіки, високого рівня безробіття, поширення бідності та високого рівня маєтного розшарування населення на багатих і бідних, значного розриву в рівнях оплати праці в Україні порівняно із зарубіжними країнами. Україна входить в топ-10 країн донорів мігрантів у світі. Результати статистичних спостережень Державної прикордонної служби України є позитивними і підтверджують зниження рівня міграційного тиску, але процеси, які відбуваються у світі, свідчать, що легальна і нелегальна міграції, у тому числі трудова, матиме тенденцію до зростання і це не омине будь-яку країну Європи. А комбінація свободи пересування, пошуку кращих можливостей, зменшення легальних можливостей міграції та потреби у працівниках-іноземцях буде призводити до підвищення рівня нелегальної міграції [1, с. 13].

Нелегальна міграція дестабілізує національний ринок праці, призводить до масових порушень прав мігрантів, створює осередки напруженості в місцях концентрації, негативно впливає на кримінальну обстановку в країні. Нелегально зайняті мігранти не входять до сфери офіційного працевлаштування й оподаткування, що завдає фінансових збитків. Оскільки нелегальні мігранти часто вдаються до кримінальної діяльності (контрабанди, проституції, наркотрафіку, нелегальної торгівлі зброєю тощо), їх розглядають як фактор загрози національній безпеці країни. За прогнозами Інтерполу, явище контрабандного переміщення громадян у третьому тисячолітті зросте в 5 і більше разів, поряд із цим, як передбачається, відбудеться зростання насильницько, економічної та майнової злочинності, незаконного обігу наркотиків та ін. [2, с. 83]

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

Тому для України актуальною є проблема врегулювання міграції. Україні доцільно приєднатися до Європейської конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів 1977 року, що дасть можливість суттєво посилити рівень захисту прав громадян України, працевлаштованих за кордоном. Завданням цієї Європейської конвенції є врегулювання правового статусу трудящихмігрантів. [3]Розширенню можливостей захисту прав та інтересів українських трудящих-мігрантів за кордоном сприятиме приєднання України до конвенцій Міжнародної організації праці №97 „Про трудящих-мігрантів” 1949 року [4]та № 143 „Про зловживання у сфері міграції та забезпечення трудящим-мігрантам рівних можливостей” 1975 року.[5]У цих конвенціях передбачено основні норми щодо умов праці, розміру заробітної платні, побутового та житлового забезпечення, транспортування і соціального страхування працівників. Але існують такі проблеми, як прогалини у кримінальному законодавстві. Хоча стаття 332 КК України й передбачає відповідальність за незаконне переправлення осіб через кордон, втім Україна ще не здійснила таких законодавчих заходів, які дали б можливість визнати в якості тих, що кримінально переслідуються, усю сукупність умисних дій, спрямованих на організацію незаконних міграцій.[6]Законодавство України не врегульовує питання про депортацію незаконних мігрантів. Статтею 18 Протоколу проти незаконного ввезення мігрантів передбачено, що однією з умов ефективної боротьби з незаконною міграцією є згода кожної країни сприяти поверненню та приймати без необґрунтованих затримок осіб, що стали об'єктами дій, пов'язаних із незаконною міграцією. [7]

Можна визначити такі основні напрями протидії нелегальній міграції. Перший, що пов'язані з формуванням законодавчих механізмів протидії експлуатації мігрантів: розробка програми легалізації незаконних мігрантів, присутніх на території України; запровадження спеціальних норм кримінального та адміністративного законодавства проти організаторів нелегальної міграції і їх посібників; розробка і запровадження методик із застосування нових статей Кримінального Кодексу про торгівлю людьми та використання рабської праці; розробка програм захисту жертв і свідків для ефективнішого залучення тих, хто постраждав від незаконних дій властей та працедавців.

Таким чином, потрібно істотне вдосконалення вітчизняного законодавства з питань міграції, формування раціональних механізмів державного регулювання міграції трудових ресурсів, розробка методів оцінки її соціально-економічного ефекту і наслідків для подальшого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Римаренко Ю.І. Нелегальна міграція та торгівля людьми у контексті світових міграційних процесів / Ю.І. Римаренко // Міграційні процеси в Україні і світі: історико-юридичні аспекти : матеріали XIV Міжнародної історико-

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму (Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 р.)

правової конференції (Балаклава, 4–7 вересня 2005 р.) ; редкол. [О.В. Тимошук, Д.В. Велігодський, О.Н. Ярмиш, І.Б. Усенко, Л.О. Зайцев, О.М. Редькіна]. – Сімферополь : ДіАйПі, 2005. – 430 с.

2. Журавель Т. А. Деякі аспекти попередження злочинності нелегальними мігрантами / Т. А Журавель // Науковий вісник МВС України .- 2002. - N, 2 (5) .С. 87.

3.Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів.[Електронний ресурс]//Офіційний сайт ВРУ Режим доступу:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_307

4. Конвенція про працівників-мігрантів (переглянута 1949 року) N 97. [Електронний ресурс]//ОфіційнийсайтВРУ. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159

5. Конвенція про зловживання в галузі міграції і про забезпечення працівникам-мігрантам рівних можливостей і рівного ставлення N 143.

[Електронний ресурс]//Офіційнийсайт ВРУ. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_163

6.Кримінальний Кодекс України. [Електронний ресурс]//Офіційний сайт ВРУ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

7. Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. [Електронний ресурс]//Офіційний сайт ВРУ. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_790

Наукове видання

Матеріали III Міжнародного науково-практичного симпозиуму

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Упорядники:

О.В.Острогляд, А.В.Гуркова

Художнє оформлення:

І. В. Гребенюк

Видано за авторською редакцією

Підп. до друку Формат 60x84/16
Папір офс. Друк різнографічний. Гран. Georgia
Умовн.др.арк. 10,23. Наклад 300.